

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ MESLEKİ KİMLİK
İNŞALARINA İLİŞKİN BİR ANLATI ANALİZİ

YÜCEL SOFUOĞLU

DOÇ. DR. İLKAY DEMİR

TEZ DANIŞMANI

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER PROGRAMI

İSTANBUL-2019

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ MESLEKİ KİMLİK
İNŞALARINA İLİŞKİN BİR ANLATI ANALİZİ**

YÜCEL SOFUOĞLU

DOÇ. DR. İLKAY DEMİR

TEZ DANIŞMANI

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER PROGRAMI**

İSTANBUL-2019

Bu çalışma 12.06.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç. Dr. İlkey DEMİR (Danışman)
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Müge Yukay YÜKSEL
Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Bu araştırma, belki de eğitim sistemimiz içerisinde en dezavantajlı grupları barındıran meslek liselerinde, okul psikolojik danışmanlığı görevini üstlenmiş olan katılımcıların anlatılarından oluşmaktadır. Sosyal, ekonomik, eğitimsel ve hatta hukuksal birçok problemle karşı karşıya kalan katılımcıların hikâyelerini dinlemek ve raporlamak keyifli ve itiraf etmeliyim ki dönüştürücü bir süreçti.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, katkısının farkında olduğum ya da olmadığım birçok kişinin varlığı muhakkak. Bu süreçte bana geniş bir özgürlük alanı tanıırken aynı zamanda yol gösterici olan, tüm karmaşıklığı sistemli hale getiren netliği, sevecenliği ve desteleyiciliği için tez danışmanın Doç. Dr. İlkey DEMİR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hem lisans hem de yüksek lisans süresince meselelere farklı bakış açılarıyla yaklaşmanın kıymetini öğreten hocam Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Tez jürimde yer alarak, geri bildirimleriyle katkı sunan ve tezin zenginleşmesini sağlayan Doç. Dr. Müge Yukay YÜKSEL'e çok teşekkür ederim. Öğrettikleri, yaklaşımları ve kullandıkları dil ile dünyanın zenginleşmesinde önemli katkıları olan tüm hocalarıma saygılarımı sunarım.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde şüphesiz en büyük pay katılımcılarıdır. İsimlerini telaffuz edemesem de, hikâyelere ruh üfleyen değerli meslektaşlarıma, ayırdıkları vakit ve anlatımlarındaki içtenlik için çok teşekkür ederim.

Yakınlıklarını hep hissettiğim, bana olan inançlarının hiç azalmadığını bildiğim anneme, babama ve tüm aileme sonsuz sevgiler. Elektrik kesildiği zamanlarda yapılan sohbetlerde, düşündüğüm ve söylediğim herhangi bir şey için kendimi kötü hissettirmedığınız için çok şanslıyım.

Yeni ailem Seval'e, her bölümü defalarca okuduğu, oturduğum zamanlarda "haydi kalk Yücel" dediği; sevgililiği, dostluğu, yol arkadaşlığı ve bana hissettirdiği her duygu için çok teşekkür ederim.

ÖZET

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ MESLEKİ KİMLİK İNŞALARINA İLİŞKİN BİR ANLATI ANALİZİ

Bu araştırma ile okul psikolojik danışmanlarının mesleki kimliklerini nasıl inşa ettiklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma probleminin daha homojen bir grupta incelenmesi maksadıyla, alanda en az 10 yıllık deneyimi olan ve halen resmi bir meslek lisesinde görev yapan 7 okul psikolojik danışmanının mesleki yaşam öyküleri anlatı araştırması metodu kullanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak, katılımcıların mesleki yaşam öykülerinde geçen olaylar oluş sırasına göre verilmiştir. Ardından gerçekleştirilen tematik analiz neticesinde 4 ana temanın öne çıktığı anlaşılmıştır: Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar, Yeni Deneyimler Yoluyla Meslekle Bütünleşme, Belirleyici Kurumsal Sınırlar ve Sosyo-Politik Belirleyici Üst Anlatılar. Bu bağlamda psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin inşasında, bireysel yaşantıların, kurumsal pratiklerin ve sosyo-politik süreçlerin etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: psikolojik danışmanlık mesleki kimliği, mesleki kimlik, anlatı analizi, tematik analiz, anlatsal kimlik

ABSTRACT

A NARRATIVE ANALYSIS ON PROFESSIONAL IDENTITY CONSTRUCTIONS OF SCHOOL COUNSELORS

The purpose of this research is to investigate how school counselors construct their professional identities. In order to investigate the research problem in a rather homogeneous group, professional life stories of 7 school counselors, who have at least 10 years of field experience and currently work at a public vocational high school, have been analysed using narrative research method. First, the events in the professional life stories of the participants have been presented in chronological order. Next, thematic analysis of participants narratives yielded 4 main themes, namely: Uncertainty and Supporting Mechanisms, Integration With Profession Through New Experiences, Determinative Institutional Boundaries and Socio-Political Determinative Master Narratives. The present study revealed that individual lives, institutional practices and socio-political processes have an impact on identity construction process of professional counseling identity.

Key Words: counselor professional identity, professional identity, narrative analysis, thematic analysis, narrative identity

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç	8
1.3. Önem.....	8
1.4. Sayılıtlar	9
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar.....	10
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ	
ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği Kavramı.....	11
2.1.1. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği ile İlgili Ölçme Çalışmaları	14
2.1.2. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliğinin Önemi.....	15
2.1.3. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği ile Diğer Ruh Sağlığı	
Mesleklerinin Mesleki Kimlikleri Arasındaki İlişki	18
2.1.4. Psikolojik Danışmanlığın Felsefi Temelleri	21
2.1.4.1. Bireyin İyi Oluşu.....	21
2.1.4.2. Önleme	21

2.1.4.3. Gelişimsellik	21
2.1.4.4. Yetkinleştirme	22
2.1.5. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliğinin İnşası	22
2.1.6. Türkiye’de Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği ve Konu ile İlgili Çalışmalar	25
2.1.7. Türkiye’de Meslek Liselerinin Genel Görünümü	30
2.2. Anlatı Kuramı.....	34
2.3. Gerçeğin Anlatısal İnşası ve Anlatısal Kimlik.....	38
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli.....	44
3.2. Çalışma Grubu	45
3.2.1. Verilerin Toplanması	47
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.4. Verilerin Çözümlemesi	49
3.4.1. Güvenduyulabilirlik ve Araştırmacının Rolü.....	51
BÖLÜM IV: BULGULAR	53
4.1. Katılımcıların Bireysel Anlatıları	55
4.1.1. Zeynep’in Mesleki Yaşam Öyküsü.....	55
4.1.1.1. Öğretmenlik ve Psikolojinin Kesişimi	55
4.1.1.2. Mesleğe Yönelik Görüşün Netleşmesi ve Üniversite	56
4.1.1.3. Kendi Mesleğini Yaratmak: Sivil Toplum Kuruluşunda Psikolojik Danışmanlık	58

4.1.1.4 Aidiyet Hissi – Meslek Lisesi Deneyimi	60
4.1.1.5. Yıllar İçinde Değişim – Teori Pratik Dengesi.....	65
4.1.2. Dilara'nın Mesleki Yaşam Öyküsü.....	67
4.1.2.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tercihi.....	67
4.1.2.2. Alanı Tanımak - Üniversite Dönemi.....	68
4.1.2.3. Arayış Dönemi Olarak Mesleğin İlk Yılları	69
4.1.2.4. Özel Eğitim Çalışmaları.....	71
4.1.2.5. Heterojen Bir Yapı Olarak Meslek Lisesi.....	71
4.1.2.6. Mesleğe Yönelik Tutum - Geniş Bir Alan Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	76
4.1.3. Ali'nin Mesleki Yaşam Öyküsü.....	77
4.1.3.1. Hayal Kırıklığı Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ..	77
4.1.3.2. “Benim İçin Kolay” Bir Bölüm	78
4.1.3.3. Mesleki Kimliği Yapılandırma Süreci Olarak Mesleğin İlk Yılları	80
4.1.3.4. Değişen Roller ve Beklentiler – Mesleğin Farklı Kurumlarda İcrası.....	81
4.1.3.5. Farklı İhtiyaç Alanları ile Meslek Lisesi.....	83
4.1.3.6. Belirsiz ve Lüks Bir Alan Olarak Psikolojik Danışma ve Rehberlik.....	85
4.1.3.7. Politika ve Eğitim Politikaları.....	87

4.1.4. Burak'ın Mesleki Yaşam Öyküsü	89
4.1.4.1. Tesadüfi Bir Tercih Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	89
4.1.4.2. Geliştiren Ancak Teorik Bir Eğitim Kurumu Olarak Üniversite	90
4.1.4.3. Duygu – Mantık Ekseninde ve Meslek İçinde Öğrenme Süreci Olarak Mesleğin İlk Yılları	91
4.1.4.4. Değişen Roller ve Beklentiler – Mesleğin Farklı Kurumlarda İcrası.....	93
4.1.4.5. Zorlayıcı – Eğlenceli Bir Pratik Olarak Meslek Liseleri	95
4.1.4.6. Kişisel Yaşam ve Meslek	97
4.1.5. Seher'in Mesleki Yaşam Öyküsü.....	100
4.1.5.1. Müziğe Zaman Ayırılabilir Bir Bölüm Tercihi	100
4.1.5.2. Mesleki Kimliği Yapılandırma Süreci Olarak Mesleğin İlk Yılları	101
4.1.5.3. Mesleki Sosyalleşme ve Düz Lise.....	106
4.1.5.4. Kendine Özgü Bir Yapı Olarak Meslek Lisesi	109
4.1.5.5. Geleceğe Yönelik Planlar.....	112
4.1.6. Ayşe'nin Mesleki Yaşam Öyküsü.....	113
4.1.6.1. Tesadüfi Bir Tercih Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışma	113
4.1.6.2. Politik Çekişmeler Ekseninde Üniversite Yılları	114
4.1.6.3. Güç Bir Dönem Olarak Mesleğin İlk Yılları.....	116

4.1.6.4. Farklı Roller – Beklentiler ve Mesleğin Farklı Kurumlarda İcrası.....	118
4.1.6.5. Zorlayıcı Ancak Samimi Bir Eğitim Kurumu Olarak Meslek Lisesi	123
4.1.6.6. Geleceğe Yönelik Beklentiler	124
4.1.7. Hümeysra'nın Mesleki Yaşam Öyküsü	125
4.1.7.1. Yönlendirilen Bir Bölüm Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışma	125
4.1.7.2. Tanıdık, Özgür ve Politik Süreçler ile Üniversite Ortamı.....	126
4.1.7.3. Mesleğin İlk Yılları – Gündüz Bakım Evi	128
4.1.7.4. İlköğretim Deneyimi	129
4.1.7.5. Özel Bir Aralık Olarak Meslek Lisesi.....	132
4.1.7.6. Mesleki Stil – Anti-Oda Rehberliği	135
4.2. Genel Anlatı Temaları.....	137
4.2.1. Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar	137
4.2.1.1. Belirsizlik	137
4.2.1.2. Katılım	140
4.2.1.3. Mesleki Eğitimler.....	146
4.2.2. Yeni Deneyimler Yoluyla Meslekle Bütünleşme	149
4.2.3. Belirleyici Kurumsal Sınırlar	156
4.2.4. Sosyo – Politik Belirleyici Üst Anlatılar.....	163

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	168
5.1. Tartışma	168
5.1.1. Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar	172
5.1.2. Yeni Deneyimler Yoluyla Meslekle Bütünleşme	177
5.1.3. Belirleyici Kurumsal Sınırlar	179
5.1.4. Sosyo-Politik Belirleyici Üst Anlatılar	181
5.2. Sonuç ve Öneriler	183
KAYNAKLAR	186
ÖZGEÇMİŞ.....	201

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3-1: Çalışma Grubundaki Okul Psikolojik Danışmanları ve Görüşmelere Dair Bilgiler.....	46
Tablo 3-2: Nicel Araştırmalarda ve Nitel Araştırmalarda Güvenilebilirliğin Dört Yönü	51

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Mesleki kimlik, insanların kendilerini profesyonel bir rolde tanımladıkları nitelikler, inançlar, değerler, amaçlar ve deneyimlerle karakterize bir şekilde tanım bulmaktadır (Caza ve Creary, 2016; Ibarra, 1999; Schein,1978). Bireyler, kişisel tutumlar, sosyal grup üyelikleri ve mesleki rolleri ile kim olduklarına karar verebilir ve bunları işyerlerinde yaptıklarına anlam vermek için kullanabilirler. Slay ve Smith'e (2011), göre bir mesleğe üyelik kişinin kendisini nasıl tanımladığını ve hatta başkalarının kişiyi nasıl tanımladığını etkiler. Buradan hareketle mesleki kimlik, bireylerin iş bağlamında kendilerine yükledikleri anlamlar (Caza ve Creary, 2016) ve daha geniş anlamda beceri ve eğitim temelli mesleklerde kendilerini tanımlamak için kullandıkları nitelikler, inançlar ve değerlerin bir bileşkesi olarak tanımlanabilir (Slay ve Smith, 2011).

Kole ve de Ruyter'e (2009) göre bireysel kimlik ile mesleki kimlik arasında sıkı bir ilişki vardır. Kişinin hali hazırda sahip olduğu *benzersiz kişilik* ile bağlantılı olarak mevcut olan anıları, düşünceleri, planları, arzuları, değerleri, aile ilişkileri, genetik kodları, nöral bağlantıları vb. sonsuz sayıdaki özelliğinin yanı sıra kariyer yaşantılarındaki yapısal değişimlerin (Martel, 2000) de mesleki kimliğini etkilediği söylenebilir.

Mesleki kimlik kavramını, görece genç bir disiplin olan psikolojik danışmanlığa uygulamak her kolay olmayabilir. (Mellin, Hunt ve Nichols, 2011). Literatürdeki çeşitli ihtilafli tanımlamalar (Burkholder, 2012) bu durumu ortaya koyar niteliktedir. Bununla birlikte farklı bakış açılarına sahip uzmanlar konuyu değişik boyutları ile ele almışlar (Gignac, 2015) ve konu ile çok sayıda araştırma yapılmıştır (Woo, Henfield ve Choi, 2014).

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği, Moore-Pruitt (1994) tarafından kişisel değerler ve inançlar ile mesleki yönelişlerin bütünleşmesi şeklinde tanımlanmıştır. Gray (2000) ve Myers, Sweeney ve White (2002) ise mesleği icra etmekten ötürü yaşanan gurur duygusu üzerinde durmuş ve tanımlamalarını bu paradigma doğrultusunda yapmışlardır. Ayrıca başka bazı araştırmacılar

(Haverkamp, Robertson, Cairns ve Bedi, 2011; Puglia, 2008; Remley ve Herlihy, 2016) psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin içeriğine dair sıralamalar yapmışlardır. Örneğin, Remley ve Herlihy'e (2016), göre altı temel husus bulunmaktadır: Psikolojik danışmanlığın tarihi ile ilgili bilgili olmak, psikolojik danışmanlığın felsefesini anlıyor olmak, diğer ruh sağlığı meslekleri ile farklılıkların ve benzerliklerin farkında olmak, mesleği icra etmekten ötürü gurur duyuyor olmak, mesleki organizasyonlarda aktif rol üstlenmek ve psikolojik danışmanlık etiğine hâkim olmak.

Amerika Birleşik Devletleri'nde konu kurumlar bazında da ele alınmaktadır. Amerikan Psikolojik Danışmanlık Derneği (2018) (ACA, American Counseling Association) ve Danışmanlık ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Konseyi (2016), (CACREP, The Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs) güçlü bir mesleki kimliğe sahip olmanın önemini vurgulamış ve çalışmalarında psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin bileşenlerine geniş bir yer vermiştir. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (Türk PDR Der.) de kavrama, etik standartlar içinde, genel standartlar başlığında yer vermiştir (Türk PDR Der, 2011). Verilen bu öneme karşın, Türkçe literatür taramasında, konuya ilişkin araştırmaların hayli kısıtlı olduğu görülmüştür. Mesleki kimlik, profesyonel kimlik gibi anahtar kelimeler ile yapılan taramalarda, bu kelimeleri başlık olarak içeren tek çalışmanın Doğan (1996), tarafından yapıldığı görülmektedir. Bahsedilen çalışma ise psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan çalışmaların ve üretilen politikaların, psikolojik danışmanların mesleki kimliklerini nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır.

Ültanır (2000), Türkiye'de psikolojik danışmanların mesleki kimliklerinin halen belirgin hale gelmediğini, roller ve sorumlulukların ise net olmadığını ve bunların okul düzeylerine uyumlandırılmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin Türkiye'deki belirsiz durumu aynı zamanda unvan meselesi ile ilgili tartışmanın yoğunluğundan da anlaşılabilir (Akkoyun, 1995; Dağlı, 2014; Doğan, 2000; Kuzgun, 1990; Özgüven, 1990).

Bilindiği üzere Türkiye’de, üniversitelerin Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık bölümlerinden mezun olanlar genellikle ilk ve orta dereceli okullarda, özel dershanelerde ve bazı üniversitelerin psikolojik danışma birimlerinde çalışmaktadırlar. Bu sebeple, yurt dışındaki uzmanlık alanları ile ifade edilmeksizin, psikolojik danışman unvanı okul psikolojik danışmanlığı ile eşdeğer bir algı oluşturmaktadır (Ültanır, 2005). Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) uygulamaları, meslek üzerinde doğrudan tesirde bulunmaktadır. Okul psikolojik danışmanları ile ilgili mevzuat incelendiğinde, *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2017)* ve *Ortaöğretim (MEB, 2013) - İlköğretim Kurumları Yönetmelikleri’nin (MEB, 2014a)* okullarda görev yapan psikolojik danışmanlara, bağlamları farklı görevler verdiği görülmektedir. Dolayısıyla farklılaşan roller ve sorumlulukların, okul psikolojik danışmanlarının, mesleki kimliklerini yapılandırmada zorlayıcı olabileceği düşünülebilir.

Bahsedilen bu durum, alanda yapılan çalışmalarda da kendisini göstermektedir. Türkiye’de yapılan araştırmaların, alan ile ilgili çeşitli sorunları ortaya koymaya odaklanan bir yapısı olduğu görülmektedir (Aslan, 2003; Dağlı, 2014; Korkut-Owen ve Owen, 2008; Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012). Psikolojik danışmanların yaşadığı sorunları ortaya koymayı amaçlayan Tuzgöl-Dost ve Keklik (2012), farklı eğitim kademeleri ve kurumlarından 108 psikolojik danışman ile çalışmışlardır. Çalışmaya göre en çok ifade edilen sorun kategorileri *Yönetici ve öğretmenlerin PDR hizmetlerine ilişkin önyargılı tutumu, bilgi eksikliği ve işbirliği yapmamaları ve Görev tanımının net olmaması ve unvan sorunu* olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde Aslan (2003) da, rehber öğretmenlerin, görevlerini yerine getirmelerinde en büyük engel olarak *sınıf öğretmenlerinin rehberlik hizmetlerine yaklaşımı* olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Aynı araştırmada ikinci sırada ise *velilerin rehberlik hizmetlerine yaklaşımı* yer almaktadır.

Korkut-Owen ve Owen (2008), psikolojik danışmanların rol ve işlevleri konusunda okul yöneticilerinin ve psikolojik danışmanların görüşlerini kıyaslamışlardır. Çalışma okul yöneticilerinin, psikolojik danışmanların rolleri ile ilgili görüşleri bizzat meslek elemanlarınınkinden daha olumlu bulunmuştur. Araştırmacılar bu durumu yöneticilerin sosyal kabul edilebilirlik eğilimine kapılmalarından ya da PDR hizmetlerinin giderek daha fazla içselleştirilmesinden

kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir. Dağlı (2014), yaptığı çalışmada psikolojik danışmanların kendi meslekleri ile ilgili düşüncelerini 7 temada birleştirmiş ve tartışmıştır. Bu temalardan birisi olarak mesleki kimlik krizi belirlemektedir. Bu kapsamda, çalışılan kurumun amaçları ile rehber öğretmenlerin bu amaçlara entegrasyonu arasında belli bir mesafe olduğu tartışılmıştır. Farklı çalışmalar da Dağlı'yı (2014) destekler niteliktedir. Psikolojik danışmanlar, görev tanımlarının belirsiz olduğunu, joker eleman olarak görüldüklerini (Tuzgöl-Dost 2012) ve *mesleki kimlikte sıkıntı* olduğunu (Güngör, 2010) ifade etmişlerdir.

Psikolojik danışmanların mesleki kimliklerinin nasıl tanımlandığı, diğer mesleklerden ayrılan yönleri ve mesleki kimlik sahibi olmanın önemi yurt dışı kaynaklı çalışmalarda fazlaca vurgulanmıştır. Bununla beraber mesleki kimlik inşası ya da başka bir deyişle psikolojik danışman mesleki kimliğinin nasıl inşa edildiği genellikle psikolojik danışmanların mesleki gelişimini açıklayan modeller vasıtası ile tartışılmıştır (Loganbill, Hardy ve Delworth, 1982; Stoltenberg, 1981; Rønnestad ve Skovholt, 2003). Ayrıca mesleklerinin farklı evrelerindeki psikolojik danışmanların mesleki kimliklerini araştıran çalışmalar da yapılmıştır (Dollarhide, Gibson ve Moss, 2013; Gibson, Dollarhide ve Moss, 2010; Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014).

Loganbill, Hardy ve Delworth (1982) Durgunluk (stagnation), kafa karışıklığı (confusion) ve uyum sağlama (integration) olmak üzere mesleki kimlik gelişimini üç evrede incelemiştir. Stoltenberg (1981) ise giderek artan bir özerkleşmeden bahseden dört evre tanımlamıştır. Başlarda teorik yönelimin ve psikolojik danışmanın entelektüel görüşlerinin seanslara daha hâkim olduğu ve danışandan ziyade kendi içsel süreçlerine odaklandığını belirtmiştir. Ancak zaman içerisinde edindiği tecrübe ve bilgilerin de etkisi ile daha empatik oluş kapasitesinde artış olacağı belirtilmiştir. Rønnestad ve Skovholt'un (2003) çalışması ise mesleğe başlamadan önceki yardım verme deneyimlerinden başlayarak, öğrencilikte ve meslekte geçirilen yılları da kapsar şekilde psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin gelişimini 6 evrede açıklamıştır.

Mesleki kimlik inşasını alanda çalışan uzmanların katılımı ile inceleyen Moss, Gibson ve Dollarhide (2014), büyük çoğunluğunu okul psikolojik danışmanlarının oluşturduğu katılımcıların, *işe yönelik tutum* konusunda idealizmden realizme; *iş enerjisi* konusunda tükenme yaşantısından yenilenmeye (rejuvenation);

entegre olma konusunda ise sınıflandırmadan, harmonik bakış açısına yönelme eğilimde olduklarını göstermiştir. Çalışmanın diğer bir önemli bulgusunun psikolojik danışmanların, kendi hayatlarında yaşadığı olayların, mesleki kimliklerini yapılandırmalarında etkili olduğunu göstermiş olduğu düşünülmektedir. Örneğin, oğlunu kaybeden tecrübeli bir psikolojik danışmanın, uzun bir yas danışmanlığı eğitimine katıldığını belirtilmektedir.

Bahsedilen bu çalışmalar her ne kadar mesleki kimlik gelişimini, gelişen ve zaman içerisinde olgunlaşan bir mesele olarak ele alsalar da konuya çizgisel bir bakış açısı ile yaklaşmaktadırlar. Ayrıca konu, bu paradigma ile incelendiğinde, tüm meslek elemanlarına uygulanabilecek bir model ortaya koyulduğu varsayımı ile hareket edilmektedir. Ancak birçok kişisel, mesleki ve çevresel faktör (Doğan, 1996) mesleki kimliğin inşasında etkili olmaktadır. Bununla birlikte, hem yurt dışındaki liyakat, akreditasyon, süpervizyon gibi meselelerin hem de konu ile ilgili mevzuatın farklı oluşu gibi sebeplerle yurt dışı menşeli araştırmaların ülkemiz şartlarını doğaları gereği açıklayamayacağı düşünülmektedir.

Çalışılan kurumdan, diğer insanların beklentilerinden ve psikolojik danışmanın kendisinden kaynaklı pek çok sebep rolleri ve sorumlulukları etkilemektedir. Kurumdaki görece acil ihtiyaçlar, yönetimin danışmandan beklentisi gibi hususlar ile danışmanın kendi inanç dünyası ve mesleki arka planı psikolojik danışmanın çalışmasını etkileyecektir (Pişkin,1989). Dolayısıyla psikolojik danışmanlık mesleki kimliğini klasik gelişimsel yönelimlerin genelleyici ve çizgisel bakışı yerine, anlatsal kimlik bakış açısı ile incelemenin işlevsel olacağı düşünülebilir.

Modern dönem düşünüldüğünde, edebiyatta metnin yapısal analizine dair tartışmalar ile başlayan anlatı kuramı çalışmaları (Batur, 1979; McGowan, 2013), psikolojide, insan varoluşunun yaşantısallığının, bireysel olarak deneyimlenmesine ve bunun yorumlanmasına dikkatin verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kendimizle, başkaları ile ve dünya ile kurduğumuz ilişki ayrılmaz bir şekilde dilsel ve ahlaki kaynakların içinde yaşadığımız kültür tarafından nasıl getirildiğine bağlıdır. Anlatı kuramcıları, bu tarz anlamların, doğumdan itibaren, birincil olarak, kültürel ve ailevi anlatılar vasıtası ile nakşedildiğini belirtmektedirler (Crossley, 2000). Kendileri ile ilgili hikâyeler inşa eden ve bunları paylaşan insanlar,

hayatlarının bazı bölümlerini ve dönemlerini ve buralarda yaşadıkları deneyimlerin kendileri için ne anlama geldiğini ayrıntılı bir biçimde anlatırlar. Bu anlatıların, yaşam için, içselleştirilmiş, bütüncül ve gelişen bir hikâye formunda inşa edilmesi *anlatısal kimlik (narrative identity)* olarak isimlendirilmektedir (McAdams ve McLean, 2013; Singer, 2004).

Hammack'a (2010a) göre kimlik, hem kişisel anlam oluşturma düzeyinde hem de grup üyeliği ve paylaşılan deneyimlerin etrafında dolaşan ortak söylemler yoluyla oluşmuş kolektif düzeyin ortasında yer alır. Başka bir deyişle kimlik, ortak tarih, hafıza ve kimliklerle ilgili söylemlerin içselleştirilmesini içeren bir hikâye oluşturma süreci olarak ele alınabilir. Kültürel değerler ve normlar, cinsiyet, etnisite, sosyal sınıf yaşam öykülerine yansımaktadır (McAdams, 2001; Hammack, 2010a). Bu açıdan anlatı yaklaşımı kimlik kavramının çok boyutlu yapısını anlamada çokça işe koşulan bir yöntemdir. Birçok araştırmacı (örn. Bamberg 2005; McAdams ve McLean, 2013; Singer, 2004) kimlik kavramını anlatı ile karakterize görmekte iken ve mesleki kimlik insanların yaşamında çok önemli bir yere sahipken (Hogg ve Terry, 2000), konunun bu yöntemle ve psikolojik danışmanların katılımı ile çok fazla araştırılmadığı görülmüştür.

Yukarıda bahsedilen birçok faktör ile birlikte kurumsal yapıların ve pratiklerin de mesleki kimlik inşasında önemli bir yeri vardır (Alves ve Gazzola, 2011). Bu anlamda Türkiye'de eğitim sistemi içerisinde meslek liselerinin birçok açıdan özel bir yeri olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın katılımcılarının iş bağlamını oluşturan meslek liselerinin genel durumuna değinmek uygun olabilir. Köklü bir tarihe sahip olan mesleki eğitim, cumhuriyet döneminden itibaren Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında verilmektedir. (Demirtaş ve Küçük, 2008;2008; Yörük, Dikici ve Uysal, 2002). Meslek liseleri, eğitim bütçesinden aldıkları pay (Eğitim Reformu Girişimi - ERG, 2017), akademik başarı, akademik beklenti (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi - ÖSYM, 2018), öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleri (ERG, 2009), cinsiyetçilik (ERG, Çelikel Eğitim Vakfı, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2015) vb. konularda güçlüklerin yaşandığı eğitim kurumları olarak gösterilebilir.

ERG'nin (2009) yayımladığı raporda, "Türkiye'de okul türleri arası farklılaşmanın yoğun olarak yaşandığını ve bu farklılaşmanın sosyoekonomik ve kültürel durumla önemli ölçüde paralellik taşıdığını göstermektedir (s. 19)" ifadesi yer almaktadır. Yine aynı raporda yer alan verilere göre okul içi farklılaşma öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklarıyla açıklanamamaktadır. Dolayısıyla "toplumsal eşitsizlik eğitim yoluyla derinleştirilmekte (s. 19)" ve buradan hareketle meslek liseleri bir tür getto görünümü sunmaktadır. Tüm bu sebeplerle birçok farklı boyutu olan güçlüklerle karşı karşıya gelen meslek liselerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının, mesleki kimliklerini nasıl yapılandırdıklarının anlaşılmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

Mesleki kimliğin, hem mesleği icra eden birey için hem de mesleğin kendisi için önemli olduğu ifade edilmektedir (Gignac, 2015). Sağlam bir mesleki kimliğe sahip olmak yapılan işteki rollerin, görevlerin ve uygulama alanlarının örtüşen ve dışlanan alanlarına yönelik bir bakış açısı sunmaktadır. Bahsedilen bu çerçeve, özellikle kariyerinin başındaki meslek elemanlarına mesleki yaşantılarında bir iş güvenliği ve istikrar sağlayabilir (Pistole ve Roberts, 2002). Aynı şekilde psikolojik danışmanlık mesleğinin geleceği, psikolojik danışmanların sağlam bir mesleki kimlik edinmeleri ile doğrudan ilgilidir. Aynı bağlamda mesleki kimliğin savunulamıyor oluşu diğer kişi ve kurumlara (örn. politikacılar, öğrenciler, hizmet alanlar) psikolojik danışmanların kim olduğunu ve ne iş yaptıklarını anlatmakta güçlük yaratmaktadır (Myers, Sweeney ve White, 2002).

Türkiye'de psikolojik danışmanların yaşadığı zorluklar, diğer paydaşların onlar ve psikolojik danışmanlık mesleği hakkındaki görüşleri ile okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlığın nasıl yapılması gerektiği ile ilgili çalışmalar bulunmakla beraber, özgün olarak mesleki kimlik meselesini ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Kimlik kavramının dinamik bir yapıda olduğu kabul edildiğinde meseleyi derinlemesine anlamak için anlatı yaklaşımının işlevsel olacağı söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışma ile söz konusu kavramsal çerçeveden hareketle, Türkiye'nin kendi özel pozisyonu ekseninde, meslek lisesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının, mesleki yaşantılarının anlatılarında nasıl ortaya çıktığı ve mesleki kimlik anlatılarının hangi temalar çerçevesinde şekillendiği araştırılacaktır.

1.2. Amaç

Araştırmanın temel amacı okul psikolojik danışmanlarının, mesleki kimlik inşalarının meslek anlatıları aracılığıyla incelenmesidir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Meslek liselerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının meslek eğitimi almaya karar vermelerinden, günümüze dek meslek anlatıları ne biçimlerde ortaya çıkmaktadır?
2. Meslek liselerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleki kimlik anlatıları hangi temalar çerçevesinde şekillenmektedir?
3. Okul psikolojik danışmanlığı kimliğinin inşasında etkili olan faktörler katılımcıların anlatılarında nasıl ortaya çıkmaktadır?

1.3. Önem

Eğitim sistemleri içerisinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Psikolojik danışmanlar bu konuda üstlendikleri koordinatör rolüyle okullarda birçok çalışmanın gerçekleştirilmesinde kilit bir role sahiptirler. Okul psikolojik danışmanları, mesleki ve eğitsel rehberlik çalışmaları, kişisel, ailevi ve sosyal problemlerin çözümüne yardım, dezavantajlı grupların kendilerini daha rahat hissedebilmeleri için yapılan etkinlikler, okula uyum, bağımlılıkla mücadele vb. gibi sayısız başlıkta hizmet vermektedirler.

Okul psikolojik danışmanları için güçlü bir mesleki kimliğe sahip olmak, hem okullardaki rehberlik ve danışma hizmetlerinin hem de psikolojik danışmanların öz iyiliklerine doğrudan etki edebilecek bir yapı olarak görülmektedir (Alves ve Gazzola, 2013). Mesleki kimlik, kişisel kimlikle doğrudan bağlantılı olarak, kişilerin kendilerine yükledikleri anlamları, tutumları, davranışları ve duyguları etkileyen önemli bir mekanizmadır (Caza ve Creary, 2016).

Bununla beraber mesleki kimlik, mesleğin geleceği ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında üretilen politikaların niteliği açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bir diğer husus da diğer ruh sağlığı alanları ile hiyerarşik olmayan bir ilişki kurulabilmesi meselesi de doğrudan mesleki kimlik ve mesleki kimliğin savunulmasına bağlıdır (Myers, Sweeney ve White, 2002).

Mesleki kimlik kavramı yurtdışı literatürde çokça tartışılan bir konu olmakla beraber Türkçe’de bu konu ile ilgili yapılmış çalışmalar bir hayli kısıtlıdır. Bu açıdan okul psikolojik danışmanlarının meslek kimliklerini Türkiye’nin kendine has bağlamında nasıl yapılandırıldığına anlaşılmaya çalışılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın bir bakıma bağlamını oluşturan meslek liselerinin diğer eğitim kurumlarından ayrılan birçok yönü olduğu bilinmektedir. Bu açıdan da, yapılacak olan nitel bir çalışmanın meslek lisesinde okul psikolojik danışmanlığının nasıl bir durum olduğunun derinlemesine anlaşılmasında faydalı olacağı söylenebilir.

Bununla beraber metodoloji olarak kimlik çalışmalarında fazlaca kullanılan anlatı araştırması metodu, mesleki kimlik konusunda çok fazla başvurulan bir yöntem olmamıştır. Kullanılan bu yöntem sebebiyle de çalışmanın psikolojik danışmanların mesleki kimlikleri ile ilgili derinlemesine bilgi sağlayan bir tarafı olacağı düşünülmektedir. Bu sayede görece tecrübeli okul psikolojik danışmanlarının mesleki yaşam öykülerinin paylaşılması özellikle rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencileri ve mesleğin başındaki psikolojik danışmanlar için birer örnek teşkil edebilir. Hem eğitim sistemi içinde, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin daha işlevsel bir biçimde yürütülmesi hem de okul psikolojik danışmanlarının öz iyilikleri açısından önemli bir konu olan mesleki kimlik ile ilgili yapılan bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmaya katılan katılımcıların, görüşme sırasında yöneltilen sorulara içtenlikle cevap vereceği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, 2018 ve 2019 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi meslek liselerinde çalışan okul psikolojik danışmanlarının anlatıları ve araştırmacının bu anlatılara dair gözlem ve analizleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Mesleki Kimlik: Mesleki kimlik, insanların kendilerini profesyonel bir rolde tanımladıkları nitelikler, inançlar, değerler, amaçlar ve deneyimlerlerdir. (Caza ve Creary, 2016; Ibarra, 1999; Schein,1978).

Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği: Kişisel özellikler ile mesleki özelliklerin entegrasyonunu içeren, mesleği icra etmekten dolayı bir gurur duygusu ile karakterize, mesleğin tarihi, felsefi, etik meselelerinin içselleştirilmesini ve belli bir kişilerarası tarzı da içinde bulunduran, mesleki organizasyon ve hak savunuculuğu faaliyetlerini içeren ve aynı zamanda sertifikalı ve lisanslı olmayı gerektiren, hem öğrencilik hem de profesyonel yaşam içerisinde yapılandırılan bir süreçtir (CACREP, 2016; Haverkamp, Robertson, Cairns ve Bedi, 2011; Moore-Pruitt, 1994; Myers, Sweeney ve White, 2002; Remley ve Herlihy, 2016).

Anlatısal Kimlik: Bireyin yeniden yapılandırılmış geçmişi ile tasavvur ettiği geleceğinin belli bir birlik ve amaç doğrultusunda organize olmuş içselleştirilmiş ve evrilebilir yaşam öyküsüdür (McAdams ve McLean; 2013).

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği Kavramı

Mesleki kimlik kavramı, icra edilen mesleğin kendine has özellikleri ile onu diğer mesleklerden ayrı kılan inançlar, değerler ve kabullerinin kümesi olarak nitelenebilir (Weinrach, Thomas ve Chan, 2001; Slay ve Smith, 2011). Ancak bu özel niteliklerin neler olduğu konusunu netleştirmek ve psikolojik danışmanlık gibi görece genç bir disipline uygulamak her zaman kolay olmayabilir (Mellin, Hunt ve Nichols, 2011).

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği kavramı alanda tartışılan ve çalışılan konular içinde en kafa karıştırıcı ve ihtilafli meselelerden birisi olarak görülmektedir (Burkholder, 2012). Mevcut tanımlarda belli bir tutarsızlık olsa da, bu tutarsızlığın meseleye çeşitli açılardan yaklaşılmasından dolayı var olduğu düşünülebilir (Gignac, 2015). Bununla beraber kavram birçok araştırmacı tarafından ele alınmış ve bileşenlerinin neler olabileceği çok defa tartışılmıştır (Woo, Henfield ve Choi, 2014).

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliğini özel bir çalışma alanı olarak ele alan ilk çalışmalardan biri Moore-Pruitt (1994) tarafından yapılmıştır. Erikson'un kuramını temel alarak ortaya koyduğu çalışmasında danışmanların kişisel ve mesleki personaları arasında bir uyum ve karşılıklılık olduğunu ifade etmektedir. Moore-Pruitt (1994) danışmanlık kimliğini, “danışmanın kişisel değerleri ve inançları ile tutarlı olan teorik yönelimin ve metodolojinin bütünleşmesi” olarak tanımlamaktadır (s. 34).

Gray (2000), mesleki kimliği bir tür gurur duygusu şeklinde tanımlamış; gurur duygusunu ise “...hem bir kişinin seçtiği kariyerle hem de mesleğin devam eden toplumsal tanınırlığı bağlamında kişinin kendi içsel tatmini,” (s. 12) olarak açıklamıştır. Benzer şekilde Myers, Sweeney ve White (2002)'de gurur kavramının üzerinde durmuş ve gurur duygusunun, psikolojik danışmanların rolleri hakkındaki ortak bir anlayışla ilgili olduğunu ifade etmiştir.

Bir başka bakış açısı ise mesleki kimliğin elementlerinin sıralaması ile kavramı tanımlama yoluna gidilmesidir (Haverkamp vd., 2011; Puglia, 2008; Remley ve Herlihy, 2016). Puglia (2008) bunu psikolojik danışmanların mesleki kimliklerini üç unsuru sıralayarak yapmaktadır: Psikolojik danışmanlığın felsefesini kabul etme, mesleğin lisanslı ve sertifikalı bir biçimde icra edilmesine yönelik inanç ve mesleğe profesyonel katılım (engagement).

Yukarıdaki tanımlar da göz önüne alındığında belki de en kapsamlı tanım Remley ve Herlihy'nin (2016) çalışmasından türetilir. Remley ve Herlihy'ye (2016) göre psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin karakteristiğini oluşturan 6 faktör sayılabilir: (a) Psikolojik danışmanlığın tarihi hakkında bilgili olmak, (b) alanın felsefi altyapısını anlıyor olmak, (c) Diğer ruh sağlığı meslekleri ile roller ve işlevler bakımından benzerlik ve farklılıkların idrakinde olmak (d) mesleğinde bir tür gurur duygusuna sahip olmak, (e) mesleki organizasyon ve hak savunuculuğu (advocacy) faaliyetlerinde aktif rol almak, (f) etik meseleleri bilmek ve bunlara uymak. Paralel olarak Haverkamp vd., (2011) psikolojik danışmanların mesleki kimliğini, “disipline özgü bilgi, beceri ve tutumların edinilmesini içeren çok yönlü bir yapı” (s. 257) olarak tanımlamış, disiplinin değer ve felsefesinin içselleştirilmesi, etik ve standart kuralların benimsenmesi, bir tür gurur duygusuna sahip olma kıstaslarını da eklemiştir. Haverkamp vd.,'nin (2011) tanımında Remley ve Herlihy'den (2016) farklı olarak “profesyonel bir kişiler arası tarzın kabul edilmesi” (s. 257) elementini eklediği görülmektedir.

Danışman mesleki kimliğini tanımlamada kullanılan perspektiflerden biri de, kavramın, kişisel ve kişiler arası profesyonel duruşun, eğitim ve meslek yaşantısı esnasında birbirleri ile entegrasyonu üzerinden yaratılmıştır (Gibson, Dollarhide ve Moss, 2010). Bu entegrasyon, mesleki topluluklarla olan ilişki ile karakterize görülmektedir (Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014). Benzer şekilde mesleki kimlik, kişinin bir profesyonel olarak kendisini nasıl kavramsallaştırdığı ile ilintili bir biçimde, mesleki rollerin tanımlanması, anlamlı profesyonel seçimlerin yapılması ve mesleki gelişimin devamı hususlarında bir çerçeve olarak ifade edilmektedir (Brott ve Myers, 1999). Bu bağlamda Burkholder (2012), psikolojik danışmanlık öğrencilerinin içsel süreçlerini göz önünde bulundurarak kendi mesleki kimliklerini nasıl kavramsallaştıracaklarına, ifade edeceklerine ve işlevselleştirebileceklerine

yardımcı olabilecek bir model önermektedir: Mesleki Kimliğin İfadesi Modeli (Professional Identity Expression Model). Bu modelde mesleki kimlik, öğrencilerin mesleğin neresinden tutacağını planlamaları için bir yol haritası gibi görülmektedir. Buradan hareketle modelde, öğrencilerin, “mesleğin uygulanması, mesleğe yönelik araştırma, mesleği öğretme ve diğer mesleklerle psikolojik danışmanlık arasında bir bağlantı kurma” (s.300) yollarından birisini veya birkaçını, hem mesleki eğitimini hem de içsel süreçlerini (kibar, sıcakkanlı vb.) dikkate alarak seçmesi ve mesleki gelişimlerini daha bilinçli bir şekilde sürdürmesi amaçlanmaktadır.

Mesleki kurumlar açısından bakıldığında ise, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'nin (Türk PDR Der) herhangi bir mesleki kimlik tanımına rastlanamamıştır. Türk PDR Der (2011), mesleki kimliği etik kurallar içerisinde ele almış ve “ait olmadıkları bir mesleğin niteliklerine doğrudan ya da dolaylı olarak sahip oldukları iddiasında bulunamaz” diyerek, mesleki kimliğe diğer meslekler ile farklılık açısından bakmıştır (s.17).

Paralel şekilde Amerikan Psikolojik Danışmanlık Derneği de herhangi bir tanımlama yapmamaktadır. Bununla beraber Amerika Birleşik Devletleri'nde psikolojik danışmanlık eğitimlerini akredite eden Danışmanlık ve İlgili Eğitim Programlarının Akreditasyonu Konseyi (2016), mesleki kimliğin içeriğine dair oldukça geniş bir yer ayırmıştır. Yayımlanmış olan 2016 yılı standartları içerisinde yer alan mesleki kimlik başlığında; psikolojik danışmanlığın felsefesi ve tarihini bilmek, roller ve diğer sosyal servislerle olan ilişki, etik, hak savunuculuğu, mesleki kuruluşlara üyelik, lisans – sertifika – akreditasyon, teknolojinin etkisi, psikolojik danışmanlık mesleğine uygun öz iyilik stratejileri gibi hususlar yer almaktadır. Bununla beraber yine psikolojik danışmanlık felsefesinin unsurları olan, gelişimsel, kültürel - sosyal farklılıklara duyarlılık vb. hususlar da mesleki kimlik başlığı altında incelenmektedir.

Tüm bu tanımlar göz önünde bulundurularak, psikolojik danışmanlık mesleki kimliği; kişisel özellikler ile mesleki özelliklerin entegrasyonunu içeren, mesleği icra etmekten dolayı bir gurur duygusu ile karakterize, mesleğin tarihi, felsefi, etik meselelerinin içselleştirilmesini ve belli bir kişilerarası tarzı da içinde bulunduran, mesleki organizasyon ve hak savunuculuğu faaliyetlerini içeren ve aynı zamanda sertifikalı ve lisanslı olmaya yönelik bir inanç gerektiren, hem öğrencilik hem de profesyonel yaşam içerisinde yapılandırılan bir süreç olarak nitelendirilebilir.

2.1.1. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği ile İlgili Ölçme Çalışmaları

Psikolojik danışmanlık kimliği, kavramın tanımlanması ile ilgili görüş ayrılıkları, kimlik gelişimi ile ilgili farklı farklı modellerin kullanılması, kriterlerdeki farklılıklar ve mesleğin farklı noktalarında (öğrenci, uzman vb.) kişilerle yapılan incelemelerden dolayı nicel olarak incelenmesi zorluklara gebe bir uğraş olarak görülmektedir (Emerson, 2010). Ancak yine de literatürde psikolojik danışmanların mesleki kimliklerini nicel yöntemlerle ölçmeyi amaçlayan çalışmalar göze çarpmaktadır (Emerson, 2010; Gray, 2000; Moore-Pruitt, 1994; Puglia, 2008; Woo, 2013).

Moore-Pruitt (1994) tarafından geliştirilen Counselor Identity Scale genel olarak Erikson'un kuramına dayanmaktadır. Moore-Pruitt'e (1994) göre danışmanlık kimliği ego kimliğinin ölçülebilir bir alanıdır. Çalışmada 4 alt boyut yer almakta ve her bir alt boyut Marcia (1966) tarafından ortaya koyulmuş olan *kimlik statülerine* karşılık gelmektedir: Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik ve kimlik kargaşası. Bir başka ölçme aracı olan The Counseling Profession Scale Gray (2000) tarafından geliştirilmiştir. Adı geçen ölçek psikolojik danışmanların, meslek ile ilgili davranışların ve inançların ne olması gerektiğine yönelik algılarının ölçülmesini amaçlamıştır.

Puglia (2008) tarafından geliştirilen Professional Identity and Engagement Survey CACREP akredite programlarda eğitimine devam eden yüksek lisans öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Daha önceki bölümlerde ifade edildiği gibi Puglia (2008) psikolojik danışmanlık mesleki kimliğini 3 boyutlu olarak incelemiştir. Doğal olarak ölçekte de bu bakış açısı tezahür etmiş ve ölçeğin de bu alt

boyutlardan müteşekkil olduğu görülmektedir. Remley ve Herlihy'nın (2016) altı unsurdan oluşan tanımına dayanan ölçek geliştirme çalışması da Emerson (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bahsedilen diğer ölçeklerden farklı olarak Counselor Professional Identity Measure (CPIM) mesleğin her kademesine uygulanabilir niteliktedir. CPIM'ye benzer şekilde Woo (2013) tarafından geliştirilen Professional Identity Scale in Counseling de mesleğin tüm uzmanlık dallarındaki profesyonellere uygulanabilir nitelikte bir ölçektir. Tüm çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, ölçme araçlarının kavramın değişken yapısını açıklamakta yeterli olmadığını söylemek mümkün olabilir (Gignac, 2015)

2.1.2. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliğinin Önemi

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği literatüründe öne çıkan temalardan biri de bütünleşik bir mesleki kimliğin neden önemli olduğudur. Birleşik bir kimlik ile kasıt, psikolojik danışmanlık içerisindeki uzmanlık dallarının en nihayetinde ortak bir kimlik dâhilinde görülmeleri hususu olarak karşımıza çıkmaktadır (Cashwell, Kleist ve Scofield, 2009; Chi Sigma Iota, 2008; Kaplan ve Glading, 2011; Myers, Sweeney ve White, 2002). Bilindiği üzere Amerika Birleşik Devletleri'nde psikolojik danışmanlık mesleği, okul psikolojik danışmanlığı (school counseling) ve ruh sağlığı danışmanlığı (menthal health counseling) olarak iki ana kola ayrılmaktadır. Bu iki uzmanlık alanı uzun yıllar boyu kendilerini farklı alanlar olarak tanımlamışlardır. Ancak bazı uzmanlar bu ayrımın, mesleğe yönelik kafa karışıklıklarını arttırdığını ifade etmektedir (Calley ve Hawley, 2008).

Mesleki kimliğin, hem mesleği icra eden birey için hem de mesleğin kendisi için önemli olduğu ifade edilmektedir (Gignac, 2015). Bireysel düzey ile başlamak gerekirse, denebilir ki, "mesleki kimlik, bireylerin işlerinin ve bir yere kadar hayatlarının dokusunu anlamalarına yardımcı olan bir referans çerçevesi olarak hizmet eder (Friedman ve Kaslow, 1986, s.30)." Bununla beraber mesleki kimlik, bir tür aidiyet ve özgünlük hissi ile alakalı bir durumdur. Sağlam bir mesleki kimliğe sahip olmak yapılan işteki rollerin, görevlerin ve uygulama alanlarının örtüşen ve dışlanan alanlarına yönelik bir bakış açısı sunmaktadır. Bahsedilen bu çerçeve, özellikle kariyerinin başındaki meslek elemanlarına mesleki yaşantılarında bir iş güvenliği ve istikrar sağlayabilir (Pistole ve Roberts, 2002)

Alves ve Gazzola'nın (2013) yaptığı nitel araştırmada bir psikolojik danışman katılımcı durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Kim olduğunuzu, neler yapabileceğinizi bilmiyorsanız ve ne yapmanız gerektiğini bilmiyorsanız, o zaman itilecek – kakılacak ve her türlü şeyi yapacaksınız... her tarafa itilip kakılacaksınız çünkü hayır demeyi ve tam olarak ne yapman gerektiğini bilmiyorsunuz. Bir danışanı nasıl destekleyeceğini bilmiyorsanız... çok büyük zarar verme potansiyeline sahipsiniz demektir (s. 309).

Yine Alves ve Gazzola'ya (2013) göre mesleki kimlik hakkında soru işaretleri taşımak ya da başka bir deyişle konu hakkında emin olamamak, etik, profesyonel duruş, psikolojik danışmanın öz iyiliği, danışanın iyilik hali ve bir bütün olarak meslek ile ilgili olumsuz etkilere sahip olacaktır. Zayıf bir mesleki kimliğe sahip olmanın yaratacağı bir başka olumsuz durum da, psikolojik danışmanların, daha baskın ve politik anlamda güçlü mesleklerin felsefi temellerine (örn, psikiyatrinin tıbbi modeli) karşı daha incinebilir olmalarına yol açabileceğidir (Hansen, 2003).

Mesleki kimliğin, kişinin iş ile ilgili davranışlarında olduğu gibi, kendisi ile ilgili değer yargıları üzerinde de etkisi olduğu düşünülmektedir. Tajfel ve Turner'e (1979) göre bireyler, sosyal gruplar vasıtası ile öz-saygılarını pozitif yöne çevirmeye çalışmaktadır. Bir sosyal grup üyeliği hem grup içerisinde hem de diğer gruplar ile olan etkileşimlerde kişiye belli bir tatmin yaşatmalıdır. Bununla beraber olumlu bir mesleki kimlik algısına sahip olmak sosyal rollerin destekleyiciliği vasıtası ile bireylerin depresyon ve anksiyete yaşantılarını azaltmaktadır (Thoits, 1985).

Mesleki kimlik birey olarak psikolojik danışmanlar açısından önemli olmakla beraber, mesleğin kendisi ve geleceği için de önemli bir role sahiptir (Myers, Sweeney ve White, 2002). Emerson'ın (2010), Ritchie'den (1994) aktardığına göre eğitim görmüş psikolojik danışmanların psikolog ya da sosyal çalışmacı olarak lisanslandırıldığı, bu nedenle bir psikolojik danışmanlık kimliği geliştiremedikleri görülmektedir. Hatta bu uzmanlar, psikolojik danışmanların mesleki haklarını reddetmek için diğer ruh sağlığı mesleklerinin çabalarını destekleyebilirler.

Aynı şekilde psikolojik danışmanlık mesleğinin geleceği, psikolojik danışmanların sağlam bir mesleki kimlik edinmeleri ile doğrudan ilgilidir. Aynı bağlamda mesleki kimliğin savunulamıyor oluşu diğer kişi ve kurumlara (örn.

politikacılar, öğrenciler, hizmet alanlar) psikolojik danışmanların kim olduğunu ve ne iş yaptıklarını anlatmakta güçlük yaratmaktadır (Myers, Sweeney ve White, 2002).

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin önemi sadece araştırmacılar tarafından ifade edilmekle kalmamıştır. Aynı zamanda kurumlar tarafından da öğrencilerin ve psikolojik danışmanların sağlam bir mesleki kimlik edinmeleri zorlanmaktadır (Emerson, 2010). Örneğin; CACREP (2016) eğitim standartlarının altyapısını ifade ederken, “gereksinimler, öğrencilerin güçlü bir mesleki kimlik ile mezun olmasını sağlamak içindir...” cümlesini kullanmaktadır. Yine CACREP (2016) standartlarında, psikolojik danışmanlık eğitimi programlarında öncelikle psikolojik danışmanların yer alması gerektiği ifade etmektedir.

Amerikan Psikolojik Danışmanlık Derneği de mesleki kimliğin önemine, bilhassa bütünleşik (uzmanlık dallarının ötesinde) bir mesleki kimliğin önemine dikkat çeken bir kuruluş olarak görülmektedir. 20/20: A Vision for the Future of Counseling (20/20: Psikolojik Danışmanlığın Geleceğine Dair Bir Vizyon) programında öne çıkan temalardan biri olarak mesleki kimliğin güçlendirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Yine aynı program dâhilinde bütünleşik ve güçlü bir mesleki kimlik, hem mesleğin daha sağlam olmasında hem de mesleğin geleceğine yönelik bir unsur olarak ifade edilmektedir (ACA, 2018; Cashwell, Kleist ve Scofield, 2009; Kaplan ve Gladding, 2011, Kaplan, Tarvydas ve Gladding, 2014; Ostivik-de Wilde, Hammes, Sharma, Kang ve Park, 2012). Ancak ACA içinde çok önemli bir yere sahip olan Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlığı Derneği'nin de (ASCA - Amerikan School Counseling Association) bütünleşik bir kimlik oluşturma hususunda çekinceleri olduğu ve bazı hususlara şerh koyduğu belirtilmektedir (Cashwell, Kleist ve Scofield, 2009). ASCA'nın bu yönelimine rağmen, Mellin, Hunt ve Nichols (2011) değişik uzmanlık dallarından psikolojik danışmanlar ile yaptıkları araştırmada sadece çok küçük bir grubun (%2,9 n=7) kendini uzmanlık alanı ile tanımladığını bulmuştur.

Daha önce de bahsedildiği gibi Türk PDR Der (2011) mesleki kimliği etik kurallar içerisinde ele almıştır:

Psikolojik danışmanlar; mesleki kimliklerini, çalıştıkları kurumlardaki statülerini ve bu kurumların amaç, işlev ve niteliklerini gerçekte olduğu gibi tanıtır. Ait olmadıkları ve kendilerinin mesleki niteliklerinden farklı bir mesleğin niteliklerine doğrudan ya da dolaylı olarak sahip olma iddiasında bulunmazlar. Mesleki kimliklerinin ve niteliklerinin başkaları tarafından yanlış değerlendirilmesi durumunda da, bu yanlışlıkları düzeltmekle yükümlüdürler (s.17).

Yukarıdaki alıntıda da görüleceği üzere, Türk PDR Der, mesleki kimliğin önemine dikkat çekmiş, diğer mesleklerle olan ilişkiye yönelik bir kıstas belirlemiş ve mesleğe yönelik hak savunuculuğu faaliyetlerini de önermiştir.

Kısacası, güçlü bir psikolojik danışman mesleki kimliği, danışmanlarla ne yapılacağını bilmek, iş ortamında psikolojik danışmanın kendisini koruması, daha az incinebilir olmak, etik ihlaller yapmamak adına önemli olduğu gibi aynı zamanda mesleğin bugünü ve geleceğine yönelik olarak da önem arz etmektedir. Özellikle diğer ruh sağlığı alanlarının görece eski olması ve toplumda daha tanınır olması psikolojik danışmanlar için sağlam bir mesleki kimlik edinme meselesini daha elzem hale getirmektedir. Diğer ruh sağlığı meslekleri ile hiyerarşik olmayan bir konum ve ayrıca danışmanların hayatlarını idame ettirecekleri ücretleri kazanabilmeleri de yine mesleki kimliğin güçlü olması ile yakından ilgilidir (Alves ve Gazzola, 2013; Calley ve Hawley, 2008; Kaplan ve Glading, 2011).

2.1.3. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği ile Diğer Ruh Sağlığı Mesleklerinin Mesleki Kimlikleri Arasındaki İlişki

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği literatüründe tartışılan ve netleştirilmeye çalışılan konulardan birisi de diğer ruh sağlığı meslekleri ile psikolojik danışmanlık mesleğinin farklılıkları ve benzerlikleridir (Hansen, 2003; Dollarhide ve Oliver, 2014; Myers, Sweeney ve White, 2002). Daha evvel de bahsedildiği gibi psikolojik danışmanlık kimliği tartışmalı bir konudur ve bu tartışmalı durum birçok sebeple beraber tarihsel ve felsefi olarak iki ana yolla da açıklanabilir. Birincisi, psikolojik danışmanlık diğer mesleklerin aksine, bütünleşik olarak ortaya çıkıp daha sonra uzmanlık dallarına ayrılmamış, bilakis ayrı ayrı uzmanlık dallarının birleşmesinden meydana gelmiştir (mesleki danışmanlık, okul

psikolojik danışmanlığı, kişisel psikolojik danışmanlık vb.). Diğer önemli sebep ise mesleğin insancıl doğası ve dolayısıyla tıbbi modellerle araya giren mesafe olarak görülebilir (McLaughlin ve Boettcher, 2009). Bir diğer husus da giderek daha flulaşan mesleki sınırlar ile ilgilidir. Örneğin; bazı okul psikolojik danışmanları terapi, klinik psikologlar okullarda danışmanlık, psikiyatristler hak savunuculuğu, sosyal çalışmacılar psikanaliz, psikolojik danışmanlar aile terapisi yapabilmekte ve hatta kimi psikologlar psikotrop ilaç yazma hakkına sahip olmayı istemektedirler (Neukrug, 2011; Johnson, 2009).

Bazı eleştirel akımlar olmakla beraber (örn; R.D. Laing, T. Szass) (Barney, 1994), Chodoff'a (2002) göre tıbbi/medikal model uzun yıllardır ruh sağlığı alanını domine etmektedir. Hansen (2003), tıbbi/medikal modelin bu tarihsel gücün de etkisi ile psikolojik danışmanlık eğitiminde kullanılan müfredatta giderek daha fazla yer bulduğunu ve bu durumun bir şekilde psikolojik danışmanlık kimliği açısından asimile edici olduğunu ifade etmektedir. Yine Hansen'e (2000; 2003) göre psikiyatri, *hastalara* indirgemeci ve bozukluk odaklı yaklaşmakta yani kişiyi hastalığı tedavi edilmesi gereken bir birey olarak görmektedir. Ancak psikolojik danışmanlık, felsefi olarak, bütüncül, hümanistik, fenomenolojik ve inşacı yaklaşımları ilke edinmiştir. Bu durumlar beraber düşünüldüğünde, psikolojik danışmanların mental bozuklukları tanınması elbette gereklidir fakat medikal modelin mesleğin tüm varoluşunu sarması bir erozyon olarak nitelendirilebilir. Medikal bakış açısının, psikolojik danışmanlık teori ve pratiğinde yer kaplamasının bir diğer sebebi de finansal meseleler olarak görülmektedir. Psikolojik danışmanların tıbbi literatürü ve bakış açısını kullanmaları daha fazla iktisadi kazanç elde etmelerini sağlamakta ancak bu durum mesleğin kendine özgü kimliğini kurban vermesine yol açmaktadır (Dollarhide ve Oliver, 2014; McLaughlin ve Boettcher, 2009).

Psikoterapi ve psikolojik danışmanlık arasındaki ilişkiye bakıldığında ise durumun daha geçişli olduğu görülmektedir. Bu iki kelime yakın zamanlarda artık birbirinin yerine dahi kullanılmaktadır (Corey, 2008; Corsini, 1995). Hatta Corsini'ye (1995) göre, “psikoterapi ve danışmanlıkta ortaya çıkan süreçler genellikle aynıdır fakat süreçlere harcanan zamana göre farklılık gösterirler (s. 2).” Ancak yine de tarihsel köklerden ileri gelen bir takım farklılıklar olduğu da ifade edilmektedir. Psikolojik danışmanlığın, mesleki rehberlikle; psikoterapinin ise

psikanaliz ile olan yakınlığı bir miktar farklılaşmayı getirmektedir. Buradan hareketle iki disiplin arasındaki farklılıkları ortaya koymak gerekirse, psikolojik danışmanlığın daha kısa süreli, daha az derinlemesine, müdahaleden ziyade koruyucu tedbirleri içeren, geçmiş yaşantılardan çok *şimdi ve buradayı* esas alan bir yaklaşım tarzını benimsediği söylenebilir (Neukrug, 2011). Tabii ki, hem psikolojik danışmanlık hem de psikoterapi bünyelerinde birçok farklı ekol barındırdığından bu bakışın da bir genelleme içerdiği rahatlıkla düşünülebilir. Bununla beraber, hem ülkemizde (Mesleki Yeterlilik Kurumu – MYK, 2018) hem de Birleşik Devletleri'nin birçok eyaletinde *psikoterapistlik* devlet tarafından tanınan ve lisans verilen bir meslek dalı değildir. Bunun yerine psikoterapistler, psikiyatri, psikiyatri hemşireliği, sosyal hizmetler, psikolojik danışmanlık, psikoloji vb. alanlardan mezun olan kişilerden olabilmektedir (Neukrug, 2011).

Yurtdışı literatürde, psikolojik danışmanlık mesleki kimliğinin diğer alanlarla arasındaki ilişki incelenirken görece daha fazla tartışmanın yaşandığı meslek olarak *Counseling Psychology* (Danışma Psikolojisi) göze çarpmaktadır (Hanna ve Bemak, 1997). Çok geniş bir alanda birbirlerine benzerlik gösteren bu iki alan arasındaki ayrımın politik sebeplerden ayrı düşünülmesi durumunda, danışma psikolojisinin daha araştırma odaklı, psikolojik danışmanlığın ise daha pratik odaklı bir meslek olduğu belirtilmektedir (Wittmer, 1988). Ancak asıl meselenin APA, ACA ve CACREP arasındaki güç mücadelesi olduğu da iddia edilmektedir (Hanna ve Bemak, 1997).

Ülkemizde ise durum bir miktar daha farklıdır. ABD ve İngiltere gibi ülkelerin aksine Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümleri ülkemizde lisans düzeyinde de eğitim vermektedir. Danışma psikolojisi bölümü ise ülkemizde lisansüstü düzeyde de olmayan bir bölümdür. Akkoyun'a (1995) göre, Türkiye'de danışma psikolojisinin araştırma odaklarına karşılık gelen araştırmalar rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından çıkmaktadır.

Son olarak belirtilebilir ki psikolojik danışmanlar için sağlam bir mesleki kimliğe sahip olmanın koşullarından birisi olan felsefi temeller (Emerson, 2010; Remley ve Herlihy, 2016) esasında psikolojik danışmanlığın kendine özgü niteliklerinin neler olduğu konusunda da bir fikir vermektedir.

2.1.4. Psikolojik Danışmanlığın Felsefi Temelleri

Bahsedilen bu temeller literatürde dört başlık altında toplanmıştır: *Bireyin iyi oluşu (wellness)*, *önleme (prevention)*, *gelişimsellik (development)*, *yetkinleştirme (empowerment)* (Myers, 1991; 1992; Remley ve Herlihy, 2016).

2.1.4.1. Bireyin İyi Oluşu

Hastalık yerine önerilen bireyin iyi oluşu paradigması, bireyin potansiyelinin doğru yaşam tercihleri vasıtası ile en üst düzeyde ortaya çıkarılmasını ifade eden, holistik bir yaklaşımdan mülhem aynı zamanda yapılacak olan terapötik müdahaleler için bir yol haritası olarak nitelendirilebilir (Myers, 1991).

2.1.4.2. Önleme

Bir diğer bileşen olan önleme, danışanların hayatlarının ileriki bölümünde karşılaşılabilecekleri yaşam stresörleri ile yaşam tecrübesi dâhilinde, otonom bir şekilde başa çıkabilmeleri anlamını taşımaktadır. Bu noktada psikolojik danışman kolaylaştırıcı bir rol üstlenmektedir (Albee ve Ryan-Finn, 1993; Remley ve Herlihy, 2016). Aynı zamanda önleme hizmetleri, risk altındaki grup ve bireyleri belirlemeyi ve grupların mevcut şartlardan en az etkilenmesini sağlamayı da içermektedir (Albee ve Ryan-Finn, 1993; Korkut, 2003).

2.1.4.3. Gelişimsellik

Felsefi temellere ait üçüncü element olarak sayılabilecek gelişimsellik, psikolojik danışmanların mesleki kimliğinin önemli bir parçası olarak görülmektedir (Van Hesteren, Ivey, Heck ve Robinson, 1990). Gelişimsel bakış açısı oryantasyonu ile psikolojik danışmanlar, danışanların seanslara getirdiği problem ve engelleri, patolojik bir durum olarak görmek yerine, danışanın gelişim süreçleri ile ilgili meseleler şeklinde formüle edebilirler (Emerson, 2010; Remley ve Herlihy, 2016; Van Hesteren vd., 1990).

2.1.4.4. Yetkinleştirme

Elbette ki psikolojik danışmanlar, danışanlarının kendilerine bağımlı olmasını değil, onların sosyal, kişisel vb. alanlarında belirli bir otonomi kazanmasını isterler. Yetkinleştirme kavramı bu noktadan hareket ederek, danışanların kendi hayatları üzerindeki etkilerin ayırımında olması ve yaşamları hakkında daha fazla kontrole sahip olmaları şeklinde tanımlanabilir (Puglia, 2008). Rappaport'a (1987) göre yetkinleştirme, sadece psikolojik bir yapı olarak değil aynı zamanda, kurumsal, sosyolojik, ekonomik, politik ve spiritüel unsurları da içinde barındırmaktadır. McWhirter (1991) yetkinleştirmeyi, kişi, grup ya da organizasyonların, güç dinamiklerinin farkında olmaları, beceriler geliştirerek yaşamları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmaları, diğer insanların hakkını ihlal etmemeleri ve toplumdaki diğer insanların güçlenmelerine katkı sağlamaları şeklinde tanımlamaktadır.

Tüm bunlarla beraber, psikolojik danışmanlık ile diğer meslekler arasında kültüre duyarlılık, sosyal adalet vb. konularda ortaklıklar olduğu görülmektedir (Groh, Stallwood ve Daniels, 2011; Sosin ve Caulum, 1983; Vera ve Speight, 2003). Ayrıca toplumdaki tüm karmaşık ruh sağlığı meselelerinin tek bir meslek grubunca çözülemeyeceği aşikârdır. Dolayısıyla bu farklılık ve benzerliklerin ortaya koyulması işlevsiz bir bakış açısı olan "benim mesleğin seninkinden daha iyi" noktasından okunmamalı, her mesleğin bireylerin ve toplumun ihtiyacından kaynaklandığı göz ardı edilmemelidir (Van Hesteren vd., 1990).

2.1.5. Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliğinin İnşası

Psikolojik danışmanlar için mesleki kimlik inşası, literatürde çok yoğun bir şekilde araştırılmış bir konu olmamakla beraber, kavramın, genel olarak mesleki gelişim modelleri (Loganbill, Hardy ve Delworth, 1982; Stoltenberg, 1981; Rønnestad ve Skovholt, 2003) vasıtası ile ele alındığı söylenebilir (Alves ve Gazzola, 2011). Kimi modeller psikolojik danışmanların süpervizyon sürecine odaklanırken (Loganbill, Hardy ve Delworth, 1982; Stoltenberg, 1981) diğer bazı modeller ise uygulayıcı olarak psikolojik danışmanların mesleki gelişimlerini ele almaktadır (Rønnestad ve Skovholt, 2003).

Ayrıca mesleki kimlik inşasını, mesleki gelişim modelleri dışında ayrı bir saha olarak araştıran bir dizi araştırma da yapılmıştır (Dollarhide, Gibson ve Moss, 2013; Gibson, Dollarhide ve Moss, 2010; Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014).

Gelişimsel modeller içerisinde sayılabilecek olan Psikolojik Danışman Bileşiklik Modeli (The Counselor Complexity Model), mesleki gelişimi, süpervizyon süreciyle bağlantılı olarak psikolojik danışman karakteristiği ve süpervizyon atmosferi şeklinde iki boyutta ve dört evrede ele almaktadır (Stoltenberg, 1981). Stoltenberg'e (1981) göre ilk evrede psikolojik danışman, çok az bir tecrübeye sahiptir ve bununla beraber teorik bilgiyi ve insan doğasına ilişkin entelektüel görüşlerini seanslara aktarmak istemektedir. Aynı zamanda bu evrede psikolojik danışman, daha çok kendi performansı ile alakalıdır. Tüm bunlarla beraber bu evrede "bir psikolojik danışman kimliği oluşmaya başlamıştır (s.61)". İkinci evrede, psikolojik danışman, bağımlılık – özerklik arasında gidip gelmektedir. Daha evvel edindiği bilgi ve tecrübeler yoluyla daha fazla sorumluluk almak istemekte ve süpervizörü daha az taklit etmekte ve onunla daha çok fikir ayrılığı yaşamaktadır. Üçüncü evrede daha fazla iç görü sahibi olan psikolojik danışman, artık daha fazla empati yeteneği ile daha farklı danışanlarla çalışabilmektedir. Süpervizyon süreçlerinde daha fazla kendini açmakta bununla beraber süreç daha fazla meslektaş dayanışması şeklini almaktadır. Son evrede ise mesleki sınırlarının farkına varmış bağımsız şekilde oturumları yönetebilen bir profesyonel olarak görülmektedir. Bu evrelerin her birisinde mesleki kimliğe yönelik gelişim de paralel bir şekilde devam etmektedir.

Loganbill, Hardy ve Delworth (1982) ise psikolojik danışman mesleki gelişimini üç evrede ele almıştır: Durgunluk (stagnation), kafa karışıklığı (confusion) ve uyum sağlama (integration). Bu evreler, psikolojik danışmanın, dünyaya yönelik, - kendisine yönelik, süpervizöre yönelik tutumları ile karakterize bir şekilde tartışılmıştır. Kimlik gelişimi ise bu evreler dâhilinde gelişen bir durum olarak görülmüştür. Başlardaki bütünlük algısındaki eksikliğin yerini giderek daha fazla kendine has kimlik oluşturulmasına bırakması şeklinde olduğu söylenmektedir (Loganbill, Hardy ve Delworth 1982).

Süpervizyon sürecini doğrudan odak kabul etmeyen ve psikolojik danışman/terapist gelişimini ele alan bir diğer model de Rønnestad ve Skovholt (2003) tarafından geliştirilmiştir. Modele göre psikolojik danışmanların mesleki gelişimleri altı evre (faz) ve on dört temada incelenebilir. Birinci evrede kişilerin mesleğe başlamadan önce de yardım verme yaşantıları olduğundan bahsedilmektedir. Bu evrede, otantik ve sağduyuya dayalı destek ön plandadır. Psikolojik yardım verme henüz profesyonel bir yaklaşımla bağlantılı değildir. İkinci ve üçüncü evreler ise öğrencilik yıllarını kapsamaktadır. Eğitime başladığında, psikolojik danışmanlık eğitimi ilgi çekici gelmekle beraber birçok faktörden dolayı zorlayıcı da olabilmektedir. Eğitimin sonlarına doğru, yarı psikolojik danışman yarı öğrenci olarak meslekle ilgili daha net görüşlere sahip olunmaya başlanmıştır. Geri kalan üç evre meslek içerisinde edinilen tecrübe ile birlikte acemi, tecrübeli ve kıdemli profesyonel evreleri ile isimlendirilmiştir. Rønnestad ve Skovholt'un (2003) çalışmasında diğer modellerden farklı olarak, gelişimin yaşam boyu süren bir faaliyet olduğu, kişisel hayatın mesleki hayata önemli ölçüde etki ettiği ve bir bakıma acı veren yaşam olayları ile karşılaşmanın kişinin kabulü ve farklılıklara yönelik tutumunu değiştirdiği ifade edilmektedir. Çalışmanın küçük bir kısmında yer alan mesleki kimlik kavramının ise değişebilirlik vurgusu içerisinde, kişinin yaşam olayları ve kendisine yönelik algısı ile paralel bir biçimde oluştuğu belirtilmektedir.

Dollarhide, Gibson ve Moss (2013); Gibson, Dollarhide ve Moss (2010), Moss, Gibson ve Dollarhide (2014) tarafından geliştirilen mesleki kimlik gelişimi modeli mesleki kimliği, gelişimin farklı bir alanı olarak incelemiştir. Üç birbirinden bağımsız araştırma sonuçları ile geliştirilen modelin ilk aşaması, mesleki kimlik gelişiminin psikolojik danışmanlık öğrencilerinde nasıl oluştuğunun belirlenmesidir. Eğitimin değişik basamaklarındaki (ders dönemi, pratik, staj ve mezuniyet) 43 öğrenci ile yapılan araştırmanın katılımcılarının yarısı okul psikolojik danışmanlığı diğer yarısı ise aile, çift ve evlilik danışmanlığı alt alanlarından gelmektedir. Araştırmacılar bu çalışmada *zamanı* bağlam olarak kullanmışlar ve araştırma sonucunda bu bağlama paralel olarak değişen üç boyut belirlemişlerdir. Bu üç boyutun yanı sıra *doğrulanma* meselesini de ele almışlardır. Araştırmaya göre öğrencilerde, belirlenen üç boyutta (psikolojik danışmanlığın tanımlanması, mesleki gelişim için sorumluluk, sistemik kimliğe dönüşüm) dış odaklardan (profesörler vb.) içselleştirilmiş yargılara doğru bir dönüşüm oluşmaktadır. Bunun yanı sıra yapılan

faaliyetlere yönelik onay ihtiyacı da dışsal odaklardan içsel kaynaklara doğru yol almaktadır (Gibson, Dollarhide ve Moss, 2010).

İkinci çalışma (Dollarhide, Gibson ve Moss, 2013) odak grup ve kişisel görüşmeler yoluyla toplanan veriler ile ve gömülü teori metoduyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın araştırma grubunu eğitiminin farklı evrelerindeki 23 doktora öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmaya göre doktora öğrencilerinin mesleki kimliklerinin, sorumluluğun kabulü, güvenin evrimleşmesi ve değişik kimliklerin entegrasyonu boyutlarında dönüştüğü bulunmuştur. Bir önceki çalışma ile benzer şekilde yine dış odaklardan içsel odaklara bir geçiş söz konusudur (Dollarhide, Gibson ve Moss, 2013).

Üçüncü araştırmaya (Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014) bakıldığında sahada çalışan uzmanların *işe yönelik tutumda*, idealizmden realizme; *iş enerjisinde* tükenmeden yenilenmeye; *entegrasyon* boyutunda ise bölünmeden uyuma doğru geçtikleri ifade edilmektedir (Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014). Belirtilen üç araştırma da mesleğin değişik noktalarındaki psikolojik danışmanların buldukları düzey itibari ile çeşitli *görevleri* yerine getirmelerini açıklamaktadır. Dolayısıyla seviyeler değiştikçe başarılması gereken görevler de değişmektedir. Bu sebeple üç araştırma da *dönüşen görevler* (transformational tasks) başlığını taşımaktadır (Dollarhide, Gibson ve Moss, 2013; Gibson, Dollarhide ve Moss, 2010; Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014).

2.1.6. Türkiye’de Psikolojik Danışmanlık Mesleki Kimliği ve Konu ile İlgili Çalışmalar

Çalışmanın önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere yapılan literatür taramalarında Türkiye’de mesleki kimlik ile ilgili doğrudan bir araştırma sonucuna rastlanamamıştır. Bir istisna olarak Doğan’ın (1996) yaptığı çalışma gösterilebilir. Bu çalışma daha çok psikolojik danışmanlık alanında yapılan düzenlemelerin olumlu ya da olumsuz olası etkilerini değerlendirmektedir. Doğan’a (1996) göre 1950’li yıllardan itibaren gündeme gelen rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında uzman yetiştirme, öğretim görevlilerinin yurt dışına gönderilmesi, servislerin kurulması, üniversiteler arası diyalogun artırılması ve dernekleşme çalışmalarının alana olumlu yansıyan yönlerdir. Ancak rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanının bir özel

eğitim faaliyeti gibi örgütlenmesinin, yöneltme işlevi ile kısıtlı kalmasının menfi etkide bulunabileceği bununla beraber Milli Eğitim Bakanlığı'nın net olmayan yaklaşımın mesleki kimlik konusunda dezavantaj yarattığı belirtilmektedir (Doğan, 1996).

Psikolojik danışmanlık mesleğinin çıkış noktası sayılabilecek olan ABD'nin aksine Türkiye'de rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleği, özel teşebbüsler şeklinde gelişmemiş bilakis devletin ve özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın ihtiyaçları ve yönlendirmesi doğrultusunda şekillenmiştir (Yeşilyaprak, 2004). 1950'li yıllarda Amerikan eğitim uzmanlarının Türkiye'ye davet edilmesi, bu uzmanların rehberlikle ilgili pilot uygulamalar gerçekleştirmeleri ve aynı zaman diliminde Türkiye'den ABD'ye öğrencilerin gönderilmesi söz konusu olmuştur (Doğan, 2000). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık konusu 1962 yılında yapılan 7. Milli Eğitim Şurası'ndan itibaren, şuralarda yer almaya başlamış (Yüksel-Şahin, 2012) daha sonraki yıllarda yine MEB, üniversiteler ve kuruluşundan sonra Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) yönlendirmesi ile meslek bugünkü halini almıştır (Yeşilyaprak, 2004). Dolayısıyla, Özgüven'in (1990) deyimiyle pek çok yenilik gibi rehberlik ve psikolojik danışmanlık da adeta tersten ve yukarıdan aşağıya bir hareket olarak başlamıştır.

Bilindiği üzere Türkiye'de, üniversitelerin Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık bölümlerinden mezun olanlar genellikle ilk ve orta dereceli okullarda, özel dersanelerde ve bazı üniversitelerin psikolojik danışma birimlerinde çalışmaktadırlar. Bu sebeple, yurt dışındaki uzmanlık alanları ile ifade edilmeksizin, psikolojik danışman unvanı okul psikolojik danışmanlığı ile eşdeğer bir algı oluşturmaktadır (Ültanır, 2005). Bu sebeple MEB'in uygulamaları, meslek üzerinde doğrudan tesirde bulunmaktadır.

Türkiye'de okul psikolojik danışmanlarının roller ve sorumlulukları bağlamında doğrudan etkili olan mevzuatın başında Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği (2017) gelmektedir. Bunun yanında çalışılan kuruma göre Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (yürürlüğe girme tarihi, 2013; son değişiklik tarihi, 2017) veya Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (yürürlüğe girme tarihi, 2014; son değişiklik tarihi, 2018) de okul psikolojik danışmanlarının yapacak oldukları faaliyetleri dizayn

etmesinde etkili olmaktadır. Bu mevzuat hükümleri doğrultusunda okul psikolojik danışmanlarından, okullardaki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin özellikle planlamasında kurulacak komisyon ile ortak hareket etmesi istenmektedir. Ayrıca mevzuat, rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde, okulda çalışan diğer eğitim personelini de işin içine katar nitelikte hazırlanmıştır. Bu bağlamda okul müdürünün, ilgili müdür yardımcılarının, sınıf rehber öğretmenlerinin ve diğer öğretmenlerin yerine getirmesi gereken görevler sıralanmıştır (MEB, 2013; 2014a; 2017).

Okul psikolojik danışmanlarının yapacağı görevler arasında, okullardaki rehberlik hizmetlerini planlamak, rehberlikle ilgili materyal geliştirmek, rehberlik hizmetlerini uygulamak ve psikolojik danışma yapmak, okul yöneticilerine ve öğretmenlere rehberlik faaliyetleri ile ilgili müşavirlik yapmak, merkezi sınavlara ait tercih dönemlerinde görev almak, özel eğitime dair çalışmalara katılmak ve tüm bunların raporlanması sayılabilir. Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının, okullarının bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezleri ile işbirliği içinde çalışması gerekliliği ifade edilmektedir (MEB, 2017). Bununla beraber okul psikolojik danışmanları disiplin kuruluna sunulmak üzere öğrencinin psikolojik durumu hakkında raporlama yapmak ve diğer kurul ve komisyonlarda görev almakla yükümlü kılınmıştır (MEB, 2017). Geçmiş yıllarda (MEB, 2001) yönetmelikte olan ve kaldırılması epeyce tartışılan rehber öğretmene verilemeyecek görevlere dair hükümler 2017 yılında yönetmelikten çıkarılmıştır (MEB, 2017).

Ancak unutmamak gerekir ki, mevzuat hükümleri ile net bir biçimde ortaya koyulmuş olan roller ve sorumluluklar ile gerçek yaşamdaki faaliyetler aynı olmayabilir. Çalışılan kurumdan, diğer insanların beklentilerinden ve danışmanın kendisinden kaynaklı pek çok sebep rolleri ve sorumlulukları etkilemektedir. Kurumdaki görece acil ihtiyaçlar, yönetimin danışmandan beklentisi gibi hususlar ile danışmanın kendi inanç dünyası ve mesleki arka planı psikolojik danışmanın çalışmasını etkileyecektir (Pişkin,1989). Literatürde yer alan birçok çalışma da Türkiye’de psikolojik danışmanların rolleri ile ilgili bir belirsizlik olduğunu ifade etmektedir (Dağlı, 2014; Korkut-Owen ve Owen, 2008; Pişkin, 1989; Tuzgöl-Dost, 2012).

Dağlı (2014), psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerle gerçekleştirdiği nitel araştırmada ortaya çıkan temalardan birisini *mesleki kimlik krizi* olarak tanımlamaktadır. Çalışmaya göre okul psikolojik danışmanları, kendilerini işlevsiz hissedebilmekte, okulun işlevi ile uyumlu görememekte ve dolayısıyla okulda kendilerini nereye konumlayacaklarından emin olamamaktadırlar. Tuzgöl-Dost'un (2012) yaptığı çalışma da Dağlı'yı (2014) destekler niteliktedir: Okul psikolojik danışmanları, görev tanımındaki belirsizlik, joker eleman olarak görülmek vb. problem alalarını ifade etmektedirler (Tuzgöl-Dost 2012). Güngör'n (2010) yaptığı çalışmada da psikolojik danışmanlar *mesleki kimlikte sıkıntı* ifadesini yüksek bir frekansta tekrarlamışlardır.

Erdoğan'a (2015a) göre rehber ğretmen ve psikolojik danışmanlar okul sistemi ile entegre bir görünümde değillerdir. Dolayısıyla okulunun faaliyetleri ile rehber ğretmen ve psikolojik danışmanların okulu algılayışları ve okulun işlevlerine katılımları sıkıntılı hususlar olarak görülmektedir. Meselenin bu haliyle devam etmesi durumunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullardaki rehberlik servislerini lağvetmeye kadar gidebilecek aksiyonlar almasının olası olduğu öngörülmektedir (Erdoğan, 2015a).

Okul psikolojik danışmanları açısından mesleki kimlik ile bağlantılı sayılabilecek ve araştırmalarda çokça ortaya çıkan bir problem olarak unvan sorunu gündeme gelmektedir (Akkoyun, 1995; Dağlı, 2014; Doğan, 2000; Kuzgun, 1990; zgven, 1990). Unvan sorunu açısından yapılan değerlendirmelerde, meslek elemanlarına okul psikolojik danışmanı unvanı verilmesinin daha uygun olacağı ifade edilmektedir (Akkoyun, 1995; Doğan, 2000). Bununla beraber Kuzgun (1990), rehber ğretmen unvanının kullanılmasının, okullarda çalışılması açısından kolaylaştırıcı etkisi olabileceği ve rehberlik başlığı altında ele alınan bilgi verme faaliyetlerini içermesi açısından işlevsel bir tarafı olduğu ancak mesleğin psikolojik yardım tarafını eksik bıraktığını ifade etmektedir. Kuzgun'a (1990) göre, *Counseling Psychologist* ifadesinin Türkçe karşılığı olarak *danışma psikoloğu* ya da kısa ifadesiyle *danışman* unvanı hem bilgi verme hem de psikolojik yardım faaliyetlerini çağrıştırması açısından daha uygun olacaktır. Mesleğin bu şekilde adlandırılması hem akademik camia hem de hizmet alanlar için daha benimsenebilir bir niteliktedir (Kuzgun,1990). Ancak yurtdışı literatüre bakıldığında danışma psikologluğu ve

psikolojik danışmanlık birbirlerinin yerine kullanılmamakta ve hatta neredeyse birbirleri ile mücadele eden iki meslek grubu olarak görülmektedir (Hanna ve Bemak, 1997).

Unvan meselesi ile ilgili ilgi çekici bir çalışma da Altun ve Camadan (2013) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada psikolojik danışmanların, rehber öğretmen kavramına ilişkin algılarını metaforlar yoluyla incelenmiştir. Çalışmada her ne kadar az sayıda sarkastik ifadeler geçse de (Süpermen, sihirli değnek, problem çözme makinesi vb.), psikolojik danışmanların adı geçen kavram ile ilgili ürettikleri metaforların genellikle olumlu çağrışımları olduğu görülmektedir. Bu metaforlar 12 tema altında birleştirilmiş ve ortaya çıkan tabloda, *yol gösteren, fark ettiren, geliştiren, önemli, koşulsuz kabul eden, problem çözen, abartılan, rahatlatan, arabulucu, lider, belirsiz ve bilgi kaynağı* başlıkları oluşmuştur (Altun ve Camadan, 2013).

Bu noktada psikolojik danışmanların kendi mesleklerine yönelik algılarını inceleyen diğer çalışmalardan bahsetmek yerinde olacaktır. Gençdoğan ve Onur'a (2006) göre psikolojik danışmanlar klinik testleri çok az kullanmaktadır. Bununla paralel olarak patolojiye dayalı oturumlar yerine katarsis sağlamayı önceleyen yaklaşımları tercih etmektedirler. Aynı şekilde psikolojik danışmanlar eğitim ve mesleki karar verme süreçleri ile daha fazla ilgilenmektedirler. Çalışmaya göre rehber öğretmenlerin yakındığı en temel problemler lisans eğitiminin yetersizliği ve çalıştıkları okullarda *rehberlik anlayışının* olmayışıdır.

Gençdoğan ve Onur'a (2006) paralel olarak, Gültekin ve Aricioğlu (2012), psikolojik danışmanların birçok alanda eğitim ihtiyacı hissettiklerini ifade etmektedirler. En çok dile getirilen konular ise, psikolojik danışmanlıkta güncel uygulamalar, psikopatoloji, oyun etkinlikleri ile çocuklarla çalışma, psikolojik testler, intihar riskinin belirlenmesi, krize müdahale ve grup dinamikleridir.

Özetlemek gerekirse, psikolojik danışmanlık mesleki kimliği hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde tartışılmaya devam edilen bir konu olarak görülebilir. Bununla beraber meslek elemanı yetiştirme, mesleğin ortaya çıkışı ve çalışma alanları bakımından Türkiye'nin kendine has bir yöntem belirlediği söylenebilir. Dolayısıyla, mesleki kimliğin nasıl kavramsallaştırılacağı konusu da yurtdışındaki

formülasyonlardan farklılık arz edecektir. Bu sebeple mesleği icra edenlerin bu konudaki görüşlerine başvurulmasının mevcut durumun tanımlanması için faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.1.7. Türkiye’de Meslek Liselerinin Genel Görünümü

Tarihsel olarak mesleki ve teknik eğitim sisteminin kökleri 12. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Selçuklularda *ahilik*; Osmanlılarda *lonca* ve *gedik* teşkilatları mesleki eğitimi üstlenmişlerdir. Modern anlamda mesleki eğitim faaliyetleri ise 18. yüzyıldan itibaren özellikle ordunun donatılması ve bu alandaki personel ihtiyacına cevap verebilmek için başlatılmıştır. 1860’lı yıllara denk gelen süreçte ise mesleki ve teknik eğitim örgün eğitim içerisine alınmıştır. Cumhuriyet döneminde, eğitimin millileşmesi ve birleştirilmesine paralel olarak mesleki ve teknik eğitim kurumları 1927 yılında MEB çatısı altına alınmış ve 1933 yılında Mesleki ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü’nce yönetilmiştir. Daha sonraki yıllarda mesleki eğitimin türüne göre genel müdürlükler açıldıysa da 2011 yılında MEB teşkilatında yapılan yapısal reformun bir sonucu olarak bu kurumlar Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerine devam etmişlerdir (Demirtaş ve Küçük, 2008; MEB, 2014b; 2008; Yörük, Dikici ve Uysal, 2002).

Türkiye’de 1998 yılında zorunlu eğitim süresi 8 yıla çıkarılmış, bu değişiklikle 5 yıl süren ilkokul ve 3 yıl süren ortaokul ilköğretim okulları çatısında tek bir müdürlüğe bağlı olarak 2012 yılına kadar faaliyet göstermiştir (Akpınar, Dönder, Yıldırım ve Karahan, 2012). 2005 yılından itibaren liseler kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır (MEB, 2010). 2012 yılında ise 28261 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren kanun değişikliği ile sistem, bilinen adıyla 4+4+4 şeklinde düzenlenmiş ve ilkokulların, ortaokulların “bağımsız okullar hâlinde kurulması” esasına geçilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmış ve her bir eğitim kademesinde öğrencilerin en az 4 yıl geçirmesi planlanmıştır (Resmi Gazete, 2012).

Erdoğan’a (2015b) göre bu değişikliklerle tüm akademik liselerin Anadolu liselerine dönüştürülmesi ile bu liseler arasındaki farklılık ortadan kaldırılmıştır. Bu şekilde ortaöğretim kurumları Anadolu liseleri ve meslek liseleri şeklinde sadece iki kategoriye ayrılmıştır. Ancak 2018 yılında ortaöğretime geçiş sisteminde yapılan

değişikliklerle liseler *merkezi yerleştirme* ve *yerel yerleştirme* esaslarına göre yeniden ayrılmıştır (MEB, 2018a). Bu ayırım kamuoyunda ve basında *nitelikli okullar* ve *niteliksiz okullar* ifadeleri ile karşılık bulmuştur (Hürriyet, 2018).

MEB'in 2018 verilerine göre ortaöğretim seviyesinde eğitim almakta olan 5.689.427 öğrencinin 1.987.282'si mesleki ve teknik eğitim kurumlarında bulunmaktadır. Bu öğrenciler 27 alan ve 142 dalda öğrenimlerini sürdürmektedirler. Bununla beraber 2018 yılında mesleki ve teknik eğitime 2018 yılında 12,5 milyar TL bütçe ayrılmıştır (MEB, 2018b). Öğrenci başına ayrılan harcamalarda son yıllarda hızlı bir artış olsa da Türkiye bu konuda OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ülkeleri arasında sondan ikincidir ve bu giderler OECD ortalamasının 3'te 1'ine tekabül etmektedir (OECD, 2018). Ancak Türkiye'de genel ortaöğretime oranla mesleki ortaöğretime ayrılan pay genel ortaöğretimden ve imam hatip liselerine aktarılan kaynaktan daha fazladır. Öğrenci başına düşen harcamalarda ise imam hatip liseleri eğitim bütçesinden daha fazla kaynak almaktadır (ERG, 2017). Dolayısıyla eğitim bütçesi planlamaları yapılırken mesleki ve teknik ortaöğretim önemli bir konumda görülmekte ve bu bağlamda eğitime ayrılan bütçeden ciddi bir pay almaktadır.

Ancak bütçe planlaması ile öğrenci sayıları karşılaştırıldığında bir tezat ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde % 65 civarında olan mesleki ve teknik eğitime devam eden öğrenci oranı, Türkiye'de tam tersidir (Binici ve Necdet, 2014).

Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren mesleki eğitim kurumlarına geçişte öğrenciler, Anadolu teknik programlarına kayıt olabilmek için merkezi sınav puanları ile merkezi yerleştirmeye başvurmak; Anadolu meslek programları için ise yerel yerleştirmeye başvurmak durumundadır (MEB, 2018b). Mesleki eğitime geçiş yapan öğrenciler arasında ilköğretim mezuniyet notları ve merkezi sınavlar kıstas alındığında akademik başarının görece düşük olduğu görülmektedir. E-Okul sistemi üzerinden yapılan taramalarda İstanbul ilindeki sınavlı ya da sınavsız öğrenci alan Anadolu liselerinin taban puanlarının mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarına göre bir hayli yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Eğitim Reformu Girişimi (ERG)'nin 2009 senesinde yayımladığı rapora göre, Türkiye'de ortaöğretime geçişte sosyo-ekonomik düzey belirleyici bir faktör

olmaktadır. Burada da yine mesleki ve teknik eğitim kurumları dezavantajlı görülmektedir. Rapora (ERG, 2009) göre “Türkiye’de okul türleri arası farklılaşmanın yoğun olarak yaşandığını ve bu farklılaşmanın sosyoekonomik ve kültürel durumla önemli ölçüde paralellik taşıdığını göstermektedir (s. 19).” Yine aynı raporda yer alan verilere göre okul içi farklılaşma öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklarıyla açıklanamamaktadır. Dolayısıyla “toplumsal eşitsizlik eğitim yoluyla derinleştirilmekte (s. 19)” ve buradan hareketle meslek liseleri bir tür getto görünümü sunmaktadır.

Bu verilere paralel olarak Erdoğan (2015b) bahsedilen durumu şu şekilde netleştirmektedir:

Türk Milli Eğitim Sistemi’nin dünyadaki sistemleri göz önünde bulundurduğunuzda üstün bir yanı vardı. Eğitim yoluyla insanlar sosyal durumu, ekonomik durumu ne olursa olsun en tepedeki birimlere kadar yükselme imkânına sahipti. Eğitim sisteminin bu özelliği sayesinde herkes çalıştığı takdirde bir yerlere gelebileceğini düşünürdü. Bu güvenden dolayı da her ildeki, her düzeydeki okulda ayrı bir şevk ve heyecan vardı. ...Bu tabloyu demokrasisi, ekonomisi ne olursa olsun Avrupa ülkelerinde görmek mümkün değildir. Bu bize özgü bir özellik ve farklılıktı. İşte bu özelliği maalesef kaybetmeye başladık. Bugün artık üniversitelerimizde sadece belli yerlerden ve okullardan gelen öğrenciler okumakta. Binlerce okulumuz geleceğin yüksek eğitimi bireylerini yetiştirme heyecanını kaybetmiş durumda. Eğitim yükseltici değil batı ülkelerinde olduğu gibi eleyici bir işlev görmekte artık (s. 78).

Bu görüş ÖSYM’nin verileri ile de tutarlıdır ve yükseköğretime geçişte mesleki ve teknik eğitim alan öğrencilerin dezavantajlı oldukları görülmektedir. ÖSYM tarafından yayımlanan Yükseköğretime Geçiş Sınavı’na dair sayısal veriler incelendiğinde, bu öğrencilerin özellikle lisans eğitimine geçiş oranlarının diğer lise türlerinden mezun olan öğrencilere kıyasla düşük olduğu görülmektedir (ÖSYM, 2018).

Milli Eğitim Bakanlığı İzleme ve Değerlendirme Raporu’na (2018c) göre mesleki ve teknik eğitim veren kurumlarda öğrencilerin devamsızlık oranları da diğer lise türlerine göre fazladır. OECD ortalaması % 20 olan 20 gün üzeri devamsızlık, Türkiye’de genel ortaöğretimde % 30, imam hatip liselerinde % 31 iken meslek liselerinde % 40’tır.

Mesleki ve teknik eğitimde göze çarpan önemli bir sorun da cinsiyetçilik olarak düşünülmektedir. Özellikle öğrencilerin alan ve dal seçimlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin önemli bir belirleyici olduğu anlaşılmaktadır (Özkazanç, Sayılan ve Akşit, 2018). MEB'in 2018 yılı raporuna göre *aile ve tüketici hizmetleri, moda tasarımı, çocuk gelişimi ve eğitimi* gibi alanlarda kız öğrencilerin oranlarının çok yukarılarda olduğu ancak *uçak bakım, metalürji, bilişim teknolojileri* gibi alanlarda ise çok daha az olduğu görülmektedir (MEB, 2018b). ERG, Çelikel Eğitim Vakfı, Friedrich-Ebert-Stiftung (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçları da meslek liselerindeki bu durumu ortaya koymaktadır. İstanbul'da bulunan meslek liselerinde yapılan araştırmaya göre, bu liselerde var olan toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik, kız öğrencileri staj, ders, alan seçimi gibi hususlarda olumsuz etkilemektedir. Ayrıca eğitsel ve mesleki tercihlerin kullanılmasında da, kız öğrencilerin, geleneksel rolleri pekiştirecek yönlendirmeler aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla özellikle erkek öğrenci sayısının fazla olduğu kurumlarda kız öğrenciler kendilerini yeterince ortaya koyamamakta ve geribildirim döngüsü de eşitsizliği pekiştirecek şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ahilik vb. etkinliklerle başlayan mesleki ve teknik eğitim serüveninin, özellikle Cumhuriyet döneminden itibaren önemli bir yapı olarak görülen ve devlet eliyle azımsanamayacak ölçüde gelişen sanayi ve teknoloji ile önemi gün geçtikçe daha net görülmeye başlanmıştır (Demir ve Şen, 2009). Mesleki teknik eğitim yüksek bütçe payı, daha kompleks fiziksel mekan üretilmesi gibi hususlarla gerçekten de eğitim sistemi içinde önem verilen kurumlar olmakla beraber, yukarıda bahsedilen, devamsızlık, akademik başarı, cinsiyet eşitsizliği, genel ortaöğretim içindeki düşük oranı ve belki de en önemlisi bu kurumlara yönelik toplumsal algı neticesinde çeşitli sorun alanları ile yüz yüze kalmaktadır.

Dolayısıyla bu eğitim kurumlarında görevli olan psikolojik danışmanlar için de problem alanlarının daha çeşitli olduğu düşünülebilir. Bu araştırma Türkiye'nin eğitim sistemi içinde çok önemli bir yere sahip olan/olması gereken meslek liselerinde çalışan okul psikolojik danışmanlarının yaşantılarının anlaşılması bakımından alana katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu sayede araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının yaşantıları ve bahsedilen problemler karşısında nasıl

pozisyon aldıklarına yönelik elde edilen bilgi, hem uygulamacılar için hem de eğitim politikalarına katkı veren kişi ve kurumlar için bir fotoğraf sunabilir.

2.2. Anlatı Kuramı

...Anlatı insanlık tarihinin kendisiyle başlar; dünyanın hiçbir yerinde anlatısı olmayan bir halk yoktur, hiçbir zaman da olmamıştır. Bütün sınıfların, bütün insan topluluklarının anlatıları vardır ve çoğunlukla bu anlatılar değişik, hatta karşıt kültürlerdeki insanlar tarafından ortaklaşa olarak tadılır. İyi yazın olmuş, kötü yazın olmuş anlatının umurunda değildir: İster uluslararası, ister tarihler aşırı, ister kültürler aşırı olsun, anlatı hep vardır, tıpkı yaşam gibi (Barthes, 1966/1993, s.83).

İnsanlar her gösterge dizgesi ile anlatılar üretmişler ve bunu yaparken çok farklı gerçekleşme biçimlerini (el-kol hareketleri, yazı, ses vb.) kullanmışlardır. Kimi anlatılar kurmaca olabileceği gibi kimileri de insanın son derece karmaşık duygu düşünce, yargı ve yaratımlarını aslına uygun bir görünümde sunmayı amaçlamaktadır. Anlatılar insanların hem kendisiyle, hem başka bir kişi ile hem de dünya ile değişik düzlemlerde kurduğu ilişkileri, çok karmaşık veya yalın bir biçimde sunabilir (Rifat, 2014).

Daha aktüelde düşündüğümüzde, genellikle aklımıza roman ve hikâye gibi edebi metin olarak anlatılar gelmektedir. Esasında etrafımızın anlatılarla çevrili halde olduğu ve bu durumun yalnızca romanlar veya tarihsel yazın ile sınırlı olmadığı; radyoda, televizyonda, okulda, trende ve daha aklımıza gelebilecek birçok yerde hem anlatıcı hem de bir şekilde dinleyici, seyirci, okuyucu olarak anlatılarla meşgul olduğumuz söylenebilir (Fludernick, 2009).

Anlatı, Abbott (2002) tarafından, anlatı söylemi ve hikâyeden meydana gelmiş bir biçimde, olayların sunulması - temsil edilmesi (representation) şeklinde tanımlanmıştır. Abbott'a (2002), göre hikâye olay ya da olaylar dizisi iken anlatı söylemi ise bu olayların sunulması ve temsil edilmesini ifade eder. Benzer şekilde Prince (2012), anlatıyı, gerçek ya da kurmaca en az iki olayın ya da durumun zaman sırası gözetilerek sunulması ya da temsil edilmesi şeklinde tanımlamıştır.

Yakın geçmişte anlatı kelimesi beşeri bilimlerin birçok kolunda (hukuk, tıp, siyaset bilimi ve hatta bilişsel bilim) fazlaca kullanılmaya başlanmıştır. Ancak görünen o ki, bu durum, içerisinde bir kötüye kullanım barındırmakta ve kavram genellikle *hikaye* ile eş anlamlı görülmektedir (Ryan, 2007). Prince (2004), anlatı

kavramının kullanımının yaygınlaşması ile ilgili olarak, bu durumun insanların daha güçlü pozisyonlardan kaçınma yolu olduğunu ifade etmektedir: “Tartışma ya da argüman yerine anlatı kullanılır (çünkü daha geçicidir); teori, hipotez ya da kanıt yerine anlatı denilir (çünkü daha az bilimseldir); ideoloji yerine anlatı tercih edilir (çünkü daha az yargılayıcıdır); mesajın yerine anlatı geçer (çünkü daha belirsizdir) (s. 13).”

Paralel olarak Genette (1983) de anlatı kelimesinin çoğu zaman dikkat edilmeden kullanıldığının altını çizmektedir. Genette’e (1983) göre kavram ile ilgili kafa karışıklığı da çoğu zaman bu yaklaşımdan ileri gelmektedir. Bu karmaşıklığı gidermek ve kavramla ilgili daha açık bir anlayışa kavuşmak için kavrama dair atıfları içeren en azından üç farklı anlamın incelenmesi ve bunlar arasında ayırım yapılması gerekmektedir. Birinci anlam, kavramın günümüzdeki en yaygın kullanımına işaret eder: Bir ya da bir dizi olayı ifade eden sözlü ya da yazılı bir söylev... İkincisi ve daha az yaygın kullanımıyla anlatı, analistler ve kuramcılar tarafından kullanılan bir kavram olarak, gerçek ya da hayali ve birbirini izleyen olayların, söylemin öznesi olarak, ardındaki bağlara, zıtlıklara ve tekrarlara atıfta bulunur. Üçüncüsü ve belki de en eski anlamı, anlatılan hikâyeden çok anlatma eylemine odaklanır, bu üretim ve nakil sürecini ifade eder (Genette, 1983). Sadece anlatı söylemini (ikinci anlamını) inceleyebildiğimiz ve eleştirebildiğimiz doğru olmakla beraber, anlatı, öykü ve anlatma eylemi olmadan var olamayacaktır (Sweeney, 1989).

Anlatı kavramı bu şekilde bölümlere ayrıldığında, hikâye, anlatı söyleminin temsil ettiği, aktardığı ve işaret ettiği bir pozisyonda düşünülebilir. Bu bakış açısı, ilk iki düzey bir arada düşünüldüğünde, hikâye (üçüncü düzey) ile diğer iki düzey arasındaki bir ayrımı da içinde barındırmaktadır. Buradan hareketle Genette’in yaklaşımının, hikâyelerin, değişik kisveler altında aktarılabilmesi ile tutarlı olduğu görünmektedir. (Pamuk Prenses hikâyesinin Grimm Kardeşler versiyonu ile modern versiyonları arasındaki fark örnek olarak verilebilir Kraliçenin yamyamlık eğilimleri ve 7 erkek çücenin evinde kalan prensesin şüphe uyandıran hali modern versiyonlarda genellikle elenmiştir.) (Fludernick, 2009).

Chatman (1980), anlatının unsurlarına düalist bir şekilde yaklaşmaktadır. Yazara göre ne anlatıldığı hikâyeyi; anlatma yolu ya da başka bir deyişle nasıl sorusuna karşılık gelen unsurlar ise söylemi ifade etmektedir.

Adı geçen kuramcıların ifade ettikleri birlikte d şun ld ğ nde, anlatı, bizim için bir hikâye ya da olaylar dizisini de ifade eder ancak daha çok bu hikâye ile beraber ortaya çıkan bir söylemi anlatmak için kullanılır görünmektedir.

Ancak bu düalist yaklaşıma karşı da bir takım eleştiriler de yöneltilmektedir. Smith'e (2004) göre bu yaklaşım içinde bir nevi naif bir Platonculuk taşımaktadır. Chatman'a (1980) göre  rneğin Sindirella eşitli Şekillerde ve değişik medyumlar aracılığıyla anlatılagelmiştir. Bu durum da anlatının ikili yapısını ortaya koymada bir kanıt niteliği taşımaktadır. Bu yaklaşım, kaçınılmaz olarak anlatının söylemsel kısmından bağımsız bir Şekilde var olan bir taslak hikâyeyi ontolojik bir sorun haline getirmektedir. Bu Şekilde bakıldığında, tüm versiyonlarından bağımsız ve sadece idea formunda mümkün olabilecek bir Sindirella'ya inanmamız gerekmektedir. Çünkü söylemden bağımsız bir taslak hikâye, ancak anlatılmamış, yazılmamış ya da herhangi bir iletişim aracı ile ifade edilmemiş olmalıdır (Smith 2004).

Anlatıların yapısalcı bir bakış açısıyla analizi ile ilgili genel bir kuramsal yapı oluşturma çalışmaları, modern dönem d şun ld ğ nde *Rus Biimciliği*'ne özellikle de Vladimir Propp'un çalışmalarına dayanmaktadır (Batur, 1979; McGowan, 2013). Propp (1928/1985) 100 Rus masalını incelediği *Masalın Biimbilimi* adlı eserinde, masalın temel yapısının işlevler düzeyinde anlaşılabileceğini ifade etmektedir. Propp'a (1985) göre:

1. "Kişiler kim olursa olsun ve işlevler nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, masalın değişmez, sürekli ögeleri, kişilerin işlevleridir, işlevler masalın temel oluşturucu bölümleridir.
2. Olağanüstü masalın içerdiği işlevlerin sayısı sınırlıdır (s. 21)"

Gerçekleştirdiği analizlerde Propp, incelediği masalların temel yapısını oluşturan 31 işlev ve 7 kahraman belirlemiştir. Barthes'e (1993) göre de anlatı sanatsal değil ama yapısalcı bir sorun olarak işlevlerden oluşmuştur. Büyük ya da küçük, metinde her Şeyin bir işlevi vardır. Bir ögeyi işlevsel bir biçim Şeklinde

oluşturan onun nasıl söylendiği değil, söylemek istediğidir. Örneğin, bir tabancanın satın alınması er ya da geç onun kullanılacağı ana bağlanır.

Yapısalcı gelenek içerisinde sayılan bir diğer kuramcı Lévi-Strauss'a (1955) göre çeşitli kültürlerde bulunan mitler, tekrarlayan yapıları açısından yorumlanabilir (Pradl, 1984). Lévi-Strauss'un yaklaşımında ikili karşıtlıkların (ölüm – yaşam, savaş – barış vb.) analizine dayalı bir bakış açısı görülmektedir. Bu karşıtlıkların belirlenmesi, anlatıdaki anlamın okuyucuya aktarılmasına yaramakta ve derin yapının kavranmasında etkili olmaktadır (Hansen, Cottle, Newbold ve Negrine, 1998; Tomaščíková, 2009)

Propp'un işlevler üzerindeki yaklaşımının yerine Fransa'da adı Paris Göstergebilim Okulu ile birlikte anılan A.J. Greimas *eyleyen* (*Fr. actant*) terimini önermiştir. Greimas'ın yaklaşımında eyleyen bir kişi olabileceği gibi namus, fakirlik vb. soyut bir takım kavramlar da olabilir. Bununla beraber eyleyenler anlatı içerisinde statik bir yapı göstermezler ve diğer unsurlarla kurdukları ilişkiler doğrultusunda özellikler kazanırlar (Parsa, 2004; Rifat, 2014).

Greimas, yapısal özellikleri 3 eksen üzerinden kavramsallaştırarak anlayabileceğimizi ifade etmektedir:

1. İletişim Ekseni: Tüm iletim süreçlerinin gerçekleştirildiği eksen (gönderici - alıcı karşıtlığı)
2. İsteyim Ekseni: İsteklerden kaynaklı eksen (padişahın oğlunun kızla evlenmek istemesi; özne – nesne karşıtlığı),
3. Güç Ekseni (Edim Ekseni): Öznenin istek durumundan gerçekleştirme durumuna geçtiği eksen (yardımcı – engelleyici karşıtlığı) (Parsa, 2004; Yücel, 2005)

Anlatı kuramları, yukarıdaki örneklerde de gösterilmeye çalışıldığı gibi, daha önceleri metnin yapısal ve dilbilimsel özelliklerine odaklanırken (retorik araçlar ve biçim gibi), anlatılarda bulunan anlam ve ilişkiler ile bunların sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamlarına ilgi giderek artmıştır (Hoshmand, 2005). Yapısalcı akım içerisinde değerlendirilebilecek anlatı çalışmalarının ardından, bu konudaki bakış post-yapısalcı düşünceden etkilenmiş görünmektedir. Okuyucu ya da dinleyici kavramının anlatı literatürüne girmesi, yapısalcı eleştirinin metne dönük inceleme

yönteminin aksine, anlamın anlatıda okuyucu ve yazar tarafından ortak bir şekilde inşa edildiği fikrine atıfta bulunmaktadır. Burada özellikle metinde bulunan unsurların göstergeselliğinin ve bunların yorumlanmasının bir iletişim süreci şeklinde, okuyucunun kültürel bağlamı ile beraber düşünülmesi vurgusunu belirtmek gerekebilir (Tomaščíková, 2009).

Bamberg (2005), bu değişimde ilginç bir noktayı işaret etmektedir. Klasik yapısalcı eleştiri (yazılı) metni verilmiş olarak ele almaktadır. Buradan iki muhtemel yolla devam edilebilecektir. Birincisi yazar merkezli bir biçimde, onun ruhunu eserin içinde hissedebilmek için biyografik unsurları vb. eleştiriye katmak ya da eleştiride psikolojik daha özeldir psikanalitik unsurların gösterilmesi. İkincisi ise okur merkezli hareket sahası ile okurun metinle nasıl bir ilişkide olduğunu araştırmaya çalışmakla karakterizedir. Bu okur merkezli yaklaşımın hız kazandığı yıllar aynı zamanda psikolojide biliş çalışmalarının da fazlalaştığı döneme tekabül etmektedir. Bamberg'e (2005) göre iki hareket de çok benzer bir yaklaşıma sahiptir. Eleştiride metin ile okur arasındaki ilişkinin kavranmaya; psikolojide ise daha geniş bir açıdan kişilerin yaşam olaylarını, patenlerini ve istisnalarını şematik unsurlarla nasıl zenginleştirerek anlamlı bir bütün haline getirdiğinin anlaşılmasına çalışılmaktadır.

Anlatı çalışmalarının, günümüzde yapısalcı eleştiriden ziyade, psikanaliz, feminizm, ideoloji vb. yaklaşımların yanı sıra; post-kolonizasyon ve queer teori gibi çeşitli teorik modellerle entegrasyonunun da özellikle Kuzey Amerika'da sürdüğü görülmektedir (Fludernick, 2009).

Anlatı kuramına yönelik yukarıdaki genel tartışmanın ardından, bu çalışmanın takip eden bölümünde, çalışmanın amacına uygun olarak, gerçeğin anlatılar ile nasıl inşa edildiği, kişilerin anlatılar yolu ile nasıl belirlendiği ve anlatsal kimlik üzerinde durulacaktır.

2.3. Gerçeğin Anlatsal İnşası ve Anlatsal Kimlik

White'a (1987) göre anlatının doğasının ne olduğuna ilişkin soruları gündeme getirmek, kültürün doğası ve hatta insanlığın kendisinin doğası hakkında düşünmeye davet etmektir. Doğal olan anlatı dürtüsüdür. Bu yüzden kaçınılmaz olan, *gerçekte*, olayların nasıl gerçekleştiğine dair iletilerin anlatsıdır.

Psikoloji içerisinde birkaç istisna dışında, 1980'lere kadar bireysel yaşam öyküleri çok fazla dikkat çekmemiştir. Yaşam öyküleri çok yüzeysel görülmüş aynı şekilde tekil bir deneyim olarak ele alınmış, dolayısıyla tüm insanlığı anlamaya çalışan bilim insanları için fazla romantik bir uğraşı alanı olarak nitelenmiştir (McAdams, 2001). Psikolojide anlatı kuramı ise, insan varoluşunun yaşantısallığının, bireysel olarak deneyimlenmesine ve bunun yorumlanmasına dikkatin verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kendimizle, başkaları ile ve dünya ile kurduğumuz ilişki ayrılmaz bir şekilde dilsel ve ahlaki kaynakların içinde yaşadığımız kültür tarafından nasıl getirildiğine bağlıdır. Anlatı kuramcıları, bu tarz anlamların, doğumdan itibaren, birincil olarak, kültürel ve ailevi anlatılar vasıtası ile nakşedildiğini belirtmektedirler (Crossley, 2000).

MacIntyre (2007), insanın, eylemlerinde, pratiklerinde ve aynı zamanda kurmacalarında hikâye anlatan bir canlı olduğu fikrini öne sürmektedir. İnsanın “*Ne yapacağım?*” sorusuna ancak şu öncelikli soruyu sorarak cevap bulacağını belirtmektedir: “Hangi hikâye ya da hikâyelerde yer alacağım? (s.216)” MacIntyre (2007), sosyal hayata girdiğimizde atfedilen karakterler - hazırlandığımız roller - vasıtası ile diğerlerinin bize nasıl karşılık vereceğini ve bizim onlara nasıl karşılık vereceğimizi öğrenmemiz gerektiğini belirtmektedir:

Kötü üvey anneler, kayıp çocuklar, iyi fakat yanlış yönlendirilmiş krallar, kurtlar tarafından emzirilmiş ikizler, dünyada kendi yollarına gitmesi gereken ancak miras alamayan en küçük oğullar, tüm mirasını hovardaca harcayan, domuzlarla sürgünde yaşamaya mahkûm edilen büyük oğullar ile çocuklar hem çocuğun ne olduğunu hem de anne – babanın ne olduğunu, içine doğdukları dramada rollerin nasıl dağıtıldığını ve dünyadaki yolları öğrenirler ya da yanlış öğrenirler. Çocuklar hikâyelerden mahrum bırakılıp senaryosuz koyulduğunda sözlerinde ve eylemlerinde kekeme bırakılmış olur. Bundan dolayı - bizimki dâhil - hiçbir toplumu, onun ilk dramatik kaynaklarını oluşturan öyküler olmadan anlayacak bir yol yoktur. Orijinal anlamda mitoloji, şeylerin kalbidir (s. 216).

Polkinghorne (1988), insan varoluşunun, birbirleri ile etkileşim halinde olan ancak aynı zamanda farklı şekillerde organize olmuş katmanlar halinde bulunan gerçeklik sahalarından müteşekkil olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, anlatılar, bilişsel saha içerisinde, elementlerin anlamlı bir farkındalık oluşturacak şekilde işlev görmelerine yaramaktadır. Benzer şekilde Bruner (1987), zihnin temel kaidelerinden birisi olarak *dünya yaratımı (world making)* kavramını öne sürmektedir. Yaşam

öyküleri de, formal ya da informal olmaları önemli olmaksızın bu yaratıma dair bir prosedür seti olarak görülebilir.

Benzer bir yaklaşımı Sarbin (1986) görmekteyiz: “İnsan canlıları, anlatsal yapılar aracılığı ile düşünür, algılar, hayal eder ve ahlaki tercihlerde bulunur (s. 8) ” Kişilere birkaç resim ya da paragraf verildiğinde, kişiler, bunları bir hikâye formunda bağlayacaklar ve bir örüntü oluşturacak şekilde açıklayacaklardır.

Burada bir parantez ile Bruner’in yaklaşımına değinmek uygun olabilir. Bruner (1986), dünyayı anlama ile ilgili olarak, iki algılama biçiminden birisi olarak anlatıları görmektedir. Bir diğeri ise Aristoteles mantığını andırır bir biçimde “eğer x ise o halde y’dir” şeklinde örneklendirilebilecek *logico-scientific (mantık-bilimsel)* ya da *paradigmatic* düşünme biçimidir. Anlatılarda ise aynı durum “kral öldü ve sonra kraliçe öldü” şeklini almaktadır.

Bruner’e (1986) göre: “Bilme yollarının her biri kendi çalışma prensiplerine ve biçimsel özelliklerine sahiptir. Doğrulanma prosedürleri bakımından da farklılık göstermektedirler. İyi bir hikâye ve iyi biçimlendirilmiş bir argüman farklı doğal türlerdir.”

Bruner’in iki farklı algılama biçimine dayalı anlayışı gibi Sarbin’de (1986) dünya görüşümüzün farklı stillerdeki düşünüş şekilleri ile karakterize olduğunu ifade etmektedir. Sarbin’e (1986) göre, *mekanik dünya görüşü* batı uygarlığının ana akım düşünüş şeklidir. Bu biçimdeki *kök metafor* makinedir. Tasvirler, dinamo, saat, içten yanmalı motor ya da içme suyu tesisleri vb.dir. Bu bakış açısında, doğadaki olaylar, güçlerin doğrudan iletimi gibi görülmekte ve verimli bir nedenselliğin belirlenmesi bilimsel araştırmaların ana hedefi olmaktadır (davranışçılık ve radikal deneycilik). İkinci bakış açısı ise, *organizmacılıktır*. Organizmacılıkta dünya bir makineden ziyade bir organizma olarak görülür. Bütünün içine parçalar yerleştirilmeye çalışılır. Her gerçek az veya çok organik bir süreçtir. Bu açıdan ideal bir yapı, ilerleyen adımlardan ve evrelerden oluşmuştur (Maslow, Rogers vb.).

Sarbin’in (1986) öne aldığı bakış açısı ise *bağlamcılıktır*. Bu bakış açısının kök metaforu ise *tarihsel olaydır*. Tarihsel olay kavramı sadece geçmişte olmuş olayları ifade etmekle kalmaz aynı zamanda yaşayan ve şimdiki zamandaki olayları da ifade eder. “Bu anlamda tarih, olayları yeniden sunma, canlandırma ve ruh üfleme

çabasıdır (s.6).” “Bir hareket, daima olası bir tarih içindeki bir kesittir (MacIntyre, 2007, s. 216).” Bu bağlamda Gergen (1973), sosyal psikolojiyi bir tür tarih çalışması olarak ele almaktadır. (Bu bakıştan hareketle Sarbin (1986), “Sosyal psikoloji tarihtir. Tarih, anlatıdır. Fizyolojiyi dışarıda bıraktığımızda psikoloji ve sosyal psikoloji eşit görülebilir. O halde psikoloji anlatıdır (s.8)” sonucuna ulaşmaktadır.)

Daha önce de ifade edildiği gibi insanlar doğal birer hikâye anlatıcısıdır (McAdams ve McLean, 2013). İnsanlar kendileri ile ilgili hikâyeler inşa eder ve bunları paylaşırlar. Hayatlarının bazı bölümlerini ve dönemlerini ve buralarda yaşadıkları deneyimlerin kendileri için ne anlama geldiğini ayrıntılı bir biçimde anlatırlar. Otobiyografik belleğin epizodik özellikleri dışında kişiler, yaşam için, içselleştirilmiş, bütüncül ve gelişen bir hikâye inşa edebilirler. Bu durum *anlatısal kimlik (narrative identity)* olarak isimlendirilmektedir (McAdams ve McLean, 2013; Singer, 2004). Anlatısal kimlik tanımlarında, ayrıca, bütünleşik olma (Hammack ve Pilecki, 2012; Hammack, 2015) (*narrative engagement*, bir toplumun üyesi olarak kolektif hikayelerle bütünleşme), anlam yaratımı, geçmişin yeniden inşası ve geleceğe dair imajlar ve amaç duyumu gibi elementlerden de söz edilmektedir (Adler, 2012; McAdams ve McLean, 2013).

McAdams (2001) kimliğin sahneler, karakter, tema ve olay akışı ile hikâye formu aldığını ifade etmektedir. Ergenliğin geç dönemlerinden itibaren (Habermas ve Bluck, 2000; Hammack, 2010a; McAdams, 2013) modern toplumda insanlar, içselleştirilmiş, gelişen ve bir miktar psiko-sosyal bütünlüğü sağlayan hikâyeler vasıtası ile bir kişisel geçmiş inşa etmeye, şimdiki zamanın idrakinde olmaya ve geleceğe yönelik öngörülerde bulunmaya başlamaktadırlar.

McAdams'ın (2001) anlayışında kimlik yetişkin dünyasında iki entegratif yönüyle düşünülmektedir. Bunlardan birincisi şimdi ve burada nosyonu ile karakterize, ancak muhtemelen kafa karıştırıcı farklı durum ve rolleri içinde barındıran durumları ifade eden eş zamanlı (synchronic) anlayıştır. İkincisi ise ardıllığı (diachronic) vurgulayan ve zamansal olarak organize olmuş bir bütünlüğü ifade eden bir entegrasyondur. Örneğin, “yeniden doğuş yaşayan Hristiyan bir insanın şu anda kendimi agnostik hissediyorum (s. 102)” denildiğinde, tutarlı bir kimlikten bahsedilebilmesi için bu tarz karşıtlıkların zamansal olarak organize olması gerekmektedir.

Anlatısal kimlik kuramcıları, kişilerin başarılı bir şekilde oluşturulmuş anlatısal kimliklerinin yaşamları boyunca olaylarla ilgili soyut anlama ve muhakeme yeteneklerini de içeren bilişsel becerilerle alakalı olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda 3 tür yetenekten bahsedilmektedir: Zamansal, nedensel ve tematik tutarlık (Habermas ve Bluck, 2000; Singer, 2004; McAdams ve McLean, 2013). (Tutarlık, uyum, başarılı anlatısal kimlik gibi ifadeler, kavramın felsefi temellerine uygun düşmemekle beraber, bu tarz bir yaklaşım bir idealizasyon olarak düşünülmekte ve aslında tam bir uyum tamamen istenen bir durum olarak da değerlendirilmemektedir (McAdams, 1997; 2001).

Tutarlı bir anlatıda, hatırlanan olaylar zamansal bir biçimde birbirleri ile bağlantılıdır. Bu durum *zamansal tutarlık (temporal coherence)* olarak adlandırılmaktadır (Singer, 2004; McAdams, 2006). Modern batılı kültürde olaylar genellikle çizgisel bir hat izlemekte ancak bazı kültürlerde ya da bazı bireylerce döngüsel bir hat kullanıldığı da bilinmektedir (Habermas ve Bluck, 2000).

Nedensel tutarlık (causal coherence) hem yaşam olaylarının birbirine bağlanması, hem yaşam evrelerinin birbirleriyle alakası hem de anlatıcının kişiliğinde ve değerlerinde zaman içerisinde meydana gelmiş olan değişimleri açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Başka bir deyişle nedensel tutarlık, yaşam olaylarının neden meydana geldiğini, bunların birbirlerine nasıl yol açtığını ve tüm bunlar olurken anlatıcının içsel yaşantılarının ne şekilde etkilendiği ifade etmektedir (Habermas ve Bluck, 2000; McAdams, 2006). Tematik tutarlık (*thematic coherence*) ise anlatılarda kapsayıcı bir tema ya da ana mesajın bulunması ve anlatının bu eksen etrafında yapılandırılmasını açıklamak için kullanılmaktadır. Anlatılarda baskın tematik örgüler, tekrar edilerek ve çeşitlendirilerek tutarlık yaratmaktadır. (Habermas ve Bluck, 2000; Habermas ve Silveira, 2008).

Hammack'a 2010a, göre kimliklerimiz, gelişimimizin ekolojisi ile diyalog halinde ortaya çıkan hikâyelerle ifade edilmektedir. Bu bakışa göre kimlik, hem kişisel anlam oluşturma düzeyinde hem de grup üyeliği ve paylaşılan deneyimlerin etrafında dolaşan ortak söylemler yoluyla oluşmuş kolektif düzeyin ortasında yer alır. Başka bir deyişle kimlik, ortak tarih, hafıza ve kimliklerle ilgili söylemlerin içselleştirilmesini içeren bir hikâyeye oluşturma süreci olarak ele alınabilir. Kültürel değerler ve normlar, cinsiyet, etnisite, sosyal sınıf yaşam öykülerine yansımaktadır.

Bu yüzden anlatı yaklaşımı, kişileri ve dış çevreyi entegratif bir biçimde bağlama potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla anlatılar ve yaşam öyküleri genellikle idiosantrik bir şey olmaktan öte verilen kültürel çerçevelerle belirlenmektedir (McAdams, 2001; Hammack, 2010a).

Kimliği anlatı olarak anlamak elbette ki statik bir görüntü çağrıştırmamalıdır. Aksine anlatsal kimlik gelişimi, en iyi, sosyal yaşantının aracılık ettiği bir süreç olarak anlaşılabilir (McLean, Pasupathi ve Pals, 2007; Hammack, 2010b). Bir başka ifadesiyle, kimlik gelişimi, kişilerin sarılı olduğu ve karşı karşıya kaldığı birçok söylemsel seçeneklerden, dil yoluyla bir anlam yaratma süreci olarak bir anlatsal bütünleşmeyi (Hammack ve Pilecki, 2012) kapsamaktadır (Hammack, 2008). Dolayısıyla söylenebilir ki, Sarbin'in (1986) deyimiyile *büyük anlatıların (master narrative)* ya da McAdams'ın (2006) bahsettiği yeniden doğuş, yoksulluktan zenginliğe (Amerikan toplumu için) gibi mitlerin kişilerin anlatsal kimliklerinde yadsınamaz bir rolü vardır.

Bu noktada sosyal bilimcilerin en azından 19. yüzyıldan beri dikkatini çeken iki soru ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi sosyal organizasyonların düşünce, duygu ve eylemi nasıl etkilediği; ikincisi ise bu türden bir toplumsal zorlama karşısında bireylerin, sosyal düzeni yeniden yaratmak için nasıl direnç gösterdikleridir. Bu açıdan anlatsal kimlik kavramı hikâye yaratımının çeşitli düzeylerde anlaşılmasını savunan tarzı ile işlevsel bir yaklaşım olarak görülebilir. Sosyal düzey ve bireysel düzey, anlatıların şekillenmesinde etkili olmaktadır. Tüm bu düzeylerde anlatının, sosyal, bilişsel veya güdüsel olarak nasıl inşa edildiği ve/veya verilmiş bir politik gerçeklik içinde nasıl hareket ederek onu yorumladığı ile ilgili süreçler araştırılabilir (Hammack ve Pilecki, 2012).

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli olarak nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan *anlatı araştırması (narrative analysis)* kullanılmıştır.

Nitel araştırmalar genellikle anlamlar üzerinde durmaktadırlar. İnsanların dünyayı *nasıl* anlamlandırdıkları ve olayları ne şekilde yaşadıkları ile ilgilenmektedir. Belli koşulları tecrübe etmenin nasıl bir deneyim olduğu (kronik hastalık vb.) ya da insanların belli durumları nasıl yönettiklerinin (iş arkadaşları ile ilişki vb.) *nasıl bir şey* olduğu bu tarz araştırmaların konusu olmaktadır (Willig, 2013). Nitel araştırmalarda veri olarak çok çeşitli materyaller kullanılabilir. Alan notları, görüşmeler, yaşam öyküleri, fotoğraflar, kayıtlar ve araştırmacı notları araştırmada dayanak sağlayabilir (Denzin ve Lincoln, 2008).

Sıkça başvurulan nitel araştırma yöntemlerinden birisi de anlatı araştırmalarıdır (Creswell, 2015). Anlatılar sözlü ya da yazılı olabileceği gibi, bazen görece rastlantısal bir biçimde, doğal akış içerisinde bir sohbette ya da bir mülakatta ortaya çıkabilir. Bu durumların her birisinde, anlatı, bir arkadaş, doktor ya da aile üyeleri ile bir karşılaşma gibi belli bir olayı açıklar biçimde, kısa bir hikâye formunda; bir kişinin hayatının belli bir yönünü (iş, okul, evlilik vb.) anlattığı daha detaylı bir biçimde ya da kişinin tüm hayatını biyografik özellikleri ile anlattığı biçimlerde görülebilir (Chase, 2005).

Chase'e (2005) göre anlatı araştırmaları sosyoloji ve antropoloji alanlarında yirminci yüzyılın başlarından itibaren kullanılmaktaydı. Bununla beraber anlatı araştırmaları, 1960 ve 1970'li yıllarda hız kazanmış olan özgürleşme hareketleri ve kadın hareketleri ile kendini bir kez daha göstermiştir. Bu dönemde *sıradan* insanların günlük hayat deneyimlerinin yayımlandığı birçok örneğe rastlamak mümkün olmuştur.

Güncel olarak anlatı araştırmaları bir ya da daha fazla bireyin deneyimlerini araştırmayı, bu araştırmalar vasıtası ile veri toplamayı ve bu deneyimlerin anlamlarını kronolojik olarak sıralamayı içermektedir (Creswell, 2015). Bu model, insanların hikâyelerini anlatmalarını sağlayarak, öykülerin nasıl

yapılandırıldığıyla, onların yaşamları ile ilgili yarattıkları anlam üzerinde çalışmayı olanaklı kılar. Anlatı araştırmaları önemli olayların birey üzerindeki etkilerini anlamada faydalıdır (Davies, Crowe ve Whitehead, 2016).

Anlatı araştırmaları sosyal bilimlerde son yirmi yılda artan bir popülerlikle (Squire, Andrews, ve Tamboukou, 2008) ve özellikle kimlik ile ilgili çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır (Freeman, 2015). Bu açıdan okul psikolojik danışmanlarının mesleki kimlik inşalarını anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, anlatı araştırması metodunun kullanılmasının araştırmanın amaçlarına ulaşmada uygun olduğu düşünölmektedir.

3.2. Çalışma Grubu

Anlatı araştırmaları tek bir kişinin veya çok az sayıda kişinin yaşam deneyimleri ile ilgili meselelerin çok detaylı bir şekilde incelendiği bir araştırma modelidir (Creswell, 2015). Bu çalışma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış (Robinson, 2014) ve psikolojik danışmanlık mesleğini, bir devlet meslek lisesinde en az 10 yıldır icra etmekte olan ve yapılacak olan görüşme esnasında mesleki yaşam öyküsünü anlatmaya istekli olan 7 katılımcı, bu çalışmanın araştırma grubunu oluşturmuştur.

Araştırma grubu belirlenirken farklı okul türlerinde çalışan okul psikolojik danışmanları yerine akademik başarı, disiplin sorunları, devamsızlık, cinsiyetçilik vb. konularda ölkemizde özel bir aralıkta bulunan meslek liselerinde mesleği icra eden katılımcılara ulaşılması uygun görölmüştür. Nitel araştırmalarda araştırmacının rolü ve katılımı önemli bir husus olarak göze çarpmaktadır (Creswell, 2015). Bu sebeple katılımcıların yaşantılarının araştırmacı tarafından daha iyi anlaşılabilmesi açısından da katılımcıların araştırmacı ile aynı türde bir eğitim kurumunda çalışıyor olması işlevsel görünmektedir. Katılımcıların en az 10 yıldır mesleği yapıyor olmaları, meslek ile ilgili daha detaylı bir görüşe sahip olmaları açısından önemli görünmektedir. Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların, mesleki tecrübeleri, 10 yıl ile 30 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların 5'i kadın 2'si erkektir.

Katılımcılara ve görüşmelere dair bilgiler Tablo-1’de verilmiştir. Tablo-1 incelendiğinde, katılımcıların genel olarak lisans mezunu oldukları, bir katılımcının yüksek lisans mezunu bir tanesinin ise yüksek lisans öğrencisi olduğu görülmektedir.

Tablo-1: Çalışma Grubundaki Okul Psikolojik Danışmanları ve Görüşmelere Dair Bilgiler

	Takma İsim	Mesleki Tecrübe	Eğitim Durumu	Cinsiyet	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi
Pilot		5 yıl	Lisans mezunu	Kadın	7 Haziran 2018	25 dk. 06 sn.
1	Zeynep	10 yıl	Yüksek lisans öğrencisi	Kadın	8 Haziran 2018	39 dk. 28 sn.
2	Dilara	17 yıl	Lisans mezunu	Kadın	4 Ekim 2018	41 dk. 42 sn.
3	Ali	21 yıl	Lisans mezunu	Erkek	12 Aralık 2018	43 dk. 07 sn.
4	Burak	30 yıl	Yüksek lisans mezunu	Erkek	14 Aralık 2018	43 dk. 26 sn.
5	Seher	16 yıl	Lisans mezunu	Kadın	15 Ocak 2019	47 dk. 47 sn.
6	Ayşe	17 yıl	Lisans mezunu	Kadın	16 Ocak 2019	45 dk. 51 sn.
7	Hümeysra	19 yıl	Lisans mezunu	Kadın	16 Ocak 2019	51 dk. 09 sn.

3.2.1. Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde toplamda 10 okul psikolojik danışmana ulaşılmıştır. Bu görüşmelerden bir tanesi pilot çalışma maksadıyla yapılmıştır. Ulaşılan psikolojik danışmanlardan birinin eğitim bilimleri mezunu olması ve meslek lisesinde geçici görevlendirme ile çalışması; diğer bir katılımcının da psikoloji lisans mezunu olması sebebiyle bu görüşmeler araştırma dışında tutulmuştur. Katılımcılara ulaşmada birden çok yol denenmiştir. Katılımcılardan 4'ü araştırmacının katıldığı mesleki eğitimler ve toplantılarda karşılaştığı ve tanıştığı okul psikolojik danışmanlarıdır. 2 katılımcıya araştırmacının arkadaşları aracılığı ile ulaşılmıştır. Bir katılımcıyla ise okul web siteleri üzerinden meslek liselerinde çalışan psikolojik danışmanların taranması ile iletişim kurulmuştur. E-posta ve anlık mesajlaşma uygulamaları gruplarında araştırmaya dair yapılan duyurulara karşılık geri dönüş alınamamıştır.

Her bir katılımcıya öncelikle telefon ile ulaşılmış, çalışma hakkında bilgi verilmiş ve görüşme zamanı belirlenmiştir. Görüşme esnasında ses kaydı alınacağı söylenmiş ve bu noktada katılımcıların izinleri alınmıştır. Araştırma öncesinde, araştırmacı ve katılımcılar tarafından *Bilgilendirilmiş Onam Formu* müşterek olarak imzalanmıştır. Bu mutabakat çerçevesinde, kişisel verilerin gizliliği ve bilgilerin araştırma dışında kullanılmayacağına dair sözlü ve yazılı onay verilmiştir. Katılımcıların bilgilerinin gizliliği açısından çalışılan ilçe ve çalışılan kurum araştırma bulgularında verilmemiştir. Çünkü 10 yıldan fazla tecrübeli olup aynı zamanda meslek lisesinde çalışan çok fazla psikolojik danışman yoktur. Dolayısıyla ilçenin verilmesi katılımcının kim olduğunun tahmin edilebilmesi ihtimalini güçlendirmektedir. 6 katılımcı ile kendi okullarında, rehberlik servisinde, bir katılımcı ile katılımcının evinde görüşülmüştür. Veri analizi sürecine katılan görüşmeler 39 dk. 28 sn. ile 51 dk. 09 sn. arasında sürmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama sürecine 7 Haziran 2018 tarihinde pilot çalışma ile başlanmıştır. Asıl araştırmaya geçilmeden önce, bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, soruların işlerliği, görüşme ortamı vb. hususlar ile ilgili konuları test etmek amaçlanmıştır. Pilot çalışmada katılımcının mesleki öyküsünü anlattığı görülmüştür. Görüşmenin bazı anlarda anlatının devamlılığı için akışa uygun ek

sorularla daha işlevsel hale getirileceği anlaşılmıştır. Pilot çalışmanın ardından tez danışmanı araştırmacıya anlatı araştırmaları ile ilgili süpervizyon sağlamıştır. Ayrıca her bir görüşmenin transkripti ve araştırmacının görüşme ile ilgili izlenimleri tez danışmanı ile paylaşılmış ve tez danışmanının geri bildirimleri doğrultusunda diğer görüşmelere geçilmiştir.

Veri toplama amacıyla her bir katılımcı ile derinlemesine bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler yapılmadan önce çok sayıda anlatı araştırması okunmuştur. Bununla beraber görüşme prosedürü açısından Wengraf (2004) ve McAdams'ın (2008) önerdiği hatlar entegratif bir biçimde kullanılmıştır.

Görüşmeler genellikle 3 alt bölüme ayrılabilir. Birinci bölümde katılımcının mesleki hikâyesini anlatması için genel bir giriş yapılmıştır. Bu ilk bölümde mümkün olduğunca araya girilmemiş ve araştırmacı aktif dinleyici pozisyonu almıştır. Ayrıca bu bölümde katılımcıların hikâyelerinde ortaya çıkan dönemlerin neler olduğu not alınmıştır. Bireysel görüşmelerde, katılımcıları yönlendirmeyecek ve mesleki öykülerini anlatmalarını sağlayacak bir soruyla başlanmıştır:

Öncelikle bu çalışmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Daha önce de bahsettiğim gibi mesleki kimlik ile ilgili bir araştırma... Şöyle genel bir soru ile başlayalım isterseniz, mesleğe girmeye karar verdiğiniz süreçten itibaren, mesleki hikâyeyi anlatır mısınız? Karar verme aşamaları, üniversiteye hazırlık, daha sonraki süreçler nasıl gelişti?

Araştırmacı ve katılımcı arasındaki etkileşime bağlı olarak yukarıdaki örnekte verilen sorunun türevleri görüşmeyi başlatmak için kullanılmıştır. Bazı katılımcıların bu başlangıcın ardından hikâyelerini anlatmaya daha istekli oldukları bazıları ise daha fazla soruyla beraber anlatılarına devam ettikleri görülmüştür. Bu tarz durumlarda araştırmacı tarafından “Sonra ne oldu? Daha sonra, devamında ne oldu?” vb. gibi sorularla katılımcının anlatmaya devam etmesi kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

Katılımcıların bu bölümde anlatacakları bittiğinde, mesleki yaşamlarındaki dönüm noktalarına, kronolojik olarak dönülmüştür. Bu ikinci bölümde genellikle hızlı geçilen ve açılmasının faydalı olacağı düşünülen bölümler tekrar sorulmuştur.

Ben aldığım notlardan devam edeyim isterseniz? Şey söylediniz, mesleğe ilk başlamam şanslı dediniz, orayı biraz açma şansınız var mı?

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, katılımcının anlatısında ortaya çıkan dönemlerde nelerin yaşandığının daha da açılması için, katılımcının ifadeleri kullanılarak ve anlatılarında ortaya çıkan sıra ile görüşmenin ikinci alt bölümü gerçekleştirilmiştir (Wengraf, 2004).

Araştırmanın üçüncü alt bölümünü ise McAdams'ın (2008) anlatı araştırmalarında kullanılması faydalı olacağını ifade ettiği ve bu araştırmada işlevsel olabileceği düşünülen sorular sorulmuştur. Sorulan soruların, anlatılarda zaten ortaya çıkması durumunda bu sorular elenmiştir:

Mesleği yaparken ya da okurken fark etmez, iyi hissettiğiniz bir anı, yani böyle en iyisi olmak zorunda değil elbette, iyi hissettiğiniz iyiymiş falan dediğiniz yerler var mı?

Peki, tam tersini sorsam...

Yukarıdaki örneklerin yanı sıra, dönüm noktaları, geleceğe yönelik beklentiler, kişisel yaşamdaki değişimlerin mesleğe etkisi gibi sorular, sözlü ya da sözlü olmayan iletişim unsurlarına dikkat edilerek sorulmuştur.

Araştırmacı tarafından görüşme sırasında notlar alınmıştır. Bu notlar daha sonraki alt bölümlerde sorulabilecek başlıkları ve o anda çağrışım yapan hususları içermektedir. Bununla beraber görüşmelerin ardından uygun bir ortam bulunduğu görüşmelere dair izlenimler yazıya dökülmüştür.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Anlatı araştırmalarında, veri çözümlemesinde ve rapor edilmesinde tematik analiz, yapısal analiz, interaksyonel analiz ve edimsel analiz yaklaşımları ya da tipolojileri yaygın olarak kullanılmaktadır (Creswell, 2015; Riessman, 2005). Ancak pratikte bu tipolojiler kombine edilmekte ve bunların arasındaki sınırın net olmadığı ifade edilmektedir (Riessman, 2005).

Tematik analiz veri setindeki paternlerin, sistemli bir biçimde tanımlanması ve organize edilmesi ile bunlara yönelik bir anlayış sunulması olarak tanımlanabilir. Bu tarz bir çalışma, paylaşılan ya da kolektif tecrübelerin ve anlam inşalarının araştırmasını olanaklı kılar (Braun ve Clarke, 2012). Boyatzis'e (1998) göre tematik analiz, "(1) Görmenin bir yolu olarak; (2) ilgisiz görünen bir materyali

anlamlandırmanın bir yolu; (3) nitel bilgiyi analiz etmenin bir yolu; (4) bir kişiyi, etkileşimi, grubu, durumu, organizasyonu veya kültürü sistematik olarak gözlemlemenin bir yolu; (5) nitel bilgileri nicel verilere dönüştürmenin bir yolu, (s.4-5) gibi amaçlarla kullanılabilir.

Bu araştırmada birden çok katılımcının mesleki anlatısı yer almaktadır. Türkiye’de bir devlet meslek lisesinde görev yapan tecrübeli psikolojik danışmanların mesleki kimliklerine yönelik olan bu araştırmada, paternlerin bulunmasının (Aronson, 1995) konuyla ilgili daha genel bir fikir vermesi açısından işlevsel olacağı ve bu bakımdan tematik analiz araştırmanın amaçlarına daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada veriler iki kez organize edilmiştir. Anlatı araştırmaları en nihayetinde katılımcıların bireysel anlatılarına odaklanan bir araştırma modelidir (Crossley, 2000). Bununla beraber anlatılar yaşamın devamlılığı bağlamında, geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir bağlantı kurma işlevi taşırlar. Bu sebeplerle verilerin ilk organizasyonu, her bir katılımcının mesleki anlatısının zamansal bir sıra ile ve tutum özellikleri ile verilmesini içermektedir. İkinci organizasyon ise tematik bağlantıların ortaya koyulmasını içermektedir.

Dolayısıyla kodlama prosedürü birçok defa tekrarlanmıştır. İlk olarak her bir anlatının üzerinde bu anlatılar tanıdık gelene kadar çalışılmıştır (Braun ve Clarke, 2012). Bu süreç, görüşmenin yapılması ile başlamış, sesli kayıtların yazıya geçirilmesi ile devam etmiş ve tüm veri analizini kapsamıştır. İlk kodlama prosedürü, belirtildiği gibi anlatının bir akış oluşturacak şekilde zamansal sıralanmasını içermektedir. Anlatının olay örgüsü içermeyen kısımları ise tutum özellikleri olarak eklenmiştir.

Verilerin analizinde, satır satır kodlama yapılmış olsa da bu yöntemin metne hâkimiyet dışında işlevsel olmadığı görülmüş bu sebeple açık kodlamaya daha fazla ağırlık verilmiştir. Verilerin ikinci organizasyonunda ise, her bir metindeki anlamlı bütün oluşturan parçalar araştırma konusu da göz önünde bulundurularak kodlanmıştır. Bu kısımda daha çok psikolojik yapılar, politik unsurlar ve büyük anlatılar kod olarak verilmiştir. Ayrıca verilerin raporlanmasında, görüşmeler esnasında ve görüşmelerin bitiminde alınan notlardan yararlanılmıştır.

3.4.1. Güvenduyulabilirlik ve Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda, nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerini, güvenduyulabilirlik (trustworthiness) kavramına bırakmaktadır. Araştırmanın güvenduyulabilirliği, inandırıcılık, transfer edilebilirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlik kriterlerine bağlıdır (Guba,1981).

Tablo-2: Nicel araştırmalarda ve nitel araştırmalarda güvenilebilirliğin dört yönü (Guba, 1981'den uyarlanmıştır.)

Nicel Araştırmalar	Nitel Araştırmalar
İç Geçerlik (Internal Validity)	İnandırıcılık (Credibility)
Dış Geçerlik (External Validity)	Transfer Edilebilirlik (Transferability)
Güvenilirlik (Reliability)	Güvenilebilirlik (Dependability)
Nesnellik (Objectivity)	Onaylanabilirlik (Confirmability)

İnandırıcılık (credibility) kavramı üzerinde duran Patton (2002), nitel çalışmalarda inandırıcılığı arttıracak önemleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Titiz metot: Araştırmanın inandırıcılığına dikkat edilerek, titizlikle yapılmış saha çalışmaları ve analizler,
- Araştırmacının inandırıcılığı: Eğitim, tecrübe, kayıt, statü ve kendini sunumundaki inandırıcılık.
- Nitel sorgulamanın değerine felsefi inanç: Nitel metotlar, tümevarımsal düşünme, bütüncül bakış ve amaçlı örneklem seçme (s. 552-553)

Bu araştırmada da güvenduyulabilirliği arttırmaya ve etik koşulların sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Araştırmacı, araştırma konusuna karar vermede ve araştırma sorularını hazırlama sürecinden başlayarak araştırmanın her bölümünde bağımsız bir araştırmacı olarak tez danışmanından süpervizyon alınmıştır. Ayrıca veri toplama, kodlama ve raporlama süreçlerinde bir yüksek lisans mezunu ve bir yüksek lisans öğrencisinden geri bildirim alınmıştır. Araştırma sorularının işlerliğini test etmek amacıyla pilot çalışma gerçekleştirilmiştir.

Veriler raporlandığında her bir katılımcının araştırmacı tarafından dzenlenmiş olan mesleki anlatıları online olarak gnderilmiş ve katılımcılardan teyit alınmiştır. Bu srecekte iki katılımcı dzteltme talep etmiş ve bu talepler araştırmacı tarafından karşılanmiştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacının pozisyonu önemli bir unsur olarak gze çarpmaktadır (Patton, 2002). Bu araştırma araştırmacının, ilk nitel araştırma deneyimidir. Bu durumun üstesinden gelebilmek adına çok çeşitli tarzlarda anlatı araştırmaları incelenmiştir. Ayrıca metot üzerine birçok kaynak taranmiştır. Tekrar belirtmek gerekebilir ki bu srecekte tecrübeli bir araştırmacı olan tez danışmanından süpervizyon alınmiştır.

Araştırmacı 2011 yılında rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünden mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından bir güneydoğu kentinde bulunan bir beldede, bir ilköğretim okulunda iki yıl çalışmıştır. Ardından askeriyede 11 ay boyunca psikolojik danışman olarak görev yapmıştır. Askerlikten sonra, kısa bir süre İstanbul'da bir ortaokulda çalışmış bu süre zarfında okul imam-hatip ortaokuluna dönuşmüştür. Dönuşümün ardından yine İstanbul'da orta-alt sosyo-ekonomik düzeyde bir semtte bulunan bir meslek lisesinde çalışmaya başlamıştır. Yaklaşık 5 yıldır da bu okulda çalışmaktadır. Ayrıca yine aynı semtte bir meslek lisesinde haftada bir gün geçiçi görevlendirme ile çalışmaktadır.

Araştırma süresince, araştırmacının mesleğe ve meslektaşlarına yönelik algısında değişimlerin olduğu söylenebilir. Veri toplama sürecinden önce, psikolojik danışmanların okullarda bir tür *ıslah etme* faaliyetini üstlenmiş olabileceklerini düşünmekte iken, durumun pek de böyle olmadığını görmüştür. Bu açıdan mülakat yapılan birçok okul psikolojik danışmanın, üst sistemlerle ve otorite ile ilgili olarak kendisi ile benzer bir ilişki içinde olduklarını görmüştür. Ayrıca bu çalışmada meslektaşlarının kendi okullarında yaptığı faaliyetlerin de işlevsel olabileceğine yönelik bir içgörüsü oluşmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Anlatı araştırması metodu kullanılarak yapılan bu araştırmada bulgular iki temel kısma ayrılmıştır. Birincisi, katılımcıların her birinin anlatılarının incelenmesini, ikincisi ise öne çıkan temaların verilmesini kapsamaktadır. Anlatı araştırmaları yapıları gereği, katılımcıların münferit hikâyelerine daha fazla odaklanmaktadır. Bu bakımdan bulguların verilmesinde özellikle birinci bölümde katılımcıların seslerinin daha fazla duyulması konusuna önem verilmiştir. Dolayısıyla betimleyici bir üslup kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Yapılan analizlerde, betimlemelerin yazılması ve düzenlenmesi için ilk olarak zamansal bir hat kullanılmış daha sonra ise eylemsel özellikler ve tutumlar ele alınmıştır.

Katılımcıların hikâyelerinde, genellikle üniversite tercihi ile başlayan süreç mesleki hikâyenin başlangıcı olarak görülmektedir. Kimi istisnalar ise mesleğe başlamadan önceki yardım verme yaşantılarından ya da etrafında zaten var olan psikolog ya da psikolojik danışmanların varlığından bahsetmişlerdir. Bu bakımdan meslek ile ilgili ilk tanışma genellikle üniversitede olurken, bazı katılımcılar, meslek ile ilgili, üniversiteden önce de yaşantılara sahiptir.

Tercihlerin ardından üniversite yaşamı anlatıları ortaya çıkmaktadır. Genellikle teorik olarak nitelenen bu bölümde, katılımcılar, çoğunlukla öğretim görevlilerinin niteliklerinin çok iyi olduğundan ancak pratik şanslarının pek olmadığından bahsetmektedirler. Yine istisna olarak, üniversite eğitimi süresince kendi imkân ve çabaları ile staj vb. faaliyetlere katılanların pratik eksikliğine daha az vurgu yaptıkları ve mesleği icra etmeye başladıklarında daha az karmaşıklık yaşadıkları görülmektedir.

Üniversitenin ardından mesleğin ilk yıllarında mesleğe yönelik yoğun bir arayış, anlamlandırma, rollerin ve sorumlulukların netleştirilmesi gibi hususlar gündeme gelmektedir. Bu dönemde özellikle meslektaşlarla yapılan işbirlikleri, toplantılar, dayanışmalar bu arayış ve anlamlandırma dönemini kolaylaştırır yaşantılar olarak görülmektedir. Ayrıca üniversite ile işbirliğinin bir biçimde sürdürülmesinin de kolaylaştırıcı bir yönü olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmektedir.

Katılımcıların hepsinin meslek lisesi deneyiminden önce farklı okul türlerinde ya da farklı kurumlarda (örneğin, özel eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri, sanat toplulukları vb.) görev aldıkları görülmüştür. Bu açıdan, bekleneceği gibi, çalışılan kurumun psikolojik danışmandan beklentilerinin ve kurum yapısının roller ve sorumluluklarda farklılaşma getirdiği anlaşılmaktadır. Özellikle çalışılan kurumun akademik başarısı ve buna bağlı olarak akademik beklenti, psikolojik danışmanların yaptığı faaliyetlerde ciddi bir farklılaşma getirmektedir.

Meslek lisesi yaşantıları ise çoğunlukla hem eğlenceli, samimi vb. şekilde tanım bulurken hem de zorlukları da içinde barındıran bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Disiplin kuruluna sunulan raporlar, öğrencilerin sosyo – ekonomik statüleri, akademik başarısızlık ve kimi anlatılarda ortaya çıkan cinsiyetçilik konuları başlıca sorun alanları olarak tanımlanmaktadır.

Üniversite sonrasında alınan eğitimlerin de mesleki yaşantıda önemli bir yeri olduğu görülmüştür. Bu açıdan birçok katılımcı eğitimlere dair herhangi bir soru sorulmadan, kimileri ise *dönüm noktaları* ya da *kritik noktalar* sorulduğunda aldıkları eğitimden bahsetmişlerdir. Katılımcılar eğitimler ile ilgili hem kendi psikolojik büyümelerinde hem de danışma hizmetlerinin verilmesinde eğitimlerin katkısından bahsetmişlerdir. Ancak bu eğitimlerin genellikle bireysel çabalar ile devam edebildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu çabanın bir biçimde yorgunluğa dönüşmesi ya da sistemli olmadığı için pratiğe yönelik işlevinin kısıtlı olması riskini de içinde barındırdığı ifade edilebilir.

Anlatıların geneline sirayet eden kimi görüşmelerde ise doğrudan ortaya çıkan bir durum da dünya görüşü olarak belirlemektedir. Bu açıdan dünya görüşü mesleğin nasıl anlamlandırıldığı, kişinin mesleğini yaparken hangi alanlara daha yakın durduğu ve meslektaşları ile kurduğu ilişkiyi etkileyen bir çerçeve olarak nitelenebilir. Dünya görüşü ile birlikte katılımcıların bireysel yaşantılarındaki değişimlerin de, çoğunlukla mesleki kimliklerinde etkili olduğu söylenebilir. Paralel biçimde kişinin dünya görüşünün, geçmişten bugüne, ülkenin genel politik durumu ile etkileşimi ve eğitim politikalarının katılımcılarda nasıl karşılık bulduğu da beliren konular arasında yerini almaktadır.

Katılımcılar, mesleğe yönelik tutumları, mesleğin icrasını zorlaştıran ve kolaylaştıran faktörleri ve geleceğe yönelik planlarını büyük oranda anlatılarına yansıtmışlardır. Genellikle, öğrencilerden ve/veya velilerden gelen olumlu geri bildirimlerin katılımcılarda önemli bir karşılık bulduğu görülmüştür. Ters olarak, ihmâl, istismar ve madde kullanımı gibi olaylarla karşılaşmanın zorlaştırıcı bir etki yarattığı söylenebilir. Geleceğe yönelik beklentiler açısından ise, bazı katılımcılar, başka işler yapmak istediklerini, emeklilik için gün saydıklarını belirtirken; bazıları ise bu işi yapmaktan ötürü mutlu oluklarını ve emekli olana kadar bu mesleği yapmaya devam edeceklerini ifade etmişlerdir.

4.1. Katılımcıların Bireysel Anlatıları

Bu bölümde her bir katılımcının anlatısı zamansal bir hat üzerinde, eyleme ve tutuma dönük yönleri ile betimsel bir biçimde aktarılmaya çalışılacaktır.

4.1.1. Zeynep'in Mesleki Yaşam Öyküsü

Zeynep, meslekte 10. yılını çalışmaktadır. 4 yıl boyunca bir sivil toplum örgütünde eğitim sorumlusu olarak görev yapmıştır. Halen yüksek lisans eğitimine devam etmektedir ve şu an çalıştığı meslek lisesine 2012 yılında atanmıştır. Dolayısıyla görüşme yapıldığı tarihte 6 yıllık meslek lisesi deneyimine sahiptir.

4.1.1.1. Öğretmenlik ve Psikolojinin Kesişimi

Zeynep'in mesleki anlatısı kronolojik olarak küçük yaşlarından itibaren aile içinde aldığı – edindiği pozisyonun tanımlanması ile başlamaktadır. Kişisel yaşamı ve mesleki yaşamı arasında kurduğu paralellikte, aile içindeki rolünün ve ailedeki arabulucu, gerilimi azaltıcı yönlerinin mesleği seçmesinde ve mesleğini şekillendirmesinde etkili olduğunu belirtmiştir.

...Ailedeki rolüm, dengeleyici ve arabulucu olmam mesleğimi belirledi, sonrasında şekillendirdi.

Zeynep, kariyer gelişimi ile ilgili anlatımında üniversite tercihi nedeniyle rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünü seçtiği üzerinde durmaktadır. Lise son sınıftan önce edebiyat öğretmenliği yönünde olan kariyer hedefinin, o yıl rehberlik ve psikolojik danışmanlığa evrildiğini; doğrudan tercih döneminde tesadüfen ve puana göre yazılan bir bölüm olmadığını, daha evvelki kariyer gelişiminin

devamında bu bölümü seçtiğini ifade etmiştir. Bu bakımdan hem öğretmenlik hem de psikoloji alanlarının kesiştiği bir bölüm tercihi yaptığından bahsetmiştir. Bununla birlikte *rehber öğretmen kavramı* ile karşılaşmasının da gittiği dershanede olduğunu belirtmiştir.

...Çocukluktan itibaren öğretmen olmak istiyordum. Edebiyata yeteneğim olduğu için kompozisyon yarışmalarına katıldığım için hep edebiyat öğretmenliği gibi düşünüyordum. Lisedeyken daha belirginleşti. Lise sondayken dershaneye gittim ve rehber öğretmen kavramı ile karşılaştım. Psikoloji kitapları okuyordum zaten o dönemlerde de. Hem öğretmenliğe hem de psikolojiye olan ilgimi birleştirebileceğimi düşündüğüm için psikolojik danışmanlığı daha çok okulda gerçekleştireyim diye düşündüğüm için bu bölümü tercih ettim.

Tercih dönemi ile ilgili olarak farklı bölümleri de listesine eklediğini ancak rehberlik ve psikolojik danışmanlığı, kazanmasının daha yüksek ihtimalli olduğu sıralara yazdığını belirtmiştir.

...Tercih zamanında da hatırlıyorum mesela ya hukuk vs. gibi bölümlere de ilgim vardı. Onları da yazmıştım ama ilk tercihlerim genelde psikolojik danışmanlıktı. Marmara ve İstanbul Üniversitesi'ni yazıp hani onlardan birisi olsun diye de netleştirmiştim diye hatırlıyorum.

4.1.1.2. Mesleğe Yönelik Görüşün Netleşmesi ve Üniversite

Zeynep üniversiteye başladığında, istediği bir bölüme yerleştiğini ifade etmiştir. Bu açıdan özellikle bir hocasının anlatımlarının ve bu anlatımların vakalar üzerinden gitmesinin kendisini etkilediğini belirtmiştir.

...Üniversiteyi kazandığımda, derslere girdiğimde... [Hocam] derslere girip vakalarından bahsederek ders işlediğinde özellikle tam anlamıyla istediğim bölümde olduğumu fark ettim.

Zeynep mesleği yaparken zorlayıcı konuların da karşısına çıkabileceğinin farkına vardığını söylemiştir. Anlatının bu bölümünde özellikle istismar konusuna dikkat çekmiştir. Ancak yine de üniversite eğitiminin, bu zor konuların da üstesinden gelmekte yardımcı olacağını ifade etmiştir.

...Zor konuların olabileceğini de düşünmüştüm. Özellikle o dönemlerde de istismar konusu dikkatimi çekmişti. Nasıl ele alınır, kültürel duyarlılıkla da beraber. Ama hocaların anlatımıyla da beraber yol göstermeleriyle, hani o adımları netleştirmeleriyle de çok da zor olmayacağını fark ettim.

Zeynep, hem üniversite döneminde hem de daha sonrasında süpervizyon ile ilgili bir açıktan bahsetmiştir. Görünen o ki, süpervizyon ihtiyacına, üniversite döneminde çok fazla karşılık bulamamıştır.

...Sadece süpervizyon kısmı, o dönemde de şu dönemde de hep aklımda kalan bir kısım.

Ancak bu süreçte mesleki gelişimine etki eden eğitimlere katıldığından da bahsetmiştir. Bu noktada öğrencilik yıllarında aldığı kariyer geliştirme danışmanlığı eğitiminden söz açmıştır.

...Ama mesleki, böyle tam olarak önemli diyebileceğim bir diğer nokta da, bunları anlattıkça tabii insanın aklına geliyor, yine staj yaptığım zaman, bir üniversitede, kariyer geliştirme danışmanlığı asistanlığı yaptım. O sırada da çözüm odaklı eğitimini almıştık, kısa süreli, iki günlük...

Burada, anlatının geri kalanı ile tutarlıklı görünen şekilde, hem mesleğin kişi tarafından yaratılması hem de geri bildirimlerin rolü üzerinde durmuştur. Eğitim esnasında aldığı geri bildirimler, olumlu izler bırakmıştır. Aynı zamanda bahsi geçen eğitimin, öğrencilere yönelik olmamasına rağmen, katılmaya hak kazanmasını da, mesleği kişinin kendisinin var ettiğine yönelik görüşüne bağlamıştır.

...Orada danışmanlık uyguladığım süreçte öğretmenlerden, alanda olan öğretmenlerden aldığım geri bildirim de benim için kilitti mesela, olumlu bir geri dönüşü. Yani, "Üniversite öğrencisinin ama alandaki birçok çalışan kişiyle eş değer bir danışmanlık becerin var. Hani, bu işi gerçekten çok iyi yapacaksın" nezdinde cümlelerdi. Hatırladığım bu, genel olarak, tam cümleler, net cümleler hatırlamasam da. Bende yarattığı duygu, iz vesairesini böyle özetleyebilirim.

...Onun dışında, yine bu bahsettiğim staj yerine başvurduğumda mesela böyle bir stajla ilgili ilanları yoktu. Başvurduğumda CV'mi hazırladığımda, ne istediğimi anlattığımda karşı taraf var olan bir işiyle eşleştirebildi beni, hiç böyle bir şey düşünmezlerken. Mesela bu da olumlu bir adım bence çünkü yine kendi mesleğimle alakalı bir noktada staja başvurmuştum. Hiç ilan yokken. Yani aslında şeye çok inanıyorum, işinizi kendiniz yaratıyorsunuz, mesleğinizi kendiniz yaratıyorsunuz. Onun bir örneğini de görmüştüm mesela.

4.1.1.3. Kendi Mesleğini Yaratmak: Sivil Toplum Kuruluşunda Psikolojik Danışmanlık

Zeynep'in meslek yaşantısı bir sivil toplum örgütünde başlamıştır. Mesleğin farklı yönlerinin olduğundan ancak kendi eğilimlerine, mesleğin eğitim ile alakalı kısmının; farklı yaş gruplarına çeşitli konuların nasıl anlatılacağı üzerine düşünmenin ve psikolojik danışmanlık literatüründe var olan düşünme becerilerinin, konunun ara yüz olarak kullanılması yoluyla nasıl kazandırılacağına yönelik çalışmalar yapmanın uygun olacağından bahsetmiştir.

...Mezun olur olmaz bir sivil toplum kuruluşunda göreve başladım. Sivil toplum kuruluşunda da yine psikolojik danışmanlık ve daha çok eğitim kısmını... Hani hangi konu hangi yaş grubuna nasıl anlatılır? Çünkü hocaların temelde vurguladığı nokta buydu üniversitede. Yine dikkatimi çeken ve kendimle uyuşturduğum noktalarından.

...Ya, eğitim ağırlıklı düşüncem olduğu için, bu derslerden de, psikolojik danışmanlıkta bu derslerden de keyif alarak öğrenci olduğum için, mesela var olan konuları, kültürel mirasla ilgili, mimarlıkla ilgili, arkeoloji ile ilgili, ben çocuklara nasıl anlatabilirim? Nasıl, çünkü eleştirel düşünme kazandırmak, problem çözme, bunlar en temel, bizim ele aldığımız konular. Oturumlarla yazdığımız, eğitim programlarını üzerlerine oturttuğumuz konular. Bunu neden bir konunun görünmeyen ara yüzü olarak vermeyeyim ben bu çocuklara, diye düşünmüştüm. O yüzden yazdığım eğitimlerde, etkinliklerde en çok bundan haz almıştım. Yani, bir yemek pişiriyorum ve servis ediyorum herkesin de hoşuna gidiyor. İster istemez aşçının da hoşuna gidiyor. Her bir yenisinde başka çeşidini denemeye çalışıyor.

Zeynep sivil toplum örgütünde çalışmaya karar vermesinde ve bu alanda devam etmesinde kültüre duyarlı işler yapmanın kendisine iyi gelen bir tarafı olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan ülkenin farklı yerlerinde eğitim uygulayıcısı olarak görev almak bu açıdan da eğilimlerine karşılık gelen bit tarafta olmuştur.

...Evet, ben, kültüre duyarlı şeyler yapmayı çok seviyordum ama böyle tanımlayamazdım mesela üniversiteyken. İşte, kültüre duyarlı işler yapmak, etkinlikler yapmak... Anadolu'nun her yerinde öğretmenlik yapmak gibi tanımlayamazdım. Ama vardı altyapıda bir merakım bu konuyla alakalı.

Zeynep'in anlatisının bu bölümünde sivil toplum kuruluşunda çalışmak ile ilgili geri bildirimler ortaya çıkmıştır. Bir grup tarafından sivil toplum kuruluşunda mesleği icra etmek garipsenirken, başka birileri bu durumu dikkate değer bularak, farklı mecralarda bu deneyimin paylaşılmasına fırsat vermiştir. Zeynep'e dışarıdan

gelen görece pozitif yönlü geri bildirim, hem kendisine hem de çevresindekilere mesleğin farklı yerlerde de yapılabileceğini kanıtlamıştır.

...Arkadaşlarımdan şey diyenler de olmuştu, “Ya ne yapacaksın bir sivil toplum kuruluşunda, bir psikolojik danışman ne yapabilir ki en fazla?” diye. İlk başladığımda söylenen bir sözdü. Yani, kulak asmadım ama aklımın da bir kenarında kaldı. Böyle bir algının da olabileceğiyle hareket etmek de gerekiyor. Hani tamamen de çöpe atamıyorsunuz böyle bir düşünceyi. Daha sonrasında bir üniversitenin işte, rehberlik, psikolojik danışmanlık ve uygulama ile ilgili kongresi, yani bir semineriydi. İşte kongre, seminer isim olarak hatırlamıyorum. Orda STK’da psikolojik danışman olmak diye bir sunum hazırlayıp gönderdim ve kabul edilmişti. Bu da hani jürisi önemli, iyi hocalardan vs. sunumumda anlattığımda keza kullandığımız örnekler, yöntemler, bunlardan da bahsettiğimde çok dikkat çekmişti, çok olumlu geri dönüş almıştık. İşte o zaman bu göreve başladığımda, “Bir STK’da ne yapacak ki bir psikolojik danışman?” sorusunun cevabını hem ben bulmuştum, hem de çevreye bu da olabildiğini gösterdiğimi fark etmişim gerçekten de.

Zeynep kendi deneyimi üzerinden meslek ile alakalı görüşünü de bildirirken, mesleğin kişi tarafından yaratıldığından, geniş bir alan olan psikolojik danışmanlığın farklı yerlerde var edilebileceğinden bahsetmiştir.

...O yüzden hani, o benim için bir başarı, kendi hayatımda, psikolojik danışmanlık açısından da. Çünkü psikolojik danışmanları çalışma alanına çok zengin evet, ama işte dediğim gibi şeye inandığım için, “İşinizi kendiniz yaratırsınız, mesleğinizi kendiniz yaratırsınız” da, yer açılıyorsunuz kendinize. Bugün STK’da yarın başka bir kuruluşta... Keza mesleklerin hepsi ihtiyaca bağlı çıkıyor ve öne atılan düşüncelerle de çıkıyor. Yani bir STK’da psikolojik danışman niye olmasın? Birçok da işi gerçekleştiriyor.

...Mesela, bu noktada da yine hani kilit noktalarında bir tanesi ve şey, mesleğimi yaratmak yani... Bir sivil toplum kuruluşunda...

Zeynep sivil toplum kuruluşunda çalışmasına karşılık, yine çocuklarla beraber olmanın ve onların sadece bilişsel yönlerine değil ama aynı zamanda yaşantılarına da etki edebilme fırsatı da bulabildiğini ifade etmiştir. Bu açıdan aslında çocukların problemlerini çözmelerinde kolaylaştırıcı bir rol üstlenerek klasik manada bir psikolojik danışma yapmasa bile öğrenciye dokunabildiği alanlar olduğunu belirtmiştir.

Anlatının bu kısmı aynı zamanda kariyer değişimine denk gelen bir yeri de işaret etmektedir. Zeynep eğitim kısmını severek yapsa da, bire bir gürüşmeleri özlediğini fark ettiğinde okullarda çalışmak üzere KPSS'ye girdiğini belirtmiştir.

...Hatta gittiğimiz Anadolu'daki eğitimlerde gözlemlediğimiz noktalar üzerinde, çocuklarla teke teke, kısa süreli de olsa, hani 4 gün çünkü oradaydık, o gürüşmelerde de hayatına değebildiğimiz noktada, değebildiğimiz öğrenciler oldu. Yani bu açıdan da kıymetli olduğunu düşünüyorum mesela.

...Öğrenciye bire bir dokunabiliyordum. Orada çıkan problem noktasında çözüm kısmında yer alıyordum fakat daha çok görüşme kısmını, birebir görüşme kısmını özlediğimi fark ettiğim için KPSS'ye hazırlanıp devlete atandım.

4.1.1.4 Aidiyet Hissi – Meslek Lisesi Deneyimi

Zeynep, yukarıda bahsedilen sebeplerle beraber doğup büyüdüğü ilçede, veli ve öğrencilerin yaşantılarını daha iyi anlayabileceği bir yerde mesleğini yapıyor olmakla ilgili bir isteğin de etkili olduğunu eklemiştir. Aynı zamanda buradaki öğrenciler ile kendi hayatı arasında bir paralellik olabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir.

...Devlete atanmaktaki bir diğer hususum da şuydu. Doğup büyüdüğüm, yaşadığım yer olan, semtte yine öğretmenlik yapmak istedim. Çünkü buradaki kaynakları biliyorum. Öğrenci profilini biliyorum. Veli profilini biliyorum. Aileleri biliyorum. Kolay eşleştirmeler yapabileceğimi düşündüm. Kolay yönlendirmeler yapabileceğimi düşündüm. Ve daha fazla yardımcı olabileceğimi düşündüm, açıkçası. Bir de, benzer hikâyelerden geçip gelmiş birisi olarak da onlara örnek olabileceğimi de düşündüm açıkçası.

Zeynep'in sivil toplum kuruluşu deneyiminden sonra atandığı kurum şu an hala görev yapmakta olduğu İstanbul'un orta- alt sosyo-ekonomik düzeye sahip bir ilçesinde bulunan bir meslek lisesidir. Meslek lisesi ile ilgili belirttiği ilk nokta, bireysel gürüşmeler ve bu gürüşmeleri yaparken aldığı hazdır.

...Yani her ikisinden de haz alıyorum ama şu anda bireysel gürüşmeler, lisede olduğu için daha farklı ve daha ağırlıklı olduğu için de meslekten daha fazla keyif aldığımın farkındayım, son dönemde.

Zeynep'in mesleki anlatısında, meslek lisesi ile ilgili kısmında öne çıkan tema aidiyet hissi olarak belirtilebilir. Burada 6 yıldır çalıştığını ifade etmektedir. Bu açıdan, öğrencilerin okula ilk gelişlerinden itibaren yapılan takip ve onların yolculuğuna tanıklık etme durumu bu aidiyete katkı sağlayan unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

...6 yıldır aynı kurumdayım. Aidiyet duygusu kattıyor aynı okulda çalışıyor olmak. Hatta gün geçtikçe mesela her yeni verdiğimiz mezunda diğer mezun olan öğrenciler üniversitelere gittiğinde de hala iletişimimiz devam ediyor ve ziyaretlere geliyorlar. Bu aynı zamanda besleyen bir yanı oluyor. İş bulma aşamalarından, CV hazırlık aşamalarına kadar hepsine destek oluyoruz. Referansları vs. ile de beraber... Bir aidiyet duygusu getiriyor.

Zeynep'in anlatısında aidiyet hissi, öğrencilerin ve diğer paydaşların vermiş olduğu geri bildirimler vasıtası ile bir bakıma yeniden inşa edilmektedir. Aidiyet hissini aynı zamanda belki de tercih edilmeyecek pratikleri de bir biçimde olumlu bir yaşantıya çevirdiği; şartların getirdiği bazı zorluklara rağmen, çıktılarının olumlu olduğu yönünde yorumlanabilir.

...Evet, evet son sene de yalnız çalışıyorum, tek rehber öğretmen olarak. 4 yıl boyunca 9. Sınıftan alıp öğrenci ile beraber aynı yolculuğu izliyoruz. Her sene işte farklı bir rehber öğretmen takip ediyor olsa da şartlardan dolayı. Birimiz sabahçı, birimiz öğlenci oluyoruz. Çünkü ikili eğitim yapan bir kuruluştayım, meslek lisesindeyim. Böyle bir durum olsa da 9. sınıfta ben görmüşüm öğrenciyi, 10. sınıfta diğer rehber öğretmen arkadaşım öğrencinin işte gündüz öğrenci, işte öğlenci öğrenci ya da sabahçı öğrenci olması dâhilinde o görmüş. Kendi programına göre. 11 – 12'de de öğrenci 9. sınıfta yaptığımız bir etkinliği, bir görüşmeyi hatırlatacak şekilde geri dönüşlerde bulunabiliyor. Bu mesleki doyumunu da getiriyor bence. Yapmak istediğiniz şeyi, işte kullandığınız metaforlar, görüşme tekniğiniz, öğrenciye yaklaşımınız, okuduğunuz kitapları uygulama şeklinizle beraber o geri dönüş ait hissettiriyor kuruma da. Yani ben bu okulda bu öğrenciyi mezun edinceye kadar kalayım duygusu var. Takip edeyim duygusu var. Genelde mezuniyet törenlerinde bunu hissediyorum. Okulun son zamanlarında daha rahat olduğumuz için öğrenciler yıl boyunca mesela, mezun olan öğrenciler yıl boyunca önemli günlerde vesairelerde de geri dönüşlerde bulunuyorlar. Sadece öğretmen olarak da değil bir, bireysel bir bağ oluşuyor ve bununla ilgili görüşme talep ediyorlar ekstra. Bu görüşmeler genelde terapi ağırlıklı olmuyor. Sadece gerçekten ziyaret amaçlı... Dediğim gibi müteşekkirelmanın verdiği bir şeyle, o bağı kurmakla da beraber ziyaretler oluyor. O ziyaretlerin olması da bence o kurduğunuz bağla alakalı. Kişisel bağ... Bir de okulun genel olarak da bir mezunlar derneği başlığı altında da yaptığı çalışmaları da besliyor diye de düşünüyorum.

Zeynep meslek lisesi deneyimi ile ilgili olarak özellikle yine aidiyet duygusunu geliştirmeye yönelik ve aynı zamanda okul iklimini olumlu yönde etkileyecek etkinliklerden bahsetmiştir. Öğretmenler günü/haftası kutlamaları, mezuniyet törenlerini bu etkinliklere örnek olarak göstermiştir.

...Yani yaptığımız etkinlikler oluyor, organizasyonlar oluyor rehber öğretmen olarak. Ve bu konuda bir ekip kuruyoruz. Bu ekiple beraber ortak kararlar alıyoruz. O ortak kararlarda öğrencilerin fikirlerini beyan etmesi, hani okulun işte ismini kısaltarak aile kavramı ve gençlere uygun sloganlar bulması, bunları beraber üretiyor olmamız artık yavaş yavaş kurumu sahiplenmek sanki bir diğer evimiz hakikaten ailemiz boyutuna getirebiliyor işi. Onun dışında... somut örneklerden düşünecek olursak... heh, bu yıl özellikle yönetim ve öğretmenler arasında, nöbet, ders programları konusunda bazı başlıklar ve çatışma konuları çıkmıştı. ... Böyle bir gözlem sonucunda aradaki çatışmayı hissedip çözüm noktası olarak öğretmenler gününde öğretmenler haftası etkinliğine çevirip öğrencilerle beraber kutladık. Böylelikle, hani, şey, artık whatsapp gurupları çok fazla kullanılıyor ve whatsapp gruplarında işte hani şu şu şu okul ailesi gibi anılsa da içinin dolması gerekiyor. Bu etkinlikle beraber o aidiyet duygusunu hem ben öğretmenlerin hissettiği hatta bana geri bildirimlerinde bireysel görüşmelerde de söyledikleri, var olan işte rehberlik faaliyet raporlarında da buna benzer çalışmalarını doldurdıkları ve rehberlik servisinden tüm beklentilerinin karşılandığına dair geri bildirimler yazıyorlar. Böyle bir durum olduğunda sanki bir aile şirketinde yer alıyormuşsunuz gibi hissediyorsunuz bir rehber öğretmen olarak.

Mezuniyet töreninin yapıldığı gün de (görüşmenin yapıldığı gün) geri bildirimler, aidiyet, birliktelik ve aile gibi hissetme duyguları, Zeynep için kendini iyi hissettiği alanlar olarak görülmektedir. Bu açıdan eylemlilik hali ve diğerlerini de harekete geçirebilme yaşantısı, kendisini de besleyen bir taraf olarak düşünülebilir.

...Çünkü gerçekten çatışmaları fark eden, problem çözümünde yer alan kişiler olursak konuyu da bildiğimiz için işler çok daha kolay yürüyor. Mesela bugün herkesin yüzü gülüyordu gerçekten de. Ve herkes “Bu etkinlik gerçekten de çok iyi oldu, emeğinize sağlık” diye geri dönüşte bulundu. Yani bu sadece benim değil, sadece öğrencinin değil, sadece öğretmenin de değil, hep beraber bir koldan çünkü tavrınızla beraber karşınızdakinin tavını da belirliyorsunuz. Anında mesela bir öğretmene, “Sunuculuk görevini siz halleder misiniz?” dediğimizde, o akışı beraber belirlemek, hani karşılıklı fikir alış verişi yapmak, birlikte bir yemek yapmak gibi herkes üründen memnun oluyor. Herkes lezzeti ile o yemeği yiyip karnını doyummuş olarak kalkıyor sofradan. O yüzden genel olarak da yıl boyunca böyle çalışmalar yapmaya özen gösteriyorum. Hem kendi adıma kendimi beslemek adına, kendimi o kurumda var edip ailenin bir parçası gibi hissetmek adına... Çünkü aile şirketleri de böyledir. Yani bir şekilde o noktada yer alırsanız, çalışırsanız sizi de besleyen yanı olur. Yoksa diğer türlü sadece belinize bir ip bağlanmış gibi zoraki bir tutuş noktası olur. Hani dış çıkar da son böyle bir

et parçası kalır ya o zorunluluk olmaktan ziyade yaptığımız etkinliklerde planlamanın içinde olduğumuzda da biz de meslek anlamında olumlu doyum alıyoruz. Bulduğumuz ortam da olumlu şekilleniyor diye düşünüyorum.

Zeynep'in mesleki anlatısında, mesleği yaparken kolaylaştırıcı olan yaşantılar da belirmiştir. Bu yaşantıların, genellikle kişiler arası bir düzlemde gerçekleştiği görülmektedir. Öğretmen, veli ya da öğrenciler ile kurulan, olumlu geri dönüşlerle karakterize yaşantılar, Zeynep'in mesleki yaşantısında önemli bir yer tutar görünmektedir.

...Geçenlerde yine, okulun son dönemlerine yönelik, yanından geçmişim velinin, ben başka bir işleri halletmeye çalışıyorum. Veli tekrar yanıma geldi, odaya geldi. Kendisi ifade etti bunu, "Hocam, yanından geçmiştiniz, sizle bir görüşme yaptık, şöyle şöyle şeyler oldu, gelişmeler oldu. Hani, bana da haber verin demiştiniz. İyi şeyler oldu." Ama o süreçte vakit olmamış, gelememiş ama "Sizi görünce söylemek istedim" diye anında bir geri dönüş oluyor. Yani bu yaptığınız işin bene bir karşılığı. O anda söylememiş olabilir. İşler yolunda gittiğinde işte, başka işlerle uğraşıyor olabilir. Çünkü velilerimize de artık hak veriyorum. Çok ciddi çalışma tempolarıyla hayatını idame ettirmeye çalışan bir kesimle çalışıyorum bulunduğum semtte, ilçede. Ya, o yüzden bir aralıkta bulup bunu söylüyor olmaları bile güzel. Belki de benim hoşuma gitmesindeki bir neden de, ben de aynı şeyi yapıyorum. Yani, bir öğrenci, bir öğretmen, bir veli, gördüğüm herhangi bir olumlu davranış ya da işte o ara süreçte benim hani, görüşme yapmadığım ama onu gözlemlediğim süreçte iyi bir şey olduğuna muhakkak...

Eylemli olmak ve zorlayıcı olabilecek durumlar karşısında dahi durumu olumlu bir hale çevirme (*redemption*) Zeynep'in anlatısında özellikle kaynaştırma eğitimi almakta olan öğrencilere yönelik algının ve dilin değiştirilmesi noktasında ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda eylemlilik halinin ve olumsuz durumlara rağmen, yaptığı çalışmalar neticesinde aldığı sonuçların mesleğe yönelik tutumunda etkili olduğu düşünülebilir.

...Bazen aynı dili konuşmadığımız insanlarla karşı karşıya geliyoruz diyorum. Ama okula ilk geldiğimdeki işte bireyselleştirilmiş eğitim programı diyoruz ya, okula ilk geldiğimdeki BEP algısıyla, 6. yılın sonundaki BEP algısı çok farklı. Yaptığımız bir proje de oldu bu sene. Bir veli iki gün önce şunu söyledi, "Özel okul gibisiniz". Bir devlet okuluyuz ve "Özel okul gibisiniz". Öğretmenlerin çoğundan kaynaştırma öğrencileri ile ilgili, "Bu kadar sıkı takip edilen bir okul biz görmedik". Çünkü hepsinin deneyimi farklı... Farklı farklı okullarda çalışmışlar. Türkiye'nin farklı yerlerinde çalışmışlar. Yıl olarak da birbirlerinden farklı. Çoğunluk öğretmenden bunu duyunca evet aynı dili konuşmasak da uzlaşmayı getirebilmişiz en azından.

Zeynep'in çalıştığı kurumda yaşadığı bazı güçlükler de anlatısında ortaya çıkmaktadır. Okullardaki akademik başarı odaklı yaklaşımın, kaynaştırma öğrencilerini ya da olumsuz davranışları olan öğrencileri okul dışına çıkarmaya çalışılmasına sebebiyet verdiği, bu bakımdan Zeynep'in mesleki yaşantısında dezavantajlı öğrenciler için hak savunuculuğuna yönelik çaba sarf ettiği görülmektedir.

...Çünkü herkes okulla ilgili o başarı duygusunu çok hat safhaya çıkartmış noktada. Ya, bizim okul çok iyi anılsın, o yüzden olumsuz davranışları olan, kendi tanımlarıyla tabi bu, davranış problemi yaşayan çocukları istemiyorlar, açık açık söylemek gerekirse. Ya da işte kaynaştırma öğrencisi olan çocukları istemiyorlar okullarında. Bunu psikolojik danışman olarak anlatmak noktasında aynı dili konuşmadığımız ama en azından uzlaşabildiğimiz aşamaya geldiğimizde daha çok kendimiz çaba sarf ediyoruz. Ya bu nokta hem yıldırıyor hem karşı tarafla aynı dili konuşmadığını anlayıp ona göre sürekli bir "Peki ya bu, peki ya bu" diye alternatiflerle karşılıklarına gitmem gerekiyor. Ciddi bir çaba gerektiren durum...

Zorlaştırıcı başka bir yön olarak da çalıştığı okuldaki mevcudun kalabalık olması görülmektedir. Özellikle bireysel çalışmalarda yapılanın söylenenin hatırlanması, özellikle birbirlerine benzeyen öğrenciler söz konusu olduğunda güçleşmektedir. Ayrıca iş yükü ve beklentilerdeki mükemmeliyetçilik Zeynep için mesleğin icrasını güçleştirmektedir. Bu başlıklarda, olumluya giden bir durum olmadığı bilakis daha da güçlük yaratmaya namzet bir durumun varlığını ifade etmiştir.

...Ya da bazen, çünkü okul, psikolojik danışman olduğunuz zaman okulda, Türkiye koşullarında maalesef, dediğim gibi 2 kişiydik 5 sene ama işte doğum izni vesaire ile arkadaşımın durumu olduğunda, çoğunlukla teke tek çalıştığımı hatırlıyorum mesela, hafızamda. Bazen, bin tane öğrenci var. Bazen işte 5 dakika görüşüyoruz vesaire işte, küçük bir problem çözüyoruz. Bazen söylediğimiz sözü unutabiliyoruz not alsak bile notlarımız olsa bile. Çünkü sirkülasyon çok fazla. Ya da öğrenciler geliyor gidiyor, birbirine çok benzeyen, tipoloji olarak da benzeyen öğrenciler oluyor. İşte isimler karışıyor vesaire, işte, ismini hatırlatmasını istiyorum mesela çoğunlukla.

...Sayı fazla, yapılması beklenen iş fazla, mükemmeliyetçilik fazla... İşler zorlaşıyor Türkiye koşullarında...

Bir başka husus olarak da, kişisel yaşam ile paralel sayılabilir. Psikolojik danışmanların, mesleki kimliklerinin diğerlerinin algısında büyük bir yer tuttuğunu, bunun dışındaki alanların ise görünür olmadığını ifade etmiştir.

...Bir de psikolojik danışman rolümüz olunca insan olma rolümüz çevremiz tarafından unutuluyor. Babamın kanser sürecinde bunu çok hissettim. Keşke bu kısım gözden kaçırılmasa...

4.1.1.5. Yıllar İçinde Değişim – Teori Pratik Dengesi

Zeynep meslekte geçirdiği yılları değerlendirirken en önemli noktanın deneyim olduğunu ifade etmiştir. Üniversite yıllarında aldığı eğitimin, teorik olarak iyi olduğunu, bununla beraber kendi çabaları neticesinde elde ettiği staj imkânları ile deneyim de kazandığını vurgulamıştır. Ayrıca ülkenin değişik yerlerindeki öğrenciler ile çalışmak da pratik gelişime katkı sunmuştur.

...Deneyim kısmı en fazla vurgulayacağım nokta. Teorik olarak güzel donanımlı mezun oluyoruz. Deneyim açısından da kendi adıma şanslı olduğumu düşünüyorum çünkü çok fazla staj yaptım. Stajlarda da bireysel mesela başvurularım sonucunda hani herhangi bir yönlendirme ya da eşleştirme olmaksızın bireysel çabamla gerçekleşti. Evet, güzel bir deneyimim vardı ama alanda özellikle öğrenciyle ve mesela sivil toplum kuruluşunda da çalıştığımda Anadolu'nun farklı yerlerindeki öğrenci gruplarıyla karşılaştım.

Zeynep, deneyimin önemli olduğunu ancak deneyime fazlaca odaklanıp bir tür körlük yaşamak istemediğinden bahsetmiştir. Hem teori hem de pratiği birlikte götürmek Zeynep için önemli görünmektedir. Aldığı eğitimler ve yaptığı okumalar neticesinde, özellikle aile terapisi ekolünün metafor kullanımına yönelik çalışma şeklini örnek göstererek, teori ve pratiğin nasıl kendi bünyesinde entegratif işlev gördüğünü açıklamıştır.

...O yüzden deneyim açısından çok ciddi bir farklılık var. Üniversite kısmındayken ve hemen mezun olduktan sonra evet teorik kısım çok fazla yer ediyor. Ama ilerleyen yıllarda yine teorik kısmı kaçırmadan da o da önemli çünkü deneyime fazlaca odaklanıp bu sefer akademik camiada ne oluyor, makaleler ne, yapılan araştırmalar ne, ağırlıklı olarak ele alınan konular ne, bunlardan da uzaklaşmadan dengede götürmek galiba önemlisi. İdeal olanı bu... Bunu dengelemeye çalışıyorum ama benim için en kıymetlisi deneyimin artmış olması. Yıllar geçtikçe kimin karşısında olursam da olayım rahatlıkla her konuda –bilgim dahilinde- konuşabileceğim farkındayım. Yani görüşmeleri de bu doğrultuda daha rahat ilerletebiliyorum.

...Öyle söyleyebilirim, son zamanlarda devletteki özellikle yani rehber öğretmen kavramıyla anıldığımız ya da rehberlik diye isimlendirildiğimiz, isimlere takılmıyorum, ama hani öyle geçiyor şu an için, okuldaki çalışmalarında katkı olarak desteklediğim terapi eğitimi, aile terapisi eğitiminin büyük katkısı olduğunu da düşünüyorum. Yani deneyimle beraber aynı zamanda o teorik kısmı da bırakmadan demekteki kastım buydu. Özellikle mesela o dönemde okuduğumuz kitapların bire bir yaşantısındaım şu anda. Milton Erickson'ın kitaplarını okumuştuk. Metaforlar üzerinden gidiyordu. Çok kendime yakın bulmuştum, terapide kullanılacak yöntemler açısından. Aldığım eğitim de dâhilinde daha fazla metaforları kullandığımı, öğrenci ile ya da veli ile uzun uzun konuşmak yerine çünkü o çok fazla maalesef ki bir alışkanlık haline geliyor bize sanki. Biz daha fazla anlatmak durumundaymışız gibi ama doğru sorularla yönlendirmek gerektiğini öğreniyorum. Birebir uygulayabiliyorum. Metaforu kullandığım zaman, okulun son dönemleri, bir öğrenci var, ailevi bir durumu söz konusu ve harekete geçmek için gelmiş belli ki. Bir öğretmenin de yönlendirmesi var tabii ki ama şeyi kullandığımda, “Artık senin suyun gelmiş ve doğum yapacaksın” dediğimde gözleri parladı ve hani bunu olumlayacak şekilde tepki verdi. Ya metafor kullandığım zaman daha etkili olup geri dönüşlerin de olumlu olduğunu görüyorum. Bunun bir katkısı da işte şey, yani aldığım eğitimlerin ve deneyimin olduğunu düşünüyorum. Yani hem eğitim almaya devam ediyorum üniversitenin üzerine hem de bunu uygulayabileceğim bir saha var elimin altında. O yüzden daha faydalı geliyor ilk mezun olduğum zamandan bu zamana kıyasla.

Aile terapisi ile ilgili üniversite yıllarında itibaren ilgilendiğini, hem okumalar hem de üniversitedeki hocalarının etkisi ile bu alana yöneldiğini ve pratikte de bu eğitimde öğrendiklerini kullandığını belirtmiştir. Bu teorik yönelimin kendisine iyi geldiğini ifade etmiştir.

...Aile terapisi eğitimi alıyoruz. Hocamız bu konuda çok iyi. Dediğim gibi, yani hocamızı zaten kendi hocalarımızdan da biliyorduk. Kendi hocalarımızın hocası olduğu için, çok da saygı duyduğum bir insan. Ama ben ilk kendi hocalarımız, Milton Erickson'ı önerdiği zaman zaten, aşık olmuştum o kitaba. “Sesim Seninle Her Yerde” eee bir tane daha vardı ama onun gelmedi ismi şu an aklıma. Yani o kitapta da Milton Erickson bunu çok kullanıp absürt yöntemlerle, hani hiç aklına gelmez yani ve yani trans olmadan hipnoza geçirerek, karşısındaki insan “Bunu nasıl yapar?” diyorsun ama aynı odadayken bunu yapar duygusuna da kapılıyorsun kitabı okurken. Çünkü birebir seanslarıyla ilgili çeviriler, örnekler, vakalar üzerinden giden bir kitaptı. Ordayken aşık olduğum için de, bana yakın geldiği için de bu kadar kolay kullanabiliyorum. Yani yine metafor kullanacağım kıyafet seçmek gibi... Yani, “Bu bana uydu ve severek giyiyorum” diyebilirim.

Zeynep, babasının yaşadığı hastalık sürecinin, danışanları ile olan ilişkisini etkilediğini, bu bağlamda karşısındaki kişiye varabilme kabiliyetine etki ettiğini ifade etmiştir. Bununla beraber, süreçte çalışıyor olmasının iyi geldiğini söylemiş ve mesleğin reperasyonel yönüne vurgu yapmıştır.

...Bir de babamın kanser ve vefat süreci var. Görüşmelerimdeki empati değerini arttırdı. Sempatı ile sınır kaçırmadan. Ama ailelerdeki hastalık süreci, dili vb. süreçlerin takibi, aileyi ve bireyi gözlemleme sürecime olumlu katkı sağladı. O süreç kişisel olarak çok zordu. İşlerimin neşesi kaçmamıştı evet ve fakat yavaşlamıştım... Ama okulda olmak, çalışıyor olmak da bana iyi gelen bir yandıydı.

4.1.2. Dilara'nın Mesleki Yaşam Öyküsü

Dilara üniversite mezuniyetinden sonra, 4 yıl boyunca çalışacağı bir ilköğretim okulunda göreve başlamıştır. Daha sonra 13 yıldır çalışmakta olduğu liseye tayin olmuştur. Bu iki okul da aynı ilçede bulunmaktadır. İlçenin sosyo-ekonomik seviyesi orta-alt olarak belirlenebilir. Bu lise önceleri düz lise statüsünde iken daha sonra sağlık alanında eğitim – öğretime devam eden bir meslek lisesine dönüştürülmüştür.

4.1.2.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tercih

Dilara mesleki anlatısına tercih dönemi ile başlamıştır. Lise eğitimi sırasında ve daha öncesinde bu mesleği düşünmediğini ifade etmiştir. Mesleği tercih etmesinde dershanede gördüğü bir meslekler rehberinin etkisi olduğunu, bununla beraber rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünün kendisinin psikoloji bilimine olan ilgisine karşılık gelen bir tarafı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çalışma alanları arasında bilhassa çocuk yuvaları ve huzurevlerinin olmasının cezbedici bir tarafı olduğunu belirtmiştir. Bölüme yerleşmesinde o dönem puanların radyo-televizyon ile ilgili bölümlerden daha az olmasının da etkili olduğunu eklemiştir. Ayrıca, Dilara'nın anlatımında, üniversite tercihini yaparken diğer kişilerin etkisi ile ilgili bir ifade bulunmamaktadır.

Dilara, kendi üniversite tercihini tesadüfi olarak nitelemiş ve çok az bilgi sahibi olarak bölümü tercih ettiğini vurgulamıştır. Anlatının bu ilk bölümünde, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünün puan türünün ve popülaritesinin de değiştiği görülmektedir.

...Ben meslek lisesi mezunuyum. Ticaret meslek... O yüzden hani benim hiç aklımda olmayan bir meslekti PDR. Okuduğum lise ile ilgili de bir meslek düşünmüyordum. Radyo – televizyon ve gazetecilik o zaman çok popülerdi. Ve o sözel... Meslek lisesinden ötürü belki o temelim de zayıf olduğu için, o bölümü okumak istiyordum. Meslek seçim sürecim enteresandı. Dershaneye gittim, bir sene mezuniyetten sonra. Bir meslekler rehberini karıştırırken rehberlik ve psikolojik danışmanlığı gördüm ve çalışma alanları ilgimi çekti. Özellikle işte bu çocuk yuvaları, huzurevleri... İşte biraz orda, psikoloji bilimi ilgimi çekti. Sonra onuncu tercihime onu yazdım. Radyo – televizyon ve gazetecilik o zaman daha popüler olduğu için puanları da daha yüksekti. PDR de sözelle alıyordu. Öyle onuncu tercihime yerleştim. Yani, çok tesadüfi ve ufak bilgilerle aslında PDR yazmıştım. Öyle yani...

4.1.2.2. Alanı Tanımak - Üniversite Dönemi

Dilara'nın üniversite dönemi ile ilgili anlatımında genel olarak üç hat belirlemektedir. Birincisi rehberlik ve psikolojik danışmanlığın eğitim bilimleri ile daha fazla alakalı olan bölümlerine yönelik tutumu olarak özetlenebilir. Bu açıdan Dilara öğretmenlik formasyonuna yönelik derslerin kendisine cazip gelmediğini, geleceğe yönelik planlarını akademik kariyer yapmak ya da klinik çalışma içerisinde olmak olarak belirtmiştir.

...Devamında okulda, sonra bir kafa karışıklığı oldu üniversitede. Çünkü ben eğitim tarafıyla çok ilgilenmiyordum aslında. Daha çok psikoloji tarafıyla ilgilidim ve o alanda ilerlemek istiyordum. Yani o işte formasyon dediğimiz dersler bana çok cazip gelmiyordu. Hatta üniversitede okurken rehber öğretmen olmak istemiyordum. Yani aklımın ucundan geçmiyordu. Daha çok akademik kariyer yapmak istiyordum, üniversitede kalmak istiyordum. Ya da işte yüksek lisans yapıp klinik bir çalışma içerisinde olmak istiyordum.

İkinci hat ise üniversite eğitimi sırasında katıldığı çok sayıda proje ve uygulamalar sayesinde alana yönelik bilgisinin artışı olarak görülebilir. Bu projeler ve uygulamalarda yer almak Dilara için önemli ve geliştirici bir deneyim olmakla birlikte, Dilara, rehberlik ve psikolojik danışmanlıktan ziyade klinik çalışmanın kendisine daha makul geldiğini belirtmiştir.

...Çok deneyimledim aslında, birçok alanı deneyimledim yani işte hastanede staj yaptım, işte sokak çocukları ile ilgili projeye katıldım hocalarımla, ondan sonra Batman'a gittim, şey, okul öncesi deneyimim oldu. Yani okuldaki projelerde çok aktifim, işte çocuk yuvalarıyla, ... Hoca'yla projelerimiz oldu. Onlarda gönüllü oldum vs. birçok alanda böyle şeydim, eğitimlere gidiyordum, psikodramaya gittim üniversitedeyken işte, birkaç farklı, zeka engellilerle ilgili... Projesi'ne katıldım vs. aslında orda hani bölümü iyi tanıdığımı da düşünüyorum. Sonra beni çok zenginleştiren projeler olduğunu da fark ettim gerçi ama hep aklımda şey vardı, psikolog olmak vardı aslında...

Dilara'nın üniversite eğitimine yönelik düşüncesi ise bu seviyedeki eğitimin yetersizliği etrafında şekillenmektedir. Bu bakımdan Dilara, ileri eğitimlerin, süpervizyon çalışmalarının ve uzmanlaşmanın daha faydalı olacağı üzerinde durmuştur. Ayrıca üniversite ile bağlantının, mesleğe başladıktan sonra, yine süpervizyon dâhilinde devam etmesinin kolaylaştırıcı rolü olacağını ifade etmiştir.

...Üniversitedeki eğitim kesinlikle yeterli değil. Çok farkı insanlarla, öğrencilerle, ailelerle karşılıyorsun. Çok farklı, hala bile zorlandığım çocuklar oluyor. Onlarla ilgili süpervizyon çalışmaları, belki devamında üniversite mezuniyetinden sonra çalışmalar olsa çok daha iyi etkili olurdu.

... İşte psikolojiden biraz aldık, eğitimden aldık, zeka engellilerden biraz aldık, insan kaynaklarından hadi biraz aldık, kültür dersleri falan. Bu tam yeterli olmuyor. Bence PDR'nin şeyi bu, birazcık handikapı bu.

4.1.2.3. Arayış Dönemi Olarak Mesleğin İlk Yılları

Dilara, üniversite mezuniyetinden sonra kliniğe ve akademik kariyere dönük ilgisine rağmen yabancı dil sorunu ve profesyonel olarak bir işte çalışma gereksiniminden ötürü KPSS'ye girdiğini ifade etmiştir. Bu bakımdan üniversite sonrası ilk yıllar Dilara'nın mesleki yaşantısında bir dönümü çağrıştırmaktadır. Daha sonraki mesleki pratiklerinin danışmanlığa ve özelde ise kısa süreli çözüm odaklı danışmanlığa doğru evrildiği görülmektedir.

...Sonra beni çok zenginleştiren projeler olduğunu da fark ettim gerçi ama hep aklımda şey vardı, psikolog olmak vardı aslında, sonra, üniversiteyi bitirdikten sonra işte dile takıldım. Dil problemi beni bayağı, ayağıma şey oldu, pranga gibi. O dil sınavını geçemedim. Geçemeyince çalışmam gerekiyordu ve KPSS'ye girdim. Bir şey yapmam gerekiyordu. KPSS'de zaten hani herkesi alıyorlardı o dönemde. 72 falan almıştım galiba. A (İstanbul'da bir ilçe – A olarak kodlanmıştır.) ilçesine atandım. Bir ilköğretim okuluydu o zaman, eski sisteme göre. 4 yıl orda çalıştım.

...Yani aslında ben tedavi veren olmak istiyordum. Hayalim oydu yani tırnak içerisinde tedavi veren... Ama şeye evrildi olay daha çok danışmanlık ve yönlendirmeye evrildi ya da çözüm odaklı kısa süreli şeyler.

Üniversite sonrası ilk yılların öne çıkan teması arayış ve bocalama olarak nitelendirilebilir. Dilara, bu dönemde çok sayıda farklı ekolden eğitim aldığını belirtmiştir. Anlatının daha önceki kısımları ile de bağlantılı olarak süpervizyon meselesinin, psikolojik danışmanın mesleki tercihlerini kullanması bakımından da önemli olduğunu ifade etmiştir.

...Ben öyle bir dalgalandım işte. Yani çok fazla eğitim aldım. Çok hani kendimi geliştirmek istedim. Çünkü yetersiz hissediyordum kendimi çok. O yetersizliği bu şekilde eğitimlerle telafi etmeye çalıştım. Orada da aslında bir süpervizörüm olsaydı çok işime yarardı. O kısım bence meslek hayatımda çok önemli. Birinin, seni işi bilen birinin yönlendirmesi... Ben mesela şu anda bir süpervizör olsam yeni mezun birine bir alan seçmesini ve o alanda eğitim almasını ve orada ilerlemesini... Yani ben orada çok dağıldım.

Dilara her ne kadar üniversite döneminde ve mezuniyet sonrasında klinik psikoloji ya da akademik kariyer yönelimli olsa da, rehber öğretmenlik kısmının hep var olduğunu ve bu işin kendisini mutlu ettiğini belirtmiştir.

... Birazcık bocalamak diyebilirim ben belki ona. Ne yapacağını bilememe, bocalamak... Ama hep böyle bir rehber öğretmenlik kısmı vardı tabii ki. Hani, para kazandığım, profesyonel yaptığım iş olduğu için. Oradayım şu anda yani ve mutluyum bundan bu işten.

Dilara özellikle mesleğinin ilk yıllarında çok sayıda eğitime katıldığını ifade etmiştir. Anlatının daha önceki kısımlarında da ifade edildiği gibi mesleki anlamdaki arayışının bir karşılığı olarak çok farklı kuramların eğitimlerine gittiğini belirtmiştir. Eğitimlerin kendini geliştirmek maksadı ile beraber bu eğitimlerde edindiği becerileri uygulayacağı okul dışı alanlar olduğundan da bahsetmiştir.

...Meslek, mesleğin ilk yıllarında çok fazla eğitim aldım. Yani maaşımı eğitimlere yatırdım diyebilirim. EMDR aldım, ondan sonra şema terapi aldım, gestalt aldım. Ondan sonra, işte çözüm odaklı aldım. Kartlarla terapi eğitimi aldım. Psikanalize giriş eğitimleri aldım. TAT aldım. Aklıma gelmeyen de vardır şu anda.

...O kadar çok şey, farklı kuramların farklı yaklaşımların eğitimlerini aldım ki, hem bu kendimi geliştirmek açısından hem de aslında bir danışma merkezinde de çalışmıştım bundan 7 – 8 yıl öncesine kadar.

4.1.2.4. Özel Eğitim Çalışmaları

Dilara, aldığı test eğitimlerini kullanmak üzere danışmanlık merkezinde testör olarak çalışmaya başladığını ifade etmiştir. Daha sonraki süreçte ise özel eğitim ihtiyacı olabilecek çocukların evlerine giderek çalışmalar yaptığını, bir süre sonra da daha kazançlı olması sebebiyle danışmanlık merkezine bağlı olarak değil, münferit bir şekilde bu çalışmayı sürdürdüğünü söylemiştir.

...Danışmanlık merkezine gitmem şöyle oldu. Önce testör olarak girdim aslında. Bir arkadaşımın merkeziydi. Wisc-r almıştım üniversitede. Onların da Wisc-r testi yapacak birine ihtiyacı vardı. Ben işte, onların yönlendirdikleri çocuklara Wisc-r yapıyordum. Sonra benim özel eğitim tecrübem de vardı işte. ... [projesi] ile başlayan ve işte... Hoca'dan aldığımız bu CAS eğitimi... O zaman CAS eğitimini resmi olarak almamıştım ama... Yani, bir ismi vardı da onu unuttum şimdi. Daha çok böyle özel eğitimle yapılacak çalışmalarla ilgili eğitimlerim vardı. Sonra Wisc-r sonuçlarından bazı çocukları bana özel eğitime, yani "Sen çalışır mısın bu çocukla?" diye. Öyle özel eğitime doğru bir evrildim. Şu anda da özel eğitimde özel çalışıyorum. Evlere gidiyorum. Özellikle böyle, okullarda, özel okullarda çalışan arkadaşlarımın yönlendirdiği çocuklarla evlerinde özel eğitim...

...Danışma merkezi öyle oldu. Oradan özel eğitimle ilgili çalışmaya başladım. 3 – 4 sene çalıştım. Sonra böyle evlere gitmeye başladım. Daha kazançlı olsun diye. Çünkü danışma merkezine pay bırakıyorduk. %40, %50'sini bırakıyorduk.

Ancak Dilara bu çalışmanın sadece özel eğitim boyutu olmadığını, bazı durumlarda dikkat eksikliği olabileceği düşünülen öğrencilerin farklı duygusal sorunlar yaşadığını keşfettiğini ve bu yönde de çalışmalar yaptığını belirtmiştir.

...Dikkat eksikliği ve öğrenme güçlüğü, tırnak içerisinde başlığıyla tabi ama başka sorun, onu da öğreniyorsun meslek içerisinde. Dikkat eksikliği diye gelip de aslında duygusal bazı sıkıntılardan falan olduğunu keşfettiğim ve hani akademik olarak destekleyeceğim, desteklenecek çocuklarla çalışıyorum. Dikkat çalışmaları yapıyorum ya da farklı teknikler kullanıyorum.

4.1.2.5. Heterojen Bir Yapı Olarak Meslek Lisesi

Dilara'nın meslek lisesi deneyimi de anlatısında ortaya çıkan başlıklar arasında sayılabilir. Bu araştırma ile ilgili yapılan görüşme esnasında da şahit olduğu üzere, okuldaki birçok süreçte Dilara'nın fikrine başvurulduğu söylenebilir. Bu konuyu Dilara uzun yıllar aynı okulda çalışmasına ve aynı zamanda kendi mesleki rol tanımına gönderme yaparak açıklamaktadır.

... Çok uzun yıllar burada çalıştığım için artık böyle her şeyi danışmak sormak istiyorlar. Ben de her şeyin içindeyimdir gerçi kendimi de şey yapmayayım yani. Burnumu sokarım yani.

Meslek lisesi deneyimine yönelik yaşantılarını anlattığı bölümde Dilara, genellikle konunun ülkedeki eğitim uygulamaları, okula gelen öğrencilerin akademik beklentileri ve sosyo-kültürel arka planı ile açıklamaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin okulun çevresinden geliyor olması, meslek lisesinde hayallerini gerçekleştirmelerini kolaylaştıracak derslerin olmaması gibi hususlara değinmiştir.

...Meslek lisesinde çalışmak, biraz zor bir soru çünkü dallı budaklı cevaplayabilirim. Şimdi sistemsiz bazı sıkıntılardan dolayı meslek liselerinde çalışmak zorlayıcı olabiliyor. Zorlayıcı aslında... Yani puanla alındığı dönemde hiç zorlayıcı değil. En azından belli bir puanla geliyorlar ama daha geniş bir perspektiften baktığın zaman meslek lisesine gelen öğrencilerin birçoğu Anadolu lisesine gidemedikleri için meslek liselerine geldiklerinde orada bir kırılma yani duygusal kırılma yaşıyorlar.

...Benim deneyimim dediğim gibi biraz heterojen bir halde şu anda. Bu seneye kadar daha homojen bir gruptu ama çocukların birçoğu Anadolu lisesine gidemeyip buraya geldikleri için biraz sıkıntı yaşadılar. Benim deneyimim nasıl? Yani eski düz lise olduğu zamandan çok farklı değil benim işim gereği belki bu yani. Benim için öğrenci meslek lisesi ya da düz lise çok fark etmiyor. Düz lisedeki sorunlar biraz daha belki bu çevreden öğrenci aldığımız için biraz daha sosyo-kültürel seviyesi düşük, ekonomik ve kültürel seviyesi düşük ailelerden gelen çocuklardı. Zorlayıcı çocuklar vardı, evet. Sınavla geldikten sonra, o zorlayıcı çocuklar daha azaldı. Benim mesleki olarak öyle benim için çok bir şey ifade etmiyor meslek lisesi olması.

Öğrencilerin tekrar adrese dayalı yerleştirme ile okula kayıt yaptırmalarına atıfta bulunarak öğrenci profilindeki değişmeye başladığını ifade etmiştir.

...Bu sene belki bunun biraz şeyini yaşarım. İş yüküm artıyor tabii çünkü çok daha fazla sorunlu – tırnak içerisinde – öğrenci ile muhatap oluyorum. İlgilenmem de gerekiyor. Takip edilmesi gerekiyor. O yüzden böyle şeyiz biz, teyakkuzdayız. Hem rehberlik servisi olarak ben, hem sınıf öğretmenleri sürekli bilgi akışı sağlıyoruz. Benim okulum hem küçük hem az sayıda öğrenci olduğu için biraz daha iyi ama büyük kalabalıklarda zor.

Dilara kalabalık okulda çalışmasından kaynaklı olarak birçok öğrenci ile görüşme yaptığını ancak yaptığı görüşmelerde bir veya iki görüşmenin ardından, çoğunlukla sürecin devam edemediğinden bahsetmiştir. Görece acil işlere odaklandığını ve başka bir sürü iş yapmak durumunda olduğunu ifade etmiştir. Ancak izleme çalışmaları yapamasa bile, öğrenci ile okul içerisinde

karşılaşmalarında onların hatırlarını sorabildiğini söylemiştir. Bu açıdan Dilara'nın vaktinin çoğunun problem odaklı çalışmalarla geçtiği söylenebilir.

...Mesleki olarak şunu söyleyebilirim. Çok sayıda öğrenciye, ufak dokunuşlar yapabiliyorum ama çok bu izleme çalışmam biraz zayıf kalıyor. Yani ilk bir iki görüşmede yapıyorum ama o kadar çok öğrenci ve başka sıkıntılar ve başka yapılması gerekenler geliyor ki, izleme çalışmalarım biraz zayıf kalıyor. Ancak bazen "Nasıl gidiyor?" diye teneffüs aralarında "İyi misin?" diye sorabiliyorum. Şey yapmam gerekiyor, bir öncelik koymam gerekiyor. Öncelik koyduğum için de tek başıma o kadar öğrenciyle zaman ayıramadığım için ve başka işler de yapmam gerektiği için öncelik daha böyle işte sıkıntılı çocuklara kaymış oluyor. Daha önüme gelen olan mesele olmuş oluyor falan. O yüzden izleme çalışmam biraz zayıf. Onu tüm meslek hayatımda çok yaşadım gerçi. Hala daha yaşıyorum. Onun dışında meslek liseleri ile ilgili benim mesleki açıdan bir farklılık yok. Başka okullarda belki vardır ama benim yok. Ben iyiyim yani meslek lisesi ile ilgili.

Dilara, özellikle ekonomik güçlüklerle baş etmeye çalışan öğrencilerle çalışmanın ve bu noktada yaşanan çaresizlik hissini zorlayıcı bir tarafı olduğunu belirtmiştir. Dilara, yapılan görüşme esnasında gelen bir velinin durumunu örnek vererek, birçok problem alanının beraber görüldüğü yapılara dönük hislerini ifade etmiştir. Dilara'nın anlatısında dikkat çekici bir nokta ise bazen ülkenin hukuki ve sosyal yapısının atılacak olan adımları engeller nitelikte olduğuna yönelik kanaatidir.

...Yani zorlandığım noktalar şeyler oluyor işte. Çok şey duyuyorum ve çok şeye yetişmem gerektiğini hissediyorum ve çok şey yapmam gerekiyor ama eller, kollar bazen bağlı bazen çok hani naif ama böyle bir işte "Param olsa da versem" falan noktasına bile geliyorum.

... Yani önemli olaylar... Çok ağır vakalarla okulda karşılaşıyoruz, karşılaşıyorum. Ve gerekli olduğu zaman öğretmenlerle, sınıf öğretmenleriyle ve idare ile paylaşıyorum. Ve üzücü yani bu mesleği yapmak biraz gerçekten şey gerektiriyor. Böyle bazen arkadaşlarım söyler "Dilara, hani sen nasıl kaldırıyorsun bu kadar hikâyeyi, acıyı?" diye. O zor oluyor gerçekten. Çok zor yani demin şahit olduğun, en basit örneği... Bazen çok çaresizlik hissedebiliyorsun. Bir şeyler yapmak isteyip de ne yapabileceğini şaşırдың zamanlar oluyor. Bazen bir şey yapmak istiyorsun ama hukuki ve ülkenin sosyal yapısından kaynaklı, "Yapmasam daha iyi aslında" dediğim şeyler de olabiliyor. Çok fazla şey duyuyorsun burada. Yani duyduklarını taşımak ve onlara bir şey, çözüm üretiyor olmak zor.

Mesleğin doğasından kaynaklı güçlükler olarak, çok fazla olumsuz hikâyeye tanıklık etmek konusu gündeme gelmiştir. Dilara bu durumu *ağlama duvarı* metaforu ile tanımlamaktadır.

...Zorlukları, meslekle ilgili zorluklarım bu, çok şey duyuyorsun. Çok yani çok farklı şeyler duyuyorsun. Genellikle kötü şeyler oluyor tabi. İyi şeyler de duyuyoruz, yaşıyoruz ama burası böyle biraz "ağlama duvarı" gibi oluyor.

Dilara'nın anlatısında ortaya çıkan zorlayıcı yaşantılardan birisi görev yaptığı okuldaki bir öğrencinin yaşadığı taciz olayıdır. Bu eksen etrafında özellikle okul müdürü ile yaşadığı fikir ayrılığından bahsetmiştir. Dilara bu noktada okul müdürünün tutumunun da sosyal ve kültürel faktörlerden kaynaklandığını düşündüğünü belirtmiştir.

...Bir beş - altı yıl önceydi galiba. Taciz olayıydı. Akran taciziydi. Akran zorbalığına dönüşmüştü. Yani orada idare ile aynı tarafta durmak ve aynı şeyleri konuşmak, ortak bir dil kullanmak konusunda çok zorlandım. Müdürüm ile kavga etmişim hatta. Çünkü o, kızı okuldan gönderip sorunu halletmeyi düşünüyordu. Bense kızın velisini çağırıp yaşadığı şeyle ilgili suç duyurunda bulunmamız gerektiğini savunuyordum ki olması gereken oydu. Sağ olsun benim lafıma geldi yani veliyi çağırdık, ama yaşadığım zorluk şu oldu, veliyi çağırdığımızda müdürüm şöyle yaptı, "Buyurun Dilara Hanım anlatın" dedi. Yani orada şey yaşıyorsunuz böyle, orada bir ter boşaltıyorsunuz. Şimdi nasıl bir dil kullanayım?, Nasıl bunu yumuşatarak, sakinleştirerek..?" yani çünkü aslında müdürümün de haklı olduğu taraflar vardı. Haklı derken onun o kararı vermesine neden olan sosyal, toplumsal nedenleri var. O yüzden onu anlatmak, birçok şey var, çocuk var vs. Birçok şeyi gözetmek ve doğruyu bulmak zor olabiliyor orada.

Dilara, okuldaki birçok işle meşgul olduğunu ifade ederken, bunun kendi kişisel özellikleri ile de alakalı olabileceğini söylemiştir. Çözüm ve pratiğe odaklı oluşu, rehberlik ve psikolojik danışmanlık dışındaki işlere de yardımcı olmasına da kaynaklık ettiği görülmektedir.

...Bir kısmı rehberlikle ilgili, bir kısmı yani büyük kısmı belki benim kişisel yapımla ilgili. Bu belki benim çok sınırlarımı bilmememle ilgili belki. Çünkü şey, pratik bir insanımdır. Ve ortada bir sorun varsa hemen ne yapılabilir çözmeye çalışırım.

Dilara bu durumun hem rehber öğretmenin çalışma şartları ile de ilgili olduğundan ancak yine de kendi yapısının da buna müsait olduğundan bahsetmiştir. Kendisinden yardım istendiği durumlarda genellikle reddetmediğini ifade etmiştir.

...Yani Dilara'nın ya da bir rehber öğretmenin öyle hani çok acil böyle kriz bir durumu yoksa işleri ertelenebilir. Yani o daha yedek eleman gibi. Ben de buna çanak tutmuşumdur çünkü kimseye "Hayır" demem. "Tamam, yapalım" gibi... O yüzden her işte bir parça oluyor yani. Hem öğrencilerin kişisel işlerinde hem okulda yapılan bir etkinlikte, ondan sonra, projelerde falan. Konuşmalarda ya da en ufak demin seçim olacak "Nasıl yapalım?" falan, "Hangisi daha doğru olur?"

Aşağıda alıntılanan kısımda zorlayıcı olabilecek bir yaşantı, Dilara'nın da katkısı ile olumlu bir yola girmiş (*redemption*) görünmektedir. Bu açılardan yıl içerisinde defalarca buna benzer olaylar yaşadığını ve kendini iyi hissettiğini ifade etmiştir.

...Ek yerleştirmede yaşadım. Sorunlu olan bir çocuktuk. Ailede sorunları vardı. Devamsızlıktan kaldı. Ben müdüre resmen yalvardım: "Bu çocuğu lütfen geçirin, lütfen geçirin, devamsızlıktan kalmayın", notları da geçebilecek durumdaydı. Sınıfını geçti ve ek yerleştirmede üniversiteye yerleşti. Yani böyle şeyler, her zaman, her gün oluyor. O yüzden beni böyle "Oh be, bu işi yapıyorum", yani bu şeyler bana hep yaşatır böyle, "Oh be, iyi ki varım, iyi ki doğmuşum (gülüyor)"... Yani bu tarafını seviyorum. Yani, çok dua eden oluyor, çok yani "Ne yapıyorsun?" dersin kendimi çok eleştiririm ama karşı taraf öyle görmüyor. Yani, o yüzden, her gün, her sene bir yirmi – otuz kere yaşıyorumdur o "Oh be"yi.

Benzer bir yapı, okulun dezavantajlı sosyal ve kültürel çevresinin bir biçimde iyi gelen bir tarafı olduğuna yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu görüşün okuldaki diğer öğretmenlerce de paylaşılıyor olması da önemli görülebilir.

...Bugün hatta şeyi konuştuk öğretmenlerle, daha böyle zengin bir muhitte bir okula tayin olma gibi bir şey ve hep beraber şunu düşündük: "Hayır, burası daha iyi, burası daha minnet yaşanan ve insanlara daha faydalı olabileceğimiz alanlar" deyip hani, "Oh ne güzel! Burada çalışıyoruz." deyip kendi kendimizi tebrik ettik. Motive ettik.

Ayrıca birçok rol ve sorumluluğu üzerine almasında okuldaki ilişkilerin de rolü olduğunu ve okuldaki öğretmen ve yöneticilerin Dilara'nın bu özelliğini bildiklerinden dolayı onunla işbirliğine gittiklerini belirtmiştir.

...Yani bu tabii ilişki... Okulca çok şeyiz. Bir aile gibiyiz artık yani. Birbirimizi çok iyi tanıyoruz, uzun yıllardır birlikte çalıştığımız çok insan var. Yeniler de var ama. Benim bu özelliğimi de bildikleri için, belki hani paylaşıyoruz.

4.1.2.6. Mesleğe Yönelik Tutum - Geniş Bir Alan Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Dilara mesleğe yönelik düşüncelerini aktarıırken kişisel özelliklerin mesleğe etkisinden bahsetmiştir. Mesleği yaparken karşılaştığı olumsuz örneklerden de yola çıkarak, özellikle koşulsuz kabul ilkesi üzerinde durmuştur.

...Yani bu mesleği herkes yapmamalı. Bu biraz kişisel özelliklerle ilgili... Ben mesele öğrencilerime rehberlik servisini tanıtırken söylediğim şey “Her zaman koşulsuz kabul”. Yani bu odaya herkes istediği şekilde girebilir. Yani koşulsuz kabul... Yani şiddet olayları dışında... “Ne olursan ol gel” şeklinde. Bunu yapamayan insanlar bu işi yapmamalı bir kere.

Dilara'nın mesleğe yönelik düşüncelerinde önce çıkan temanın alanın geniş olması gösterilebilir. Anlatısında sık sık ifade ettiği üzere, hem çalışma olanakları bakımından hem de alana dair bilgi bakımından alandaki bu genişlik konusu gündeme gelmiştir. Buna bağlı olarak mesleği yapacak olan kişilerin de farklı alanlarda bilgi sahibi olması gerekliliğine vurgu yapmıştır.

...Meslekle ilgili bakışım şöyle, PDR çok geniş bir alan. Yani ben öğrencilerimle de meslekler üzerine konuşurken PDR'yi anlatırken cümleler, cümleler, cümleler kuruyorum. Çünkü alan olarak çok geniş bir alan... Yani o işte, psikoloji kısmı var, pedagoji kısmı var yani çocuk ağırlıklı, eski adı da biraz pedagoji, eğitim kısmı var, danışmanlık kısmı var. Yani bir sürü şeyi var ve çalışma alanı da – benim okuduğumda da ilgimi çeken oydu- yani bir sürü alanda çalışabilirsin. İşte sosyal hizmetlerde çalışabilirsin, çocuk yuvalarında, ondan sonra okullarda çalışabilirsin, insan kaynaklarında çalışabilirsin. Yani bizim üniversitede, üniversite zamanımızda öyle bir alan da çok zengindi. İnsan kaynakları şimdi çok tabii içinde olmadığım için bilmiyorum ama çok çeşitli çalışma alanları olan bir bölüm. Maymun iştahlılık ve nasıl diyeyim... Maymun iştahlılık değil aslında ama birçok konuda bilgi sahibi olmak gerekiyor PDR'de. Yani özellikle danışmanlık kısmında...

Bu bağlamda Dilara'ya göre psikolojik danışmanlar genellikle klinik sahada veya başka bir deyişle terapi veren kişiler olmak istemektedirler. Geçmişte kendisinin de benzer beklentiler içerisinde olduğunu ancak gerçekliğin pek bu şekilde işlemediğini söylemiştir. Dilara psikolojik danışmanların bu beklentisine karşın, böyle bir durumun etik olarak da mümkün olmadığını ifade etmiştir.

...Alan çok geniş, biraz böyle psikolojiye karşı bir, ben öyle düşünüyorum benim dönemimden belki ama, PDR'cilerin bir çoğu aslında psikolog olmak istiyor. O tarafta olmak istiyor gibi yani rehber öğretmen olmak, çok bir PDR'cinin, benim zamanımda öyle şimdi devlete atanmak çok popüler olduğu

için şimdi rehber öğretmenlik daha revaçta olabilir ama psikoloji kısmı ya da insanları hemen bir teröpatik bir sürece sokma falan gibi şey oluyor, hedef ya da hayal oluyor. Biz de o zamanlar öyleydik ama işin içine girince öyle bir durum yok. Hem etik olarak öyle bir durum yok, hem statün olarak öyle bir durum yok. O yüzden hayallerle gerçekler biraz şey oldu çalışma hayatında. Biraz daha şeyini bilmen lazım PDR’de, yani çok geniş bir alan ama haddini de bilmen gereken bir alan.

Dilara, mesleğin ilk yıllarında yaşadığı kafa karışıklığı ile de bağlantılı olabilecek şekilde alanın genişliğinin bir tür belirsizliğe yol açmaması için psikolojik danışmanlık eğitiminin farklı şekilde organize olması gerekliliğini ifade etmiştir. Uzmanlaşmanın üniversite yıllarında olması gereken ya da psikolojik danışmanların en az yüksek lisans derecesi ile uygulamacı olarak sahaya inmelerinin daha uygun olacağını düşündüğünü belirtmiştir.

...Bence PDR’nin şeyi bu, birazcık handikapı bu. Ya en az yüksek lisansla alana çıkmalı insanlar ya da 3. Sınıftan alan seçerek orda daha profesyonelleşmeli. Böyle olunca çok fazla hata yapan, çok bu işin hakkını vermeyen yanlış yapan, çocuğa yanlış yaklaşan, kendi içerisinde bile o rehberlik anlayışını çok halledememiş kişiler oluyor. Gerçi her meslekte var ama sanki bizim meslekte biraz daha şey buna müsait gibi.

4.1.3. Ali’nin Mesleki Yaşam Öyküsü

Ali, 21 yıldır okul psikolojik danışmanı olarak görev yapmaktadır. 5 yıldır halen çalışmakta olduğu meslek lisesine görevine devam etmektedir. Çalıştığı yıllar boyunca, sırasıyla Erzurum, Zonguldak ve Sakarya’da çeşitli kademelerdeki okullarda görev yapmıştır. Zonguldak’taki görevine ara verip yine psikolojik danışman olarak 16 ay zorunlu askerlik kapsamında silahlı kuvvetlerde çalışmıştır.

4.1.3.1. Hayal Kırıklığı Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Ali’nin mesleğe karar vermesi kendi deyimiyle tavsiye üzerine olmuştur. Birçok faktörün yan yana gelmesinin Ali’nin üniversite tercihlerinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümüne de yer vermesine sebep olmuş görünmektedir. İkinci defa üniversite yerleştirme sınavına girildiğinde, ortaöğretim başarı puanının yarı oranda eklenmesi, tercihlerin sınav sonucunu görmeden verilmesi gibi hususların varlığından bahsedilebilir. Ali üniversite hazırlık süresince aklında Hukuk Fakültesi’ni kazanmak olduğunu ve tavsiye – tesadüf üzerine rehberlik ve psikolojik danışmanlığı tercih ettiğini söylemiştir.

...Aslında meslekle ilgili ben karar vermedim yani. 94'te pardon 93'te ben üniversite sınavına girdim. Samsun sınıf öğretmenliğini kazandım 19 Mayıs Üniversitesi. Ne dersane ne rehber öğretmen hiçbir şey görmedik. Ben puanımın düşeceğini bile bilmiyordum. Kafamda hep Selçuk Hukuk vardı. Hukuk okumak vardı. Ondan sonra sınava girdim. Tabi o dönem sınava girerken tercih kâğıtlarını verdiğimiz için, ne puanım belli ne nereye gireceğim belli. Sınava girdiğin anda tercih listesini de veriyordun. O ara bi, biriyle tanıştık: "yaz, bu bölümü yaz, bu bölümü yaz, ekle mutlaka" diye... 13. Tercihde işte ... Üniversitesi rehberlik psikolojik danışmanlığa girdim. Ama ben hukuk kesin olacak diyorum yani, kesin. Puanımın düşeceğini bilmiyordum yani ilk yerleşmeyince. Rehber öğretmen, yani o zaman ben rehberlik psikolojik danışmanlığın tanımı da yok. Ya ben üniversite 2. sınıfa giderken ne iş yapacağımı öğrendim neredeyse yani. Yani tamamen tavsiye niteliğinde bölüme yerleştik.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünü kazanmak Ali'nin anlatımında hayal kırıklığı ifadesi ile karşılık bulmuştur. Bölümü kazandıktan sonra da, hukuk fakültesine gitmeye adapte olduğu için, bölümü benimsemekte güçlük yaşadığını ifade etmiştir.

...Bir de tabi o kafamda gençliğin de şeyi... Hukuk, hukuka adapte olmuşum yani, hukuk okuyacağıma nasıl inandıysam yani artık. Yani olmayınca hayallerim yıkıldı gibi. Yani hayallerim yıkıldı. Çok benimseyemedim yani.

4.1.3.2. "Benim İçin Kolay" Bir Bölüm

Ali'nin üniversite yıllarına yönelik anlatısında ortaya çıkan ifadelerin büyük kısmı, bölüme adapte olamayışı ile ilgili görünmektedir. Tercih döneminin ardından hayal kırıklığının devam ettiği anlaşılan üniversite döneminde de, dersleri sadece sınıfı geçmek için ezberlediğini ifade etmiştir.

...Ya üniversitede ben çok rahattım. Ya da, ya üniversitede ben bölüme ikinci girdim zaten. Bölüme ikinci girdim, sınıf... Puanlama anlamında ikinci girdim. Zar zor bitirdim okulu. Zaten şöyle çok sevmediğim için, sevmediğim için benim sadece ezber noktasında şey yapıyordum. Ezberleyerek sınıf, ders geçtim yani. Öğrenmek için derslere girmedim. Geçmek için derslere girdim. Sınıfı geçmek için.

Ali bölümde aldığı dersleri vermek ile ilgili pek güçlük yaşamadığını, derslerin bir kısmını finallerde bir kısmını da bütünleme sınavlarında verdiğini söylemiştir. Ayrıca sınıftaki diğer öğrencilerin seviyesinin kendisine kıyasla daha düşük olduğunu ifade etmiştir. Bu açıdan tercih döneminde başlayan süreç, üniversite döneminde de Ali için hayal kırıklığı olmaya devam etmiştir.

...Üniversite süreci benim için kolaydı. Yani ben şöyle yapıyordum her zaman. Her zaman taktığım şuydu. Dediğim gibi, geçmek için girdiğim için derslere mesela 6 tane dersim mi vardı bir dönemde, atıyorum yani. 3'ünü finalde, 3'ünü bütte veriyordum. Hiç kasamam diyordum. Rahat rahat...

...“Ya” dedi, “Ali” dedi, “Gelmedin” dedi, “vizeye” dedi. “Hocam” dedim, “Ben bunun vizesiyle uğraşamam” dedim, “Finalleri ile geçerim ben bunun” tamam mı? Ama vize açıklandı, bir tane geçen yok Yücel Hocam. Bir tane geçen yok. “Nasıl geçeceksin?” dedi. %30 - %70'di o zaman bizde, geçme notu da 50'ydi. “Finalde veririm” dedim yani “Tek uğraşamam” dedim. Ama bütün dersleri bıraktım hocam. “Sen bunu finalde geç, tamam mı, ben sana istatistik 2'den 20 puan vereceğim” dedi. “Tamam” dedim. 91 aldım hocam. 2 kişi geçtik dersten. Vizeye girenler, hepsi kaldı, hepsi. O işte bölüme 1. giren kızla... ben geçtik. “Oğlum sen nasıl aldın 91” ama başımdan ayrılmıyor sınavda. Yani ezberledim abi. Ezberledim yani, z, t tablosu ezberledim ya. Böyle bir şey olur mu? Manyaklık olur mu yani? O şeye geldim. Böyle bir adamken, böyle bir grupla aynı derse girdim. Bunlarla, ulan ben bunlarla aynı şeyi anlayacaksam, burada durmamın anlamı yok yani. Bunların anladıklarını ben 10 dakikada anlıyorum.

...Ben size şöyle anlatayım, ben o bölüme yerleştim ya, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümüne, dedim ya 2. girmiştim diye. Benim puanım 441'di. 41 puanım düştü, 482 alacaktım normalde. 480'le de şey kapatmıştı o sene, Selçuk Hukuk. Bölüme 2. girdim, birinci giren arkadaşımın da 442 puanı vardı. Ben 441... Diğerleri kaçtı biliyor musun hocam? 350, 340... Yeni olduğu için bölüm ve sözelden alıyor o dönem. Abi ben şimdi orijinal bir adam olduğumu biliyorum yani. Yani benim fıkram, iyi bir kitap okuyucusuyum. İyi okurum yani ben. Adamlarla yani ben şimdi, yanlış anlaşılmasın. 450'lik adamla 350'lik adamın esprisi, hayata bakışı, dünya şeyi... başka... Ya bu adamlardan cacık olmaz yani. Bunlar da beni soğuttu yani şeyden, alandan mı diyeyim artık, okuldan.

Üniversite dönemi ile ilgili anlatısında görece olumlu durduğu bir yer olarak öğretim üyelerinin liyakati gösterilebilir. Ali üniversitede ders aldığı birçok hocasının ismini de anarak, onların çok birikimli olduklarını ifade etmiştir.

...Yücel hocam, bak ben size söyleyeyim çok değerli, çok kıymetli hocalarla çalıştım. ...[Hoca] Allah rahmet eylesin... Hatta... Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nü açan hocadır yani, benim hocam. ... [Hoca] çok çok kıymetli insanlardı yani ben çok şey aldım, çok şey öğrendim yani. ... Üniversitesi'nde daha sonradan rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünü açan çok kıymetli... Biz bitirdik sonra... Üniversitesi'ne geçti. Acayip birikimliydi yani. Doluydular, anlatabildim mi?

4.1.3.3. Mesleki Kimliği Yapılandırma Süreci Olarak Mesleğin İlk Yılları

Ali'nin mesleği yapmaya başladığı ilk yılların genellikle mesleki kimliği oluşturma ile karakterize olduğu söylenebilir. Özellikle çalıştığı kurumda ne gibi roller ve sorumluluklar üsteleneceği, mesleğin ne olduğu ve kendisinin çalıştığı kurumlarda nasıl konumlandıracağı ile ilgili bir kafa karışıklığı konusu gündeme gelmiştir.

Ayrıca Ali'nin çalışacağı yere karar verirken kişisel yaşamının etkili olduğu görülmektedir. Erzurum'a atandığında internet ortamının olmayışı, meslek ile ilgili bilgi edinmesini güçleştirirken, mezun olduğu üniversiteden bu anlamda destek alması kolaylaştırıcı olmuştur. Ancak üniversitedeki hocalardan aldığı tavsiyelerin, çalıştığı yerin gerçekleri ile uyuşmadığını çağrıştıran ifadeler kullanmıştır.

...Atanma şöyle, ben zaten KPSS diye bir şey görmedim. Yani KPSS'yi görmeyen son kişiyim ben. Yani 99'da geldi KPSS, uygulanmadı. 2000'de artık uygulanmaya başlandı. Ben 98 mezunuyum. Temmuzun 7'sinde diplomayı aldım. Eylül'de göreve başladım. Verdik kâğıtları. İşte zaten evlenmişim o dönemde. Eşim okulu uzattığı için – o da... Üniversitesi'nde okuyordu- Erzurum zaten tercih ettiğiniz zaman çıkıyordu. Çıktı, işte, ilk görev yerim A ilçesi. Merkeze çok yakın. X İlköğretim Bölge okuluydu. E tabi onlar için de, ben gittim okula müdür “ne bu bölüm, ne?” dedi yani. Okul müdürü de bilmiyordu. İşte, işin açıkçası ben de bilmiyordum. “Ben n'apıcam” diyordum yani. Staj şeyi geçirdik ama tam yani kavrayamadım. Ney, ne acaba... İşte tabi internet ortamı yok. İnternet var da yok yani. Bir şeye ulaşmak mümkün değil yani. Anca işte orada okuduğum için hocalarıma ulaşmak kolay oldu. Yanlarına da sık sık uğradım. Hani işte, gittim “hocam ne yapabilirim, daha ne yapılabilir” falan... “Testtir, ankettir, bunlara ağırlık ver.” Erzurum gibi bir yerde testler, anketler...

Ali'nin kişisel yaşantısında tanıklık ettiği bir olayın da kendisini uzun süre etkilediği görülmüştür. Bir tür yas durumu olarak nitelenebilecek bu yaşantının da hem meslek dışına yönelik hem de mesleki elementleri de içinde barındırması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

...Ben o şeye çok üzülmiştim. Mesleğimin ilk yıllıydı ve 15 tatilde yanımızda okul vardı. İki okul bir bahçeyi bir kullanıyordu. Anadolu öğretmen lisesi vardı. Oranın memuru bir, ismini unuttum, bir abimizin kızı da bizde öğrenciydi. 15 tatilde, orta 2. sınıf, 7. Sınıf öğrencisi intihar etmişti. O beni, ben çok çok şey yapmıştı yani. Ya kötüydü, kötü oldum yani, ben 1 yıl falan kendime geledim yani. Sonradan öğrendik de bu, o da tacize bir şeye uğramış çocuk. Şeyde okul dışında, falan filan diye. Sonradan basından öğrendim yani. O beni çok etkilemişti.

Ali, Erzurum'da çalıştıktan sonra Zonguldak'a atandığını ifade etmiştir. Burada hem okulun coğrafi konumundan ileri gelen hem de okul müdüründen kaynaklı sorunlar yaşadığını dile getirmiştir. Okul içerisinde çok fazla kişi ile iletişim kurmadığı ve kurmak istemediği için odasından çıkmadığını ve sürekli görüşme aldığını belirtmiştir.

...Sonra işte tayin oldum. Zonguldak'a geldim. 2000 senesinin ekim ayında... 1 yıl Zonguldak'ta durdum. Eşimle aynı okulda çalışıyorduk. Berbat bir yer, berbat bir okul. Berbattı yani, merkeze bir saat mesafede. Her gün araçla gidip geliyorduk. Korkunç bir müdürüm vardı. Yani zaten hani yapmaktan çok hoşlanmadığım bir mesleğin içine cuk diye oturduğum için, odamdan çıkmıyordum yani tabir-i caizse. Odamdan çıkmıyordum yani. Sürekli görüşme, görüşme, görüşme işte böyle.

Ali'nin mesleki anlatısında çokça yer kaplayan bir tema olarak görünen ekonomik güçlükler, Zonguldak'ta çalıştığı okul için de kendisini göstermiştir. Bu bakımdan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden önce halledilmesi gereken başka meseleler olduğunu dile getirmiştir.

...Normal ilköğretimde Zonguldak'taki... Öğrenci tanıma fişi, var ya öğrenci tanıma fişini. Yaklaşık orada benim 500 – 600 öğrencim vardı. Baba, babanız ne iş yapıyor? Var ya. “Kaçak maden ocağında çalışıyor” cevap. 600 öğrencinin 400 tanesi bu cevabı veriyordu. Kaçak yani, kaçaksa niye yazıyorsun abicim yani. Anlatabildim mi yani? Millettin derdi yani şey değil. Ben, eğitim... aç, aç ya bu halk, aç zaten. Yani ben, psikolojik danışmanlıkla bir yere varılacağını düşünmüyorum yani. Hani lüks, lüks olduğunu düşünüyorum yani.

4.1.3.4. Değişen Roller ve Beklentiler – Mesleğin Farklı Kurumlarda İcrası

Ali askeriyede de rehberlik biriminde olduğunu ifade etmiştir. Askeriyeye ilk katılış yaptığında rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin eğitim ile alakalı olduğunu düşündüğünü, ciddi psikolojik problemler ile olan bağlantısını kuramadığını ifade etmiştir. Bu dönemde özellikle askerlerin intihar girişimleri ve bunu engellemek ile ilgili üzerine yüklenen sorumluluğun bir yıllık süreyi geçirirken ciddi bir stres yarattığını belirtmiştir. Askerlik süresi içerisinde, farklı bir grupla çalışması, uygulamaların farklılığı ve askeriyenin organize oluş biçimi, Ali'nin mesleki rollerinde ve Ali'den beklentilerde ciddi farklılaşma yaratmıştır.

...Ben gittim. Dediler, “Revire gideceksin”. “Tamam” , “N’apıcan sen burada” falan filan. Askeriye bambaşka bir kurum. Yani bir de ben rehberlik ve psikolojik danışmanlığın, eğitimle ilgili olduğunu yani eğitim, akademikle ilgili olduğunu düşündüğüm için... İşte askerlik bambaşka bir yer hani ne bileyim. Jiletçisi, işte hapçısı, homoseksüeli, yani bir sürü şeyle, vaka var. Benimle hiçbir ilgisi yok yani konunun. Bir test vardı orada, skala – 90 (SCL – 90) yanlış hatırlamıyorsam. Bunu, bu yapılacaktı falan. İşte, ha tamam, bunu yapalım. 3000 kişilik bir alay. Ve zaten küçük bir anım da var. Orada AB. Topçu Alayı’nda 6 asteğmen işte aynı anda atandık oraya. Alay komutanı, kurmay albaydı zaten, orgenerallikten emekli oldu... “Sizi istiyorlar” dedi, yeni gelenleri. Gittik, ondan sonra tanıştık. “Tamam, çıkabilirsiniz” dedi kurmay albay. “Psikolojik danışmanım sen dur” dedi. “Emredin komutanım” dedim. Onları çıkarttıktan sonra “ben” dedi, “rütbemi biliyorsun değil mi?” dedi. “Biliyorum komutanım” dedim. “Ne rütbem?” dedi, “benim” dedi. “Kurmay albaysınız” dedim. “Bir üst rütbem ne olacak?” dedi. “Tuğgeneral olacaksınız komutanım” dedim. “Tuğgeneral olabilmem için” dedi, “birincisi” dedi, “hasta olmamam gerekiyor” dedi. Tamam mı? “Dinç olmam gerekiyor” dedi. “İkincisi” dedi, “bu alayda” dedi, “bir vukuatın olmaması gerekiyor” dedi. “Bu alayda” dedi, “bir kişi intihar eder, ölürse, arkasına seni gömerim” dedi bana. Aynen bu cümleyi söyledi. Bu baskıyla artık bir yıl nasıl tamamlanır, artık sen düşün yani. E tabi bu süreçte intihar vakaları oldu [intihar teşebbüsleri]. İşte, “Yapma oğlum, etme yavrum, gel çocuğum”...

Ali, henüz İstanbul’a tayin olmadan evvel Sakarya’da çalıştığı dönemde farklı düzeylerde eğitim veren kurumlarda çalıştığı belirtmiştir. İlk olarak bir meslek lisesinde, bu süreçte geçici görevlendirme ile rehberlik ve araştırma merkezinde, bir ilköğretim okulunda ve yine görevlendirme olarak bir fen lisesinde çalıştığını söylemiştir. Ali, Sakarya’da çalıştığı meslek lisesi ile ilgili özel bir anıdan bahsetmezken, rehberlik ve araştırma merkezini gereksiz olarak tanımlamaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışmanlığın zaten birçok kurum için lüks olduğunu ve ihtiyaçlara karşılık gelmediğini düşündüğünü bununla beraber rehberlik ve araştırma merkezinin bir kat daha anlamsız olduğunu ifade etmiştir.

...Sonra Sakarya’ya işte eşim tayin istedi. Ben de eş durumundan 2003’ün ekim, kasımı gibi Sakarya’ya geçtim. İşte 11 yıl orda durdum bu seferde. 11 yıl Sakarya deneyimim var. İlk yine bir liseye gittim. Ticaret meslek lisesiydi o zaman, ... Ticaret Meslek Lisesi. 6 yıl kadar orda durdum. O süreçte bir yaz, geçici görevlendirme ile rehberlik araştırma merkezine... Çok anlamsız da bir kurum yani, neye çalıştığını da bilmiyorum. Hala bilmiyorum yani. Çok, gerçekten anlamsız yani hani... Bölüm de anlamsız, bir de böyle bir şey... Böyle anlamsız bir şeye anlam katılarak bir de rehberlik araştırma merkezinin açılması çok değişik yani.

İlköğretim okulu deneyimi için sınıf öğretmenlerinin yaklaşımlarının zorlaştırıcı olduğunu ifade etmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlıkla ilgili olmayacak meselelerde kendisinden yardım istendiğini belirtmiştir.

...Adapazarı'nda çalıştığım dönemde hocam ortaokuldaydım. Sabahtan galiba ortaokul öğlen ilkokul muydu, öyleydi galiba o dönem. Sınıf öğretmeni işte, "Ali Ayşe'nin silgisini almış, hocam bir rehberlik yapsak." Abi ne rehberliği ya... Yani böyle sınıf öğretmenleri ile çalıştım yani ben ve hala birçoğunun da öyle olduğuna da inanıyorum yani ben.

Ali'nin anlatısında görece olumlu bir tona geçtiği bölüm fen lisesi ile ilgili dönem olarak görülebilir. Özellikle öğrencilerin entelektüel birikimlerinin ve eğitim, kültür gibi konuları dert edinişlerinin kendisinde motive edici bir karşılık bulduğunu ifade etmiştir. Bu yaşantı ile de bağlantılı olarak, birçok farklı problem alanı ile karşı karşıya olan öğrencilerin, sosyal, ekonomik ve kültürel şartları düzelmeden, rehberlik ve psikolojik danışmanlığın anlamsız bir uğraş olduğunu ifade etmiştir.

...Ya her yerde rehber öğretmen yani mesela Sakarya'da çalıştığım dönemde ben bir yıl fen lisesinde çalıştım, geçici görevle. Ya oradaki çocuk, ya çocuk başka, başka, çocuk başka yani. Çocuk hani adam sana Jung'u soruyor yani tamam mı işte? Eşit ağırlıkçı çocuklar da vardı fen lisesinde işte "Bir daha söyle" deyip öpeceğin çocuklar vardı yani. Burada rehber öğretmenlik yapılır abi yani, güzel de yapılır. Yani nasıl şimdi proje okulları yaptılar. Ya da şöyle söyleyeyim. Eski sisteme göre söyleyeyim. 440 ve üzerindeki okullara rehber öğretmen ver abi tamam mı? Diğerlerinin anlamı yok yani. Anlamı yok...

4.1.3.5. Farklı İhtiyaç Alanları ile Meslek Lisesi

Ali'nin mesleki anlatısında şu anda çalıştığı okulla ilgili öne çıkan tema anlatının geneliyle tutarlık arz edecek şekilde, rehberlik ve psikolojik danışmanlığa öğrencilerin diğer ihtiyaçlarından sıra gelmediğidir. Akademik başarı, akademik beklenti, ekonomik koşullar ciddi problemler olarak görülebilir. Bu bağlamda okula ulaşımında güçlük yaşayan öğrenciler, üniversiteye geçiş sınavlarındaki düşük başarı gibi örnekler de, konuyu netleştiren örnekler olarak gösterilebilir.

...Yeşilköy Anadolu Lisesi'ndeki öğrenciye psikolojik danışman lazım abi. Bunu, ben bunu anlarım tamam mı? Çapa Fen Lisesi'ne hatta Pertevniyal'i anlarım tamam mı işte? Vefa'yı anlarım. Beşiktaş'a, Beşiktaş Anadolu, Kabataş Erkek'e anlarım. Bunu anlarım yani. Çocuk, adamların başka bir şeyin peşindeler yani. Bilimin peşinde yani adam. Eğitimin ve bilimin peşinde. Ama ben Y'de (İstanbul'da bir semt – Y olarak kodlanmıştır.) insanlar aç, aç, aç... Aç yani ben geçen sene 253 mezun vermişim, 100 kişi

barağı aşamadı. Barağı aşamadı ve bu 100 kişiden en az 50'si 60'ını parasını inanır mısın Yücel Hocam biz cebimizden ödedik. Hani sınava girsin çocuklar diye. Çocuk "ben" diyor, "tekstilde çalışacağım hocam" diyor. "Okuyacağım da ne olacak" diyor. Ya işte açıklıyorsun. O algıyı işte rehber öğretmenin kırması lazım. Kıramazsın abicim. Yani realite var yani. Neyi kıracaksın, adam 4 km yürüyor 2 lira minibüs onu düşünüyor yani. Yani ben her yerde de gerekli olduğunu da inanmıyorum ya. Rehberlik psikolojik danışmanlık lüks yani...

Ali her ne kadar okulda psikolojik danışmanlığın lüks olduğunu söylese de bazı problemler ile yüzleştğini ve bu konularda çeşitli adımlar attığını ifade etmiştir. Okulda yaşanan istismar olayını örnek göstermiştir ve bu olayın kendisinde de etki bıraktığını eklemiştir.

...Yani tabi ki ben, burada psikolojik danışmanlık falan filan derken tacize uğramış çocuklarım vardı benim burada yani. Şu okuldan bahsediyorum. Geldi annesi çağırıldı, normalde çocuk polisine gitmemiz lazım, müdür dedi, "yok" dedi ya, "şey yapma". Annesi geldi, "hocam bunu duyarsa" dedi, "önce seni öldürür" dedi, "sonra bizi öldürür" dedi. "Beni niye öldürecek ya?" dedim. "Bunu böyle, olmaz" diyor. Öz dayısı tarafından tecavüze uğramış çocuk. 7 – 8 sene önce işte. Çocuk geldi bunu söyledi falan filan. Vel hasıl-ı kelam, bir şey yapamadık yani. Mesela bu beni etkilemiştir yani.

Ali'nin meslek lisesi ile ilgili anlatısında ortaya çıkan bir başka husus ise okulların kalabalık oluşu ile birlikte oluşan kaotik yapı olarak görülebilir. Ayrıca özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin de yoğun bir şekilde meslek liselerine dağıtılması bu kaotik yapıyı daha da perçinleyen bir durum olarak görülebilir.

... Okul kalabalık, kalabalık okullarda çalıştım yani. Daha doğrusu her okul kalabalık. Ya şu okulda kaçınıcı, 5. yılım, bu sene düştü, 1300 öğrenciye düştü. Tek rehber öğretmenim. Bu kaynaştırma öğrencilerinin de devreye girmesi, BEP'li dediğimiz öğrencilerin... 41 tane BEP'li öğrencim var mesela. Karman çorman yani ne yaptığımı bilmiyorum. Ya bir şey, bir şey, bir sistemi mutlaka var. Onla beraber gidiyorum ama ne yaptığımı bilmiyorum yani. Akşam kafamı koyduğumda rahat uyuyor muyum? İşte hani ben bugün işte bunu hak ettim mi diye? Rahat uyuyorum yani yapabileceğim bu kadar zaten yani. Yani çok şey yok.

Ali'nin anlatısında diğer kısımlarda tanım bulduğu haliyle, mevcut çalıştığı okulda da psikolojik danışmanlığın pek de gerekli olmadığı vurgusu ile karşılaşmıştır. Ancak daha yüksek puanla öğrenci alan ve başarısı daha yüksek okullarda çalışmak isteyeceğini ifade etmiştir.

...Yani bana devlet bir şey sunsa yemin ediyorum 5 dakika durmam giderim yani. 5 dakika durmam giderim. Bunu ben senelerin bana getirdiği şey olarak söylemiyorum. Mutlu olanlar mutlaka vardır yani. Mutlaka var, mesela ben, işte örneğini verdiğim Yeşilköy Anadolu Lisesi'nde çalışmak ister miyim? Acayip isterim yani. İyi de orada işimi yaparım. Ben burada çok şey bulmuyorum hocam ya. Ben gerekli değil yani. Hatta gereksiz yani...

4.1.3.6. Belirsiz ve Lüks Bir Alan Olarak Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Ali'nin mesleki anlatısında sıklıkla tekrarladığı ve mesleğe yönelik önemli iki atfi olan belirsiz ve lüks tanımlamaları özellikle öne çıkan kavramlardır. Belirsizlik meselesini açtığı noktada eşlik eden birçok sebeple beraber, diğer branşlarda çalışan öğretmenler ile mukayeseli bir tanımlama göze çarpmaktadır. Bununla beraber, Ali, okulların kalabalık olması, çok sayıda kaynaştırma öğrencisinin olması, başarı ölçütlerinin net olmaması gibi hususlar üzerinde durmuştur. Tüm bunlara rağmen, yine de kişisel bir sisteminin olduğu ve işini yapmış olmanın ferahlığını yaşadığını da ifade etmiştir.

...Edebiyatçının tanımı belli, elinde kitabı var işte edebiyatını anlatıyor. Matematikçi işte... Anlayan anlıyor, anlamayan anlamıyor. Senin başarının bir ölçütü olmadığı için yani ya da başarısızlığının da bir ölçütü yok. Yani ben ne iş yaptığımı bilmiyorum. Bir an önce, şu yılları tamamlayıp çekilmek, sadece bu yani. 21. Yılımı çalışıyorum hala bilmiyorum yani. ...Kitapta işte, matematik öğretmenine ne vermiş? İşte "sayıları anlatacaksın, fonksiyonu anlatacaksın, integrali, atıyorum, türevi anlayacaksın, logaritmayı anlatacaksın". Tamam, bu adama sen ne güzel vermişsin bunu.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyetlerinin lüks oluşu konusunu ise psikolojik danışmanlığın, genel bir eğitimden ve bu eğitimde belirli sonuçlar alındıktan sonra gelmesi gerektiğini ifade ederek inşa etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi çok çeşitli sosyolojik sorunların varlığının psikolojik danışmayı lüks kıldığını ve öğrencilerin gerçek ihtiyacının bu olmadığını ifade etmektedir.

...Neyin psikolojik danışmanlığı, ya eğitim, psikolojik danışmanlığın ben bir eğitim sürecinden sonra olacağını, önce eğitimin bir kısmının tamamlanıp işte lüks dedim ya psikolojik danışmanlık, onun için lüks. Daha biz eğitim ayağını tamamlayamadık ki. Yani bence, çok anlamlı bulmuyorum.

Bu noktada sadece kendisinin değil meslektaşlarının da benzer tutumlara sahip olduğunu belirtmiştir. Ali bu bağlamda, diğer okul psikolojik danışmanlarının

da mesai ile çalıştığını ve bu tarzın mesleğe inanmamaktan kaynaklandığını ifade etmiştir.

...Rehberlik psikolojik danışmanlık lüks yani... Hele bizim gibi 3. Dünya ülkesinde rehberlik psikolojik danışmanlık gerek yok. Gerekli bulmuyorum, gerekli bulmuyorum yani. Ya da yaptığım işe inanmadığım için de olabilir yani ama en iyi rehber öğretmen ne yapıyor bunu da merak ediyorum ben. Mesela ya “bir rehber öğretmenim var, çok iyi” ne yapmış abi, ne yapmış yani. Çok merak ederim yani bu sorunun cevabını. Ya iyi rehber öğretmen diye bir kavrama da inanmıyorum yani. Kötü rehber öğretmene de inanmıyorum. İşte öyle bir rehber öğretmen yani. İnanmadığım bir işi yaptığımdan dolayı değil. Şimdi objektif, dışardan da bakınca yok abi yani. 9 – 3 çalışıyoruz yani. 3’e beş kala oluyor, çocuklar gibi şen oluyorum ya. Yani gerekten diyorum yani. 3’ten sonra okulda duran rehber öğretmen olduğuna da inanmıyorum. Çok elzem, çok, toplantı bir şey olmadığı sürece... Bir an önce okuldan gitmek istiyorsan o yaptığın işe sen yani, inanmıyorsun, inanmıyorsun da değil yani, haksızlık da etmek istemiyorum yani insanları böyle bir şey de yok ama... Yani, iş o değil ya, anlatabildim mi?

Ali, mesleğin ilk yıllarından itibaren yıllar içerisinde farklı kurumlarda edindiği tecrübelerden de yola çıkarak, mesleğin, birçok kurumda lüks olduğunu ifade etmiştir. Gereksiz ifadeleri genellikle, ekonomik ve sosyal sorunlardan henüz rehberlik ve psikolojik danışmanlığa sıra gelmemiş olması dolayısıyla mesleğin işlevsiz olması şeklinde okunabilir.

...Hatta şöyle söyleyeyim yıllar geçtikçe daha da gereksiz olduğunu anladım yani. Vallahi diyorum, bütün samimiyetimle söylüyorum yani. Ya burada diyor ya psikolojik danış-man. Danış-man kardeşim. Psikolojik danış-ma... Danışmayın yani... Onun için ben, belki de Yücel Hocam, benimle ilgilidir. Ben inanmadığım bir işi yapıyorum ama inandırılmadık ki yani.

Ali'nin anlatısında tonun görece pozitif yönlü olduğu ikinci kısım ise mesleğin sevdiği bir tarafı olarak mesleki rehberliği anlattığı bölümdür. Mesleğin bu kısmını çok sevdiğini belirten Ali, burada edindiği becerileri kendi kızının tercihlerinde de uyguladığını ifade etmiştir.

...Tabi abi ben mesela psikolojik danışmanlık boyutu mudur bu? Mesela tercihler konusunda hastasıyım, en sevdiğim tarafı bu yani, üniversite tercihi... Bölüm, gelecekte hani meslekler anlamında...

...Mesleki rehberliğe bayılıyorum yani. Acayip de seviyorum yani. O meslekleri tanıtmayı seviyorum. İlerde ne, ne olur? Mesela ben şöyle çok kaba tabirle söyleyeyim. Türkiye için söylüyorum. Yanlış da olabilir bu benim fikrim. Tıp, diş hekimliği, eczacılık, hukuk tamam mı? Bir de ben kızımı da özellikle o bölüme yazdım, dil ve konuşma terapisi tamam mı? Bu bölüm

dışındaki hepsinin tırı vırı olduğunu düşünüyorum. Tırı vırı... hikâye... artı ODTÜ, İTÜ, Boğaziçi'nin mühendislikleri tamam mı? Bu da cepte...

...Mesleki rehberlik tarafına şeyim yani, fitim.

4.1.3.7. Politika ve Eğitim Politikaları

Ali'nin anlatısında politika ve özelde ise eğitim politikaları geniş bir yer tutmaktadır. Ülkenin geneline dair üretilen politikaları ve eğitim politikalarını birbirinden ayırmak güç olsa da, eğitim ile ilgili kısımda değindiği ilk konu eğitim uygulamalarında yapılan değişiklikler olarak göze çarpmaktadır. Eğitim yöneticilerinin ve eğitim uygulamalarının sıklıkla değişmesi Ali'nin bahsettiği konular arasındadır.

...Zaten abi 11, 16, 21. yılım. 2 tane hükümet gördüm. Bu son hükümette 11 kere eğitim sistemi değişti. Yani ben, kızım da üniversite okuyor benim. Dünyanın en pahalı şeyinin eğitim olduğunu öğrendim ülkede. Dünyanın en pahalı şeyi eğitim çünkü meyvesini 20 sene 25 sene sonra yiyorsun. Biz daha kötü mü, iyi mi'yi göremedik ki. 11 kere sistemle oynuyorsun. Bir de bu 11 kere sistemle oynandı, bunun içinde 2 tanesi... 8 – 10 tane bakan gördü. 2 tanesi eğitim kökenliydi. Bir şimdiki bakan, bir de Nabi Avcı yanlış hatırlamıyorsam. Bir önceki bakan... O da tam değildi galiba, akademisyendi. Eğitimin içindeydi az çok işte. İktisatçı, işletmeci, mühendisten Milli Eğitim Bakanı...

Ali eğitimin çıktıları konusunu, yabancı dil eğitimini örnek vererek değerlendirmiştir. Hemen ardından psikolojik danışmanlığın, insanların temel ihtiyaçları karşılanmadan ortaya konan bir yapı olduğunu savunmuştur. Ayrıca ülkedeki din anlayışının bir şekilde esas ilerleme sağlayacak alanlara ket vurduğunu belirtmektedir. Bu bakımdan, din temelli örgütlenmenin okulun işlevi ile uyummadığını ayrıca bireylerin ve ülkenin ilerlemesine de katkı vermediğini ifade etmiştir.

...Hadi son jenerasyonu, son on yılı, özel üniversitelerden mezun olanları saymayalım tamam mı? Üniversite mezunu olarak İngilizceyi yüzde 40, 50 konuşan kaç kişi var abi? Var mı yani? Adam, sen öğretmensin dil bilmiyorsun ya. Utanç verici bir şey bu, gerçek utanç verici yani... Ee, Psikolojik danışmanlık... Yemişim psikolojik danışmanlığını. Ne psikolojik danışmanlığı abi. Bir kere yani sen önce açlık, bunu gidereceksin tamam mı? Sonra bu, dünya, dünya insanı olmayı öğreteceksin. Eğer dünyayı öğretirsen, hayat, hayat zaten götürür insanı... Bu miller akıllı bir millet yani Türk Milleti. Gerçekten akıllı... En, en şey noktada bir çözüm, mutlaka bir çözüm mutlaka bulur yani. Ama öncelik tabii, düşünmeyi öğretmedik ki çocuklara. Toplum düşünebilse, zaten her şey hallolacak yani. Kitap okuma, bir sürü

seferberlik vırt, zırt bilmem ne... E biz ne ile uğraşıyoruz? Yok dinmiş, yok sağ ayakla girilmezmiş, sol elle alınmazmış. Ya yemişim yani din, min yani. Okulların işi bu değil ki. Okulun işi bu mu yani? Bütçe, adamlar yani – biraz siyasete mi giriyoruz- bütçe açıklanıyor burada yani, dine ayrılan para aman, din dediğim işte diyanete ayrılan para bilmem ne kadar yükseltilirken, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'nın parası kısıyor. E biz nereye gideceğiz abi? Ne öğreteceğiz ki, psikolojik danışmanlık...

Ali eğitim sistemi ile ilgili görüşlerini Nurettin Topçu'dan yaptığı alıntı ile açıklamış ve bu durumun psikolojik danışmanları bir şekilde etkilediğini ifade etmiştir. Kişisel gözlemleri yoluyla, psikolojik danışmanların başka kurumlara geçmek istediğini bildiğini söylemiştir.

...Ya hocam sistem, sistem, sistem diye bir şey yok. Türkiye'de diyor ya eğitim sisteminin iki tane sıkıntısı var. Biri eğitim ikincisi sistem. Yani bir şey yok. Olmayan bir şeyin içinde de rehberlik ve psikolojik danışmanlık çok lüks hocam çok. Çok lüks, çok gereksiz... Ya buna rağmen ben rehber öğretmen arkadaşlardan da biliyorum ki, kolayını bulup hangi kuruma nasıl giderim? Ben de dâhilim buna yani. Kötü bir şey yaptıklarını düşünmüyorum. Niye? Çünkü inanmıyorlar ki, çünkü Türkiye'de inanmamızı gerektirecek bir şey yok zaten çünkü.

Ali'nin anlatısında kişisel yaşantısının ve dünya görüşünün mesleğe yönelik bakışına nasıl etki ettiği ile ilgili izler belirmektedir. Genel olarak Türkiye'nin geri kalmışlığı ve bunun eğitim alanındaki tezahürü üzerine temellendirdiği bu bölümde, eğitimde yüksek bir seviye olarak gösterilen Finlandiya'da tanıklık ettiği bir durum ile örneklendirmiştir.

...Ya mesela şimdi diyorlar ki Finlandiya Modeli. Abi Finlandiya Modeli diye bir model Türkiye'ye olur mu? Ortadoğu burası. Finlandiya'ya da gittim. Hocam ben Finlandiya, biraz gezmeyi de seviyorum. Devletin bana avantajı şu yeşil pasaport. Tallinn'e ucuz uçak bileti bulmuştum. Tallinn'e gittim. İki gün de dolaştım. Herkes üniversite mezunu ve herkes yani Rönesans, Rönesans yaşadım ya Tallinn de yani Estonya Tallinn'de. Gemiye bindim işte, Finlandiya Denizinden iki saatlik bir yolculukla Helsinki'ye ulaştım. Helsinki'de dolaşıyorum böyle tamam mı? Şehirde kaybolmak da hoşuma gidiyor. İşte zaten küçük bir yer yani. Dolaştım aa baktım bir Adana. Dürüm işte vırt zırt işte, oturuyoruz. “Merhaba abi ya, hani çok ender Türk görürüz falan.” İşte merhaba, konuşuyoruz falan. Abi yolun karşısında, elli metre ilerisinde bir ses geliyor tamam mı? Oo bağıyorlar, bir okul bir şeyi var yani. Kafamı kaldırdım böyle, ağaya kalktım yani. Bir yetişkin, çocuklara böyle, 4 – 5 yaş çocukları böyle, poşet giydiriyor. Yağmurluk gibi ama poşet gibi yani, yağmurluk giydiriyor. Bunlar çamurları birbirlerine atıyorlar, yatıyorlar, yuvarlanıyorlar, bilmem bir şeyler yapıyorlar yani. Gültüyorlar ama hepsi mutlu. Dedim “abi” dedim, “bunlar ne yapıyor?” Adama da demiştim “ne iş yapıyorsun” deyince, “öğretmenim” dedim tamam mı? “Sen

bilmiyor musun abi” dedi. “Vallahi bilmiyorum” dedim yani. “ Özgüven eğitimi” dedi, “bu” dedi. Kendisini korumayı, işte şeyi öğreniyormuş çocuk. Eee, şimdi Finlandiya modeli hadi bakalım.

Ali genel olarak üniversite sistemine yönelik yorumlarında belli başlı üniversiteler ve bölümler dışında, diğerlerinin insanları kontrol etmenin bir yolu olduğu görüşünü ileri sürmüştür. Modern hapisane tanımlamasını kullanarak eğitimin işlevinin özgürleştirici ve yükseltici değil ama disipline edici olduğunu vurgulamıştır. Bu bakış açısının eğitim sistemine ve politikalarına olan tutumunu dolayısıyla içerisinde bulunduğu eğitim sektörüne yönelik bakış açısını etkilediği düşünülebilir.

...Hocam bunun dışındakilerin hepsi, hepsi ne biliyor musun? Toplumları, toplumu yani bir arada tutmak... Yani, modern hapishaneler yani, yaratmak. Yaratıldı da yani. Ee, sonuç durum bu iken, neyin peşindeyiz abi? Marsta adam şey arıyor ya, su arıyor, maden arıyor, su arıyor.

4.1.4. Burak’ın Mesleki Yaşam Öyküsü

Burak, 30 yıldır devlete bağlı çeşitli eğitim kurumlarında psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır. Burak, mesleğe Erzurum’da başlamış daha sonra uzun yıllar Ankara’da rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev yapmıştır. Kısa süre Samsun’da bir rehberlik araştırma merkezinde görev yapmış ve bir ilköğretim okulunda çalışmak üzere Ankara’ya dönmüştür. Son 12 yıldır İstanbul’da meslek liselerinde çalışmıştır. Şu an çalıştığı okulda 2 yıldır görev yapmaktadır.

4.1.4.1. Tesadüfi Bir Tercih Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Burak meslekle ilk karşılaşmasının üniversite tercihleri ile olduğunu ifade etmiştir. Birçok öğrencinin yaşadığı hukuk – psikolojik danışmanlık ve rehberlik ikilemi de Burak’ın anlatısında da ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber psikolojik danışmanlık tercihini bir nevi tercih hatası olarak da nitelemiştir.

Yani mesleğe giriş... Üniversite tesadüf... Oysa ben, tercih hatası diyeyim yoksak hukuk fakültesine puanım yetiyordu Ankara, İstanbul dışında.

Bugünkü manada bir tercih danışmanlığı sürecinin o dönemde olmadığını ve lisedeki bir öğretmenin yönlendirmesi ile bu bölümü tercih ettiğini belirtmiştir.

...Yani, benim 5. tercihim kazandı ben. 6 hukuk, 7 hukuk, 8 çalışma ekonomisi, 9 gazetecilik ve hepsine de puanım tutuyordu. Şans işte, o yüzden

dedim, tesadüfi. Lisedeki tarih öğretmenim, “Bak bu iyi bir bölüm, sana yakışır, sana uyar” demişti. Hatta işin komik tarafı, ben küçük bir yerde büyüdüm. Hacettepe Üniversitesi’ni kazandığımı söylediğimde herkes benim tıbbi kazandığımı düşünüyordu. Çünkü Hacettepe demek tıp demektir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın yükseköğretime geçişteki uygulamaları da Burak’ın rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümüne yerleşmesinde rol oynamış görünmektedir.

...Biz üniversite sınavlarından sonra, birinci sınava girdikten sonra, ikinci sınava girerken, sonuçlardan önce, tercih listemizi verdik. Çok eski bir dönem tabi ki.

4.1.4.2 Geliştiren Ancak Teorik Bir Eğitim Kurumu Olarak Üniversite

Anlatının ikinci safhasını üniversite yaşantısı oluşturmaktadır. Üniversite yılları için mesleki kimliğin bir biçimde *hocalar* tarafından oluşturulduğunu ifade etmektedir. Mesleki kimliğin yanı sıra kişilik inşası konusunda da üniversite hocalarının etkili olduğunu belirtmektedir.

...Mesleğe başladığım, üniversite öğrenciliğimdeki, öğretim görevlileri, üniversite hocalarımızın tavırları aslında bizim kişiliğimizi belki kimliğimizi de, mesleki kimliğimizi üniversite hocalarımız oluşturdu. Evet, çok iyi hocalardan ders aldık...

Üniversite hayatının sadece akademik manada değil aynı zamanda kişisel ve sosyal konularda da geliştiren bir yanı olduğunu vurgulamıştır. Bu bakımdan Burak’ın kendisi ile ve başkaları ile kurduğu ilişkide üniversite yaşantısının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

...Üniversite bana kendini dinlemeyi öğretti öncelikle. Kendini anlamayı öğretti. Belki en büyük eksiklerimizden biri budur. Biz hep başkalarını dinleriz. Başkalarını yargılarız, başkalarını yorumlarız. Başkalarının yaşadıkları üzerinden bir şeyler düşünürüz. Oysa kendimizi dinleyebilmek, kendimizi yargılayabilmek, kendimizle, kendi iletişimimizi kurabilmeyi öğrendim ben. Çünkü bunu öğrendiğim için belki bugün diğer insanlarla iletişim kurarken çok zorlanmıyorum. Önce bunu, hocalarımız bize üniversitede öncelikle bunu öğretti. Bugün biz de insanlara başkasıyla iletişim kurmaktan öte kendinle iletişim kurmayı öğrenmelisin, kendini yeri geldiğinde eleştirip yeri geldiğinde övülmelisin, takdir edebilmelisin... Yani bu iç hesaplaşma yapmayı, olumlu ya da olumsuz anlamda iç hesaplaşma yapmayı öğrendiğimi düşünüyorum üniversitede en çok.

Burak, üniversite hayatının, geldiği çevrenin sosyolojik arka planından kaynaklı bazı hususlarda geliştirici bir etki yarattığını ve bazı yaşantıları ilk kez üniversitede deneyimlediğini ifade etmiştir.

...Üniversite hayatım çok keyifliydi. Biz ki, ben gerçek anlamda, maddi anlamda muzu üniversiteye geldiğimde gördüm. Öyle düşündüğünüzde, küçük bir kasabadan geliyorsunuz, başkente geliyorsunuz, Hacettepe gibi bir marka üniversiteye geliyorsunuz... Hayatı da orada öğrendik... Bir kızın elini ilk kez üniversite 2. sınıfta tutabildim. 1. Sınıfta bir kızla konuşurken utanırdım yani geldiğimiz bölgeden değişim anlamında evet lisede belki o yıllarda öyleydi.

Üniversitede yaşanan gerçeklik ile toplumda yaşanan arasında fark olduğunu ve mesleği icra ettiği süre boyunca bu farkı hissettiğini belirtmiştir. Sınıf mevcutları ve bu sınıflarda eğitim gören kaynaştırma öğrencilerinin sayısını bu bakımdan örnek olarak vermiştir.

... Üniversitedeki teoriyle, üniversitedeki teoriyle toplum gerçeklerinin, okul gerçeklerinin birbirinden çok farklı olduğuna inanıyorum. Ve bu farklılığı da 25 yıldır bu meslekte görüyorum. Bakanlıkta çalıştığım dönemde de aynıdır. Örneğin, kaynaştırma ile ilgili, işte her sınıfta en fazla iki kaynaştırma olmalıdır ve sınıf mevcudu 25 kişi olmalıdır derken ben [Ankara'da bir ilçede – X olarak kodlanmıştır.] X'de 50 kişilik 60 kişilik sınıfları bilirim. Gayet bir sınıfta 5 – 6 kaynaştırma öğrencisi olduğunu bilirim. O üniversite gerçekliği, üniversitedeki teori ile bugün ülkedeki, Milli Eğitim'deki ya da okullardaki yaşanan gerçeklik birbirinden farklı.

4.1.4.3. Duygu – Mantık Ekseninde ve Meslek İçinde Öğrenme Süreci Olarak Mesleğin İlk Yılları

Burak mesleğe ilk olarak Erzurum'da başladığını, ancak bu süre içerisinde çeşitli sıkıntılar da yaşadığından dolayı ciddi bir mesleki yaşantısının olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca burada mesleki anlamda, yaşadığı pratiğe yönelik eksikliğin de mesleği nitelikli bir biçimde yapmasında engel teşkil ettiğini belirtmiştir.

...Aslında mesleğe Erzurum'da başladım. Kısa, 1 yıl kaldım... Öğretmenliğe atanmışsınız, Erzurum'da ciddi bir öğretmenlik yaptık mı? Yapmadık açıkçası... Çünkü hiçbir şey bilmiyorsun. Üniversitedeki teoriyle, üniversitedeki teoriyle toplum gerçeklerinin, okul gerçeklerinin birbirinden çok farklı olduğuna inanıyorum.

Mesleği ciddi bir şekilde icra etmeye Ankara'da [Ankara'da bir ilçe – Y olarak kodlanmıştır.] Y ilçesinde başladığını ifade söylemiştir. Burada mesleği görev başında öğrenmeye başladığını ve mesleğin uygulamada nasıl yürütüldüğünü görmeye başladığını belirtmiştir.

...Sonra Ankara'ya geldim. Y bölgesinde çalıştım. Y Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde... Aslında mesleğin inceliklerini de Y Rehberlik Araştırma Merkezi'nde öğrendim.

Anlatının bu bölümünde duygusallık teması öne çıkmıştır. Özellikle dezavantajlı öğrenci ve aileler ile çalışıyor olmanın ve onların hikâyelerine tanıklık ediyor olmanın ne kadar acı verici bir deneyim olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan mesleki yaşantılarının duygusallıktan mantıklılığa doğru hareket ettiği anlaşılmaktadır.

...Başladığım zamanlarda daha duygusaldım olaya. Olaylara daha duygusal yaklaşırdım. Zamanla mantıklı bakmaya, mantıkla duyguyu beraber götürmeye başladım.

...İlk başladığımdan ben RAM'a özel eğitim bölümünde başladım. İşte arkadaşlarımız testler yapıyordu. Biz de velilerin yaşam öyküsünü, velilerden çocukların yaşam öyküsünü dinlerdik. Ben 1 yıla yakın velilerle birlikte hep ağlamışumdur. Veliler anlatırken yaşam öykülerini ağlardı, ben de ağlardım. Çünkü o kadar trajikomik hikâyeler vardı ki yani kayınvalidesinin çocuğunun göbek bağına paslı bir makasla kesmesinden, ya da bir başkasında düşük yapmak için farklı kocakarı ilaçları kullanıp ama çocuğu düşüremeden çocuğu doğurduğunu, engelli olduğunu bizzat bu velilerin anlatımlarından bilirim. Oradaki, o yıllarda velilerin, ya anne babaların çocuklarına olan ilişkilerini, yani zihinsel engel nedir ne olmalıdır, ne yapılmalıdır açıkçası bunları pratik anlamda rehberlik araştırma merkezinde öğrendim.

Mesleğin ilk yıllarında Burak için kolaylaştırıcı bir yön olarak deneyimli meslektaşlarla çalışmak gösterilebilir. Pratik eksikliğinden dolayı yapacağı eylemlerde de güçlük yaşadığını belirtmesinden dolayı, bu türden bir yaşantının içinde olmak önemli bir durum olarak görülebilir.

... Ve oradaki arkadaşlarımız gerçekten yetkin arkadaşlardı. Onlardan ciddi anlamda çok şey öğrendik.

4.1.4.4. Değişen Roller ve Beklentiler – Mesleğin Farklı Kurumlarda İcrası

Burak, meslek hayatı boyunca, farklı kurumlarda çalıştığını ve buralarda yapıp ettiklerinin farklılaştığını ifade etmiştir. Uzun yıllar Ankara’da rehberlik araştırma merkezlerine, bir yıl süre ile bakanlıkta, Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü’nde, kısa bir süre Samsun’da bir ilçede rehberlik ve araştırma merkezi kuruluşunda, X ilçesinde bir ilköğretim okulunda ve ardından 12 yıldır İstanbul’da mesleki ve teknik eğitim kurumlarında çalıştığını söylemiştir. Bu süreler boyunca çalıştığı kurumları profesyonel gelişime katkı olarak gördüğü söylenebilir.

...Meslek içinde uzun yıllar rehberlik araştırma merkezinde çalıştım. Son 12 – 13 yılım okullarda geçti. Okullarda ilköğretimde çalıştım, lisede çalıştım. Kaç yıldır, yaklaşık 10 yıldır İstanbul’da liselerde çalışıyorum, meslek liselerinde.

X Rehberlik ve Araştırma Merkezi Burak’ın anlatısında daha ziyade tam olarak mesleği yapmaya başladığı zamanları ifade eder görünmektedir. İlk çalıştığı Y Rehberlik ve Araştırma Merkezi, daha çok mesleğin inceliklerini öğrendiği bir yer iken uygulayıcı olarak X Rehberlik ve Araştırma Merkezi’ni işaret etmiştir. Bu kurumda farklı olarak yönetici olarak da görev aldığını ifade etmiştir.

...X Rehberlik Araştırma Merkezi bana çok şey kattı. Orada, Y RAM’da işin biraz daha pratik içine girmiştım ama X RAM’da direk uygulayıcı, uygulayıcı oldum.

...Y Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nde... Aslında mesleğin inceliklerini de Y Rehberlik Araştırma Merkezi’nde öğrendim. Sonrasında X Rehberlik Araştırma Merkezi’nde, uzun yıllar X Rehberlik Araştırma Merkezi’nde çalıştım. Orada müdür yardımcılığı yaptım. Orada müdürlük yaptım.

X Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nde test uygulamalarının ardından başka bir güçlük ile karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Bu noktada özellikle öğrencilerin tanınmasının ardından veli ile konuşmanın güçlüğü üzerinde durmuştur.

...Bu sefer test uygulaması sonrasında veli ile konuşurken işte, çocuğunuz akranlarından iki yaş geri, demenin ne kadar zor olduğunu orada gördüm. Veliler ağlarken onlarla da çok ağladım. Ama veli bilinçli olmadığı için tanılmadan sonra, çocuğun eğitimi ile ilgili çok şey yapılamadığını da şeyde gördük.

Bakanlıkta, Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü'nde çalıştığı zaman zarfından da planlama ve idari işler ile ilgili bir gelişimden bahsetmiştir.

...Orada iken, X'de iken bir yıl Özel Eğitim Rehberlik Genel Müdürlüğü'nde otistik çocuklarla ilgili bir programda çalıştım. Talim terbiyede görevlendirme çalıştım. Tabi, bu işin belki biraz daha idari belki daha kavramsal, planlamada, oralarda gelişmemizi sağladı...

Burak burada çalıştığı dönemde mezun olduğu üniversitedeki öğretim üyelerinin de desteği ile velilere yönelik çok sayıda eğitim yaptıklarını ifade etmiştir. Bu çalışma tarzının başka kişilerce de görüldüğü ve bu kişilerin yapılan faaliyetlere yönelik ifadeleri de Burak'ın anlatısına yansımıştır.

...X'de o anlamda rehberlik araştırma merkezi anlamında, o dönemin şartlarına göre çok iyi şeyler yaptığımıza inanıyorum çünkü hani ilde, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde bile herkes şey derdi, diğer işte idareciler ya kolay X [RAM] yapar bunu çünkü Hacettepe Üniversitesi gibi bir üniversite arkalarında. Gerçekten o anlamda üniversite bizi ciddi anlamda desteklemişti.

...Ciddi veli eğitim seminerleri yapardık ve çok da kalabalık gruplarla veli eğitimleri yaptık. Veli üzerinden grup rehberliği yaptık. Öğrenciler üzerinden çok fazla yaptığımızı söyleyemem özellikle rehberlik araştırma merkezinde. Tabi keyfi çoktur mesleğin yani ben çok keyif alarak yaptığım için...

Ankara'dan kısa bir süreliğine ayrıldığını, Z (Samsun'da bir ilçe – Z olarak kodlanmıştır) Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin kuruluşunda çalıştıktan sonra yine Ankara'da bir ilköğretim okulunda görev yaptığını söylemiştir.

... X RAM'dan sonra kısa bir dönem, kısa bir dönem 6 ay Samsun, Z RAM'a gittim. Z RAM'ın kuruluş döneminde gittim, 6 ay çalıştım. Sonrasında Ankara'da yine X'e bir ilköğretim okuluna, 6 yıl orada bir ilköğretim okulunda çalıştım

Çalıştığı ilköğretim okulunda yönetimin rehberlik servisine yönelik algısı, işbirliğine açıklığı ve karar verme süreçlerinde rehberlik servisi ile ne denli eşgüdümlü çalıştığı konuları ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan Ankara'da bir ilköğretim okulunda çalıştığı dönemde ortaya çıkan anekdot dikkat çekmektedir.

...6 yıl orada bir ilköğretim okulunda çalıştım, X İlköğretim. 80 öğretmen, 2400 öğrencisi olan bir okuldu. Tektim öncelikle tektim, daha sonra iki arkadaş çalıştık ama genellikle tek çalıştım. Rehberliğe inanan iyi bir kadro ile çalıştım. Okul müdürümüz öğretmenlere teşekkür vermeden önce bile bizimle konuşurdu. Öğretmen kurul toplantılarından bir iki gün önce mutlaka bizimle konuşurdu. Kısacası okulda bizimle konuşulmadan, bizimle

konuşulmadan yani rehberlik servisiyle konuşulmadan yeni bir şey yapılmazdı. Gerçekten rehberliğe inanan bir müdürümüz vardı.

4.1.4.5. Zorlayıcı – Eğlenceli Bir Pratik Olarak Meslek Liseleri

Meslek lisesi başlığı altında değerlendirilebilecek 3 okulda çalıştığını, bunlardan iki tanesinin karma, 1 tanesinin ise kız meslek lisesi olduğunu ifade etmiştir. Meslek lisesi pratiği kendi içinde farklı problem alanları olmasına karşılık aynı zamanda eğlenceli addedilebilecek yaşantıları da içinde barındırması bakımından değerlendirilebilir. Meslek lisesi yaşantısının alıntılıandığı aşağıdaki bölümde, öğrencilerin ve okul yönetiminin okul ile ilgili algısını yansıtmaları bakımından ilginçtir. Anlatının bu bölümünde anlatının tonunun negatif bir yönde olmadığını, eğlenceli bir anının anlatılması şeklinde bir tonun olduğu ifade edilebilir.

...A Ticaret'e (İstanbul'da bir semt – A olarak kodlanmıştır.) geldiğimin ertesi günü, kapıda benim iki katım cüsseli bir öğrenci, hoca ne ayak, ne işin var senin burada, dedi ve dedim ben öğretmenim, yok dedi yani akıllı bir öğretmen, acemi değilsin akıllı bir öğretmen bu okula tayin istemez, dedi. Zaten daha öncesinde geldiğimde tayin istedim, tayinim çıktı geldim, geldiğimde okul müdürü bana o zaman bir gazete haberi göstermişti. Bir öğrenci, bıçaklamış bir öğretmen dövülmüştü. Nasıl bir okula geldiğinizi görün denmişti. Böyle bir okuldu...

Burak esrarı ilk kez A Ticaret Meslek Lisesi'nde gördüğünü, okuldan öğrenciler çıktıktan sonra yapılan arama esnasında tütün ile karıştırılmış esrar bulduklarını söylemiştir. Ancak görünen o ki narkotik ekipleri için bu durum sıradan görülmüştür.

...Narkotikten gelen kişi şey demişti, abi bunun için mi çağırдың beni. Bu tütünle karıştırmışlar bunu. Böyle bir okuldu, o yüzden diyorum ya, devlet okulu kapattı. Devlet baş edemediği için okulu kapattı.

Meslek lisesi ile ilgili anlatının bu bölümünde daha çok öğrenciler ile kurulan ilişkiye odaklanmıştır. Bu bakımdan öğrencilerin saygısı, sevgisi ve kurdukları samimi ilişki birçok problem alanının olmasını gölgede bırakarak burada çalışılan yılların *keyifli* olarak tanımlamasına yol açmıştır.

...Gene A Ticaret'le ilgili benim çok güldüğüm bir olay, 24 Kasım'da, benim odam giriş kattaydı, 2, 30'lu yaşlarında 2 kişi gelmişti. Bir öğretmenimizin öğretmenler günü için gelmişler. O gün de 1. Katta çocuklar sis bombası atmıştı, okul duman altındaydı. Bu bizim için olağan bir şey. Dediler hocam dediler, yukarı duman. Ya, dedim, birazdan geçer, çocuklar sis bombası attı, demiştim. Böyle gözlerini açıp hayretler içerisinde bakmışlardı. Ama

dediğim gibi, A Ticaret Meslek Lisesi öğrencileriyle hala çok, birçoğuyla görüşürüz. O keyiflidirler.

...Yine A Ticaret Lisesi'nden mezun bir öğrenciyle 2 yıl kadar önce gece 12'de Tarlabası'ndan taksiye binecektim, karşıya geçtim, orada benim öğrencilerden biri... "Hayırdır" dedim. "Hocam" dedi, "burada beni görmeden kimse taksiye binemez de, taksi duramaz da". Ama hala arayıp sorarlar, "hocam, bir sıkıntı var mı, gelelim," diye. O yüzden çok yani keyifli bir yaşam. Yani hani öğretmen anlamında o tür bir çocuk grubu var. Ama o çocuk grubunun sana olan saygısı... Gene gezi olayları dönemindeydi, mecburen biz A civarındayız, mecburen biber gazına işte birçok şeye maruz kalıyoruz. Benim öğrencilerim maske getirmişler bana, baret getirmişlerdi. "Hocam eve giderken yolda falan bir şey olursa, kendini koru" diye. Böyle bir keyifti A Ticaret.

A Ticaret'in ardından, çalıştığı kız meslek lisesinde ise anlatının tonunun değiştiği söylenebilir. Özellikle öğrencilerin sosyal gelişimlerinde yaşadıkları güçlükler üzerinde durmuştur. Ayrıca kız meslek lisesinde çalışırken duyulan hikâyelerin de etkileyciliği de başlık olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle bildirim yapılmasını gerektiren durumlarla sıklıkla karşılaştığını ifade etmiştir.

...4 yıl kız lisesinde çalıştım. Kesinlikle tek cinsiyetli okullar farklı bir deneyim. He, kendi çocuğumu kız lisesine ya da erkek lisesine gönderir miyim? Kesinlikle hayır... Çocukların gelişimi adına çok ciddi eksiklikler var. Oysa çocuklar 20 yaşına kadar ya da 25 yaşına kadar hem kendini hem karşı cinsi tanımalı. İletişim kurmayı öğrenmeli. Sadece cinsiyetçi olarak değil yani, toplumsal anlamda da iletişim kurmayı öğrenmeli. Ben kız lisesinde kızlarımızın arkadaşlık ilişkilerinde hep çokça yanlışlar yaptıklarını orada gördüm. Çünkü aynı sınıfta olduklarında iletişim kurmak, farklı ilişkiler kurmak çok doğalken; tek taraflı eğitimde bu çocuklar dışarı çıktıklarında karşı cinsle nasıl bir ilişki kurması gerekiyor, nasıl bir iletişim kurması gerektiğini ciddi anlamda bilmiyorlar ve çok ciddi anlamda sıkıntılar yaşıyorlar. Tabi ki kız lisesinde çalışmak, bu ülkede kız lisesinde çalıştığımızda duyduklarınız, gördükleriniz, dinledikleriniz çok daha farklı.

Bu okulda yaşanan zorluklar bakımından anlatıda ortaya çıkan anekdotlardan birisi de netameli vakalarda alınan pozisyon olarak açığa çıkmıştır. Bu tarz durumlarda devletin bir şekilde, aleyhinde bildirim yapılmış kişi veya kişiler ile rehber öğretmeni karşı karşıya bıraktığını ve korunmasız hissettiğini belirtmiştir.

...Açıkçası yine bizim mesleki anlamda sıkıntılardan biri, bizim rehber öğretmenlerin. Tanık olarak adliyeye gitmem gerekiyor, ağır cezaya gitmem gerekiyor. Ama açıkçası gitmiyorum. Çünkü adliyeye gittikten sonra oranın bir de çıkışı olduğunu biliyorum. Geçmişte birçok rehber öğretmeni arkadaşımızın adliye çıkışlarında başına neler geldiğini bilmiyorum. Devlet bizden bir şeyleri hep bildirmemizi istiyor ama bizimle ilgili, korumayla ilgili

hiçbir şey yok. Yani o anlamda çok savunmasızız. Biz, çocuğunu döven baba, bize de şiddet uygulayabiliyor. Çocuğa istismar eden insanlar adliye çıkışında ya da karakol çıkışında sizi çok farklı noktalara da getirebiliyor. ...Gene rapor tuttuğum bir olay, birinin akrabası, “O karakoldan çıkacaksınız, çık da görelim.” demişti ve polislerin içinde beni tehdit etmişti. Polislerin yaptığı sadece beni içerde tutmaktı ve 3 saat mahsur kalmıştım. O nedenle de bugün iki tane davaya da gitmiyorum. Çünkü sonrasında ne olacağını bilmiyorum.

Halen çalıştığı okulda da, öğrencilerin kendilerini ve akademik pozisyonlarını algılayışları ayrıca iletişimlerine yönelik olarak aşağıdaki bölümler alıntılanmıştır. Ayrıca Burak’a göre Milli Eğitim’in ortaöğretime geçiş sistemindeki yaptığı değişiklikler de, meslek liselerinin öğrenci profilini farklılaştırmaktadır.

...Geçmiş nitelikli bir okul... Üniversite başarıları olan bir okul... Ama sonrasında sınav sistemi ile ilgili işte, liselere giriş sınav sistemi ile ilgili sıkıntılardan kaynaklı biz de 400 – 410’la gelen öğrenciler de var, neredeyse 0 çeken öğrenci de var aynı sınıflarda.

...Bu yıl yaşadığım sıkıntılardan birini söyleyeyim. Çalıştığım okullarda, özellikle İstanbul’da üniversite gezilerinde ilk Boğaziçi Üniversitesi’ne götürüyorum. Boğaziçi, çocuklara da işte en tepedeki, en iyi okullardan biri, üniversite, devlet üniversitesi anlamında... Onu görmelerini istiyorum. Geçen hafta bir grup öğrenciyi Boğaziçi Üniversitesi’ne götürdüm. O gezi öncesinde öğrenciler kendi aralarında kavga etmişler. Nedeni de, birisi diğerine, “Boğaziçi’ne neden gidiyorsun? Orayı kazanamazsın...” Benim yüzümden bir öğrencinin burnu kırıldı. Keşke götürmeseydim diye de pişmanım şu an. Böyle de bir manyaklık...

4.1.4.6. Kişisel Yaşam ve Meslek

Burak’ın anlatısında sıkça ortaya çıkan bir tema olarak kişisel yaşam ile mesleki yaşam arasında kurulan bağlantılardır. Kendi geçmişi, eğitim – öğretim hayatı ve bu süreçte yaşadığı unutamadığı olayların onun mesleği algılayışını ve icra ediş biçimini belirlemiş görülmektedir. Kişisel yaşam ile ilgili anekdotlarda, dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek bireysel, ailevi ve sosyal koşullardan gelmesine karşın bugün farklı yerlere gelebilmesinin altını çizmiştir. Aynı şekilde benzer yaşantılarda sahip öğrencileri ile ilgili hassasiyetini de özellikle ifade etmiştir.

...Çorum’un bir köyünde, Çorum’un bir köyünde, bir maden kasabasında büyüdüm. Yani ilk-orta-liseyi de orada okudum.

...Mesleği, demin dediğim gibi, iyi ki yapıyorum. Bunu yaparken hep şöyle, böyle düşünmemin nedeni de kendi geçmişim, kendi öğrencilik yıllarım. Evet, sorunlu bir çocuktum, hiperaktif bir çocuktum, sürekli ilaç kullanırdım. O

bugün bizim rehberlik servislerinde dediğimiz, risk altındaki gruptan bir çocuktum. Bağımlılıklarım vardı. Çok bilinçli bir ailede değildim. Hatta babam okuldan almıştı, öğretmenimin zoruyla okutmuştu. O risk altından gelip iyi de bir üniversite okudum ve bugün diyorum ki, iyi ki bu mesleği yapıyorum.

...Çünkü kendi gençliğimi biliyorum, kendi çocukluğumu biliyorum. Çünkü bir öğretmenin dokunuşuyla ben üniversite okuyabildim. Ama bu dokunuşla birçok öğrencimin bugün farklı noktalarda akademik olarak olmasa bile sosyal anlamda farklı noktalarda olması açıkçası beni mutlu ediyor.

Aynı bağlamda kişisel yaşamından ileri gelen bir hassasiyet olarak tek ebeveynli öğrencilere ya da boşanmış aile çocuklarına yönelik öğretmen davranışları ile ilgili ortaya çıkmıştır. O öğrencilerin özel koşullarının sorulmasının, bunun bir ötekileştirme pratiği yaratmasının ve bu öğrencilerin pozisyonlarının koşulları sebebiyle belirlenmesinin karşı olduğu davranış biçimleri olduğunu söylemiştir. Burada hem kendi hem de kızının yaşantılarından bahsetmektedir.

...Bu hayatta biz, çocuğun ruhuna dokunabiliyor, eğer çocuklarla iyi iletişim kurabiliyor isek... Belki, bizim meslektaşlarımıza söyleyeceğim en büyük şeylerden biri şudur, okullarda, parçalanmış aile çocukları ya da sınıflarda anne – babayla ilgili konuşmaları benim en nefret ettiğim konuşmadır. Annen sağ mı? Baban sağ mı? Denmesinden hala bu yaşıma geldim nefret ederim. Onu bırakalım çocuk kendisi anlatıyorsa anlatsın. Onun ötesinde o çocuğu ilk gündün böyle riskli çocuk diye bir noktaya koyuyor olmanın çok acı olduğunu biliyorum. Çünkü ilkokuldayken ben, ben annemin Hatice, adının Hatice olduğunu bilmezdim. Çünkü ilkokuldayken nüfus cüzdanını falan görmemiştim. Derste öğretmen herkese annesinin adını sormuştu. Ben annemin adını Emine demiştim. Birkaç gün sonra bana bir tokat vurmuştu. Niye yalan söylüyorsun, senin annenin adı Hatice’ymiş diye. Onu canlı yaşadığım için çocuklara da bu tür sorular sorulması gerçekten çok kötü.

...Yani, evet, ben de annem babam, yani farklı bir yapıydı. Evet, üniversite okuyabildim. Hiperaktiftim, ilaç kullandım, üniversite dahi ilaç kullandım. Hocalar ilacın yetmediği zamanlarda, “Git, dolaş, gel, iyice manyak oldun sen, bir dolaş da gel,” derlerdi. Sonrasında, evlendim, eşimden ayrıldım. Kızım iki kez, ilkokulda okulistik denen, 100 bin kişide Türkiye 1.si oldu. 80 bin kişide Türkiye 1.si oldu. Demek ki parçalanmış aile çocukları da o anlamıyla başarılı olabiliyor. İkincilleştirilmesine karşıyım onun da...

Yine kişisel yaşam ve meslek arasında kurduğu bağlantılardan birisi de anne yokluğu olarak belirlemiştir. Burak annesi ile ilgili yaşantıları ve duyguları hatırlamadığını, annelik meselesini ancak kitaplardan öğrendiğini ve bunun görüşmelerini etkilediğini ifade etmiştir.

...Annem, o duyguyu bilmem. Burada öğrencilerle konuşurken de hep şeydir. Evet, anne babalık duygusunu, ben örneğin anne kavramını teorik bilirim. Pratikte böyle bir şey yaşamadığım için yani bir anne çocuk ilişkisinin nasıl olması, olması gerektiğini bilirim, onu da kitaplardan okumuşumdur. Ama gerçek yaşamımda anne çocuk ilişkisi yaşamamışumdur. Böyle bir yaşantım olmadı. Belki beni bu mesleğe bağlayan en önemli faktörlerden biri de budur. Çünkü öyle bir yaşantım yok. Öyle bir yaşantım olmadı. Bu mesleğin bana kattığı şeyler, o duygusal sağaltım süreci mi dersiniz, duygusal gelişim süreci mi dersiniz, bunu ben meslekte öğrendim. Ama hala daha bu meslekte en çok içimi yaralayan görüşmelerdeki şey, odamdaki görüşmelerde, anne ya da baba yoksunluğu yaşayan çocuklarla konuşmak hep şeydir, kendi geçmişinize dönersiniz... Ben, örneğin ilkokul 3'e kadar hiçbir hayatımı hatırlamam. İlkokul 3'ten sonrasını hatırlarım yaşamımla ilgili. Bunu Ankara'da arkadaşlar hipnozda bile açamadılar. O derece artık, o derece kapalı. Belki bu mesleği bu yüzden hani dediğim gibi demin, çok seviyorum. Çünkü o insanlara yardım ediyor olmak, onları dinliyor olmak, onları anlıyor olmak... Tabi ki birçok onları dinleyen arkadaş onları anlıyordur ama hissederek anlamak farklı bir şey.

Kişisel yaşamın bir diğer boyutu olarak da meslek dışında yapılan faaliyetlerin bir biçimde mesleği yaparken kullanılması, politik duruş, aydının toplumdaki yeri ve işlevi gibi hususlar gündeme gelmiştir. Bu açıdan Burak kendisini toplumun bir adım önünde olması gereken ve topluma yol gösteren bir aydın olarak tanımlamaktadır.

...Derneklerin kurucularından oldum. Yönetim kurulu üyeliği yaptım. Ondan kaynaklı, idari anlamda sıkıntılar yaşadım. Çok ciddi anlamda yani şeyde yaşadık gözettiler yaşadık. Ciddi sıkıntılar da yaşadık. He bunlardan dolayı pişman mıyım, değilim... Çünkü ben, aldığım eğitim, hayata bakışımla toplumun önünde olduğumu düşünüyorum. Toplumun önünde olduğumu düşünüyorum, önünde olmam gerektiğini de düşünüyorum. Çünkü bizler bugün bu toplumda, toplumla aynı düzeyde düşünüyor isek bu toplumu ilerletmemiz mümkün değil. Yani biz kendimizi toplumun aydınları olarak düşünüyorsak toplumun bir adım önünde olmamız gerekiyor. Zaman zaman toplumla bu tür çatışmalar yaşamamız gerekiyor.

...Dün yaşadığım hiçbir şeyden de açıkçası pişman değilimdir ve çok keyiflidir, bana çok şey katmıştır. Bu anlamda gene Ankara'da iken üniversitede bir siyasal partinin danışmanlığını, bir milletvekilinin danışmanlığını yapmışumdur. Yeni kurulan bir iki partinin, parti programı hazırlanırken onun eğitim bölümünü hazırlamışumdur. Tabi ki bunlar bana hem ülke için hem uluslararası anlamda, ciddi anlamda, çok farklı katkılar sundu. Çok farklı insanlarla tanıştım, çok farklı aydınlarla tanıştım hani bu yerli ve yabancı, bana çok şeyler kattı. Yani o birikimi bugün öğrencilerle yaşıyor olmak, onlara aktarabiliyor olmak, benim için büyük bir keyif.

4.1.5. Seher'in Mesleki Yaşam Öyküsü

Seher 2003 yılında bir rehabilitasyon merkezinde başlamıştır. Burada 2 yıl kadar çalıştıktan sonra İstanbul'un düşük sosyo-ekonomik düzey bir ilçesinde rehberlik ve araştırma merkezine atanmıştır. Buradan bir düz liseye tayin olmuştur. Son 4 yıldır ise halen çalışmakta olduğu meslek lisesinde görev yapmaktadır.

4.1.5.1. Müziğe Zaman Ayırılabilir Bir Bölüm Tercih

Seher, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde eğitim görmeye başlamadan önce üniversiteye fizik bölümünde başladığını ifade etmiştir. Fizik bölümünü tercih etmesinde özel bir sebep olmadığını belirtmiş ve kariyer olgusuna yaklaşımı ile bağlantılı bir biçimde lise yıllarını ve üniversiteye geçişini açıklamıştır.

...Hani her şeyi olurum olmam falan gibi, böyle çok hedef ve kariyer odaklı bir tip değildim. Hani ailem de yaşlıydı, bir şekilde derslerim iyiydi. Sınıfları falan geçiyordum. Yani öyle bir şey zannediyordum hayatı. Yani böyle hedefe doğru çalışmak falan filan gibi şeyler bir şekilde benim kafamda yoktu. Paraya dair bir şey yoktu zaten. Paranın ne demek olduğuna dair... Yani böyle hayat geçer dedim. Yani ben hatta çalışmanın birazcık yani çalışarak yapmanın falan itibarsız bir şey olduğunu falan düşünmeye başlamıştım. Saçmalık...

...Fiziği niye yazdığımı da bilmiyordum. Bir şekilde Boğaziçi Fizik'i tutturmuşum, yazmışım yani. Fizikten lisede hoşlanıyordum ama yani fizikçi olacağıma dair ya bir şuur yoktu bende.

Seher fizik bölümüne girdiğinde, bir yandan da müzik ile ilgilendiğini ve üniversitede katılım gösterdiği kulübün atmosferinin ve bu kulübün önerdiği yaşam tarzının kendisine uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlantı ile dersleri ağır olan fizik bölümü dışında alternatif arayışına girdiğini söylemiştir.

...Ben 95 mezunuyum. Mesleğe böyle karar vermem, o anlamda işte... Yani fizik bölümüyle başladım ben Boğaziçi'nde. Bir yandan da böyle müzikle falan da uğraşıyordum. Böyle hayatımın bir bölümü müziğe ait aslında... O yüzden bu mesleği yaparım gibi bir şey yoktu aklımda.

...Fizik bölümüne girdim. O sırada da müzik kulübüne girdim ben ve o hayat beni acayip cezbedti.

...Boğaziçi Fizik'e gittik ama yani Fizik yani... Ya bir sene falan dayandım, hani bir şekilde.

Seher fizik bölümünden ayrılmaya karar verdiğinde iki alternatif üzerinde durduğunu belirtmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık tercihinin yapmasında psikoloji ilgisinin rol oynadığını ve bununla beraber bölümün ortak dersleri de göz önünde tutarak kendisini kabul ettiğini söylemiştir.

...E olmayacaktı yani fizik. Sonra ben de bölümlere başvurmaya başladım. İki tane bölüme başvurduğum, iki senelik elektronik programcılıktı, Allah'tan olmadı. Sonra psikolojiyi severdim zaten, psikoloji ama almazdı. PDR vardı, PDR de beni aldı. Ortak derslerden bir şeyler bir şeyler yaptılar ortalama yetti aldı.

Seher'in üniversiteye yönelik anlatısında bölüm ve mesleğe yönelik unsurlar belirmemiştir. Bölüm değişikliğine karar vermesinde rol oynayan faktörlerin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümüne geçmesi ile ortadan kalktığı ve müzik ve bağlantılı faaliyetlere zaman ayırmasında kendisine alan açtığı söylenebilir.

...Ben bölüme gittim mi, gitmedim mi? Kimseyi tanımam hiç not almamışım falan bir şekilde bölümü bitirdim. Ama yani hep şeydi müzik muhabbeti vardı çünkü. Hani ben gitaristtim bir yandan da grubu çalıştırıyorduk, bir yandan işte kendimiz gösterilere çıkıyorduk. Bir yandan bundan para kazanma yolları falan da olmuştu. Şey he, Boğaziçi'nde şeydeydik. Belki duymuşsundur bilmiyorum, C Grubu. He orada ben gitaristtim, evet, 2003'e kadar.

...Orada hani böyle bir şey yani sallanma dönemi oldu. Yani benim C Grubun'un içinde geliştirdiğim hayat kültürünün dışına çıkan, akvaryumda su değiştirmek gibi bir şey. O yüzden orada bir hani debelendim ben, ne oluyor falan filan diye. Ondan sonra hani para kazanmak gerekiyor, hani ben yıllardır ailemle yaşamamışım, ailemle yaşamaya başladım falan. Az çok biraz zordu onlar.

4.1.5.2. Mesleki Kimliği Yapılandırma Süreci Olarak Mesleğin İlk Yılları

Seher rehberlik ve psikolojik danışma alanında çalışmaya başlamasını travmatik bir süreç olarak tanımlamıştır. Gitarist olarak görev aldığı gruptan ayrılışının hemen ardından hem mesleki olarak hem de yaşamı ile ilgili diğer unsurlarda ciddi bir değişiklik yapmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Alanda çalışmaya ilk başladığı kurum ise bir rehabilitasyon merkezidir. Bu dönemde rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanı ile ilgili bilgisinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Buradaki tecrübesi neticesinde ise rehabilitasyon merkezinde çalışamayacağını anladığını söylemiştir.

...Esasen meslekle yani hem ciddi anlamda yatırım yaptığım veya burada neler yapılıyor diye düşünmeye başladığım tarih, tarihin biraz öncesi 2003'e rastlar. Çünkü orada hayatımda bir kırılma oldu. Hani bir anda mod değiştirir gibi eski yaşam tarzımı bırakmak zorunda kaldım filan. Orası biraz travmatik tabi. 2003'ten sonra da ben şey bir süre çalışmadım. Sonra özel rehabilitasyon merkezinde çalıştım.

...Yeni kurulan bir rehabilitasyon merkeziydi. Ya daha yeni yeni böyle şey oluyordu, sistemi oturuyordu falan. Ama ben hiçbir şey bilmiyorum tabi yani. Orası da benim için bir alandı. Yani orada çalışmam orada çalışamayacağımı anlamama neden olmuş bir şeydir.

Seher'in rehabilitasyon merkezi anlatısını üç hat üzerinden temellendirdiği görülmektedir. Bu kurumların yapısına ve işlevine dair problemler, buralarda yapılan etik ihlaller ve kendisinin özel eğitim alanına dair birikimi. Bu üç sebebin bir araya gelmesi Seher'i devlet kurumlarında çalışmaya yönlendirmiş görünmektedir.

...Sistem olarak şeydi yani böyle, bir araf projesidir yani özel rehabilitasyon merkezi. Nerede olduğu belli değildir. İşte haftada iki saat, ya da iki saat bireysel, bir saat gruba devlet para verir ama ya bu iş öyle olmaz diyeceğim bir durumdur. İçinde bir sürü düzen, sahtekârlığın yapılabileceği bir sistemi aslında devreye sokmuştur yani. Hani böyle engellerimiz açığa çıktı gibi böyle parlak sloganlarla sunulmuş olsa da, pratiği öyle değildir yani. O yüzden, pek şey yapmadım. Bana çok zor gelmiştir yani. Hiç bildiğim bir alan değil. Yani sonuçta farklı çocukların gelişime dair bir şey bilmiyorum ve orada çalışmanın kendisi bana ağır gelmişti. Devlete girmemi hızlandıran bir süreçtir o. Bu böyle olmaz falan diye.

Seher, rehabilitasyon merkezinde çalıştıktan sonra ise İstanbul'un sosyo-ekonomik seviyesi düşük sayılabilecek bir ilçesinde rehberlik ve araştırma merkezinde çalışmaya başladığını ifade etmiştir. Bu süreçte, özel okullara da başvurduğunu ancak mesleki deneyimindeki boşluktan ötürü, bu okullardan kabul alamadığını ifade etmiştir.

...Ondan sonra da KPSS'ye çalışmaya başladım. Yani meslekle gerçek anlamda tanışma bayağı geç oldu. KPSS sınavını işte zar zor kazanıp şeye girdim. X'deki [İstanbul'da bir semt, X olarak kodlanmıştır.] Y [İstanbul'da bir ilçe, Y olarak kodlanmıştır] Rehberlik Araştırma Merkezi'nde başladım ben.

...Birkaç özel okula da başvurduğumu hatırlıyorum ama ya bir şekilde gelmişim 35 – 36 yaşına CV'm de hiçbir şey yok hani. Boğaziçi mezunuyum, e başka, işte feminizm üzerine seminer vermişim. Biraz Freud okumuşum falan. Gitar çalıyorum filan, hani, insanlara "kendimi pazarlayabileceğim" bir şey yok falan. O yüzden pek okullar beni şey yapmadı yani. Çok fazla da gitmedim de, "Oldu canım" falan dediler.

Seher'in mesleki anlatısının, rehberlik ve araştırma merkezi ile ilgili bu bölümünde mesleki yetkinlikler ve kendi yetkinlikleri arasındaki farkı ortaya koyduğu söylenebilir. Test uygulama, görüşme yapma vb. konularda kendisini yetersiz hissettiğini, o zamanki yaşı ile de bağlantılı bir biçimde açıklamıştır. Ancak beraber çalıştığı kişilerin kendisine, acıyarak da olsa yardımcı olduğundan bahsetmiştir.

...Bu da sanırım 2005'e falan denk geliyor. Orada sözleşmeli kazanmıştım. O zamanlar öyle bir şey vardı. Sözleşmeli kazananlar bir süre sonra hani kadroluya geçebiliyordu filan. Orada başladım. Tabi rehberlik araştırmanın kendisi farklı bir dünyaydı. Orası biraz hızlı bir dalış oldu. Orada hani öğrencileri değerlendirmek gerekiyordu, bir takım testleri bilmek gerekiyor. Bire bir görüşmelerde hani bir takım şeyin, niteliklerin olması gerekiyor. Ben bayağı şeydim yani, 35 – 36 yaşında öyle hiçbir şey bilmez bir haldeydim falan. Sağ olsun oradaki insanlar hafif de acıyarak bana destek oldular.

Seher'in mesleki anlatısında en fazla yer kaplayan konunun sanatsal çalışmalar ile psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanının nasıl bir arada bulunabileceği olduğu söylenebilir. Sanatsal çalışmalar Seher'in mesleki yaşantısının merkezinde bir rol oynarken aynı zamanda özellikle mesleğin ilk yıllarında var olan yetersizlik hissini atlatmaya yönelik çalışmasında da bir çerçeve sunmuş görünmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi mesleğe yönelik yatırımının arttığı dönemde ilk yöneldiği alan sanat terapisi eğitimi olurken Seher, devam eden yıllarda da yine sanat ile psikolojik danışma ve rehberlik alanının kesiştiği çalışmalarda rol aldığını ifade etmiştir.

...Allah'tan sanatsal formasyonum fena olmadığı için hani elimdekilerle de bir şeyler yapabiliyordum. Hani atıyorum mesela bir okulda tiyatro çalışması organize edebilmişim arkadaşlarım sayesinde falan. İşte müzik konusunda ben bir şeyler yapabilirim yani. Hani bir grubu çalıştırabilirim falan. Bu tür şeylerim var. Belki geçmişimde onlar olduğu için. Bunlar da mesleğe çok uzak durmaz gibi. Bunları birleştirmek gerekiyordu.

Seher bu süreçte, hem rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanına girmesi, hem de yukarıda bahsettiği yetersizlik hissinden ileri gelen sebepler ile farklı eğitimlere katılmaya başladığını ifade etmiştir. Bunu yaparken de kendi kişisel ilgileri ile mesleğin bağdaştığı noktalar üzerinden hareket ettiğini ve sanat ile terapinin bir araya geldiği bir ekolden dersler almaya başladığını belirtmiştir. Ayrıca Seher için bu eğitim sürecinin mesleği anlamlandırma ve konumlandırmaya hizmet

eder bir tarafı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Seher, meslek ile alakalı zemininin daha sağlam olmaya başladığını belirtmiştir.

...Bir de hani şeyi fark ettim ben, bireysel görüşme falan yapamıyordum. Bayağı birlikte dertlenip üzüliyorduk falan böyle. E bir yandan işte testlerin eğitimini alırken bir yandan hani benim de yakın olduğum bir şeyle nasıl bu mesleğe nasıl girebilirim dediğimde, sanat terapi diye bir, sanat terapi kurslarını fark etmiştim. Sanat terapisi eğitimi almaya başladım. ...Neyse, ben bir iki sene buraya devam ettim falan, oradan hafif böyle süpervizyon nedir, yani bu işler nasıl dönüyor, ustanla nasıl ilişki kurarsın, yaptığın şeylerin günahını nerede ödersin gibi atmosferle tanışmaya başladım. O yüzden de hani görüşme yapmam gerektiğinde, önce zarar verme midir, hani vardır ya bir ilke? Az çok ona dair bir fikrim olmaya başladı. Hiç müdahale etmeden en azından, durabilme, dinleyebilme ne demek falan... Bunlar tabi yavaş yavaş bana iyi gelmeye başladı tabi durduğum yerde birazcık daha sağlam durmaya başlamıştım.

Belirtilen bu durum ile ilgili çalışmalarından birisi olarak K Vakfı ile birlikte gerçekleştirdiği bir çalışmayı anlatmıştır. Seher, bu dönemi mesleğinin parlak dönemlerinden birisi olarak tanımlamaktadır. Bu projede Seher, Amerika Birleşik Devletleri'ne gittiğini, orada adlığı eğitimin ardından Türkiye'de öğrencilerle değişik sanat dallarını da bünyesinde barındıran bir çalışma yaptıklarını anlatmıştır.

...Orayla bir ilişki kurma şeyi oldu hani imkânı oldu. Orayla "Barış için Sanat" projesi yapma fırsatı elime geçti. Yani benim mesleki kariyerimin parlak zamanlarından biri böylece yaşanmış oldu. Çünkü bir okul seçip o okulda öğrencilerle bir proje, sanatsal bir proje... Ama bu sanatsal proje aynı zamanda içinde ne bileyim terapiyi de barındıran bir içeriği vardı. Yani ismi "Soyağacından Öyküler"di. Biz işte Amerika'da biraz eğitim aldıktan sonra dönüp hani kendi sözümüzü yerine getirmek üzere işte o lisede çalışmaya başladık. Ben yani, bana yardım edebilecek bir iki arkadaş da bulmuştum işte tiyatrocular falan filan. Soyağacından Öyküler benim için yani aslında mesleğimi nasıl icra edebileceğime dair iyi bir fikir verdi.

... Bir aylığına Amerika'ya gittik. Bu işte şey bir grup oluşturuldu. ...Ya az çok böyle sanata bulaşmış psikolojiden anlayan filan tiplerden bir ekip oluşturuldu. Biz gittik orada, atıyorum işte Cleveland Halk Tiyatrosu'nun yönetmeni vardı, o bize böyle bir haftalık bir eğitim yaptı. ...Orada işte gösteri sadece tiyatro olmayacak, farklı disiplinler de girecek işin içine. Ne bileyim işte, arkadan slaytlar gösterilecek, müzik canlı müzik olacak falan filan gibi bir şey. Bir ekip kurarak... Ya güzel günlerdi. Baya sözlü tarih çalışması falan yaptım ben.

Bu süreçte sözlü tarih alanında çalışan bir uzmandan da eğitim aldıklarını ve bu metodu kullanarak bir oyun senaryosu çıkardıklarını ifade etmiştir. Ayrıca ABD’de eğitim aldığı kurumun temsilcisi de gelerek sergiledikleri tiyatro oyununun bir bölümünü yönettiğini belirtmiştir.

...Kadın bize sözlü tarih nasıl yapılır falan filan yöntem gösterdi. Sonra biz çocuklara bir takım sorular hazırlayıp şey, kayıt aletleri verdik. Gidin evinizdeki en yaşlılarla şey yapın, onların hikâyelerini getirin falan diye. Sonra o, o çocuklar çok isteksizdi, iş canlanmaya başladı işte bizim öğrencilerden bir tanesinin halasının kaçırılma hikâyesi üzerine bir oyun kurmaya başladık falan filan. Sonra oradan, A’lı [İstanbul’da bir semt, A olarak kodlanmıştır.] çocuklar, Alevi çocuklar falan müzikte çok iyiler. Canlı müzik yapabilme olanağı var. Ben de az çok bu işlerden anlıyorum filan, biz hani bir yandan soyağacından öykülerle kurgulama yaparken, bir yandan da şey yaptık işte canlı müzik kenarda. Onun çalışmalarına başladık. Son sahneyi de, Amerika’ya yazıyoruz sürekli daha böyle imgesel, sembolik bir hani sözsüz oyun çıkartması için bu Cleveland Halk Tiyatrosu’nun yönetmeni geldi Raymond. Son sahneyi de o çıkardı, yaptığımız Rap müzikte falan filan. O çalışma gerçekten beni de aşan güzel bir çalışmaydı. Hani şey ortak aklın çıkarabileceği, ortak bir ekibin çıkarabileceği güzel bir çalışmaydı. Onu böyle birkaç yerde sahneledik falan filan. Öyle işte...

Seher bahsettiği proje ile ilgili olumlu duygulara sahip olduğunu ve projeyi devam ettirmek için adımlar attığını anlatmıştır. Ancak kaynak bulmakta güçlük çektiğini ve bu sebeple bazı vakıflara da başvurursa da projenin devamını sağlayamadığını ifade etmiştir.

...Her şeyin ucundan tutmak gereken böyle çok geniş çaplı bir şey örgütlüyorsun. Bu benim için tatmin edici olaylardan bir tanesiydi. Sonuçta ortaya güzel bir gösteri çıktı. İşte insanlar kendilerini gösterme fırsatı buldular falan. Ben bunun hep böyle süreceğini ve hayat boyu mutlu olacağımı düşünürken aslında proje gerçekten beğenildi falan ama devamını getirecek ne kaynak bulabildik...

Mesleğin ilk yılları ile ilgili anlatısında ortaya çıkan bir başka konu da, meslektaşlarının kendisi hakkındaki merakı olarak nitelendirilebilir. Kariyer yolunun genelden farklı oluşu ayrıca okuduğu üniversitenin mezunlarının pek tercih etmediği düşünülen bir kurumda çalışmasının diğer insanların kendisi ile ilgili çeşitli atıflarda bulunmalarına sebep olduğunu belirtmiştir.

... Ya Boğaziçili olunca “Sen ne ayaksın?” soruları çok oluyor. “Ya sen niye burada çalışıyorsun?” soruları... Bir yandan hiçbir şey bilmiyorum ama... RAM’da çok yaşamıştım, “Senin bir hikâyen var galiba, nerelerde başarısız oldun?” şeklinde, çaktırmadan da aşağılanıyordum yani. Yani

burada çalışıyorsun. Hem kendini de öyle görüyor herhalde... Senin başına bir şey gelmiş olmalı falan filan gibi. Bir yandan ceplerim de boş gerçekten hani böyle. Neyse öyle şeyler oldu.

Seher'in rehberlik ve araştırma merkezi deneyiminde ise iki dezavantajlı yapının bir araya gelmesini işaret eden bir anlatım öne çıkmaktadır. Hem rehberlik ve araştırma merkezinin bulunduğu semtin dezavantajlı olması hem de gelişimsel açıdan dezavantajlı bireylerle çalışıyor olmak burada çalışmaktaki güçlükler olarak değerlendirilebilir. Rehberlik ve araştırma merkezi deneyiminden sonra çalışma koşulları daha rahat ve işe gidiş gelişte daha az mesafe kat etmesi gereken bir liseye tayin istediğini ifade etmiştir.

...Bu arada işte bir sürü dosya elimizden geçiyordu. İşte çocukları değerlendiriyorduk. Değişik grupları ve değişik hikâyeleri tanık olma durumu vardı tabi. Hani X bir yandan özel bir bölge, yanına rehberlik araştırma zaten mknatis gibi onları çektiğimiz bir yer oluyordu. Bir sürü bir sürü hikâyeye tanık olduk yani.

... Ben artık hani fazla daha X'de çalışmayayım birazcık daha rahat bir yere geçeyim diye, çünkü benim için mesafe çok uzundu, bir liseye tayinimi istedim. Nereye istediğimi bilmiyordum yani. Z [İstanbul'da bir semt, Z olarak kodlanmıştır.] diye bir yer gördüm orayı yazdım. Benim genelde öyle oluyor zaten. Ve ilk defa lisede çalışmaya başladım.

4.1.5.3. Mesleki Sosyalleşme ve Düz Lise

Rehberlik ve araştırma merkezinden sonra tayin istediği lisede çalışmakta olduğu yılların, müzik ile ilgili çalışmalardan da uzaklaştığı bir döneme tekabül ettiği ve bürokrasinin ağırlığını hissettiği zamana denk geldiğini ifade etmiştir. Bununla beraber Seher'in Z'de çalışırken okulun öğretmen kadrosu ile etkileşiminde kendisini şu anda çalıştığı kuruma göre daha özgür hissettiği söylenebilir.

...Liseye geldim işte ve artık tabi ki yavaş yavaş bir anlamda şey hani sanatsal pratiğimden de uzaklaşmaya başladığım zamanlar aslında yani o şeyin içine bürokrasinin içine "Ya bunu da yaptıktan sonra yeter" diye. Kendimi yorgun hissettiğim zamanlara da denk düşüyor.

...2015 – 2016'da buradayım. Ya orası da şöyle oldu. Z benim için şeyden de iyiydi yani şöyle, çok iyi öğretmenlerle tanışmak fırsatı açısından da şöyle vay be hani oturup konuşabileceğin işte edebiyatı olsun, tarihi olsun o açıdan iyiydi yani. Hala burada bulamadığım o çata çat konuştuğumuz öğretmen modeli orada benim karşıma çıkmıştı. O açıdan tatmin ediciydi Z.

Seher'in sanat ile bağlantılı çalışmalarından birisi de çalıştığı genel lisede öğretmenlerle yaptığı beden perküsyonu çalışması olarak göze çarpmaktadır. Rutinin dışında pek bir şey yapmadığını ifade ettiği bu okulda da öğretmenler ile yaptığı çalışmayı anlatmıştır.

...Orada böyle dikkate değer bir şey yaptık mı? Orada herhalde şey yapmışız ya, kendimize yatırım yapmışız. Orada şey yapmışım öğretmen arkadaşlarla falan perküsyon çalışmıştık. Böyle bir grup yapmıştık. Hatta kendimize aletler falan almıştık. Body perküsyon falan, birazcık da ritim falan...

Seher'in mesleki anlatısında Z Lisesi'ne denk gelen bölümde daha sonra yapacağı faaliyetlerde de etkisi bulunan bir çalışma olarak ... Üniversitesi'nin açmış olduğu travma çalışmaları sertifika programındaki deneyimleri göze çarpmaktadır. Bu bölümdeki anekdotlar mesleki sosyalleşme başlığı altında değerlendirilebilir.

Travma çalışmaları eğitimi ile ilgili bölümde, mesleği yaparken kimlerle kendini yakın hissettiğine, mesleğin ilkesel ve politik temellerine yönelik ifadeler bulunmaktadır. Seher, travma çalışmalarının, sosyal psikolojik bir bağlam içerisinde, minör kimlikler bağlamında değerlendirilmesinin, kendi bakışı ile paralellik gösterdiğini belirtmiştir.

...Ama o sıralarda şey oldu. Bu ... Üniversitesi'nin travma sertifikalı bölümü açılmıştı. Bu bir anda beni çekti işte. Oraya başvurduğum. Hasbelkader oraya kabul edildim. Yaklaşık bir sene de orada, yani şimdi orası da benim için güzeldi. Bir kere şeyi tanımıyorum, bu meslekte kimlerle kendimi yakın hissedebilirim muhabbeti var. Çünkü hayata biraz da politik bakılması gerektiğinin düşünenlerdenim. E psikolojinin bu bireysel olanı biraz hani daha geniş bir arka plana taşınması gerektiğini falan da düşünüyorum ama bu benim bu meslekte böyle bir bakış açısı kimlerde var hani falan filan bilmiyorum. Aslında ... Üniversitesi birazcık o açıdan bana faydalı oldu çünkü oradaki ekip birazcık hani travmaları aslında birazcık daha politik bir yerden bakarak daha... Kitlel travmalar aslında bunlar bireysel olarak yaşadığımızın ötesinde hani göç etmek zorunda olmak, mülteci olmak, atıyorum Kürt ve kadın olmak, kimi zaman trans olmak... Bütün bunların karşılaştığı o travmatize süreçlerle de ilgilenen ve bunlara nasıl yaklaşılması gerektiğini inceleyen aslına bir çalışma şeyiydi yani benim için. O anlamda yaptığı şeyin politik ayaklarını da ya da ilkesel olarak güçlü bir yere yerleştirdiğinde biraz daha omurgan dikleşiyor yani. Neye nasıl bakacağını bilmen gerekiyor sonuçta. O açıdan hani iyiydi benim için o travma muhabbetleri.

Seher travma eğitimi ve Soyağacından Öyküler projesinden de ilham alarak bir dernekte kadınlar ile yaptığı çalışmayı anlatmıştır. Burada dikkat çekici bir husus olarak, travma grubunda daha çok psikiyatrist ve klinik psikologların varlığı ve onların karşısında psikolojik danışmanlığın konumundan bahsedilebilir. Ancak yine de Seher travmalar ile çalışmanın bir yolunu bulduğunu ve olumsuz görünen bu durumdan faydalı sonuçlar çıkabilecek şekilde hareket ettiğini belirtmiştir.

...Onun sayesinde şöyle çalıştım ben. ...Bir dernek vardı, orada kadınlarla birlikte çalışma yaptık işte. Ama ben klinik psikologçu olmadığım için işte o travma grubunda ezildim tabi. Ortalık psikiyatrist falan dolu. Yani hani rehber öğretmen, rehberlik şey olmuyor yani. Ne kadar iyi niyetli olsan da yani, terimlere hâkim değilsin falan filan. O yüzden hani direk klinik yaklaşmadık ama oyunlar üzerinden kadınlarla çalışma yaptım. Travmayla çalışmış olmuyordum ama oyun oynayarak aslında kadınların, birisi intihar denemiş oldu, birisi bilmem ne... Bir sürü travmatik olayları kendiliğinden ortaya çıkmıştı falan filan. Ve bunu bir oyun üzerine oturtmanın kendisi de model olabilecek gibiydi yani.

Seher, Z Lisesi'nden ayrılışında ise okul türünün değişmesini sebep göstermiştir. Karşıt görüşlere rağmen okulun erkek imam hatip lisesine dönüştürülmesi neticesinde buradan ayrılmaya karar verdiğini belirtmiştir.

...Bireysel görüşmeler, standardın dışına pek çıkmadım yani. Sonra işte orası ilk önce sağlık meslek Anadolu Lisesi yaptılar. Sonra bir anda lönk diye erkek imam hatibe çevirdiler. Baya mücadele edildi. Orada bir sene boyunca öğrenciler, öğretmenler, biz bir şekilde mücadele ettik yani. Basın açıklamaları falan filan bir şeyler bir şeyler, yazılar yazdık falan. Ama fayda etmedi yani şimdi erkek imam hatip olunca da dedik herhalde "Yavaş yavaş gitsek iyi olur" filan.

Seher'in bundan önceki kararlarına benzer şekilde, şu an çalışmakta olduğu okulu tercih etmesinde de rastlantısallık göze çarpmaktadır. Okul ile ilgili anlatımında, kendini ifade etmekte zorlandığını ve rahat hissetmediğini belirtmiştir.

...Dolanırken bu okulun oralara gelmiştim. Ne güzel manzara ya falan şeklinde... Buranın normu da doluydu, ben de "Herhalde olmaz ama yazayım" dedim. Olacağı tuttu. Hatta ben gelmek istemiyorum diye geri dilekçe de verdim. Ama o sırada okulla aram pekiyi olmadığı için o dilekçe de kabul edilmedi. Yani biraz böyle zorla gelmiş gibi oldum buraya. E tabi zorla gelmişim ama biliyormuşum yani zorla geleceğimi, atmosfer bana şey geldi, yabancı geldi. Yani kendimi ifade edemediğim hissettim uzun süre burada. Konuşurken düşünmem gerektiğini sürekli... Buradaki yani, bu, neydi, bu sene biraz daha iyiyim yani.

4.1.5.4. Kendine Özgü Bir Yapı Olarak Meslek Lisesi

Seher'in meslek lisesi ile ilgili gözlemlerinde bu kurumların, genel liselerden farklı bir şekilde yapılandığı teması öne çıkmaktadır. Kültür dersleri - meslek dersleri bağlantılı olarak kültür öğretmenleri – meslek öğretmenleri ayırımının okuldaki öğrenci öğretmen ilişkisinde önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir.

...Burası ise meslek lisesi değişik bir deneyim tabii. Yani meslek lisesi ilk defa şeyi duyuyorum mesela kültür dersleri ve bölüm hocaları falan diye fark ortaya çıkıyor. Ve hani normal okulda çalışırken şeydir ya hani böyle, tarih edebiyatın karizması vardır. Peşinde öğrenciler dolandır falan. Hele bir de iyiyse, güzel öğrenciler yetiştirirsin falan. Yani özenirdi ben mesela, birileri de gelip benim yanımda dolansa. Biz de şeydir ya hani daha çok böyle ilgilenirsin falan, bir de notun olmadığı için, böyle bir uzaktan keserdim yani. Ama burada bir baktım onların karizma da yerlerde. 9. Sınıftan sonra kimse yanlarına gitmiyor falan. Bayağı yalnızlar...

Meslek liselerinin yapılanmasında Seher'e farklı gelen bir yön olarak da bölümlerin özerk yapısı görülmektedir. Usta çırak ilişkisi olarak nitelediği öğrenci – öğretmen ilişkisi ve öğrencilerin genelinde akademik beklentilerindeki düşük seviye, yapıya dair özellikler olarak sıralanabilir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık rolleri bakımından ise disiplin olaylarının ve bu olaylardan sonra gerçekleştirilen görüşmelerin mesainin büyük bölümünü aldığını ifade etmiştir.

...Sonra bölümler daha böyle özerk gibi. Onların kendi işleyişleri var. Kimileri usta – çırağa yakın bir yerlerde durabiliyor. Usta çıraktan artık ne kast ettiğimi az çok anlamışsındır filan. Orada başka bir dünya var yani. Bir de çocukların iç dünyalarına da yakınlar yani. Bir yandan hani aslında sömürüye de daha açık bir yer falan. Geleceklerine dair beklentilerinin daha düşük olduğu falan ama yine de beklemediğim çok parlak, yani genelleştirmeyeceğim bir atmosferden de bahsetmek mümkün. Buralarda disiplin misiplin çok olduğundan böyle, çok bir rehber öğretmenlik yaptık mı bilmiyorum. Kimi zaman yani güzel görüşmelerimiz, bireysel danışmanlığımız, danışmanlık yaptığımız zamanlar olmuştur ama yani işin çoğunu disiplin görüşmeleri falan kaplıyordu yani. Daha sıkıcı, rutin bir şeyleri vardı. Onları yetiştirmek, o öğrencilerle konuşmak bir yandan da buranın ilişki pratiği içinde bir yer edinmek falan.

Meslek lisesi ile ilgili öne çıkan bir diğer başlık da okuldaki cinsiyetçi yaklaşımlar olarak belirmektedir. Seher, bu durumun bazı bölümlerde daha çok öne çıktığını ancak okulun geneline sirayet etmiş bir biçimde örgütlendiğini belirtmiştir. Cinsiyetçilik ile bağlantılı olabilecek şekilde, kız öğrencilerin flört şiddetine maruz kalmaya açık olduklarını dile getirmiştir.

...Açıkçası yorucuydu ya. Sonra daha ufak sınırları güvenli olan alanlar yaratmaya başlıyorsun kendine. Diyorsun ki, bütün okulla ilişki olmasa da olur. Buraya dair başka ne söyleyebilirim ki? Ya burada mesela iki tane stajyer şeyimiz geldi bizim, öğrenci uygulama falan. Onlar şey, onlarla çalışırken şöyle bir böyle kendimi özgür hissettiğim şöyle alanlar oldu. Mesela okulda kız öğrenci sayısı az, işte ne bileyim ben bir yandan cinsiyetçilik olduğunu düşündüğüm bölümler var. Atıyorum makinaya gidiyorlar. Yani öğretmenlerde de o yok. Atıyorum bir yurt dışına bir yere gidilecek kızları şey, hani tanıtım bölümüne falan koyuyorlar hani, tamamıyla okulun içinde böyle bağrından fıskıran bir cinsiyetçilik yani. İşte hani bir yandan paslaşabileceğim kız öğrenciler az. “Ya arkadaşlar böyle etmeseniz” falan diyebileceğim. Sonra birilerini seviyorlar, birileriyle çıkıyorlar, o çıktıkları bunlara eziyet ediyor işte facebooklardan, hesaplardan, bilmem nerelerden hakaretler... Hatta aptalca kıskançlık gösterileri şiddete varan. Ya bunlara çok müdahale edemiyorduk.

Seher, cinsiyetçilik problemi ile ilgili yaptığı çalışmalardan da bahsetmiştir. Bu bağlamda, okula staj yapmaya gelen uygulama öğrencileri ile birlikte yürüttüğü grup rehberliğinden ve üniversiteden gelen bir öğretim üyesi tarafından verilen seminerin okulda ilk kez gündeme gelen bu konuda farkındalık yaratır görüldüğünü belirtmiştir. Bu açıdan var olan ve doğalmışçasına kabullenilen bir problem karşısında eyleme geçmenin kendisini iyi hissetmesine olanak sağladığını söylemiştir.

...Görüşmelerde, gruplarda elimden geldiğince hani onlara bir şey, bir şekilde farkındalık kazandırmaya çalışıyorsun falan ama... Bu gelen arkadaşlardan bir tanesi toplumsal cinsiyet üzerine çalışıyormuş zaten. Biz de toplumsal cinsiyetle eşitlik grupları düzenledik. Kızlardan yaptık yalnızca, kız öğrencilerden. Bu böyle benim için bir “ah” falan olmuştu yani. Buradan gitsem de hiç olmazsa böyle bir şey yapabildik falan diye, iyi hissettiğim bir çalışma oldu. Bir de şeyi çağırdık. Ama adam erkeklik çalışmış. Yani erkeklik nasıl kurgulanmıştır, hegemonik erkeklik filan... Erkekliğin özü var mıdır? Bir özden bahsedilebilir mi? Filan falan... Dedik “O da bize gelsin, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal şiddeti anlatsın.” “İçerik olarak iyi miydi? Çok mu iyi anlatıldı?” gibi şeyler tabi ki sorgulanabilir ama ben böyle şey oldum yani tarihsel olarak belki de bu okulda ilk defa yapıyordur falan gibi. Kendimi iyi hissettiğim alanlar oldu yani. Bu okulun koridorlarında toplumsal cinsiyet rolleri laflarının eko eko, yayıldığını düşündüm yani.

Seher meslek lisesinde çalıştığı dönemde formatör olarak görev almış ve kendi çalıştığı ilçedeki okul psikolojik danışmanlarına eğitim verdiğini belirtmiştir. Seher, bu eğitimler sırasındaki yaşantılarının epey zorlayıcı olduğunu, farklı beklentilerle gelen birçok psikolojik danışman olduğunu ve bu beklentilere cevap vermekte güçlük yaşadığını hissettiğini ifade etmiştir. Ayrıca gönüllülük esasına

dayanmayan bu tarz eğitimlerin, zorunluluk olmasından kaynaklı sıkıntılı olduğunu belirtmiştir.

...Burada şey oldu 2 sene önce bir formatör görevi verdiler işte. O da hayatımın kâbus süreçlerinden bir tanesiydi.

...Denetimli serbestlikle ilgili yani danışmanlık tedbiri kararı muhabbetleri ile ilgili formasyon. Orada da böyle meslektaşlarımla, camiayla falan tanışma fırsatım oldu. Pekiyi bir deneyim değildi yani. Mutsuzdum yani açıkçası, o bitti. Yani insanları gönüllü olmadıkları bir şeye çekmek falan şey, sıkıntı... Yani milli eğitimdeki hizmet içi eğitimlere gönüllü gitmek başka bir de, "Hadi bakalım eğitime gidiyorsunuz" diye bir yönlendirme yapılıyor ya, onlar filan sıkıntı tabi yani.

...Böyle toplantılarımız falan olur gideriz de, ben işte atıyorum Beyoğlu'nda eğitime gidersin falan filan. Ama böyle hani challenge derler ya hani karşı karşıya kalıp "Ne kadar biliyorsun?", "Kim biliyor?" işte... Bir de bir şeyi inanarak anlatmanın kendisinin özgüveni vardır. Yani ben kendimi hep hazırlıksız hissediyordum mesela. Ya da bunun neresini ne kadar anlatabilirim? Orada şeyi görüyorsun böyle 10 tane yüz sana bakıyor filan işte... He benim için biraz korkutucuydu yani. Sürekli sınıdığımı falan hissediyordum. Abartmış da olabilirim tabi.

Seher, bu eğitimde çeşitli kıstaslara göre konumlandığı, farklı eğitim ve kültürel yapılardan gelen psikolojik danışmanlarla çalıştığını ifade etmiştir. Daha klinik alana yakın olanların konuyu bu yöne çekmeye çalıştığını, mütedeyyin olanların ise bazı konularda hassasiyet gösterdiğini ve doğrudan olmasa bile zımnı olarak politik bir çatışma hissettiğini belirtmiştir.

...Ya şey valla, isimlerini falan unuttum da bir grup vardı. Ya şöyleydi mesela, mesela anlattıklarımı... Çok iyi eğitilmiş tipler de vardı. ... Üniversitesi klinikten bir tip vardı. Bir de orada politik, siyasi, politik muhabbetler de vardı. Dönüşüm başladığı bir şeydi, ya benim anladığım daha İslamcı enteller de hani işin içine girmişti. Ben böyle giriyorum ama... Onlarla da karşılaştığımı düşündüm ben. Ben mesela bir ara şeyi sokuyordum. Atıyorum bir tane hani cinsel yönelimi farklı hissettiğiniz bir öğrenci size ders programı istemeye geldi, nasıl karşılaşma olabilir falan gibi bir şeyler üzerinden tartışılıyordu falan. Buralarda direk karşı karşıya gelmesek de, hani böyle kendini politik olarak zorda hissedeceğin şeyler oluyordu yani.

Seher ayrıca bazı psikolojik danışmanların da kendisinden süpervizörlük beklediğini ifade etmiştir. Bununla beraber eğitim ile ilgili kendisini eksik ve beklentileri karşılamak noktasında güçlük yaşadığını hissettiğini söylemiştir.

...Onların ikisi bir görüşme canlandırıyorlar. Yaptılar bitti, ben “Tamam” falan dedim. Bir şey bekliyorlar, “Tamam” dedim böyle. Şeyi hatırlıyorum, “Ellerimi böyle yaptım ve görmediniz (ellerini bağlıyor).” Şeydir ya hani, vücut dili kullanma, böyle şey görmemişim tamam mı? Hani eleştirmem gerekiyor ya, ne kadar dikkatliyim falan. Görmedim yani... Yani şeyi, beni eleştir, süpervizör muhabbeti diyorum ya. “Şöyle yaptım ve görmediniz” filan, hayal kırıklığı yani. Ya böyle muhabbetler falan oluyordu. Ya bir şekilde ben bu olayı abarttım ya. Hani bu kadar abartmaya gerek yoktu aslında. Ama korktum, kaygılandım, öyle.

...Ya bu eğitimde, kendimi eksik hissetmişim. Kendimi, belki o olabilir. Ya çok daha iyi olmam gerekiyordu. Bütün soruları cevaplayıp insanları acayip etkilemem gerekiyordu gibi. Hani gizli narsistik, ihtiyacımın doyurulmamış olması beni yaralamış olabilir. Sevin beni...

Seher, ülkedeki politik süreçlerin ve eğitim politikalarının kendisini etkilediğini ifade etmiştir. Özellikle son yıllarda yaşanan politik süreçleri, devlette çalışması, otoritenin giderek daha fazla hissedilmesi ve devletin ideolojik dönüşümü ile bağlantılı olarak anlatmıştır. Otoritenin hem yaşamın diğer alanlarında hem de meslek ile ilgili hususlarda kendisini gösterdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Seher, nöbet, sınav görevleri gibi pratiklerle alan değersizleştirilmeye çalışılırken bir yandan da rehberlik ve psikolojik danışma alanına ikame edilecek unsurlara da yol açar çalışmaların varlığından bahsetmiştir.

...Yani bir an gelip birisi çok rahat her şeye müdahale edebiliyor. Yönetmeliği değiştirebiliyor. Senin işte, “Nöbet tut” diyebiliyor. “Sınavlara gir” diyebiliyor. “Sen ne işe yararsın?” diyebiliyor. Bir takım çalışmalar sızdırıyor içinde şeyler var. İşte yok efendim, öğrenciler aslında rehber öğretmenlere gitmiyorlarmış, birine danışacaklarsa daha çok, hani işte aile büyüklerine, din öğretmenlerine, işte filan gidiyorlarmış. İşte manevi danışmanlık muhabbetinin git gide sunulduğu zamanlar falan filan. Hani böyle baktığımızda kendimizi iyi hissedeceğimiz hareketler söndü falan. Hani muhalefetin git gide şey olması. O yüzden de sistem olarak çökünce, ne bileyim, bunu bireysel olarak ben de yaşıyorum sanırım etkilerini.

4.1.5.5. Geleceğe Yönelik Planlar

Seher gelecek ile ilgili planlarını ve beklentilerini ifade ettiği bölümde, bireylerde ve kendisinde artan yalnızlık hissinden bahsederek devlet kurumlarından ayrılmak istediğini belirtmiştir.

...Yani git gide yalnızlaşarak, git gide bitse de gitsek falan gibi bir yerden. Ya devlet maceramın biteceği günleri sayıyorum birazcık aslında o anlamda. Başka bir şey... ne söyleyebilirim...

Bu planlarını daha somutladığında ise sanat, oyun ve terapinin bir biçimde bir arada olabileceği ve başka insanların da katkı verebileceği bir yer açmanın, baştan beri kurguladığı hayat kültürüne daha yakın olabileceğini belirtmiştir. Daha önce, İstanbul Üniversitesi Tiyatro Kulübü ile yaptığı çalışmaya da atıfta bulunarak bu tarz çalışmaları gerçekleştirecek alanlar bulamadığını ifade etmiştir.

...İşte sanatla birazcık daha buluşturma şeyi olabilirse atıyorum mesela böyle... O süreçte ben bir yandan gitar çalmayı bir yandan eşim sayesinde bazı albümlerde, bazı filmlerde müzik yapmayı başar... yani yaptık. Ama sürekli oluyor muydu? Değil, hani atıyorum senede bir film olsa he ona katkıda bulunmak filan bir şekilde gitarla ilişkim bitmedi. Ama ben yani şeydi, bu işe başlangıçta devlet öncesi yaptığım çalışmalarda biz hayatı kurgularken esasen sanatçı ama bir yandan para da kazanmak zorunda olduğun bir şey kurguluyorsun. Şimdi o alt üst olunca, o alt üst oldu ama bendeki anlayış hep başka bir yere aitim şeyi devam etti hani. Ben buradayım ama aslında başka bir işim var gibi. O uyum sağlamayı zorlaştıran bir şey hani. Ben size ait değilim gibi bir şey değil bu, hani benim başka bir işim olmalıydı, vardı eskiden gibi bir şey de var. Bu yüzden bizim ... Üniversite'sindeki Tiyatro Kulübü'yle yaptığımız bir şey vardı, bir çalışma vardı. Bu Kafkas Tebeşir Dairesi'ni canlandırırken, canlı müzik grubu falan oluşturmuştuk. Oradaki kadınlar, oradaki oyuncularla da aram iyiydi. Onlarla birkaç sefer bir şeyler yapmaya çalıştık. Başka insanlarla hani böyle düzenli bir çalışma kurmaya çalıştık, olmadı. Hayatın kendisi o açıdan acımasız yani. Fiziksel mekân yok, bilmem ne yok, bir şey, bir şey... Şimdi ama o arzu bitmiyor hani, ya belki yine öyle bir şey yakalanır gibi. O yüzden ne bileyim. Hayalim şu, atıyorum atölye çalışmaları da düzenleyebileceğim, insanların katkıda bulunabileceği bir yer açmak. Ama bir yandan kendi sanatsal çalışmalarımızı da sürdürebileceğimiz. Hmm, sanat ve sanat oyun ve terapinin iyileştirici gücüne inanarak bunları yapabileceğim bir imkânımın olması. Bu kadar...

4.1.6. Ayşe'nin Mesleki Yaşam Öyküsü

Ayşe, 16 yıldır resmi okullarda psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır. 2 yıl İstanbul dışında bir genel lisede, 8 yıl İstanbul'da bir meslek lisesinde, 4,5 yıl yine İstanbul'da bir imam-hatip lisesinde çalışmıştır. Son 1,5 yıldır bir meslek lisesinde mesleğini icra etmeye devam etmektedir.

4.1.6.1. Tesadüfi Bir Tercih Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Ayşe mesleki yaşam öyküsüne, üniversite tercihleri ile başlamıştır. Lise döneminde başarılı bir öğrenci olduğunu belirtmiş, içinde yaşadığı sosyal ve kültürel çevrenin de etkisiyle bir bakıma üniversite okumak durumunda olduğunu ifade

etmiştir. Bununla beraber üniversite tercihini yaparken bilinçli davranmadığını söylemiştir.

...Ya ben çok bilinçli olarak rehberlik ve psikolojik danışmanlığı seçmedim açıkçası. [Doğduğu yere atıfta bulunarak] Ya orada şey, bir üniversite okuyayım da neresi olursa olsun hani. Bir okul yaşamım olursa olsun da, nasıl olursa olsun derdindeydim.

...Yani şöyle okumazsam ya ev kızı olacaksın ya da evleneceksin başka şey yok. Bir de aslında beni dedem, babaannem falan çok okutmak istememişti. Babam zorladı böyle okusun diye. Çalışmazsa bile okusun diye. Ben de işte lisede iyiydim yani iyi bir öğrenciydim.

Ayşe'nin üniversite tercihlerine yönelik anlatımında okulda rehber öğretmenin varlığı yer tutmakla birlikte, rehber öğretmenin yarı zamanlı çalışmasından ötürü yeterli olamadığı ifadesi yer almaktadır. Ayşe, çeşitli bölümleri tercih listesine eklediğini ve abisinin de etkisi ile rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünü de yazdığını belirtmiştir. Tüm bunlar bir arada düşünüldüğünde, Ayşe'nin bölüm ve üniversite tercihinde ailesinin önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

...Üniversitede hangi bölüm seçilir, üniversite nedir, işte o içerikle ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Aslında rehber öğretmenimiz vardı ama yarı zamanlı gelip gidiyordu. Çok sanıyorum yeterli olmuyordu. Çok hatırlamıyorum bizim bunları konuştuğumuzu onunla. Sonra işte ben son sene hazırlandım. Fena değildi. Aslında yine de aklımda bir şeyler vardı. Ya hukuk ya Türk Dili Edebiyatı okuyabilirim diye düşünüyordum. Onları yazmıştım tercihlerime ama abim şey dedi "Rehberlik ve psikolojik danışmanlığı da yaz" dedi. Hani onun iş bulma imkânları iyidir diye söyledi bana. Ben de öyle yazdım yani. Hani İstanbul Üniversitesi... Bir de bu arada [ya doğduğum yer] ya İstanbul olacaktı. İstanbul'da akrabalar var doğduğum yer de memleket başka bir yer olmayacak. İşte İstanbul'dakileri yazdık. İşte en sonuna da C'yi [Doğduğu yerdeki üniversite] falan yazdık. Kaçınıcı tercih olduğunu hatırlamıyorum ama ortalarda bir tercihti yani İstanbul Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. Sonra işte orayı tercih ettim, orayı kazandım.

4.1.6.2. Politik Çekişmeler Ekseninde Üniversite Yılları

Ayşe'nin mesleki yaşam öyküsünde üniversite dönemini anlattığı bölümde öne çıkan temanın o dönem üniversitelerde uygulanan politikalarla ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan Ayşe'nin anlatısında üniversiteye dair kısım bu tonda ilerlemiştir.

...Başladım ben 97'de başladım üniversiteye. 97 mezunuyum, 97'de başladım. Bir yıl okudum ama o dönem şey de vardı, böyle bir sıkıntılı bir dönemdi.

Fen – Edebiyat Fakültesi’nde başladığı dönemde siyasi olayların daha yoğun olduğunu ve hatta üniversiteye gelmeden önce de bu konuda duyum aldığını belirtmiştir. Ancak eğitim fakültesinin bu açıdan daha rahat olduğunu söylemiştir.

...Üniversite olarak düşünüldüğünde biraz böyle karışık bir dönemdi. Zaten ben başlarken de şey demişlerdi. Biz Fen – Edebiyat’ta başladık. Fen – Edebiyat böyle siyasi kavgaların çok olduğu bir yerdi. Sıkıntı olur orada, arada kalırsın gibi böyle şeyler söylemişlerdi bana. Bir sene oradaydık sonra biz şeye geçtik. Eğitim fakültesine geçtik. Orası biraz daha sakin sükûnetli bir yerdi. Bildiğiniz normal bir okul binasıydı, daha rahattı. Ama dediğim gibi böyle siyasi olayların çok olduğu bir yerdi.

Ayşe, üniversite döneminde, klasik manada üniversite öğrencisi tarzında yaşamadığını, ailesi ile yaşadığını ve evi üniversiteye çok yakın olduğu için lise öğrencisi gibi hareket ettiğini ifade etmiştir.

...Yani üniversite öğrencisi gibi olmadım aslında ben üniversitede. Bir de evimle okul arası o kadar az bir mesafe ki yani, lise öğrencisi gibiyim. Böyle 15 – 20 dakikalık bir yürüme mesafesiydi. Hani ailemin yanında da olunca çok böyle üniversite okuyor gibi olmuyorsunuz. Bir de benim için gerçekten travmatik bir dönemdi üniversite dönemi yani zor bir dönemdi. Hani kendimle çeliştiğim, okurken de çalışırken de...

Ayşe, politik süreçlerden ayrı düşündüğünde ise bölümün keyifli olduğunu ancak tam olarak mesleği bir yere oturtamadığını söylemiştir. Bu yönüyle üniversite eğitiminin, teorik anlamda yeterli olduğunu, hocaların donanımlı olduğunu ancak pratik kısmının zayıf kaldığını belirtmiştir. Ruh sağlığı alanında öğrenci yetiştiren bölümlerin pratiğe daha fazla zaman ayırması gerektiği fikrini ileri sürmüştür.

...Yani okurken keyif alıyordum aslında ama yine de tam olarak ne olduğunu anlamlandıramadığım hala da öyle -biz şey ya bir yere oturtamıyorsunuz ya-bir bölümdü. Eğitim anlamında iyiydi aslında okulumuz, İstanbul Üniversitesi Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Bölümü. Bitirdikten sonra da yani şey, okurken şey diye düşünüyordum.

...Ama genel olarak, bölüm anlamında sıkıntı yaşamadım yani bu anlamda. Hocalarımız da iyiydi yani, donanım anlamında da iyidiler yani. Hani iyi hocalardı gerçekten iyi bir eğitim aldık. Pratik anlamda eksik olduğunu düşünüyorum ama üniversitelerdeki eğitimin. Hani teoride çok şey alıyoruz ama işte son sınıfta danışma görüşmelerine başlıyoruz, işte grup çalışmalarına falan. O da yeterli değil. Çıkınca sudan çıkmış balık gibi oluyoruz yani. Teori, teori... Yani şöyle olsa diye düşünüyorum, kendimizin de pratik sürecinden geçtiğimiz bir yıllık yani tamamen pratik sürecinden geçtiğimiz bir yıllık ya da iki yıllık bir süreç olsa çok daha iyi olacağımızı düşünüyorum. Çünkü çıktığımızda gerçekten çok büyük bir hüsran da yaşayabiliyoruz. Beklenti çok fazla, onu karşılayacak donanım henüz o kadar

yok. O yüzden zorlanıyoruz diye düşünüyorum yani. Yani bizim üniversite açısından da öyle olduğunu düşünüyorum yani. Diğer üniversitelerde nasıl bilmiyorum. Ama pratik anlamda yeterli olmadığını düşünüyorum. Yani doktorluk gibi aslında ruh sağlığı alanındaki çalışmaların da deneyime dayalı bir dönemlerin olması gerektiğini düşünüyorum. O, üniversitede yoktu. O yüzden eksik buluyorum aslında üniversiteyi.

4.1.6.3. Güç Bir Dönem Olarak Mesleğin İlk Yılları

Ayşe'nin anlatısının ikinci kısmı, mesleğe başladıktan sonraki ilk yıllar olarak görülebilir. Ayşe, bu yıllarda hem kişisel yaşamındaki değişimden hem de çalıştığı ilçede tek rehber öğretmen olmasından kaynaklı zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Bu süreçte mesleki anlamda yardım alabileceği kaynakların sınırlı olmasının güçlük yaratan bir unsur olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

...Ondan sonra bittikten sonra şey oldum hani herkes KPSS'ye giriyor ben de gireyim. İş görüşmelerine falan da gittim orada da böyle çok özelde rahat çalışabileceğimi falan görmedim, çalışılmıyor yani. Orada da sıkıntı vardı. Anaokullarına falan da gittiğimde aynı sıkıntıyı yaşadım. Madem öyle KPSS'ye de gireyim dedim yani fark etmiyor. Hazırlanmamıştım KPSS'ye girdim. İşte 68 puan almıştım o zaman. İstanbul'u yazdım. Civar illeri de yazdım. Düzce'yi yazmıştım. Düzce'ye atandım. Düzce X'e [Düzce'de bir ilçe – X olarak kodlanmıştır.] atandım. İlk atamam orasıydı. X'de bir liseydi. O zaman hem genel lise hem süper lise vardı ya, yabancı dil ağırlıklı lise, oraya atandım. Tabi ben şeydim orada, ilçede tek rehber öğretemdim. Şimdi hem tecrübesizim, hem tek rehber öğretmenim, beklenti çok fazla çok zorlanmıştım ben orada. Yani danışabileceğim kimse yok, önümde hiçbir şey yok, sorabileceğim hiçbir şey yok. Benim için zordu yani, mesleğimin ilk yılları zor yıllardı. Zaten yani bir ayrılık süreci, hem de o tecrübesizlikten dolayı zordu, zorlandığım bir süreçti.

Ayşe'nin mesleğin ilk yılları ile ilgili anlatımında özellikle üzerinde hissettiği beklentiler ile kurduğu ilişkiye atıflar bulunmaktadır. Yeni atandığı süreçte hem zor vakalar ile ilgili yüklenen hem de evrak işleri ile ilgili sorumluluğun sıkıntı yarattığını ifade etmiştir. Ayrıca yine erişebileceği kaynaklardaki kısıtlılık da bu dönemi güçleştiren durumlar olarak görülebilir.

...Mesela şöyle, yani zor vakalar da geliyor. Bilmiyorsunuz ne yapacağınızı. E danışabileceğiniz kimse de yok. Yani şey...

...Ya şöyle bir çocuk vardı. Sürekli bayılan bir çocuk, sınıf tarafından da dışlanan bir çocuktan ama sonradan öğrendiğimde evlatlık edinilmiş bir çocuk ve bunu arkadaşlarından duymuş. Onunla ilgili sıkıntılar yaşıyor. Ama tek başına da tabi ki... Şunu yaptım, bir psikoloğa yönlendirdim, psikiyatri yaptım ama yine de ben orada bir şey yapmalıyım hissiyatını hep verdiler bana, eksik yapıyorum, hatalı yapıyorum hissiyatını verdiler bana. İşte gider

gitmez benden evrak istediler, doküman istediler, sınıflara gir dediler, çalışma yap dediler böyle. Ama ne yapacağımı bilmiyorum yani böyle. O yüzden biraz böyle zorlandım aslında, sıkıntı yaşadım. Ama sonrasında biraz daha adapte olmaya başladım. Sonra şey olmaya başladı aslında... Allah'tan görevlendirme mörevlendirme yoktu, yani şimdi bir arkadaşla konuştuk bir yerde çalışmış, 5 okula birden görevlendirme gitmiş falan. Öyle bir şey olmadı Allah'tan. Yani öyle olmuş olsaydı daha büyük bir sıkıntı yaşardım ben. "Velilere yönelik ilçede, okulda çalışma yapın" gibi falan gibi şeyler oldu. Gerçi onu planladılar ama yapamadı. Öyle hani dediğim gibi kendimi çok iyi hissetmediğim, yeterli hissetmediğim bir dönemde tek olmak zordu benim için. Beklentiler de dediğim gibi işte sınıf rehberlik çalışmaları ile ilgili şu etkinlikleri, bir de o zaman bilgisayar bilgisayar da çok yaygın değil ya, ne yapacağım, nereden bulacağım doküman falan gibi bir derde düşüyordum daha çok. Bu hani iki ay sonrasında RAM'a gittiğimde daha çok biraz daha doküman toparlayabildim, ne yapılabilir, ne edilebilir falan, oradan biraz daha destek almaya başladıkça daha iyi hissetmeye başladım. Yoksa öbür türlü zordu yani.

Ayşe'nin anlatısında güçlükler yoğun olarak yer alsada, nasıl kaynaklar ile kendini daha iyi hissettiğine yönelik anlatımlar da bulunmaktadır. Okulda daha önce çalışan rehber öğretmenin bıraktığı evrakların ve rehberlik ve araştırma merkezinde yapılan toplantıların, eğitimlerin bu açıdan Ayşe için kolaylaştırıcı bir işlev gördüğü söylenebilir. Ayşe için mesleki katılımın ve meslektaşlar ile kurulan ilişkinin önemli bir noktada olduğu görülmektedir.

...Benden önce okulda bir rehber öğretmen varmış. O evrak işlerini falan iyi toparlamıştı. Onun evraklarına falan bakarak işte bir şeyler yapmaya çalıştım işte. Raporları nasıl yapmış, planları nasıl yapmış falan oradan biraz böyle bir şeyler çıkarmaya başladım falan. Sonra işte RAM toplantıları oldu ilde. Oraya gidip gelince falan biraz daha böyle, sonuçta orada rehber öğretmenler var onlarla iletişim falan kurdum. Öyle geçti, ama o ilk yıl çok zordu. İkinci yıl biraz daha adapte oldum. Yani rehberlik anlamında o zaman kendimi hissetmedim. İkinci sene biraz daha iyiydi tabi benim için. Hem okula alışmak hem mesleğe alışmak anlamında daha iyiydi.

...Ya RAM'a gittiğimizde orada şeyler de oluyordu, eğitimler de oluyordu. Bir, iki, üç günlük eğitimler de oluyordu. Orada şeyi öğreniyordum yani insanların rehberlik anlamında yaşadığı sıkıntıları, problemleri işte üç aşağı beş yukarı aynı olduğunu hani tek olmadığını falan da öğreniyordum. Bir de işte vakalarla ilgili soru sorabiliyordum, olaylarla ilgili soru sorabiliyordum. Evrak, doküman alabiliyorduk o anlamda benim için iyi oluyordu tabi ki meslektaş dayanışması. Aynı okulda bir rehber öğretmenin daha olması çok daha iyi bir şey... Tabi orada da mesleki anlamda anlaşılabildiğiniz, uyuşabildiğiniz durumlarda... Öyle bir şey olmuş olsaydı tabi ki daha iyi olabilirdi. İki kişi, üç kişi olunca daha iyi olabilirdi.

Ayşe, Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği hizmet içi eğitimlere katıldığını ve bu eğitimlerin oradaki meslektaşları ile kaynaşmasında etkili olduğunu ifade etmiştir.

...X'de şey aldım, psikoeğitim çalışması vardı 1 haftalık bir çalışmaydı oraya gitmiştik. Mesleki rehberlikle ilgili çalışmalar vardı. Onun için böyle birkaç gün gitmiştik. Ama oradaki rehber öğretmenlerle kaynaşma anlamında iyi bir şey olmuştu. Onun dışında başka bir şey almadım X'de.

Ayşe iki yıl çalıştığı Düzce'den hem İstanbul'a dönmek istediği hem de zorunlu hizmetini tamamlamak maksadıyla ayrılmaya karar verdiğini, tayin istediğini ve İstanbul'un orta düzeyli bir semtinde bulunan bir meslek lisesine geçtiğini ifade etmiştir.

...Ama ben İstanbul'a da dönmek istiyordum bir yandan. Şimdi İstanbul zorunlu hizmet bölgesiydi, orası normal, değildi. O yüzden şöyle bir şey vardı. Stajyerliğin kalktıktan sonra, kişi istediği zaman zorunlu hizmet bölgesine tayin isteyebilir diye bir madde vardı. Ben ikinci senemi bitirdikten sonra, stajyerliğim kalktıktan sonra İstanbul'a tayin istedim, ailem buradaydı. Buraya geldim, burada da yukarda A [İstanbul'da bir semt – A olarak kodlanmıştır.] Mesleki Teknik Anadolu Lisesi var biliyor musunuz? Oraya tayin oldum ben. 8 sene civarı orada çalıştım.

4.1.6.4. Farklı Roller – Beklentiler ve Mesleğin Farklı Kurumlarda İcrası

Ayşe, mesleki açıdan çok fazla şey öğrendiği bir kurum olan meslek lisesinde 8 yıl boyunca çalıştığını söylemiştir. Bu kurum ile ilgili anlatımında okulun destekleyici atmosferi ile karakterize olumlu bir tablo varken, akademik başarı, disiplin problemleri gibi hususların zorlayıcı olduğu görülmektedir. Ayşe buradaki çalışma stilinin daha çok problem odaklı olduğunu belirtmiştir.

...Yani şöyle meslek lisesi hep zor, evet zorlukları var ama ben orada, mesleki anlamda çok şey öğrendim. Hani benim hayatımda çok da önemli bir yeri vardır A Mesleki Teknik'in. Hem şey, okul ortamı öğretmen ortamı, öğretmenler açısından, öğrenciler açısından çok da destekleyici bir idarecisi vardı, ben oraya atandığım dönemde. O yüzden hani, iyiydi benim için. İyi bir mesleki tecrübeydi. Sanırım 8 yıl çalıştım orada. Şöyle zorlukları vardı. Tabi meslek lisesi öğrencisi biraz daha akademik başarısı düşük, onla birlikte getirdiği davranış problemleri falan da var. Daha çok onlarla uğraşıyorsunuz. Öğretmenlerin şikâyetleri ile çok uğraşıyorduk yani işte sınıf içi disiplini sağlamakta zorluk çekiyorlar falan onla ilgili disiplin dilekçeleri geliyordu. Yani daha çok problem odaklı çalışıyoruz meslek liselerinde. Öyle gidiyor işler. Biraz sıkıntı aslında, öyle olmaması gerekiyor ama başka türlü de yetişemiyorsunuz yani. Hep problem geliyor siz onunla ilgili bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz. Aslında önleyici olması gereken noktada çok da bir şey yapılamıyor. Bölüm öğretmenleri çok destekleyici oluyor bir kısmı. Hani

tecrübeli olanlar çok da böyle ilgili olan öğretmenler vardı. Ya ilgisiz öğretmenler de vardı ama iyiydi yani. A benim açımdan kendimi mesleki anlamda iyi hissettiğim bir yerdi.

Ayşe bu kurumdaki öğrencilerin ve genelde ise meslek lisesi öğrencilerinin zorlayıcı tarafları ile birlikte, keyifli ve samimi bir yanı olduğundan bahsetmiştir. Bu meslek lisesinin kurumsal kültürünün daha eskiye dayanmasının da olumlu yaşantılar arasında sayılabileceğini belirtmiştir.

...Ya orada, hatırlamaya çalışıyorum. Çocuklar keyifliyidiler bir kere, eğlenceli çocuklar aslında. Ama tabi zorladıklarında da çok zorluyorlar. Yine neyi hatırlayayım. Ya işte şey oluyordu, hep kötü şeyler de geliyor aklıma, çocukların yapmış olduğu hırsızlık olayları olmuştu. Yine bir istismarla ilgili bir olay olmuştu. Ama şey güzeldi mesela orada, biraz kurumsal bir okul orası. Çok eski, Türkiye'nin ilk meslek liselerinden. Mezunlar günü, talaş böreği günü işte geleneksel günler... Öğrencilerin katılımının olduğu sosyal faaliyetler falan çok oluyordu, öğrenciler çok aktif de katılıyordu. Çok da güzel oluyordu. Mesela münazaralara falan katılmıştı bizim öğrencilerimiz, ... O dönem çok iyi hatırlıyorum çocuklar böyle çok iyi bir motivasyon içerisindeydiler. Aslında şey olarak çok güzel pratik zekâları var da, başka türlü çalışıyor kafaları, bilmiyorum. Ama şey açısından tabi, diğer meslek liseleriyle karşılaştırıldığında gene de hani başarı açısından daha iyidiler. İlk başladığım zaman hiç kız öğrenci yoktu okulda, o biraz değişik gelmişti bana sadece erkek öğrenci. Sonra bir iki kız öğrenci geldi. "A kız öğrencimiz geldi, ne güzel oldu" falan moduna girmiştik. Sonra yavaş yavaş artmaya başladı. Kız öğrenci gelmeye başladı.

Ayşe'nin mesleki yaşam öyküsünde, kişisel yaşamı ile mesleki yaşantısı arasında çeşitli bağlantıları olduğu göze çarpmaktadır. Ağabeyinin hastalığı süresince ve yaşamış olduğu kaybın ardından çalıştığı kurum tarafından desteklenmesine dikkat çekmiştir.

...Ya ben Düzce'de ikinci senemi bitirdim. Tayin istediğim dönemde abim hastalandı tam böyle o seminer dönemiymi. Buraya geldik... ...Tabi ben hasta olduğumu duydum ama o şey yani normal bir hastalık diye düşündüm. Buraya geldiğimde öğrendim lösemiymi. Tam böyle A'ya atandığım, ilk başladığım sene onun hastane süreci vardı. 6 – 7 sene bir hastane süreci vardı. Sonrasında kaybettik zaten. Yani böyle şey, benim için yeni bir başlangıç, onun yanı sıra kişisel yaşamımda zor bir dönemim olduğu bir dönemdi. A benim için belki o anlamda iyidir. Beni zorlamadı, yormadı yani. Yeni başlamıştım ama şey yaşamadım böyle çok X'deki gibi yoğun bir kaygı yaşamadım, sıkıntı yaşamadım. Şimdi öyle bir zor dönemde okul da beni zorlamış olsaydı ya da idarecilerim de beni zorlamış olsaydı çok daha zorlanırdım diye düşünüyorum. Ama hani böyle kendimi biraz daha rahat hissettiğim, daha esnek olabilen bir yer olduğu için, eee tamam, zorlandım, mesleki yaşamıma da belki etkisi olmuştur, olmaması için uğraştım ama olmuştur mutlaka. Ama kendimi çok şey, desteklenmiş hissettiğim bir

dönemdi. O yüzden hani A benim için o dönemleri rahat geçirebildiğim, daha benim için kolaylaştırılan bir yerdi, daha nefes alabildiğim bir yerdi. O yüzden benim için önemli.

Ayşe bu dönemde epeyce etkilendiğini ifade ettiği bir çalışma olarak grup süpervizyonundan bahsetmiştir. Eğitimin, psikolojik danışma iyi yapıldığında işlevsel olduğunu ayrıca kendi kişiselliği ile mesleği yaparken yaşadıkları arasındaki bağlantıyı anlaması açısından faydalı bulunduğunu belirtmiştir.

...Şöyle, aslında şunu hatırladım, kaçırdım aslında çok önemliydi benim için. A'dayken biz grupla, problem odaklı grup çalışmaları vardı, RAM tarafından düzenlenen. Grup liderimiz ... bir rehber öğretmendi. Emekli olmuş ama grup çalışması yapan bir hocaydı. Çok saygı duyuyorum ve çok seviyorum mesleki anlamda işte benim dönüm noktalarımı oluşturan kişilerden biridir. Çünkü o grup çalışmalarında mesela ben 5 sene, 4 sene ya da 5 sene katıldım. İlk katıldığımda çok bir şey anlamamıştım nedir, ne yapıyoruz... Hatta böyle biraz geri de durmuştum çıksam mı falan diye. Ama sonrasında böyle şeyi konuşuyorduk yani mesleki anlamda orada yaşadığımız zorluklar ver bizimle bağları. Hani kişisel bağları... Aslında biraz böyle süpervizyon gibi bir şeydi bence. O benim için çok önemliydi ve şeyi gördüm yani. Aslında rehberlik veya psikolojik danışmanlık iyi yapıldığında yani ... iyi yaptığını, iyi yapan insanlardan olduğunu gördüm. Demek ki aslında iyi yapıldığında aslında çok da işe yarıyor dediğim insanlardan biriydi. İşte o süpervizyon süreçlerinde bazı öğrendiğim şeyler oldu. O öğrendiğim şeyler mesleki anlamda dönüm noktalarım oldu. Mesleki şeyleri, hani öğrendiğim, pratikte daha çok ne yapabileceğimi öğrendiğim şeyler oldu. Şeyi fark ettim yani, bize bunu hep söylüyorlardı ama mesleki çalışma ile kişisel bağlarınız, hani o duygularınızı karıştırmanız, transferans, onun gibi şeyler yani, daha çok bizim ve mesleğimizin ilişkisini anlamlandırdığımız o çalışma benim için çok önemliydi o problem odaklı grup çalışması. Onu niye unuttum bilmiyorum. Aslında benim için çok önemli bir çalışmaydı. 4 senelik bir çalışmaydı ama her seferinde yeni şeyler öğrendiğim hem kendime hem mesleğime dair öğrendiğim şeyler vardı yani.

Ayşe, 8 yıl çalıştığı bu kurumdan, değişiklik yapmak maksadı ile tayin istediğini ve üst düzey bir erkek imam hatip lisesine geçiş yaptığını ifade etmiştir. Bu tercihinde sınav puanının yanı sıra, daha küçük yaş grubu ile çalışmak ile ilgili tutumunun da etkili olduğunu belirtmiştir.

...8 yıl oldu artık dedim ki, çok oldu bir değişiklik yapmak lazım diye düşündüm. 8 yıldan sonra da şey, B [İstanbul'da bir imam hatip lisesi] İmam Hatip Lisesi'nde açık vardı, bir de şey o zaman Anadolu Liselerine sınavla öğretmen alınıyordu ya, sınava girmiştım, belli bir puan edinmişim. O puana göre de bir yere gideyim diye düşünmüştüm. Yarı dönemde B Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne tayin istedim, oraya gittim.

...Orada da 4 buçuk yıl çalıştım. Yani hep lise tecrübem oldu aslında. Bu arada tayin isterken acaba bir ilkokula gitsem mi, bir ortaokul denesem mi falan diye de düşündüm ama bir türlü ona cesaret edemedim yani. Çocuklarla çalışmayı seviyorum ama sanki böyle çok zorlarmış beni gibi düşündüm uzunca bir süreden sonra. İlkokula gitmedim, orayı yazdım tekrar.

Ayşe, buradaki deneyiminde meslek lisesinin aksine rehberlik servisine öğrencilerin daha çok kendilerinin başvurduğunu ifade etmiştir. Gönüllü olarak rehberlik servisine gelen öğrencilerin, çözüme daha yatkın olduklarını ve bu durumun da görüşmelere olumlu yansıdığını belirtmiştir. Göze çarpan bir diğer husus da kendi cinsiyetinden farklı olan öğrenci grubunun, kendisine açılmak ile ilgili bir problem yaşamamasıdır.

...B İmam Hatip'te çocuklar daha çok kendileri gelmeye başlamışlardı. O zaman şeyi hissediyorsunuz, evet bir şey yapıyorum, onlar görüyorlar ve geliyorlar. Hani kendileri geliyorları görünce daha bir işe yaradığınızı hissediyorsunuz. Yoksa daha bir sürekli birileri şikâyet üzerine gönderdiklerinde, çocuk zaten çok gönülsüz oluyor. Çözüme çok yatkın olmuyor. Tamam, bir süre sonra belki bir kısmı oluyor ama bir kısmı olmuyor. B İmam Hatip'te mesela bir erkek öğrenci, orası da erkek ağırlıklı, erkek ağırlıklı derken sadece erkek zaten, şeydi mesela, bence bir erkek rehber öğretmeni ile paylaşamayacağı bir şeyi, benle paylaşmıştı çok özel. Ya dedim ki o zaman, demek ki, bir şeyler doğru gidiyor ve gelip benimle paylaşabildi. Tabi yönlendirmem gereken bir durumu ama o açıdan benim için iyiydi.

Ayşe, imam-hatipte çalıştığı döneme denk gelen yıllarda aile danışmanlığı eğitimine katıldığını ifade etmiştir. Bunun yanında Milli Eğitim tarafından organize edilen birkaç günlük eğitimler olsa da daha uzun süreli bir eğitim olarak aile danışmanlığı eğitimini göstermiştir.

...Herhalde 5 – 6 yıl önce ... aile danışmanlığı eğitimi aldım 1 yıl boyunca. Teori ve işte süpervizyonla birlikte. E çok yeterli olmadı, iyiydi ama sonrasında kendimi geliştirmem, devamını getirmem gereken bir süreçti. ...İşte birer günlük, ikişer günlük eğitimlerden faydalandım ama böyle uzun soluklu aldığım bir tek aile danışmanlığı vardı yani eğitim olarak.

Ayşe, aile danışmanlığı ile ilgili düşüncelerini de detaylandırmıştır. Bu kapsamda farklı meslek gruplarının bir arada olmasının ve programın süresinin kısa olmasını eleştirirken süpervizörlerin ve eğitimcilerin etkinliğinden de bahsetmiştir. Ayrıca yeniden öğrenci olmanın kendisine iyi geldiğini ifade etmiştir.

...Ya valla aslında o iyiydi, güzeldi. Yani mesela dışarda iki tane aile danışmanı da geldi, bize süpervizyon çalışması yaptılar. Biraz sıkıştırılmış bir programdı. Bir de bizim yanı sıra, hemşireler vardı, sosyoloji mezunları vardı. Şimdi karışık almak çok doğru olmuyor gibi geldi bana çünkü yani bizim temelde bildiğimiz bazı şeyleri tekrar almaya görmeye başladık. Tabi hatırlamak iyi bir şey ama onlar bilmiyor oldukları için hani onları da alması gerektiği dersler olması gerektiğini düşündükleri dersler olduğu için bir daha üstünden geçtik. Ha belki gruplar ayrı olabilir. İşte rehber öğretmen grubu ayrı, onların grubu ayrı olabilir. Çünkü alınan eğitimler farklılaşabilir orada, çünkü biz biraz daha pratiğe yönelik, teori kısmı biraz üstünden geçerek pratiğe yönelik çalışmalar yapabiliirdi. Sıkıştırılmış bir programdı ama güzeldi yani. Hani eğitimciler gerçekten çok iyidiler hani güzel bir eğitim dolu doluydu. Ama gene süpervizyon yeterli değildi bence. Hani onun için genelde alındığında 2 - 3 - 4 yıllık eğitimler oluyor ya, biz tüm böyle sıkıştırılmış belli bir programdı onu aldık. Ama yine de iyiydi, o bir yıllık süreç, eğitim almak, yeniden bir şeyleri öğrenmeye başlamak falan o güzel bir şeydi, o iyiydi yani ama sonrasında ama ben getirmedi.

Ayşe, 4 buçuk yılın ardından, imam – hatip lisesinden ayrılma kararında okulun, öğrencilerden ve öğretmenlerden beklentilerinden kaynaklı bir takım problemler yaşamasının etkili olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birincisi, özellikle okul proje okulu olduktan sonra yapılan etkinliklerin reklam maksadı taşıması, ikincisi ise öğrencilerin doğal gelişim özelliklerinin sanki problem davranışlarımı gibi algılanması olarak özetlenebilir. Ayşe, işaret ettiği atmosferden ötürü, bu okuldan ayrıldığını ifade etmiştir.

...4 buçuk yıl da orada çalıştım. Tabi orası da öğrenci profili açısından biraz daha meslek lisesinden farklı yani başarılı öğrencilerin olduğu, işte biraz daha üniversite hedefinin olduğu öğrenciler vardı. Bir de imam hatip lisesiydi, farklı profil vardı. 4 buçuk yıl çalıştım, orada da şeyin, meslek lisesindeki tam tersi, tamam problemler var, yine problem odaklı da gidilebiliyor ama beklenti daha farklı. Orada ihtiyaçlar daha farklı. İşte üniversite odaklı, meslek odaklı eğitsel mesleki rehberlik odaklı... Hani beklentiler o yönde daha çok, işte başarı odaklı. Son iki yılda da proje okulu oldu o okul. İki yıl, üç yılda... Şimdi proje okulu olunca da şöyle bir şey oluyor. Ben, benim kişisel olarak çok tercih ettiğim bir şey değil. Yani her şey proje okul içeriğinde yani reklam amaçlı daha çok... Böyle şova dönüyor sanki. Ya yaptığınız her şeyi belgeleyin, her şeyi gösterin biz yapıyoruz ediyoruz şeklinde. Ben de çok sevmiyorum onu. Bir şey yaparsınız iyi olur zaten reklamı olur. Çocuğun hayrına olur zaten, onu düşünürsünüz o zaten iyi olur. Ama çocuğun yararın gözetmeden yani işte iyi olsun, reklam olsun, görünsün diye bir şey yapmaktan çok hoşlanan biri değilim. Bir de çok başarı odaklı gidiyor. Yani öğrenci, hem başarı odaklı hem beklenti çok fazla. Yani davranış anlamında da... Rehberlik anlamında örtüşmediğimiz noktalar oluyordu. Yani benim problem olarak görmediğim, problem olmayacağını düşündüğüm şeyler orada biraz daha problem olarak algılanabiliyordu. O yüzden biraz orada da sıkıldım aslında o açıdan. Yani şöyle, yani sonuçta

onlar da genç çocuklar. Yani şöyle, nasıl söyleyeyim çocukların sadece üniversite sınavlarına hazırlanma süreçlerine odaklanıp sadece o tür bir çalışma yapmaktan çok hoşlanmıyorum yani. Tamam, olsun o ama tamamen o olmasın. Tamamen ona dönmeye başladı. O yüzden ben de çok şey yapmak istemedim. Sadece o açıdan çalışmak istemedim. Biraz sıkıldım yani ondan. Rahatsız etmeye başladı beni. Yani dediğim gibi, onlar da gençlik döneminde, çocuklar. Bazı dönemleri diğerleriyle aynı yaşıyorlar. Çok farklı yaşamıyorlar ama şey olunca okullarda öğrenci iyi duruma gelmeye başladıkça hem davranış olarak hem başarı olarak beklenti yükseliyor. Yani gerçekçi olmaktan öteye bir şeye gitmeye başlıyor. Anne – babalar nasıl davranıyorlarsa öğretmenler de öyle davranmaya başlıyorlar, o beni rahatsız etmeye başladı aslında. O yüzden oradan da ayrıldım.

4.1.6.5. Zorlayıcı Ancak Samimi Bir Eğitim Kurumu Olarak Meslek Lisesi

Ayşe bahsedilen sebeplerle imam hatip lisesinden ayrıldıktan sonra hem evine yakın olması hem de daha önce meslek lisesi tecrübesi olması sebebiyle yine bir meslek lisesine tercihte bulunduğunu ve 1 buçuk yıldır bu kurumda çalışmaya devam ettiğini belirtmiştir.

Ayşe'nin meslek lisesine dönük anlatımında, problemlerin yaşanabileceği ancak yine de samimi bir yönü olan kurumlar olarak nitelenmektedir. Ayşe, buradaki öğrencilerin iletişim, çevre temizliği gibi hususlarda sorunları olduğunu fakat güzelliklerinin de olduğunu ifade etmiştir.

...Meslek lisesinde çalışmış olduğum için ve Y'den [İstanbul'da bir ilçe – Y olarak kodlanmıştır.] de çok ayrılmak istemediğim için, evime de yakın burası, burayı tercih ettim. İşte bir buçuk senedir de buradayım. Tabi burayı yazarken “Emin misin burayı yazacağından, zor bir okul, kötü bir okul” falan demişlerdi. Ben A tecrübem olduğu için yine “Olur” dedim. Çok da şey olmaz. Ya burada zorluklar var. Yani yaşadığım da sıkıntılar da oldu. Geçen sene ciddi şeyler oldu yani, istismarla ilgili şeyler de oldu. Benim bildirimde bulunmam gereken durumlar da oldu. Biraz yükü ağır aslında... Ama şey diye düşünüyorum aslında, nerede çalışsam, insanın olduğu her yerde her şey olabilir diye düşünüyorum yani. Yani iyi okullarda da buralarda da her şey çıkabilir diye düşünüyorum. Çocuklar zor... Yani davranış problemleri çok var. İşte ne bileyim çevresini temiz tutmak, insanlarla konuşmak, küfürlü konuşmamak, ya ne bileyim iletişimle ilgili şeyler falan çok zorluklar var. Ama güzellikleri de var. Biraz samimi bir tarafları da var meslek lisesi öğrencilerinin. O açıdan da seviyorum. Bir buçuk senedir de buradayım. Devam ediyoruz işte hocam bu şekilde.

Ayşe, hali hazırda görev yaptığı okulunda yaşadığı ve araştırmada bahsedilmemesini istediği bir yaşantıyı daha önce de olmasından kaygı duyduğu bir durum olarak betimlemiştir. Bunun yanı sıra istismar, madde kullanımı gibi vakalarda *ne yapacağım* duygusu ile karakterize bir tutumdan bahsetmiştir.

...Yani önceki okullarımda da zorlandığım durumlar olmuştu ama bu beni en çok zorlayan şeydi geçen sene yaşadığım, çok zordu. Zorladı derken, zaten hep korktuğum şeydi, böyle bir şey gelecek bana, ne yapacağım falan diye korktuğum bir şeydi. Yani zaten öncesinde öğrencilerle ilgili bir şey geldi...

4.1.6.6. Geleceğe Yönelik Beklentiler

Ayşe gelecek ile ilgili planlarından bahsederken, mesleğin ağırlık yaratan bir tarafı olduğunu belirtmiştir. Psikolojik danışmanın üzerine bu manada yük almaması gerektiğini bilse de, bunun pek mümkün olmadığını ve bazı durumların izlerinin kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca yıllar içerisinde giderek daha fazla güçlük yaşadığını ve emekli olana, sözgelimi 60 yaşına kadar bu işi yapabileceğini düşünmekte zorlandığını belirtmiştir.

Bu gerekçeler ile birlikte, bazı beceriler edinip okul dışı bir sektörde çalışmakla ilgili bir isteği olduğunu ancak fazla risk alan bir yapısı olmadığı için bu planları uygulamada çekingen davrandığını söylemiştir.

...Şeyden, böyle, bizim emeklilik yaşımız kaç bilmiyorum valla ben bu işi yapabilir miyim duygusunu hep yaşıyorum. Yani zor sanki ya bilmiyorum. Bazen çok yorulmuş hissediyorum kendimi. Yani her ne kadar üstümüze almamız gerektiği, bunun için uğraşmamız gerektiği söylense de, olmuyor yani inanın. Çekiyoruz yani, o, bir şekilde kalıyor. Bazı şeyler kalıyor. Belki bizim de bununla ilgili yanı sıra destek almamız gereken mekanizmamız olması gerekiyor. Hani biz alıyoruz, o enerjimizi, olumsuz enerjimizi verebileceğimiz bir yerin olması gerekiyor ama... Valla herhalde 60 yaşına kadar yapmak bu işi zor geliyor. Bilmiyorum sonrası için ne yaparım, şu anda mesleki anlamda çok okul dışında bir planım yok aslında. Ama dönem dönem zorlandığımı hissediyorum yani. Hani ilk zamanlardakinden daha fazla enerjimin düştüğünü, modumun düştüğünü, zorlandığımı hissettiğim oluyor yani aslında. Şey düşündüm yani, eğitimler alıp okul dışında bir sektörde çalışmak hani, işte psikolojiyle ilgili, ondan dışında aslında bu alan dışında bir şey yapmak istiyorum ama o da çok... Biraz garanticiyim, risk almayı da çok sevmiyorum herhalde. O yüzden onu da çok yapamıyorum. Ama şey beni endişelendiriyor yani şu an zorlandığım noktalar var ama 50 – 60 yaşına geldiğimde bu işi nasıl yapacağım endişesini yaşıyorum aslında. Zorlanıyorum. O aklıma geliyor mesela şu anda zorlanıyorsam, o zaman nasıl olurum falan diye düşünüyorum aslında mesleki anlamda. Beni anlayabilir mi çocuklar artık... Bazen şey oluyorum kızmaya başladığımı

düşünüyorum çocuklara, bazı davranışlarına... Kızmamam gerekir normalde mesleki anlamda baktığımızda, artık kuşak farkı mı oluşmaya başlıyor, ben onları anlamamaya mı başlıyorum, nedir o bilmiyorum ama bazen şey oluyor yani böyle olmuyor gibi hissediyorum yani.

Ayşe, mesleğe yönelik tutumunun zaman zaman değiştiğini belirtmiş, mesleği kimi zaman severek yaptığını kimi zaman ise tükenmişlik yaşadığını ifade etmiştir.

...Daha somut, sonuç alabileceğim, sonuç odaklıyım galiba, onu da bilmiyorum. Bir keşfetmiş olduğum bir şey olsaydı, mesleki anlamda bir donanımım olsaydı belki başka şeyler de yapabilirdim. Çok da peşine düşmedim aslında ama ha sevdiğim zamanlar var, böyle tükenmişlik yaşadığım zamanlar da var rehberlikte. Onu dönem dönem yaşıyorum.

4.1.7. Hümeysra'nın Mesleki Yaşam Öyküsü

Hümeysra 17 yıldır resmi kurumlarda psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır. Bunun öncesinde ise 2 yıl bir gündüz bakım evinde sorumlu müdür – psikolojik danışman olarak çalışmıştır. 17 yıllık süreçte 9 yıl boyunca bir ilköğretim okulunda görev yapmıştır. Geri kalan yıllarda ise halen çalışmakta olduğu meslek lisesinde mesleğini icra etmektedir.

4.1.7.1. Yönlendirilen Bir Bölüm Olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Hümeysra'nın mesleki yaşam öyküsü, üniversite tercih dönemi ile başlamasına karşın, mesleği seçmesinde etkili olan faktörlerin bu zamandan daha önceye gittiği söylenebilir. Edebiyata olan ilgisi ve ablasının psikoloji mezunu olması onun mesleği seçmesinde etkili olmuş görünmektedir. Hümeysra'nın ablası, Hümeysra'ya edebiyat ilgisini, çocuk edebiyatına yönlendirebileceğini ve bu sebeple psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünü tercih edebileceğini söylemiştir. Bu yönlendirmenin onun üniversite ve bölüm tercihini yapmasında büyük payı olduğu anlaşılmaktadır.

...Tabi böyle bir tercih dönemi yoktu bizde, girdiğimiz senelerde. Tabi ki aldığımız puanı bilemediğimiz için, önceden tercihlerimizi yapıyorduk. Benim edebiyat ve PDR üzerineydi tercihim. Yani çok da bilerek yazmadım, bizim zamanımızda, ben Antalyalıyım, hani Anadolu'dan geldim ama çok bilinen bir şeyi yoktu, tanınırlığı düşüktü. Memlekette o anlamda rehberlik dediğiniz zaman turist rehberliği gibi algılanan bir şeydi. Ama benim avantajım ablam psikoloji mezunu, İstanbul Üniversitesi Psikoloji. Tamamen onların yönlendirmesi... Ben kendim isteyerek ya da tüm boyutlarıyla bilerek değil

ama edebiyat okumayı hani daha çok şiirlerim vardı, hikâyelerim vardı. Hani beni de şey diye ikna ettiler, çocuk edebiyatına yönelirsin. PDR okuman bu senin için bu anlamda katkı sağlar diye. Aslında şu an tercih danışmanlığı dediğimiz şeyi ben aslında ablam ve arkadaşlarından dolayı olarak bir tercih danışmanlığı yapılmış bana. O günün şartlarında bu çok öne çıkan ya da konuşulan kavramlar, şeyler değildi. Tabi PDR geldi. Dolayısıyla ben de böyle bir seçim yapmış oldum...

Hümeysra'nın anlatısında bu durumun etkisi, üniversite tercihlerinde, üniversite yıllarında doğrudan ortaya çıkarken, bu noktalardaki hızlı oryantasyonun mesleği yaparken de kolaylaştırıcı olabildiği tahmin edilebilir.

...Ama benim avantajım ablam psikoloji mezunu, İstanbul Üniversitesi psikoloji. Tamamen onların yönlendirmesi. Ben kendim isteyerek ya da tüm boyutlarıyla bilerek değil ama edebiyat okumayı hani daha çok şiirlerim vardı, hikâyelerim vardı. Hani beni de şey diye ikna ettiler, çocuk edebiyatına yönelirsin. PDR okuman bu senin için bu anlamda katkı sağlar diye.

...Hani hocalarla ilgili önceden, hani yine etrafımdaki ablalarımın kaynaklı, ablamın arkadaşlarından kaynaklı bir bilgi sahibi olmam benim işimi çok kolaylaştırdı. Dediğim gibi hep o koridorlardaymış gibi hissetmemi sağladı.

4.1.7.2. Tanıdık, Özgür ve Politik Süreçler ile Üniversite Ortamı

Hümeysra'nın üniversiteye yönelik anlatısında, tercih dönemindeki yaşantısına da gönderme yapar biçimde, ablasının psikoloji alanında olmasının ve aynı üniversitede okumuş olmasının, üniversiteye oryantasyonunda kolaylaştırıcı olduğu ile ilgili ifadelerle rastlanmaktadır. Hümeysra, bu sayede, tanıdık bir ortamda olduğunu hissettiğini ifade etmiştir. Ayrıca staj olanakları bulunduğunu ve kitaplara diğer öğrencilerden önce erişebilme olanağına sahip olduğunu belirtmiştir.

...Tabi girdiğimiz andan itibaren konuya çok uzak olmamak, etrafımda hem PDR mezunları hem PDR son sınıf öğrencileri, işte psikoloji öğrencileri olması benim avantajıma oldu. Çünkü psikolojik danışma merkezlerinde çalıştım hafta sonları. Hem mesleki anlamda literatürü öğrenmek adına, terminolojiyi öğrenmek adına beni bu şekilde yönlendirdiler. Ama ben tabi orada mezun olmadığım için işte hafta sonu sekreteri olarak ya da oradaki iç işleyişteki bazı işleri kolaylaştıran kişiler olarak o kadrolarda çalıştım ama etrafımda hep böyle birilerinin olması benim sanki hep ilk günden bu güne sahanın içindeymiş gibi olmamı sağladı. O yüzden hep sahanın içindeymiş gibi hissetme şansı buldum bu açıdan. Hem kitaplara, notlara, bizim zamanımızda çok, hem, tabi bölümlerin hocalarının önerdiği kitaplar vardı ama daha çok ders notları vardı. Ya da fotokopileştirilmiş kitaplar vardı. Benim bu fotokopilere daha öncesinden ulaşma, ne bileyim, böyle kütüphanesi olan kişileri görme, yetişkinler etrafımda olduğu için bu bana

çok büyük avantaj sağladı. Sanki hep böyle mesleğin içindeymiş gibi hissetmemi sağladı. Bir de belki de kişisel kurgu yatkınlığım, hikaye oluşturmam, hani çocuk edebiyatında yönlendirmeleri beni çok teşvik etti ama birazcık belki de o yönüm direk içinde hissetmemi sağladı diye düşünüyorum ben. Böyle başladık.

Hümeysra'nın üniversite dönemi ile ilgili anlatımında öne çıkan bir diğer tema da, üniversitede kendisini ifade edebilme fırsatı bulabildiği ile ilgilidir. Bu bağlamda Hümeysra, hem kendi kişilik özelliklerinden hem de bahsedilen bu ortamdan ve bu ikisinin bir aradalığından kaynaklı olarak üniversite eğitimi boyunca atılğan bir tavır sergilediğini ifade etmiştir. Bu sayede birçok projede yer aldığını, bunun da mesleğe başladığında çok işine yaradığını söylemiştir.

...Öyle hani böyle çok sayı da az olması avantaj, 40 öğrenci, bizim için. Hani hocalarla ilgili önceden, hani yine etrafımdaki ablalarımın kaynaklı, ablamın arkadaşlarından kaynaklı bir bilgi sahibi olmam benim işimi çok kolaylaştırdı. Dediğim gibi hep o koridorlardaymış gibi hissetmemi sağladı. Yatkınlık da şöyle, bir şey olduğunda, bu bölümün malzeme insan olduğu için, daha çok şu ilk ifadelerde, "Her zaman konuşabilirsiniz, sizi burada yargılayacak kimse yok" ya da işte "Bir bilginin tekrarı yok". Bir şey soruluyor işte konuyla ilgili senin yorumun soruluyor, senin bu konudaki düşüncen soruluyor. O yüzden rahat konuşabilirsin dendiği için, ben de zaten konuşmaya yatkın birisiyim, o yüzden erken başladık. Hemen ismimizi söylüyorduk ve o konuyla ilgili fikrimizi söylüyorduk. Hatta felsefe hocası kadar çok konuşmuşuz ki o derste bize şey verdi hani, normal lisans programında verdiği dersi değil de, yüksek lisans programındaki dersi. Bu bilgiler bu arkadaşları için yetersiz, bir üst programı.... Öyle etkileşimi de iyi bir sınıfta olduk. İşte mesela gözlemlerle ilgili ilk çalışma mesela oydu. Kimse mesela yaptığı gözlemi, eksikimiz yanlışımız, ifadelerimiz, yorum katmadan ifadeler kullanmamız gerekiyor vs. burada çok fazla öne atlamıyorlardı. Ya da ne bileyim grup çalışmasında bir şeyde kimse şey yapmıyordu. Belki benim işte bu çok konuşkanlığım sayesinde ben çok fazla her projede ilk baştaydım. Hani, "Yaparız, tamam yaparım, ben yaparım" diye hemen atlıyordum, benim üzerimden bir deneme olmuş oluyordu. Bu da benim kişisel anlamda hem meslekteki sürecimi, sonraki yıllardaki de yapacağımız işlerde de, projelere girerken ya da öğrenciye ulaştırken uygulama esnasında benim işimi çok kolaylaştırdı. Olumlu bir motivasyon kaynağı oldu yani o açıdan. Öyle devam ettik.

Hümeysra'nın üniversiteye yönelik anlatımında, anlatımın neşeli bir tonda devam ettiği söylenebilir. Üniversitenin, öğrencilerin kendini ifade etme noktasında sağladığı destek ile ilgili aşağıdaki kısım alıntılanmıştır. Hümeysra, bu destekleyici ortamın kendisini, mesleğe başladıktan sonra da rahat ettirdiğini ve yapılan toplantılarda herhangi bir kaygı duymadan söz aldığını belirtmiştir.

...O kadar çok, dediğim gibi çok konuşkan biri olmamdan kaynaklı, yani mesela şeyi, sosyal öğrenme, Bandura mıydı? Mesela Bandura'nın kuramı oradan mesela sürekli işte kaldırıp, sosyal öğrenme, "Ben Hümeýra, Bandura Kuramı." Veya işte bu konuda konuştuğum için öyle kalmıştı adım. Bandura Hümeýra şeklinde. Dolayısıyla hemen bir şekilde sonraki yıllarda da hemen çalışmaların içerisine hemen dâhil olmamı, belki o Bandura Kuramı'nı sürekli tekrarlamamdan kaynaklı...

...Her şeyi sosyal öğrenmeye bağlayıp o günkü ders içeriği açısından... "Hümeýra" deyip o kadar hızlıyım ki, parmağı kaldırıyorum ve hemen, hocalar da istiyor ki hemen isminizi söyleyin, biz de isimlerinizi öğrenelim. Kimsenin herhalde yaka kartı falan hazırlamak aklına gelmedi herhâlde o zaman, öyle bir şeydi. Branş anlamında da öğrenciyi merkezde tutan bir bölüm olduğu için bizi tabi o anlamda teşvik ediyorlardı. Ben "Hümeýra" deyip Bandura'dan devam ediyordum. Bandura Hümeýra kalmıştı. Ama sonra da öyle kaldı. Yani sonra da beni besledi. Yani zaten olan bir şeyi sonraki yıllarda da, beslemiş oldu. Hala bir toplantıda böyle yirmi kişilik, otuz kişilik küçük bir grup çalışması, rehber öğretmenler ya da fark etmez başka birileriyle olduğunda hemen çıkıyorum falan yani.

4.1.7.3. Mesleğin İlk Yılları – Gündüz Bakım Evi

Hümeýra, üniversiteden mezun olduktan sonra gündüz bakım evinde göreve başladığını ifade etmiştir. Burayı tercih etmesinde, üniversite yıllarında yaptığı stajların ve çevresindeki kişilerin bu tip kurumlar açmalarının etkili olduğunu söylemiştir. Burada üstlendiği rollerden bahsederken, hem pedagoğ olarak hem de yönetici pozisyonlarını eş zamanlı olarak yürüttüğünü belirtmiştir. Bu iki tür görevi birden yürütmesinin hem prosedürleri öğrenmek hem de pedagoji alanında deneyim kazanmak açısından kendisi için faydalı olduğunu ifade etmiştir. Hümeýra, okullarda psikolojik danışmanların, idareden çok kopuk olmadıklarını ve bir biçimde yönetsel süreçlere katıldıklarını; gündüz bakım evindeki yöneticilik pozisyonunda çalışmasının da bu ilişkiyi daha işlevsel bir biçimde inşa etmesine olumlu katkı verdiğini ifade etmiştir.

...Ben o dönemde, şeyi tercih ettim, özel okul öncesi kurumları tercih ettim. Yani Milli Eğitim'e değil o zaman sosyal hizmetlere bağlıydı kurumlar. Onlar şey diye geçiyordu, gündüz bakım evi. Orada tabi biz mezuniyet belgesi ile beraber yönetici olarak, sorumlu müdür diye bir kavram vardı. E tabi sosyal hizmetlere bağlı olduğu için taramaları, incelemeleri biraz daha farklıydı Milli Eğitim'den. Ben o yüzden iki yıl kadar böyle bir kurumda çalışmayı tercih ettim. O da şundan kaynaklı, öğrenciyken ben şeyde çalıştım hep hafta sonları ya da işte tam zamanlı olmayan, yarı zamanlı şekilde hep mesleki çerçevem içerisinde yani benim mesleğime yakın yerlerde çalıştım. Dediğim gibi danışma merkezleri, gündüz bakım evi diye geçtiği için o dönemde, çünkü yakınlarımdaki insanlar böyle kurumlar açtıkları için ben o

kurumlarda tam kendi vasfıma uygun işler değildi ama o işleyişi göreceğ öğrenecek bir alt yapıyı oluşturdum. Ondan kaynaklı iki yıl öyle bir tercihim oldu. Hatta bir kurumun baştan kuruluşu, tüm o işlemler, çünkü metrekareye göre öğrenci hesabı var, içerdeki aydınlatmadan, öğrenci tuvaletine kadar yönetmelikler bütünü var. Tabii çok acemisiniz. Yani o prosedür kısmı ayrı bir boyut, bir de içerde hem öğrencinin, en az kırk öğrencinin tüm sosyolojik – psikolojik alt yapısı var. Ailelerin yetiştirmesi var çok güzel bir aralık 3 – 6 yaş. Performansı, hepsinin de farklı... 3 yaşın farklı bir şey gerektiriyor, ihtiyaçlar açısından. 5 yaşın, 6 yaşın farklı... O benim için çok güzel bir tecrübe oldu aslında. Kurumun başlaması, başlatılması ile ilgili bir süreç hem yönetsel anlamda PDR'yi yansıtmak bir de o kurumun pedagoğu olarak işleyişi götürmek.

...Mutfaktaki yemekle ilgili de, hani çocukların sağlıklı olmaları adına da, hani işte besin değeri açısından olması gereken kısma da karışıyorsunuz işte oradaki çalışan öğretmenin öğrenciyle olan diyaloguna da. Ailenin gelişimine, eğitimine de etki ediyorsunuz. Orası çok komplike bir alan. Belki de hani şey, farklı yönlerimin gelişmesine etki etti diye düşünüyorum ben. Çünkü okullarda da rehber öğretmenler idareden çok kopuk değiller. Hani işleyişi görmeniz o anlamda, detaylandırmanız adına önemli bir kısmını belki öyle bir idari tecrübeyle sağlamlaştırmak ya da ne bileyim o kapıların açılmış olmasını sağladı bana.

Ancak Hümeysra, buradaki işleyişin ticari kaygılardan dolayı, öğrencinin yararından çok kârlılığa yönelik olabileceğini ifade etmiştir

...Onların tabii yönetsel ihtiyaçları daha çok paraya dönük. Maddi kazanım elde etmek adına daha kötü malzeme ulaştırma, öğrencilerin ihtiyaçlarını mesela, yiyecek içecek... Kalifiye eleman çalıştırmama... Doğalgazı kapatma gibi bazı şeyler yapıyor yani siz de buna ses çıkaramıyorsunuz. Ses çıkarıyorsunuz bu sefer de kötü oluyorsunuz. O yüzden orada ahlaklı bu işi tam düzgün yapan kişiyle karşılaşmadım. Hani o kurumsal anlamda başından sonuna kadar bulundum, açılışından o sürece dâhil olarak ama zaman içerisinde insanların önceliğinin para olduğunu, kimsenin başkasının çocuğunu düşünmediğini görünce aslında ben devlete yöneldim. Orada madem böyle bir şeyin malzemesi olmaktansa giderim başımı açar çalışırım diye düşünme noktasına getirtti beni bu süreç.

...Sonra işte devlet süreci başladı. Orada rehber öğretmen kalıbıyla başladık artık.

4.1.7.4. İlköğretim Deneyimi

Hümeysra, belirli sebeplerden dolayı gündüz bakım evinden ayrıldıktan sonra bir ilköğretim okulunda göreve başladığını belirtmiştir. Buradaki yaşantısı ile ilgili olarak, okulun kalabalık olduğunu, tek rehber öğretmen olduğunu ifade etmekle birlikte, göreve başladığı dönemde işin el yordamıyla yapıldığından bahsetmiştir.

Bugün kullanılan standart formların, taslak planların vb. o dönemde olmadığını ve hepsinin manuel yapıldığını söylemiştir.

...Orada tabi 1500'le başladık herhalde, 1500 1600, tam gün bir okuldu. Giderek sayı arttı tabi. Tek rehber öğretemdim, uzunca yıllar da tek rehber öğretmen olarak kaldım. Tabi orada bizde mesela şey de yoktu. Planları elle yapıyorduk o zaman, o hazırda başvurduğumuz, bilmiyorum belki size kısmet oldu mu? Bazı RAM'lar sonradan işte bu web sitelerinin açılmasıyla, RAM'ların çalışmaları paylaşması, yıllık planları paylaşması vs. çok şey değildi, yaygın değildi, yoktu. Tamamen manuel, kendi bilgilerinizle, işte, RAM'a mesela öğrenci bildiriyle ilgili tamamen kendi yorumlarınızı ya da çocukla ilgili elinizdeki verileri yazıyordunuz. Eğitsel gönderi formları vs. hiçbir şey yoktu. Sadece işte sınıf öğretmenlerinin bu çocukla ilgili bir çalışma yapalım demesiyle başlıyordu.

Hümeysra ilköğretim okulunda çalışırken birçok farklı alanda ihtiyaçları olduğunu gördüğünü ifade etmiştir. Kendi deyimiyle oda rehberliğinin işler olmadığını gördüğü noktadan itibaren mesleki yöneliminin daha çok önleyici çalışmalara kaydığını belirtmiştir.

...Aileye ulaştığımızda ailede başka bir sorun olduğunu görüyorsunuz. Bunun sürdürülebilirliğinin olmadığını fark ettiğimde zaten bu sefer önleyici rehberlik benim için. Aslında hep yolda kendimiz bulduk bunları.

...Hani önleyici, hani o zaman başlamadan ya da ailenin eğitilmesi diye. Ben tabi öğretmenlerle bütüncül bir şekilde çalışma ihtiyacını fark ettiğim için rehberlik odasında hiç kalmadım. Sadece özel görüşmeler dışında.

Hümeysra, bu okulda çalıştığı dönemde okulun ve öğrencilerin ihtiyaç ve algılarına göre çeşitli uygulamalar yaptığını ifade etmiştir. Bunlar arasında öğrencileri sınıftan kendisinin alması ve önlük giymemesini örnek vermiştir. Bununla paralel olarak, Hümeysra her okulun kendine özgü bir yapısı ve hikâyesi olduğunu fark ettiğini belirtmiştir.

Dediğim gibi ilkokul öğrencilerinde hep sınıfta gidip aldım. Hiç önlük giymedim. Hani ee, önlüğün dezavantajlı olduğunu ilkokul kısmında fark ettiğim andan itibaren hiç önlük giymedim. Kendi kazanımlarım, kendi... Bir süre sonra şeyi de her okulun bir hikâyesi olduğunu... Her okul aslında o okulun bir formasyonu geliyor kendi çerçevesinde, veli kitlesiyle, öğretmenlerle, idaresiyle, o okulun hikâyesine uygun davranılması gerektiğiyle ilgili bir algı oluştu bende. Hani o okulun ihtiyaçlarına dönük.

Bu tarzda çalışmanın olumlu manada geri dönüşlerini de öğretmen ve öğrencilerin geri bildirimleri ile teyit eder şekilde aldığını belirtmiştir. Bu bağlamda ekip olarak yaptıkları çalışmaların ilerleme sağladığını ifade etmiştir.

...Birçok boyutları olduğunu görünce bu sefer farklı bir format oluşturarak o okulda 8 yıl çalıştım. İşte 9 yıla yakın... O sürecin bendeki çok, sonraki arkadaşlarla devam eden, hani okuldaki arkadaşlarla da bunu sorguladığımızda aslında öğrenciye ulaşmak için birlikte çok, birlikte belirlediğimiz bir yoldan gittiğimizi, belli bir, genç bir öğretmen kadrosu vardı, idaresiyle beraber... O okula göre hareket edip bir ilerleme kaydettiğimizi sonraki yıllarda öğrencilerden de...

Hümeyra, ailenin ekonomik ve sosyal yapısına uygun bir şekilde hareket etmenin, bazı hazır kalıplarla yönlendirme yapmamanın nasıl karşılık bulduğunu özetleyen bir anekdot paylaşmıştır. Bu deneyim onun için kendi çalışma tarzının onaylandığı bir yaşantı olarak değerlendirilebilir.

...O profildeki bir öğrencimizi annenin ihtiyaçları ve çocukların ihtiyaçları, psikolojik ihtiyaçları o kadar derindi ki, biz aslında anneyi dinleyerek beni kendi başına Bakırköy'e bile gidemeyen bir anne aslında. Ona hadi gidin, psikolojik destek alın ya da aile terapisi alın demek çok havada kalacak bir durumken, ilk görüşmenin sonrasında çıkardı bana para verdi. Hani şimdi televizyonda falan da görüyorlar ya danışma süresinin sonunda, normalde hani para ödeniyor diye. Dedim ki "Yok" dedim. "Buradaki işleyişte bir para yok. Hani böyle bir para almıyoruz biz." Hani şey, psikolojik danışma, psikiyatrik ya da teröpatik, o öyle ifade etmiyor da bunun sonrasında bir para verilmesi gerekmiyor mu? Alında tabi doğrusu o, ama okullarda tabi ki böyle bir şey olmayacak. Velinin zaten bunu verecek şeyi yok. O samimiyeti mesela onu hiç unutmam.

Bu dönemde Hümeyra meslektaşları ile etkileşime girebileceği bir eğitime katıldığını ifade etmiştir. Problem odaklı grup çalışmalarında özellikle meslektaşlar, buluşma ve hem mesleki hem de kişisel paylaşımların büyük bir zenginlik olduğunu belirtmiştir. Özellikle mesleğin ilk yıllarında, yapılan bu paylaşım toplantılarının çok faydalı olduğunu ifade etmiştir.

...Eğitim değil aslında bu bir süreç, paylaşım süreci ama süpervizyonluk gibi. Ama o gurubun, ana gruptaki arkadaş bize burada süpervizörlük yapıp onlar ana gruba taşıyorlardı. Tabi mesleğin başında haftada, iki haftada Salı günleri... RAM'da 20 arkadaş, çok da rehber öğretmen yoktu zaten. Y RAM 7 ilçeye bakıyordu, düşünün, o 7 ilçeden 20 rehber öğretmen zor bulmuşlardı, öyle diyeyim. Meslektaşınızla iki haftada bir buluşmak ve süreçte yaşadığınız, her şey de manuel gidiyor diyorum ya, hiçbir şey bilmiyoruz. Sahadaki işleyişle ilgili bir şey bilmiyoruz ki öyle bir veri de yok zaten. Orada paylaşmak bizim için çok büyük bir zenginlikti, çok büyük bir kazanımdı. Bu 4

yıl kadar sürdü. Sonra o süpervizörümüz başka bir şehre gittiği için o grup bölündü, değişti. Ama o çok büyük bir kazanımdı, zenginlikti bizim için.

Hümeyra 9 yıla yakın bir süre bu okulda çalıştıktan sonra, başka bir okulda birkaç senelik bir deneyimi olduğunu söylemiştir. Burada başka bir psikolojik danışman ile beraber çalıştığını ve kendisinin onun düzenine ayak uydurduğunu ifade etmiştir. Ardından norm fazlası olduğunu ve şu an çalıştığı meslek lisesine tayin istediğini belirtmiştir.

...Yine bir iki yıl farklı bir okulda çalıştım. O da dönüşmekte olan... Orada bir başka arkadaşımın yanına gittim aslında. O zaman başladı benim aslında göçebeliğim. Orada onun hazır kurulu düzeni vardı.

...İlkokul ve ortaokul ayrılma dönemine denk geldi. Tam ayrılamadı binadan dolayı, öğrenci sayısından dolayı birkaç okuldan birisi olarak kaldı o okul, orada bir sıkıntı oldu. Onun arkasından birazcık şey oluştu, eee, nasıl diyeyim, ben o arkadaşın düzenine uydum. Hani okul yıkılacaktı, dönüşecekti derken bu böyle bir yıl geçti. O arada norm fazlası oldum.

4.1.7.5. Özel Bir Aralık Olarak Meslek Lisesi

Hümeyra, okulunda norm fazlası olduktan sonra, aslında eski bir okul olan ancak daha önce mevcudu 150'yi bulmadığı için rehberlik normu açılmamış olan bir meslek lisesine geçtiğini ifade etmiştir. Buraya geçişte, aslında çekinceleri olduğunu ancak fikir aldığı kişilerin buraya geçmesini tavsiye ettiklerini söylemiştir. Bu arada, okulun yenilenmesi için çalışmaların başladığını, başka bir okula misafir olduklarını ve bu sebeple de göçebelikle tanım bulur bir ortamda çalıştığını belirtmiştir. Bu şekilde çalışmak Hümeyra için güç şartlarda da çalışılabileceğini göstermesi bakımından önemli bir deneyim olarak sayılabilir.

...Norm fazlası olunca, Aralık'ta norm fazlaları açıklanıyor, açık olan okullara baktığımda birkaç okul vardı. Bu okul da ilk defa açılmış. Aslında çok eski bir okul burası, ortez protez, Sağlık Bakanlığı'nın açtığı, kurduğu bir profil olarak, altyapısı olarak, bölüm olarak farklı bir okul. O yüzden hep sayısı 60, 70, 80 civarında kalmış öğrencilerin, atölye öğrencisi olduğu için. 150 ilk defa o yıl öyle bir şey olmuş. Ben hani sürprizle karşılaşmamak adına hem okul müdürüyle, etraf, ee, öğrencisiyle, öğretmen kitlesiyle karşılaşmak için çok küçük bir okul tabii. Gittim ve hani idarenin rehberliğe bakış açısı çok önemli rehber öğretmenlikte. Bunu da göz önünde bulundurarak onların o yaklaşımı sayesinde bu okul yazdım. Arkadaşlarımla da istişare ettim yani "Ben ilköğretimde çalıştım hep, liseye geçeceğim, ne yapayım" gibi. Hem Anadolu Lisesi, hem meslek lisesinde çalışan arkadaşları da görerek... Dediler ki, "Meslek lisesi iyi bir aralık. Hem sağlık meslek, öğrencilerin ortalaması anlamında da, puan ortalaması anlamında da, davranışsal

anlamda da, hani bu süreci deneyimlemek adına iyi bir aralık” dendiği için meslek lisesine gelmiş oldum. Sonra hani işte taşınınca biz gene yersiz yurtsuz kaldık. Aslında 5, 6 senedir böyle şey, göçebe gibiyiz. Gerçek anlamda hani planladığımız gibi...

...Ya bu benim kişisel anlamda her türlü koşulda çalışabildiğimi görmemi de sağladı.

Hümeysra birçok fiziksel eksikliğe rağmen öğrencinin faydasına bir bakış açısı ile hareket edildiğinde başarılı olunabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda zaten odada oturmak gibi bir eğilimi olmadığını, eğer özel bir görüşme yapması gerekirse bunu idari odalarda yaptığını belirtmiştir. Bununla beraber okul yöneticilerinin de kendisine bu anlamda kolaylaştırıcı olduklarından bahsetmiştir.

...Hatta yeni bir arkadaş gelirse, “Yoklukta nasıl çalışılır ben gösterdim. Sen de varlıkta nasıl çalışırmış göster diye espri yapıyoruz.” Bence öğrencinin yararına bir bakış açınız olduğu zaman, koşulların, odanın çok da önemli olmadığını görürsünüz. Yani işte, koridorda, şu koridorun dili olsa da konuşsa... Ağlayan öğrencilerimiz, zırlayan, farklı sorunlar yaşayan öğrencilerimiz, bunu abartıp zırlayan durumuna düşen öğrencilerle, kurduğumuz diyalog... Müdür beyin odası, müdür bey çok anlayışlıydı bu konuda... Çok özel konuşmalarda, birebir görüşmelerde öyle oraları kullandık. Onun dışında ben daha çok grup çalışması ve önleyici rehberlik üzerine gittiğim için, öğrencilerle birebir olan çalışmalarda daha çok bulundum. Şimdi mesela ilin bu Levent Yazıcı hocamız, yani PDR kökenli birisinin olmasından kaynaklı, çok büyük, birebir karşılaşma şansım da oldu bir projede. O naiflik projelere de yansımış durumda. Bütün bu işte, Umudum Öğretmenim, Bir Ses İki Hareket, farklı isimlerde bir sürü proje var. Aslında baktığımızda biz bunu süreç içerisinde hep yapmışız. Evet, bir yetim, öksüz profilinde olan öğrenciler zaten liste olarak elimizde var. Yoksa bile bunları çıkartmışız. Ya da yeni yaşamış çocuk, annesini bir ay önce kaybetmiş, okula başlamış ya da hastalık nedeniyle...

Hümeysra liseye geçişini, mesleki anlamda bir dönüm noktası olarak nitelemiştir. Her ne kadar ilköğretim deneyimi kendisi için mesleki anlamda geliştirici bir alan olsa da lisede kendisini daha iyi hissettiğini belirtmiştir.

...Liseye geçmek benim için bir dönüm noktası çünkü lisenin bana iyi geldiğini fark ettim. Evet, ilkokul beni geliştirdi, büyüttü, besledi, ilk yolculuğum, acemiliğim, her şeyim diyebilirim ama lise beni besledi. Lisede daha iyi hissediyorum kendimi. Hümeysra Hoca diye de bir Instagram hesabı kurduk. Öğrenci hani, çünkü çok o kısımdan uzak kalmak da doğru olmadığına karar verdiğim için, öğrencilere oradan da ulaşıyoruz. Daha çok yeni ama... bu şekilde, böyle yani... yani olumlu, benim için dönüm noktası liseye geçmek aslında. Daha kendimi buldum diyebilirim.

Hümeyra'nın liseye yönelik anlatısında, öğrenciler ile yaptığı çalışmalar ve onların verdiği geri bildirimler de yer tutmaktadır. Bu bağlamda, boylamsal olarak nitelenebilecek bir çalışmada 12. sınıf öğrencilerinin ifadelerini anlatısına taşımıştır.

...Burada taze taze taze bir sürü konu var. Burada ne anlatabiliriz? Mesela şeyi paylaşayım geçen gün yaptığım. Şu anki 12. Sınıflar benim geldiğim yıl başladığımdaki 12'ler geçen yıl mezun oldular. Sonraki yıl daha kalabalık bir grup geldi. Yani şu anki 12'ler. Onlar 9'dayken hem başarı olarak hem davranış olarak sorunlu bir gruptu. Onlarla çok çalışmalarımız oldu, 120 öğrenci. 9. Sınıfta onlara 1.dönemden 2.döneme geçerken hem başarılarını hem ilerde kendilerini bu meslekte bu alanda ayakta tutacak dinamikleri yazmaları adına bir 2. dönemde kendileriyle ilgili, "2.dönemde ben" diye bir mektup yazdırmıştım. Şimdi 12'de verdim ben onlara, tabi bu süreci görmüş olduk. Tabi çoğu kendi mektuplarına güldü, bazıları duygulandı hatta davranış sorunları ciddi boyutları olan, duygusal anlamda, davranış sorunu demeyeyim de, cinsel kimlik anlamında da ilerleyişinde farklı boyutları olan bir öğrencimiz, o zaman yazmış, "Çok sorunluyum farkındayım" demiş 9'da. 12'de de "Sizi çok uğraştırdım ama çok yol kat ettim" gibi bir ifade yazmış. Aslında hani böyle şey gibi oldu, o zaman makinesinin sürecini görmüş olduk. Hani benim onları saklamış olmam onların hoşuna gitti, "Nasıl yani, biz mi yazmıştık?" yazmayanlar, isimlerini yazmayanlar, kendi yazılarından bulmak için çok çabaladılar. "Niye yazmamışım ben ismimi" bir 2 – 3 tane ismini yazmayan vardı. Nakil gidenler olmuş, onların mektuplarını okumak isteyenler olmuş, "Hayır, tabi ki" dedik. Yani onları hatırladılar. Böyle güzel bir paylaşım oldu. Bu yılki 9'lara da yaptırarak aynısını. Şey, 9. Sınıf tabi ergenlik olarak çok farklı bir aralık. 9'da farklılar; 10'da 11'de farklılar. 9. Sınıf kafasıyla, psikolojisiyle, duygusuyla nerede olduğunu ama 12'de kendini görme şansını bulmuş oldular. Tabi ben tabi burada devamlılık da var. Ben tabi, ben gitmiş olsaydım bir şekilde onlar yok olacaktı ama böyle özel bir çalışma olmuş oldu. En tazesini bu... Çok şey anlatabiliriz de...

Hümeyra çalıştığı süre boyunca bazı zorlayıcı vakalar ile de karşı karşıya geldiğini ifade etmiştir. Özellikle bildirim yükümlülüğünün olduğu ancak öğrencinin ya da velinin bildirim yapmak istemediği durumların güç yaşantılardan belirtmiştir. Anlatımında bunlardan, her ne kadar kötü hissettiren yaşantılar olarak bahsetse de devamında bu öğrencilerin yanında olduğu için mutlu olduğunu ifade etmiştir.

...Ya kötü hissettiğim... Ya şey konularında kötü hissediyorum aslında, bu, bir öğrencinin gelip işte "Şiddet görüyorum", bunu da yaşadık. "Ailemden şiddet görüyorum." Bildirme zorunluluğumuz var, bildirirseniz çocuk bildirmenizi istemiyor. Bu çok kötü bir aralık.... Okul müdürünü mutlaka bilgilendirmenizi istiyor, kaymakamlık da dâhil hani mülki amirleriniz hepsi bunu istiyor. O çok kötü bir şey, karar verme şeyi. Yine taciz konularında veya bir öğrenci bu anlamda olumsuz bir şey yaşadığında hani ne yapacağınızı biliyorsunuz ama o süreç boyunca, böyle iki de deneyimim oldu, ilçe görevlendirmeleri, önceden adliyede yeterince psikolojik danışman olmadığı için, rehber öğretmenleri görevlendirdiler birkaç yıl önce. Birkaç

yıl önce değil de beş altı yıl önce... Mesela kimse gitmediği halde benim gittiğim bir danışmanlık yapmam ya da çocuk sorgu sırasındayken birisinin yanında olması gerektiği için... Ben o dönemde hamileydim de, o mesela, iyi ki orada, giderken gönüllü gitmedim ama sonra dedim ki, "İyi ki oradaydım". Hatta o tutanağı götürürseniz size ücreti de veriliyormuş, ek ders gibi bir şey de. Onu da talep etmedim. Tabi tacize uğramış ama annesinin babasının akli ve ruhi dengesi yerinde olmayan bir öğrenciydi, lise öğrencisiydi. Ben en azından, ben orada olduğum için polis istediği gibi sorgu sual edemedi. Yani böyle bir şekilde bir öğrencinin yanında olmak hani gerçekten bu mesleğin duygusallığını, önemini, kritik noktasını o iyi vurguluyor. Hani bütün donanımlar tam olsa da gerçekten her koşulda 18 yaşa kadar her öğrencinin bu anlamda, tabi donanımlı ve yeterli arkadaşların bulunması çok önemli. Bu tür tecrübeler hani hem beni kötü hissettiriyor o anlamda böyle bir şeye şahitlik ediyorsunuz ama iyi ki de oradayız, iyi ki de buradayım, iyi ki de gitmişim diyoruz yani.

4.1.7.6. Mesleki Stil – Anti-Oda Rehberliği

Hümeyra'nın mesleki anlatısında, mesleği yapış stili hem nicelik hem de diğer unsurlarla bağlantısı ile önemli bir yer tutmaktadır. Kendi deyimiyle oda rehberliği olarak tanımladığı bu çalışma şeklinin işlevsel olmadığını ve içinde birmiş gibilik barındırdığını ifade etmiştir.

...Yani ben oda rehberliği hiç yapmadım. Hep odada oturup bir psikolojik danışmanmış gibi hiç davranmadım. Hani onu da çok da doğru bulmadım çünkü zilin çaldığı yerde, işte melodik ya da dizi – filmlerinden ya da sık sık okul müziklerinin değiştiği, hani farklı müziklerin olduğu bir yerde psikolojik danışma yapma ihtimaliniz çok düşük. Çünkü bir reaksiyona geçtiğinizde, karşı tarafla bir teröpatik çalışmaya geçtiğinizde bir yandan zil çalması, bir yandan kapının açılması... Çünkü okulda bunu denetlemeniz, kontrol etmeniz çok mümkün değil. Bu çalışmaların olamadığını ya da kanamalı hasta diyeyim, hani belki, o kadar çok yoğun, çok da zor bir bölgede çalıştım ben...

Hümeyra oda rehberliği ile ilgili düşüncelerini daha da detaylandırarak açıklamayı tercih etmiştir. Bu bağlamda, bazı psikolojik danışmanların kendi eğitimlerine devam edebilmek için bu tarz çalışmalar yapabildiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra okul sistemindeki birçok faktörden dolayı, psikolojik danışma sürecinin bir şekilde yarıda kaldığını ve bunun da öğrencilerin iç dünyasında kapanmamış dosyalar bıraktığını ifade etmiştir. Ayrıca bu tarz çalışmanın, yöneticiler ve öğretmenler tarafından rehber öğretmenlere yönelik oluşan olumsuz algıyı da beslediğinden bahsetmiştir.

...O yüzden hani oda rehberliği, psikolojik danışma kısmına hep bir önyargılı ve tepkili oldum. Olmuyor okulda çünkü, kısa süreli çözüm odaklı terapi de aldık, bireysel anlamda hani bu psikolojik destekleme, öğrencileri bu anlamda süreci onlara teröpatik açıdan götürme eğilimlerinin okulda yürümediğini bu 16 – 17 yılda tecrübe ettik yani. Çünkü bir çocukla bir sürece girdiğiniz zaman, ertesi gün, hele de şimdi rehber öğretmene nöbet görevi de verildiğini de varsayarsak, bu arada ben sağ olsun okulum sayesinde böyle bir görevim yok. “Hep nöbettesin sen” diyorlar zaten, böyle bir sürece başladığınızda, ertesi gün çocuk sizle o yüzleşmeyi yaşamak istemiyor. O yüzden bir süre sonra o zaten kendiliğinden engelleniyor. Kendiliğinden artık o süreç bitiyor zaten. Ama bunu ısrarla devam ettirmeye çalıştığınız zaman da, yarım bırakılmış, açılmış dosyalar şeklinde çocukları bırakıyor bazı arkadaşlar diye düşünüyorum. Ya da kendi o eğitimlerine devam etmek adına bazen çok kalabalık okullarda böyle çalışmalar yapan arkadaşlar var... Çünkü kimse fark etmiyor o çalışmaların yapıldığını, devam ediyorlar ama bazen de o dosyalar hep açık kalıyor. Ertesi gün siz bir çocuğun dünyasındaki bir kapıyı, onla beraber araladığınızda, o yolculuğa başladığınızda onu yalnız bırakmamanız gerekir. Süreç böyle, onun ihtiyaçları ve önceliği ve gönüllülüğü önemli ama bu yaş grubu o gönüllülüğü belirleyecek olgunlukta değil zaten. Bıraktığınız zaman da yanlış noktalara, süreçlere kayabilir. O yüzden hani şimdi oda rehberliği küçümseyici bir kelime hani hep böyle dendiği için, özellikle idareciler bize bu hafta işte “Rehber öğretmenler odasında oturur” hani “Başka bir işe karışmazlar” gibi, bize hep kendi gruplarında cezalandıran ya da arkamızdan konuşma şekilleri olduğu için öyle söylüyorum ama bu kelime hoş değil ama böyle de davranılmaması gerektiğini kendi yaşadığım, girdiğim okullarda tecrübe etmiş oldum. Bunun öğrenciye dönüşü, okula dönüşü, kariyer anlamında ya da mesleki süreciniz anlamında size dönüşünde çok olumlu olduğunu gördüm. Yani sadece odadan çalışmak, sadece danışma yapmak ya da öğretmenden ve öğrenciden çok uzak kalmanın öğrenciye de, rehber öğretmene de çok bir katkısı yok. Sadece kendinizi biraz soyutlamış olursunuz. Öğrencinin içinde birebir hareketli işler ya da onların önceliğini göz önünde bulundurduğunuzda şu andan bir ergen grubuyla çalışıyorsunuz. O ihtiyaçlara göre hareket ettiğinizde, öyle bir program belirlediğinizde çok daha etkili ve sonuç aldığınızı görüyorsunuz. Bu da hani mesleki anlamda size bir doyum sağlıyor.

Hümeysra mesleği yaparken çok çeşitli rollerdeki geçişliliğe atıfta bulunmuştur. Güç yaşantıları kolay halledebildiğini ifade etmiş bununla birlikte kimi zaman annelik kimi zaman da rehber öğretmen çizgisinin dışına çıkabildiğini belirtmiştir. Bu konuda değinilebilecek bir diğer husus olarak ise mesleğin kendisi için destekleyici tarafıdır.

...Çok kayıp yaşadım. Hani çocuk sahibi oldum... Kendi kişisel karakteristik özelliklerim bakımından çok takılıp kalmadım. Hani annem rahmetli oldu, kendi bebeklerimi kaybettim, ikiz doğumum oldu onları yedi aylık kaybettim. Bir yerde bırakılması gereken... Dosyaları çok çabuk kapatabildim. Bu da benim kişisel karakterim. Belki de mesleki avantaj da diyebilirim ama onu

oraya, bunu buraya taşır bir halim olmadı. Yani benim bir mottom var böyle “Beni rehber öğretmen çizgimden çıkarmayın” diye. Bazen çıkıyorum çünkü, öğrencilerle bazen ikili ilişkilerde, evde rehber öğretmen çizgimden çıkıyorum yani. Anne oluyorum. Buraya gelince bazen çıkıyorum ama yani rehber öğretmen çizgimden çıkıyorum. Bir de “Rehberlik odası yoksa, rehberlik koridoru var” şeklinde. Bir şekilde ben tutunacak bir dal buluyorum aslında... Mesleğim tutduğum dallardan ve beni besleyen dallardan. Baya bir çınarlaştık.

Hümeyra, mesleğe yönelik tutumundaki olumlu tavrını geleceğe yönelik planlarında da ifade etmiştir. Bu bağlamda, mesleği sever yaptığını ve bu meslekte emekli olana kadar çalışabileceğini belirtmiştir.

...Yani ben bu işten emekli olurum. Ben böyle mutlu, seviyorum. Psikolojik danışmanlık, hani o kısmında değilim, böyle grup çalışmaları, etkileşimler benim için daha iyi...

4.2. Genel Anlatı Temaları

Bu bölümde katılımcıların anlatılarında ortaya çıkan genel temalar verilecektir. Yapılan tematik analiz sonucunda, katılımcıların mesleki anlatılarında, 4 ana ve 3 alt temanın öne çıktığı görülmüştür.

4.2.1. Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar

Belirsizlik, katılımcıların özellikle mesleğe ilk başladıkları yıllardaki yaşantılarını ifade etmek üzere kodlanmıştır. Bu durum, rol ve sorumlulukları netleştirememeye, yalnızlık ve bu tarz durumlarla birliktelik gösteren duygular ile karakterize görünmektedir. Mevcut pozisyonun değiştirilmesine hizmet eden bazı mekanizmaların destekleyici bir yönü olduğu söylenebilir. Bununla beraber bu mekanizmalar sistematik bir yapı özelliği göstermemekte ve bunlar ile kurulan ilişki genellikle bireysel çabaya dayanmaktadır. Bu mekanizmalar arasında, meslektaşlarla kurulan ilişki, çeşitli işbirlikleri ve mesleki eğitimler sayılabilir.

4.2.1.1. Belirsizlik

Birçok anlatı tercih dönemi ve üniversite yaşantıları ile başlamaktadır. Bununla beraber mesleğin ilk yıllarına dair anlatılar genellikle ne yapacağını bilememeye duygusunu çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla üniversiteden sonraki süreçte belirsizlik temasını çağrıştıran anlatılar ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, Ali'nin anlatısında okuldaki yöneticilerin dahi rehberlik ve psikolojik danışmanlığın ne olduğunu bilmedikleri ve hatta kendisinin de mesleği tam olarak anlamlandıramadığı görülmektedir.

...Merkeze çok yakın. ... İlköğretim Bölge okuluydu. E tabi onlar için de, ben gittim okula müdür "ne bu bölüm, ne" dedi yani. Okul müdürü de bilmiyordu. İşte, işin açıkçası ben de bilmiyordum. "Ben n'apıcam" diyordum yani. Staj şeyi geçirdik ama tam yani kavrayamadım. Ney, ne acaba... İşte tabi internet ortamı yok. İnternet var da yok yani. Bir şeye ulaşmak mümkün değil yani. (Ali)

Seher'in mesleği yapmaya başladığı ilk dönem ile ilgili anlatıları Ali'nin söyledikleri ile paralellik taşımaktadır. Çalıştığı kurumun yapısal özelliklerine de değinerek kendisini *hiçbir şey bilmez bir haldeydim* şeklinde ifade etmektedir.

...Tabi rehberlik araştırmanın kendisi farklı bir dünyaydı. Orası biraz hızlı bir dalış oldu. Orada hani öğrencileri değerlendirmek gerekiyordu, bir takım testleri bilmek gerekiyor. Bire bir görüşmelerde hani bir takım şeyin, niteliklerin olması gerekiyor. Ben bayağı şeydim yani, 35 – 36 yaşında öyle hiçbir şey bilmez bir haldeydim falan. (Seher)

Ayşe'nin bu döneme dair anlattıklarına, daha çok kendini yetersiz hissetme duygusunun eşlik ettiği yaşantılardır. Ayşe, bu bağlamda destek mekanizmalarının olmayışından bahsederken aynı zamanda kendisine yönelik beklentilerin de zorlayıcı olduğunu ifade etmiştir. Kendisinden istenen evraklar ve çalışmalar onun mesleki manada psikolojik yükünü arttırmış görünmektedir.

...O zaman hem genel lise hem süper lise vardı ya, yabancı dil ağırlıklı lise, oraya atandım. Tabi ben şeydim orada, ilçede tek rehber öğretemdim. Şimdi hem tecrübesizim, hem tek rehber öğretmenim, beklenti çok fazla çok zorlanmışım ben orada. Yani danışabileceğim kimse yok, önümde hiçbir şey yok, sorabileceğim hiçbir şey yok. Benim için zordu yani, mesleğimin ilk yılları zor yıllardı. Zaten yani bir ayrılık süreci, hem de o tecrübesizlikten dolayı zordu, zorlandığım bir süreçti. (Ayşe)

...İşte gider gitmez benden evrak istediler, doküman istediler, sınıflara gir dediler, çalışma yap dediler böyle. Ama ne yapacağımı bilmiyorum yani böyle. O yüzden biraz böyle zorlandım aslında, sıkıntı yaşadım. (Ayşe)

Hümeyra, diğer katılımcılara göre daha evvel mesleki faaliyetlere başlamış olsa da onun anlatısında da kurumsal işleyiş bakımından bir mesleki yalnızlık göze çarpmaktadır. Bu bağlamda işleyişte standardın olmadığı ve buna bağlı olarak kendi bilgisi dâhilinde işleri yürüttüğü anlaşılmaktadır.

...Tek rehber öğretemdim, uzunca yıllar da tek rehber öğretmen olarak kaldım. Tabi orada bizde mesela şey de yoktu. Planları elle yapıyorduk o zaman, o hazırda başvurduğumuz, bilmiyorum belki size kismet oldu mu? Bazı RAM'lar sonradan işte bu web sitelerinin açılmasıyla, RAM'ların çalışması paylaşması, yıllık planları paylaşması vs. çok şey değildi, yaygın değildi, yoktu. Tamamen manuel, kendi bilgilerinizle, işte, RAM'a mesela öğrenci bildiriyle ilgili tamamen kendi yorumlarınızı ya da çocukla ilgili elinizdeki verileri yazıyordunuz. Eğitsel gönderi formları vs. hiçbir şey yoktu. Sadece işte sınıf öğretmenlerinin bu çocukla ilgili bir çalışma yapalım demesiyle başlıyordu. (Hümeyra)

Mesleğin ilk yıllarında yaşanan belirsizliğin bir boyutu da profesyonel tonun henüz yakalanamamış olması ile ilgili görünmektedir. Bu açıdan birçok katılımcı kendi tonunu daha duygu yoğun, empatiden çok sempatiye yakın bir özdeşim ile açıklamaktadır. Özellikle dezavantajlı gruplarla kurulan bu duygu yoğun ilişki Burak'ın anlatısında özel gereksinimli öğrencilerin velilerinin hayat hikâyelerini dinlerken kendini göstermektedir. Ali ise yatılı bölge okulunda okuyan öğrenciler ile kurduğu ilişki aynı tonu içinde barındırmaktadır. Seher de aynı biçimde rehberlik ve araştırma merkezinde başladığı yıllarda görüşmeleri etkiyecek düzeyde duygulanım yaşadığını ifade etmiştir.

...Başladığım zamanlarda daha duygusaldım olaya. Olaylara daha duygusal yaklaşırdım. (Burak)

...O üniversite gerçekliği, üniversitedeki teori ile bugün ülkedeki, milli eğitimdeki ya da okullardaki yaşanan gerçeklik birbirinden farklı. RAM'a geldiğimizde demin konuşmanın başında da söylemiştim, RAM okuldan daha farklı. İlk başladığımda ben RAM'a özel eğitim bölümünde başladım. İşte arkadaşlarımız testler yapıyordu. Biz de velilerin yaşam öyküsünü, velilerden çocukların yaşam öyküsünü dinlerdik. Ben 1 yıla yakın velilerle birlikte hep ağlamışım. Veliler anlatırken yaşam öykülerini ağlardı, ben de ağlardım. Çünkü o kadar trajikomik hikâyeler vardı ki yani kayınvalidesinin çocuğunun göbek bağına paslı bir makasla kesmesinden, ya da bir başkasında düşük yapmak için farklı kocakarı ilaçları kullanıp ama çocuğu düşüremeden çocuğu doğurduğunu, engelli olduğunu bizzat bu velilerin anlatımlarından bilirim. (Burak)

...Ya zaten çocuklar yatılı okulda böyle biraz daha, duygu tarafım benim ağır olduğu için... Rehber öğretmenlikten ziyade böyle bir baba, abi rolüyle orda iki yıl durdum ben. İki yılımı tamamladım yani. (Ali)

...Bir de hani şeyi fark ettim ben, bireysel görüşme falan yapamıyordum. Bayağı birlikte dertlenip üzülüyorduk falan böyle. (Seher)

4.2.1.2. Katılım

Katılımcıların anlatılarında ortaya çıkan belirsizlik ve yalnızlık duygularının değişiminde bazı bireysel girişimlerin ve resmi oluşumlarca gerçekleştirilen çeşitli faaliyetlerin rol aldığı görülmektedir.

Mesleki kimliğin inşasında diğer kişiler ile kurulan ilişki önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, görece tecrübeli meslektaşlar ile kurulan belki de içinde bir miktar mesleki özdeşimden de bahsedilebilecek anlatıların belirlediğini söylemek mümkündür. Mesleğin ilerleyen safhalarında ise meslektaşlarla kurulan ilişki yeni gelenlere liderlik etme tonuna dönüşebilmekte ya da kişi camia ile ilgili eleştirel bir yaklaşıma geçilebilmektedir.

Ali ve Burak'ın mesleğe başladıktan sonra da mezun oldukları üniversite ile iletişimleri bir biçimde devam etmiştir. Burak mezun olduğu üniversiteden veli eğitimleri ile alakalı destek alırken, Ali ise hangi konulara yoğunlaşması gerektiğini belirlemek için üniversiteye ulaşmıştır.

Bu bağlamda Burak'ın tonunda bu desteğe yönelik bir müteşekkirlilik bulunurken, Ali, üniversite hocalarından aldığı önerilerin havada kaldığını belirtir görünmektedir.

...Hacettepe Üniversitesi gibi bir üniversite arkalarında. Gerçekten o anlamda üniversite bizi ciddi anlamda desteklemişti. (Burak)

...Anca işte orada okuduğum için hocalarıma ulaşmak kolay oldu. Yanlarına da sık sık uğradım. Hani işte, gittim "hocam ne yapabilirim, daha ne yapılabilir" falan... "Testtir, ankettir, bunlara ağırlık ver." (Ali)

Bekleneceği üzere göreve başlanan ilk yıllar meslektaş dayanışmasının en fazla hissedildiği ve ihtiyaç duyulduğu zamandır. Bu süreçte katılımcıların birçoğu meslektaşlardan bir şeyler öğrendiğini ifade etmiştir. Burak, rehberlik ve araştırma merkezinin yapısından kaynaklı güçlüklerle nasıl çalışılacağını o merkezde çalışan arkadaşlarından öğrendiğini ifade etmiştir. Seher ise mesleğe geç başladığını ve bununla beraber mesleki konularda çok fazla malumat sahibi olmadığını ancak atandığı kurumlardaki meslektaşlarının bir biçimde kendisini desteklediğini belirtmiştir.

...Oradaki, o yıllarda velilerin, ya anne babaların çocuklarına olan ilişkilerini, yani zihinsel engel nedir ne olmalıdır, ne yapılmalıdır açıkçası bunları pratik anlamda rehberlik araştırma merkezinde öğrendim. Ve oradaki arkadaşlarımız gerçekten yetkin arkadaşlardı. Onlardan ciddi anlamda çok şey öğrendik. (Burak)

...Ben bayağı şeydim yani, 35 – 36 yaşında öyle hiçbir şey bilmez bir haldeydim falan. Sağ olsun oradaki insanlar hafif de acıyarak bana destek oldular. Ya orada işte bu iş böyle gitmeyecek bir şeyler öğrenmem gerekirler orada oluşmuştur aslında bende. (Seher)

...Ya orada da bu sefer lise tarafını, işte oradaki arkadaşlarım sayesinde, ya bu işler nasıl yapılıyor falan öğrenmeye başladım. (Seher)

Ayşe'nin anlatısında da meslektaşlar ile iletişim özellikle mesleğin ilk yıllarında destekleyici olmuş görünmektedir. Kendisinden önce aynı okulda çalışmış olan rehber öğretmenin evraklarının işe yaradığını daha sonrasında ise rehberlik ve araştırma bünyesinde gerçekleştirilen toplantıların kendisini daha iyi hissetmesini sağladığını belirtmiştir.

...Benden önce okulda bir rehber öğretmen varmış. O evrak işlerini falan iyi toparlamıştı. Onun evraklarına falan bakarak işte bir şeyler yapmaya çalıştım işte. Raporları nasıl yapmış, planları nasıl yapmış falan oradan biraz böyle bir şeyler çıkarmaya başladım falan. Sonra işte RAM toplantıları oldu ilde. Oraya gidip gelince falan biraz daha böyle, sonuçta orada rehber öğretmenler var onlarla iletişim falan kurdum. Öyle geçti, ama o ilk yıl çok zordu. (Ayşe)

...Ya RAM'a gittiğimizde orada şeyler de oluyordu, eğitimler de oluyordu. Bir, iki, üç günlük eğitimler de oluyordu. Orada şeyi öğreniyordum yani insanların rehberlik anlamında yaşadığı sıkıntıları, problemleri işte üç aşağı beş yukarı aynı olduğunu hani tek olmadığını falan da öğreniyordum. Bir de işte vakalarla ilgili soru sorabiliyordum, olaylarla ilgili soru sorabiliyordum. ...Evrak, doküman alabiliyorduk o anlamda benim için iyi oluyordu tabi ki meslektaş dayanışması. (Ayşe)

Hümeysra'nın meslektaşlarla ilişkisinin diğer katılımcılara göre daha erken başladığı görülmektedir. Ailesinde psikoloji mezunu olmasının ve bu sayede o topluluğa katılmasının avantajlı olduğunu ifade etmiştir.

...Ama tabi girdiğimiz andan itibaren konuya çok uzak olmamak, etrafımda hem PDR mezunları hem PDR son sınıf öğrencileri, işte psikoloji öğrencileri olması benim avantajıma oldu. ...O yüzden hep sahanın içindeymiş gibi hissetme şansı buldum bu açıdan. Hem kitaplara, notlara, bizim zamanımızda çok, hem, tabi bölümlerin hocalarının önerdiği kitaplar vardı ama daha çok ders notları vardı. Ya da fotokopileştirilmiş kitaplar vardı. Benim bu fotokopilere daha öncesinden ulaşma, ne bileyim, böyle kütüphanesi olan

kişileri görme, yetişkinler etrafımda olduğu için bu bana çok büyük avantaj sağladı.(Hümeyra)

Katılım temasının bir başka boyutu da olumlu bir iklim ekseninde meslektaşlar ile paylaşımda bulunulabilecek bir ortamın varlığı ve bunun katılımcılara iyi gelen tarafları olarak gösterilebilir. İki katılımcı farklı ilçelerde düzenlenmiş olan aynı grup çalışmasını anlamlı birer anı olarak aktarmışlardır. Hem kişisel hem mesleki boyutları olan bu grup çalışmasının Hümeyra ve Ayşe için kendi deyimleri ile büyük bir zenginlik kattığı görülmektedir. Seher ise bir üniversite bünyesinde aldığı travma eğitiminin bu yönden sonuçlarına vurgu yapmıştır. Seher'e göre bu çalışma meslek içerisinde kimlerle kendini yakın hissedebileceğine karar vermesinde etkili olmuştur.

...Problem odaklı grup çalışmalarının Bahçelievler ayağında grup danışanı olarak 3 yıl eğitim aldık. Eğitim değil aslında bu bir süreç, paylaşım süreci ama süpervizyonluk gibi. Ama o gurubun, ana gruptaki arkadaş bize burada süpervizörlük yapıp, onlar ana gruba taşıyorlardı. Meslektaşınızla iki haftada bir buluşmak ve süreçte yaşadığımız, her şey de manuel gidiyor diyorum ya, hiçbir şey bilmiyoruz. Sahadaki işleyle ilgili bir şey bilmiyoruz ki öyle bir veri de yok zaten. Orada paylaşmak bizim için çok büyük bir zenginlikti, çok büyük bir kazanımdı. Bu 4 yıl kadar sürdü. Sonra o süpervizörümüz başka bir şehre gittiği için o grup bölündü, değişti. Ama o çok büyük bir kazanımdı, zenginlikti bizim için. (Hümeyra)

...Şöyle, aslında şunu hatırladım, kaçırdım aslında çok önemliydi benim için. ...Problem odaklı grup çalışmaları vardı, RAM tarafından düzenlenen. ...Çünkü o grup çalışmalarında mesela ben 5 sene, 4 sene ya da 5 sene katıldım. İlk katıldığımda çok bir şey anlamamıştım nedir, ne yapıyoruz... Hatta böyle biraz geri de durmuştum çıksam mı falan diye. Ama sonrasında böyle şeyi konuşuyorduk yani mesleki anlamda orada yaşadığımız zorluklar ver bizimle bağları. Hani kişisel bağları... Aslında biraz böyle süpervizyon gibi bir şeydi bence. O benim için çok önemliydi ve şeyi gördüm yani. ...Demek ki aslında iyi yapıldığında aslında çok da işe yarıyor dediğim insanlardan biriydi. İşte o süpervizyon süreçlerinde bazı öğrendiğim şeyler oldu. O öğrendiğim şeyler mesleki anlamda dönüm noktaları oldu. Mesleki şeyleri, hani öğrendiğim, pratikte daha çok ne yapabileceğimi öğrendiğim şeyler oldu. Şeyi fark ettim yani, bize bunu hep söylüyorlardı ama mesleki çalışma ile kişisel bağlarınız, hani o duygularınızı karıştırmanız, transferans, onun gibi şeyler yani, daha çok bizim ve mesleğimizin ilişkisini anlamlandırdığımız o çalışma benim için çok önemliydi o problem odaklı grup çalışması.(Ayşe)

...Yaklaşık bir sene de orada, yani şimdi orası da benim için güzeldi. Bir kere şeyi tanımıyorum, bu meslekte kimlerle kendimi yakın hissedebilirim muhabbeti var. Çünkü hayata biraz da politik bakılması gerektiğin düşünenlerdenim. E psikolojinin bu bireysel olanı biraz hani daha geniş bir

arka plana taşınması gerektiğini falan da düşünüyorum ama bu benim bu meslekte böyle bir bakış açısı kimlerde var hani falan filan bilmiyorum. Aslında Bilgi Üniversitesi birazcık o açıdan bana faydalı oldu çünkü oradaki ekip birazcık hani travmaları aslında birazcık daha politik bir yerden bakarak daha...

...Kitlesele travmalar aslında bunlar bireysel olarak yaşadığımızın ötesinde hani göç etmek zorunda olmak, mülteci olmak, atıyorum Kürt ve kadın olmak, kimi zaman trans olmak... O anlamda yaptığı şeyin politik ayaklarını da ya da ilkesel olarak güçlü bir yere yerleştirdiğinde biraz daha omurgan dikleşiyor yani. Neye nasıl bakacağını bilmen gerekiyor sonuçta. O açıdan hani iyiydi benim için o travma muhabbetleri. (Seher)

Burak ve Hümevra'nın anlatısında katılım ile alakalı olarak liderlik meselesi belirlemektedir. Hümevra ilçeye yeni gelen genç psikolojik danışmanların kendi tecrübelerinden yararlanmasına yarayacak adımlar attığını belirtmiştir. Burak ise kendi tecrübelerinden yola çıkarak meslektaşlarının hangi hususlara dikkat etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

...Belki, bizim meslektaşlarımıza söyleyeceğim en büyük şeylerden biri şudur, okullarda, parçalanmış aile çocukları ya da sınıflarda anne – babayla ilgili konuşmaları benim en nefret ettiğim konuşmadır. Annen sağ mı? Baban sağ mı? Denmesinden hala bu yaşına geldim nefret ederim. Onu bırakalım çocuk kendisi anlatıyorsa anlatsın. Onun ötesinde o çocuğu ilk günden böyle riskli çocuk diye bir noktaya koyuyor olmanın çok acı olduğunu biliyorum. (Burak)

...İşte beraber çalışmadık sizinle tabi, aynı ilçede de alışmadık ama bu ilçede bazı genç arkadaşlarla konuşurken ben hep söylüyorum mesela işte bir çalışmaya ya da bir toplantıya, bir yere gittiğimizde toplantı sonrası ve öncesi konuşurken şeyi diyorum, “Amerika’yi yeniden keşfetmenize gerek yok.” Ben hani kendi bilgilerimi bu anlamda paylaşıyorum. O yüzden birçok genç arkadaşta telefonum da var. Hani çünkü biliyorum ki bazı şeyleri yeniden yapmaya çalışacaklar. Zor okullar var, zor idareler var. Bazı okulların ihtiyaçları farklı. Bazı şeyleri kolaylaştırmak gerektiğini düşündüğüm için genç arkadaşlara, ben gittiğim okuldan ayrıldığım, okula yeni gelen arkadaşlarla da bu anlamda temas kurarak o okulun hikâyesini, genel çerçevesini paylaşarak gittim. (Hümevra)

Seher'in anlatısında, meslektaşlarla ilişkinin her zaman destekleyici bir şekilde gerçekleşmedi görülmektedir. Formatör olarak görev aldığı çalışmada, hem ideolojik aidiyetler hem de bireysel özellikler ekseninde rekabetin olduğunu belirtmiştir.

...Böyle toplantılarımız falan olur gideriz de, ben işte atıyorum Beyoğlu'nda eğitime gidersen falan filan. Ama böyle hani challenge derler ya hani karşı karşıya kalıp “ne kadar biliyorsun”, “kim biliyor” işte... Bir de bir şeyi

inanarak anlatmanın kendisinin özgüveni vardır. Yani ben kendimi hep hazırlıksız hissediyordum mesela. Ya da bunun neresini ne kadar anlatabilirim? Orada şeyi görüyorsun böyle 10 tane yüz sana bakıyor filan işte... He benim için biraz korkutucuydu yani. Sürekli sınılandığımı falan hissediyordum. Abartmış da olabilirim tabi. (Seher)

Çok iyi eğitimi tipler de vardı. Bir de orada politik, siyasi, politik muhabbetler de vardı. Dönüşüm başladığı bir şeydi, ya benim anladığım daha İslamcı enteller de hani işin içine girmişti. Ben böyle giriyorum ama... (Seher)

Katılım temasının alt boyutlarından birisi olarak meslektaşlara yönelik algı belirtilebilir. Mesleki katılım genellikle olumlu bir durum olarak görülse de, katılımcıların birçoğunun meslektaşlara yönelik eleştirel bir tonda ifadelerinin de olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Ali, psikolojik danışmanların birçoğunun mesaiyi doldurmak üzere çalıştığını ve fırsat verilirse farklı işlere geçebileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca özellikle rehberlik ve araştırma merkezinde yapılan toplantıların anlamsız olduğunu söylemiştir.

...Mesela ya "bir rehber öğretmenim var, çok iyi" ne yapmış abi, ne yapmış yani. Çok merak ederim yani bu sorunun cevabını. Ya iyi rehber öğretmen diye bir kavrama da inanmıyorum yani. Kötü rehber öğretmene de inanmıyorum. İşte öyle bir rehber öğretmen yani. İnanmadığım bir işi yaptığımdan dolayı değil. Şimdi objektif, dışardan da bakınca yok abi yani. 9 – 3 çalışıyoruz yani. 3'e beş kala oluyor, çocuklar gibi şen oluyorum ya. Yani gerçekten diyorum yani. 3'ten sonra okulda duran rehber öğretmen olduğuna da inanmıyorum. Çok elzem, çok, toplantı bir şey olmadığı sürece... Bir an önce okuldan gitmek istiyorsan o yaptığın işe sen yani, inanmıyorsun, inanmıyorsun da değil yani, haksızlık da etmek istemiyorum yani insanları böyle bir şey de yok ama... Yani, iş o değil ya, anlatabildim mi?(Ali)

...Olmayan bir şeyin içinde de rehberlik ve psikolojik danışmanlık çok lüks hocam çok. Çok lüks, çok gereksiz... Ya buna rağmen ben rehber öğretmen arkadaşlardan da biliyorum ki, kolayını bulup hangi kuruma nasıl giderim? Ben de dâhilim buna yani. Kötü bir şey yaptıklarını düşünmüyorum. Niye? Çünkü inanmıyorlar ki, çünkü Türkiye'de inanmamızı gerektirecek bir şey yok zaten çünkü.(Ali)

...Mesela toplantılar oluyor gereksiz, hep acayip gereksiz bulurum. Mesela rehber öğretmenler toplantısı... Hatta soruşturma yedim Yücel Hocam. Onu da anlatayım birazdan. Ondan sonra, neyi topluyorsunuz abi? Ne anlatacaksın yani? Mesela ben, RAM müdürünün bana anlatacağı bir şey olduğunu zannetmiyorum. Yeni gelişen bir şeyse açarsın abi interneti, her şey dijital... Var, öğrenirsin yani. Yani çok gereksiz yani, çok gereksiz. Ya da ben çok gereklileriyle tanışmadım yani. (Ali)

Zeynep ise psikolojik danışmanların diğer paydaşlara yönelik olumsuz algısının rahatsız edici olabileceğinden bahsetmiştir. Psikolojik danışmanların kendilerini bilgi ve tutum olarak farklı konumlandırmalarının zaman zaman eleştirilere de maruz kalınmasına sebep olduğunu belirtmiştir.

Hümeyra, psikolojik danışmanların, aldıkları eğitimi devam ettirebilmek adına adeta öğrencilere zarar vermek pahasına denek gibi kullandığını ifade etmiştir. Seher diğer ruh sağlığı çalışanları ile kurulan ilişkide, klinik literatüre hakim olunmayışı ile ilgili ifadelerde bulunmuştur. Bu bakımdan Seher'e göre bu noktadaki yetersizlik diğerleri karşısında dezavantaj olarak değerlendirilebilir.

...Bazen biz psikolojik danışmanlar olarak şey diye de bakabiliyoruz hani, "biz biliyoruz, kimse bir şey bilmiyor, kimse empati kurmuyor". Hani, hatta bunlarla ilgili geri dönüşler de alıyoruz ya okul yöneticilerinde ya da yöneticilerden, bunu da törpülememizi sağlıyorlar mesela. (Zeynep)

...Ama bunu ısrarla devam ettirmeye çalıştığınız zaman da, yarım bırakılmış, açılmış dosyalar şeklinde çocukları bırakıyor bazı arkadaşlar diye düşünüyorum. Ya da kendi o eğitimlerine devam etmek adına bazen çok kalabalık okullarda böyle çalışmalar yapan arkadaşlar var... Çünkü kimse fark etmiyor o çalışmaların yapıldığını, devam ediyorlar ama bazen de o dosyalar hep açık kalıyor. (Hümeyra)

...Ama ben klinik psikologçu olmadığım için işte o travma grubunda ezildim tabi. Ortalık psikiyatrist falan dolu. Yani hani rehber öğretmen, rehberlik şey olmuyor yani. Ne kadar iyi niyetli olsan da yani, terimlere hâkim değilsin falan filan. (Seher)

Daha evvel de belirtildiği gibi meslektaş dayanışması ve mesleki katılımın artırılmasına yönelik faaliyetlerin sistematik bir şekilde devam eden süreçler olduğunu söylemek güçtür. Bu bakımdan kimi anlatılarda bireysel çabanın yeterli gelmediği durumların da ortaya çıktığı belirtilebilir.

...Onlarla ilgili süpervizyon çalışmaları, belki devamında üniversite mezuniyetinden sonra çalışmalar olsa çok daha iyi etkili olurdu. Bizim dönemimizde oluyordu. Yani akran danışmanlığı biz çok yapıyorduk. (Dilara)

...Yani bir yandan devlette çalışıyorsun bir yandan böyle bir şey yapıyorsun. Ya böyle bireysel acayip şey olacaksın, girişken olacaksın falan yani enerjin hiç bitemeyecek ki ben değilim. Ya da seni destekleyen birileri olacak. Pohpohlanacaksın yani açıkçası. Yani ben böyle bir şey olduğunda birileri gel seni kucaklıyoruz diye, canım benim falan diye insanların olması gerekiyordu, olmuyormuş. (Seher)

4.2.1.3. Mesleki Eğitimler

Mesleki kimliğin inşasında alınan mesleki eğitimlerin de katkısı olduğu görülmektedir. Birçok sebeple beraber (zorunluluk, ekonomik kazanç vb.) başta hissedilen yetersizliğe ve belirsizliğe karşılık katılımcıların eğitimler yoluyla belli bir mesleki kimlik inşası sürecine de girdikleri dikkat çekmektedir.

Dilara'nın mesleki eğitimiye yönelik söylediklerinin bu bağlamda dikkate değer olduğu düşünülebilir. Dilara'ya göre yetersizliğin telafisi adına aldığı eğitimlerin kendi kişisel büyümesinde etkisi olmasına karşın kendi içinde bir dağımlıkla da karakterize olduğu görülmektedir. Bu açıdan Dilara, şu an belli bir alan belirleyip o alanda ilerlenmesini salık veririm dediği bir pozisyonda durmaktadır.

...Çünkü yetersiz hissediyordum kendimi çok. O yetersizliği bu şekilde eğitimlerle telafi etmeye çalıştım. Orada da aslında bir spervizrm olsaydı çok işime yarardı. O kısım bence meslek hayatımda çok önemli. Birinin, seni işi bilen birinin yönlendirmesi... Ben mesela şu anda bir süpervizör olsam yeni mezun birine bir alan seçmesini ve o alanda eğitim almasını ve orada ilerlemesini... Yani ben orada çok dağıldım. Gerçi hani aldığım kuramlar, yaklaşımlar tabi ki, grşmelerimi vs.'yi olumlu etkiliyor ama yani ne yapacağına da iyi bilmek lazım. Yani alışma alanın ne olacak ve neye daha yakınsın bunu belirleyip oradan devam etmek gerekiyordu. (Dilara)

Birçok katılımcı anlatılarında meslek hayatı boyunca aldığı mesleki eğitimlerden söz açmıştır. Bunlardan bir kısmı MEB tarafından organize edilen ve katılımın zorunlu olduğu eğitimlerken bazı katılımcılar çeşitli niversite ve enstitülerde açılan eğitimlere kendi istekleri ve ilgileri doğrultusunda katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Burak aldığı çok sayıda mesleki eğitimden özellikle 1999 yılındaki depremden sonra aldığı psiko-sosyal eğitimini, metafor yoluyla aile yaşamının bütünlüğüne yönelik dinlediği bir mesleki eğitimi ne çıkarmıştır. Bu eğitimler neticesinde insanlara ve hayata daha farklı bir gözle bakabildiğini ifade etmiştir. Aldığı mesleki eğitimlere aynı bağlamda yaklaşan Dilara ise, bu faaliyetlerinin kendi iletişimini, idrakini ve kabulkrlığını geliştirdiğini ifade etmiştir.

Bunun yanı sıra aldığı mesleki eğitimlerin içeriğine denk gelen vakalarda küçük de olsa çalışmalar yapabildiğini belirtmiştir. Bununla beraber alınan eğitimleri, bu iki katılımcının pratik uygulama ve faydadan daha ziyade belli bir bakış açısı kazandırması bağlamında tartıştıkları görülmektedir.

...En çok etkileyen, 99 depremi sonrası psiko-sosyal eğitimi beni etkileyen. Antalya'da formatörlük eğitimi almıştık genel müdürlükte. Yaşama, çocuklara gene farklı bir gözle bakma... ...Kim olduğunu hatırlamıyorum ama bir öğretim görevlisi... Fiziği okullarda anlatımından farklı bir şekilde şey demişti bize, yolda giden bir arabanın sağ tekerleğinin işte basıncının çok az düşük olduğunda neler olabileceğini göstermişti. İşte insan yaşamında da, aile yaşamında da anne – babanın davranışlarındaki küçük farklılıkların çocuğu nerden nereye götürebileceğini, çok örneklendirerek anlatmıştı. Gene bu seminerlerde ... hocanın, seminerlerinde, özellikle Ankara'daki seminerlerinde yaşama farklı gözle baktığımızı, farklı, tekrar bir kendimizi yenilemek zorunda olduğumuzu hissettim seminerlerde. Tabi ki, her seminer bize çok farklı şeyler katıyordur. (Burak)

...Çalışmalarımı iyi yönde etkiledi. Nasıl etkiledi? Orada da felsefik bir şeyle bakacak olursak, benim öğrenci ile görüşme yaklaşımımı çok etkilemedi. Sadece benim şeyimi etkiledi, nasıl derler, benim kişisel gelişimimi etkilediği için yani ben orada çok teknik, tabi ki arada kullanıyorum. Ne bileyim çözüm odaklıdan kullanıyorum ya da bir çocuk bir şey anlattığı zaman orada dinamik bir şeyler yakaladığımda bununla ilgili konuşmayı ufak da olsa yapabiliyorum ya da birine yönlendirme ihtiyacını hissedebiliyorum vs. ama insan olmamı biraz sağladı. Yani daha iletişime açık, daha kabul edebilir, daha ne bileyim dinleme becerilerim daha gelişti.(Dilara)

Seher'in anlatısında mesleki eğitimler bekleneceği üzere sanat ile kesişen noktalardan geçmiştir. Aldığı sanat terapi eğitimi ile birlikte özellikle mesleğin ilk yıllarındaki duygu yoğun çalışma şeklinin giderek daha profesyonel bir yöne evrildiğini ifade etmiştir. Ayrıca meslek içindeki işleyişe hakim olmasında da bu eğitimlerin katkısı olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, eğitimlere katılmak Seher için hem pratik fayda (test uygulama) hem de belli bir ilişki kurma pratiği içinde anlam kazanmaktadır. Mesleğe dair belli bir profesyonel duruş ve mesleki teamüllerin öğrenilmesi bakımından, bu eğitimlerin mesleki kimliğe katkı sunan bir tarafı olduğu görülmektedir.

...E bir yandan işte testlerin eğitimini alırken bir yandan hani benim de yakın olduğum bir şeyle nasıl bu mesleğe nasıl girebilirim dediğimde, sanat terapi diye bir, sanat terapi kurslarını fark etmiştim. Sanat terapisi eğitimi almaya başladım... Ben bir iki sene buraya devam ettim falan, oradan hafif böyle süpervizyon nedir, yani bu işler nasıl dönüyor, ustanla nasıl ilişki kurarsın, yaptığın şeylerin günahını nerede ödersin gibi atmosferle tanışmaya

başladım. O yüzden de hani görüşme yapmam gerektiğinde, önce zarar verme midir, hani vardır ya bir ilke? Az çok ona dair bir fikrim olmaya başladı. Hiç müdahale etmeden en azından, durabilme, dinleyebilme ne demek falan... Bunlar tabi yavaş yavaş bana iyi gelmeye başladı tabi durduğum yerde birazcık daha sağlam durmaya başlamıştım. (Seher)

Katılımcılardan ikisi ise aile üzerine odaklanan eğitimlere katıldıklarını belirtmişlerdir. Zeynep aile terapisi eğitimine devam etmekte olduğunu, Ayşe ise 5 ya da 6 yıl önce İstanbul Üniversitesi tarafından açılan aile danışmanlığı eğitimine katıldığını belirtmiştir.

Zeynep almakta olduğu aile terapisi eğitiminin okuldaki çalışmalarında epey faydasını gördüğünü ifade etmiştir. Metafor kullanımı gibi hususlarda bu eğitimin kendisini geliştirdiğini belirtmiştir. Aile terapisine ilgisinin ise hem üniversite döneminde öğretim görevlilerinden hem de bu ekol ile alakalı bir kitaptan kaynaklandığını söylemiştir. Aşağıdaki alıntılarda, Zeynep'in anlatısındaki genel ton ile de bağlantılı olarak daha uzun vadeli ve güdümlü eğitim almanın pozitif tarafı göze çarpmaktadır.

...Okuldaki çalışmalarında katkı olarak desteklediğim terapi eğitimi, aile terapisi eğitiminin büyük katkısı olduğunu da düşünüyorum. Yani deneyimle beraber aynı zamanda o teorik kısmı da bırakmadan demekteki kastım buydu. Özellikle mesela o dönemde okuduğumuz kitapların bire bir yaşantısındaayım şu anda. (Zeynep)

...Aile terapisi eğitimi alıyoruz. Hocamız bu konuda çok iyi. Dediğim gibi, yani hocamızı zaten kendi hocalarımızdan da biliyorduk. Kendi hocalarımızın hocası olduğu için, çok da saygı duyduğum bir insan. Ama ben ilk kendi hocalarımız, Milton Erickson'ı önerdiği zaman zaten, aşık olmuştum o kitaba. "Sesim Seninle Her Yerde" eee bir tane daha vardı ama onun gelmedi ismi şu an aklıma. Yani o kitapta da Milton Erickson bunu çok kullanıp absürt yöntemlerle, hani hiç aklına gelmez yani ve yani trans olmadan hipnoza geçirecek, karşısındaki insan "bunu nasıl yapar" diyorsun ama aynı odadayken bunu yapar duygusuna da kapılıyorsun kitabı okurken. Çünkü birebir seanslarıyla ilgili çeviriler, örnekler, vakalar üzerinden giden bir kitaptı. (Zeynep)

Ayşe ise aldığı aile danışmanlığı eğitiminden genel olarak memnun kaldığını ifade etmiştir. Ancak eğitimin sıkıştırılmış olması, katılımcıların farklı mesleklere mensup olması gibi hususların da olumsuzluk yarattığını belirtmiştir. Ancak yeniden eğitim almanı, süpervizyon görmenin kendisine iyi geldiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bu tarz bir eğitimin devamının getirilmesi gerektiğini sadece orada alınan

eğitimle aile danışmanlığı yapmanın güç olacağını dile getirmiştir. Bu anlatıda da görüldüğü üzere eğitimlerin devamlılığı kişisel çabaya bağlı olmaktadır.

...Ayrıca eğitim almak, hani eğitimler de paralı yani, onu da yetiştirebilmek zor oluyor. Öyle ama içerik olarak iyiydi yani. Hani bir kısmı teorikte, bir kısmı süpervizyonda iki aile danışmanı geldi. Onlar bizi süpervize ettiler. Biz görüşmeler yaptık, onları kaydettik, deşifre ettik, onların üzerinde konuştuk falan. İşte sınıfta böyle vakalar, bir grup oluşturarak aile danışmanlığı falan yapılmaya çalışıldı. İyidiler eğitimciler ama tabii biraz daha uzun olabilir. Yetmez yani, oradan çıkan kişi, ben mesela sadece o kadarlık bir eğitimle, aile danışmanlığı yapamazdım. Yani yeterli olduğunu düşünmüyorum ama insanlar yapmaya çalıştılar. Yeterli miydi? Bence değildi. Yani üzerine bir şeyler katmaları gerekiyordu ki olsun. Çok havada kalıyor çünkü öbür türlü. Onun dışında iyiydi yani. Biz, yani, kendi kişisel gelişimim açısından iyi bir süreçti bence. (Ayşe)

4.2.2. Yeni Deneyimler Yoluyla Meslekle Bütünleşme

Katılımcıların anlatılarında, mesleki deneyimlerine yönelik birçok anekdot görülmektedir. Bu anekdotların birçoğu güçlükler karşısında alınan pozisyonla ve çözüm yolları üzerinden ifade edilmiştir. Aynı şekilde bu anlatılar katılımcıların güçlü yönleri ve kendilerine dair atıfları ile anlamlı bir bütün şeklinde sunulmaktadır. Dolayısıyla mesleki kimlik bağlamında deneyimlerin anlamlandırılması kişisel kimliği iskalamayan bir biçimde sunulmaktadır. Yeni deneyimler yoluyla meslekle bütünleşme teması, mesleğin hangi yönüne daha yakın hissedildiğinin keşfedilmesi, mesleki bir stil oluşturma ve mesleğin felsefesi ile de tutarlı olarak yardım verme yaşantılarına odaklanmaktadır. Mesleki kimliğin dinamik yapısını göz önünde bulunduran bu çalışma dâhilinde toptan bir bütünleşmeden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Bunun yerine zamana, duruma, kişinin bağlamına göre değişebilirlik vurgusu içerisinde mesleğin bazı bölümlerinin kabulünden bahsetmek daha makul bir anlayış sunmaktadır.

Örneğin, Seher'in anlatısında, müzik alanında mesleğe başlamadan yaptığı çalışmalar onun mesleki roller arasından öne aldığı, sanat ve terapinin birlikteliğine dair ipuçları vermektedir. Bu becerisi sayesinde Seher, birçok projede yer almış ve kendisine de anlamlı gelen ve olumlu sonuçlar veren çalışmalar gerçekleştirmiştir. Hümeysra'nın anlatısında birçok diğer olayla da bağlantılı şekilde olabilecek kişilik yapısı meslekteki birçok faaliyette işine yaramış görünmektedir. Hem üniversite yıllarında hem de daha sonraki süreçlerde birçok durumda, mesleki sosyalleşmesini

kolaylaştırmıştır. Dilara ise kişisel özellikleri mesleği yapmaya uygun olmayan kişiler ile ilgili fikrini beyan etmiştir. Dilara'ya göre mesleğin ağır bir psikolojik yükü vardır ve bu yükü herkes rahatlıkla kaldırmayacaktır.

...Allah'tan sanatsal formasyonum fena olmadığı için hani elimdekilerle de bir şeyler yapabiliyordum. Hani atıyorum mesela bir okulda tiyatro çalışması organize edebilmişim arkadaşlarım sayesinde falan. İşte müzik konusunda ben bir şeyler yapabilirim yani. Hani bir grubu çalıştırabilirim falan. Bu tür şeylerim var. Belki geçmişimde onlar olduğu için. Bunlar da mesleğe çok uzak durmaz gibi. Bunları birleştirmek gerekiyordu. (Seher)

...Yani ben, o kadar çok, dediğim gibi çok konuşkan biri olmamdan kaynaklı, yani mesela şeyi, sosyal öğrenme, Bandura mıydı? Mesela Bandura'nın kuramı oradan mesela sürekli işte kaldırıp, sosyal öğrenme, "Ben Hümeysra, Bandura Kuramı." Veya işte bu konuda konuştuğum için öyle kalmıştı adım. Bandura Hümeysra şeklinde. Dolayısıyla hemen bir şekilde sonraki yıllarda da hemen çalışmaların içerisine hemen dâhil olmamı, belki o Bandura Kuramı'nı sürekli tekrarlamamdan kaynaklı... (Hümeysra)

Belki benim işte bu çok konuşkanlığım sayesinde ben çok fazla her projede ilk baştaydım. Hani, "yaparız, tamam yaparım, ben yaparım" diye hemen atlıyordum, benim üzerimden bir deneme olmuş oluyordu. Bu da benim kişisel anlamda hem meslekteki sürecimi, sonraki yıllardaki de yapacağımız işlerde de, projelere girerken ya da öğrenciye ulaşırken uygulama esnasında benim işimi çok kolaylaştırdı. Olumlu bir motivasyon kaynağı oldu yani o açıdan. Öyle devam ettik. (Hümeysra)

...Çok fazla şey duyuyorsun burada. Yani duyduklarını taşımak ve onlara bir şey, çözüm üretiyor olmak zor. Yani meslek zor bir meslek ama inanılmaz bir sorumluluğu olan bir meslek. Yani bu mesleği herkes yapmamalı. Bu biraz kişisel özelliklerle ilgili... (Dilara)

Hümeysra'nın anlatımında benzer bir durum hafızasının güçlü olması ekseninde anlam bulmaktadır. Bu yeteneği mesleki deneyimi ile birleştğinde öğrencilere isimleriyle hitap edebilir olduğu görülmektedir.

...İsim hafızam çok iyiydi, çocuklara ismiyle hitap etmek, bir daha o çocuğun ismini unutmamanın çok büyük avantaj. Bunu da ortaokul öğrencilerinde çok... Çünkü küçük öğrencilerden bir şekilde ismini kolaylıkla öğrenebiliyorsunuz. ...Bir kere bir çalışmada, birlikte bir grup çalışmasında ya da bir sınıftaki herhangi bir çalışmanın içerisindeki öğrenciyi, bazı öğrenciler tabii farklı davranışlarla daha öne geçebiliyorlar, kaynaştırma öğrencileri ya da davranış sorunu olan öğrencilerin, bir süre sonra onlara ismiyle hitap etmenin, ortaokul öğrencilerindeki katkısını gördüğüm için o zaman bire bir çalışmalara ya da sınıf içi çalışmalarını daha çok arttırır hale geldim. (Hümeysra)

Yeni deneyimler yoluyla meslekle bütünleşmenin bir başka boyutu da kendini daha emniyette hissetmek ve alana dair yetkinliğini arttırmak ile karakterize görünmektedir.

...Bugün baktığımızda da üniversite mezunu olan arkadaşlarımız bu testleri sadece şey olarak bilirler, isim olarak bilirler. Çok azı uygulama görmüştür ya da birkaç uygulama yapmıştır. Ama kullanımı genellikle iş başında oldu. (Burak)

...Ama gerekli koşullarda destek alabileceğim başvuru kaynaklarının farkındayım artık. Çünkü hani alanda 10. yılım. (Zeynep)

...Ya bir yandan da işte grup, yani grubu sanatsal temada örgütleyip bir ürün çıkarmak için bir süreç oluşturuyorsun. Ama bir yandan bu sürecin kendisi şey hani duygusal olarak da insanların geçmişe dönüp geldiği ya da yeni şeyler görüp şaşırdığı ama bir yandan sanatsal bir örgütlenmenin gerektirdiği kostümdü, ışıkta, sahnede çalışmaktı... Her şeyin ucundan tutmak gereken böyle çok geniş çaplı bir şey örgütleyorsun. Bu benim için tatmin edici olaylardan bir tanesiydi. (Seher)

Katılımcıların anlamlı birer yaşam olayı olarak mesleki deneyimlerini paylaştığı dikkat çekici noktalardan birisi de mesleğin yardım verme tarafı ve yardım verilen kişilerin geri dönüşleridir. Yardım vermenin yanı sıra eşlik eden başka durumlar da açığa çıkabilmektedir. Örneğin, çocuklardan öğrenme, pozisyon alışlar ve zaman zaman açığa çıkan olumsuz duygular örnek olarak gösterilebilir. Ne şekilde olursa olsun tüm katılımcıların mesleki yaşam öykülerinde etkileşim önemli bir yer tutmaktadır.

Yardım vermenin psikolojik danışmanlık mesleğinin doğasında var olduğu söylenebilir. Katılımcıların birçoğu da yardım vermenin doyum sağlayıcı ve anlamlı yapısını işaret eden yaşantılar ve düşünceler paylaşmışlardır. Bu yaşantılarda yardım vermenin tek yönlü olmadığı ve yardım ekseninde kurulan değişim ilişkisinin hem psikolojik danışman hem de öğrenci - veli için görülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Burak, öğrencileri dinlemenin kıymetinden bahsederken, daha yoğun bir iletişimden ya da öğrenciye varabilmekten söz açmıştır. Zeynep, Dilara ve Hümeysra ise öğrenciler ile yaptıkları çalışmaların geri dönüşlerini anlatmışlardır. Dolayısıyla öğrenciler ile kurulan iletişim mesleki kimliğe dâhil anlamlı yaşantılar olarak inşa edilmektedir.

...Çünkü o insanlara yardım ediyor olmak, onları dinliyor olmak, onları anlıyor olmak... Tabi ki birçok onları dinleyen arkadaş onları anlıyordur ama hissederek anlamak farklı bir şey. (Burak)

...Mezuniyet törenlerinde, mezuniyet etkinliklerinde genelde öğrencilerin hani, onlara kattığımız herhangi bir anı, söylediğimiz herhangi bir sözle beraber müteşekkire olarak geri dönüşleri ve bunu sözel olarak ifade edişleri. Velilerin aynı şekilde...(Zeynep)

...9. Sınıfta ben görmüşüm öğrenciyi, 10. Sınıfta diğer rehber öğretmen arkadaşım öğrencinin işte gündüz öğrenci, işte öğlenci öğrenci ya da sabahçı öğrenci olması dâhilinde o görmüş. Kendi programına göre. 11 – 12’de de öğrenci 9. Sınıfta yaptığımız bir etkinliği, bir görüşmeyi hatırlatacak şekilde geri dönüşlerde bulunabiliyor. Bu mesleki de doyumunu da getiriyor bence. (Zeynep)

...Sorunlu olan bir çocuktur. Ailede sorunları vardı. Devamsızlıktan kaldı. Ben müdüre resmen yalvardım: “bu çocuğu lütfen geçirin, lütfen geçirin, devamsızlıktan kalmayın”, notları da geçebilecek durumdaydı. Sınıfını geçti ve ek yerleştirmede üniversiteye yerleşti. Yani böyle şeyler, her zaman, her gün oluyor. O yüzden beni böyle “oh be, bu işi yapıyorum”, yani bu şeyler bana hep yaşatır böyle, “oh be, iyi ki varım, iyi ki doğmuşum (gülüyor)”... (Dilara)

...Ya tabi her öğrenciyle görüşürken böyle hissediyorsunuz. Çünkü görüyorsunuz yani dediğim gibi kimi, annesini kaybetmiş bir öğrencimiz vardı. Bir tanesini geldi yeni bebek kardeşi olacak diye mutlu olan bir öğrenci, yani her şey için sizi bulmaları, sizinle paylaşımları, benim de onlara ulaştığımız gösteriyor. Bu beni mutlu ediyor, açıkçası. Yani her şekilde, her görüşmede dokunuyorsunuz. Her dokunuş da bir karşılık buluyor. Bu güzel bir şey... O yüzden bir de az konuşsam, sorun olmayacak ama bunu da süreç içerisinde öğrendim aslında. (Hümeyra)

Burak için öğrenci ile etkileşimin bir boyutu da yenilikleri onlar sayesinde takip edebilme olarak görülebilir. Burak bu yeniliklerin, daha sonraki çalışmalarda da işlevsel olduğundan bahsetmiştir.

...Bunların birçoğunu da çocuklardan öğreniyoruz. Yenilikleri de aslında biz çocuklardan öğreniyoruz. Ama çocuklar o yeniliği bildiklerinin farkında olmadıkları için onlar bize anlattıkça biz onlardan, onların anlatımlarından bir şeyler öğreniyoruz ve onu belki sonraki yaşamımızda uyguluyoruz çocuklarla bir başka öğrencide bir başka bölgede, velide uyguluyoruz. (Burak)

...En başta da dedim. Bu hayatta biz, çocuğun ruhuna dokunabiliyor, eğer çocuklarla iyi iletişim kurabiliyor isek... Her gün yeni bir şeyler öğrenebiliyoruz çocuklardan ve öğrendiklerimizi başka bir çocukla konuşurken kullanıyoruz. (Burak)

Ayşe ise öğrenciler ile etkileşimde zaman zaman olumsuz duygular da yaşadığını belirtmiştir. Kuşak farklılıklarından ya da öğrencileri anlamamaya başlamak ile alakalı olabilir dediği kızgınlık duygusunun ortaya çıkabildiğini ifade etmiştir.

...Bazen şey oluyorum kızmaya başladığımı düşünüyorum çocuklara, bazı davranışlarına... Kızmamam gerekir normalde mesleki anlamda baktığımızda, artık kuşak farkı mı oluşmaya başlıyor, ben onları anlamama ya mı başlıyorum, nedir o bilmiyorum ama bazen şey oluyor yani böyle olmuyor gibi hissediyorum yani. (Ayşe)

Veli ile kurulan ilişkide de yine yardım verme ekseninde ve velilerin geri bildirimleri ile devam eden bir süreç özelliğinden bahsetmek mümkündür. Zeynep ve Hümeysra anlatılarında zor durumda olan velilere verdikleri psikolojik danışmanlık hizmetinden söz açmışlardır. Zeynep'in danışanı olan veli sözel olarak geri bildirimleri ile görüşmelerinin işlevselliğini teyit ederken Hümeysra'nın danışanı görüşmenin sonunda ekonomik güçlüklerine rağmen ödeme yapmak istemiştir.

...Mesela, önemli noktalar demiştik ya, geçtiğimiz... yani bu yıl değil ondan önceki yılda, öğrencimin annesi ile görüştüğümüzde, yani cidden o duygu şeyini yaşadık yani annede. Ve ağlayarak anlattığı konu oldu, sonra hemen ardından hani verdiğim tepkilerle, örneklerle kahağaya boğulduğu oldu ve çok işe yaradığını kendisi ifade etti. Daha sonrasında da ne zaman görse hani geri bildirimlerde bulundu, bu noktada. (Zeynep)

...Mesela buna çok üzölmüşümdür hani okulun yardım verdiği bir veli, okulun derken hani sosyal yardımlaşma dayanışma vakfı, bu anlamda destekliyor, kaymakamlık destekliyor. O profildeki bir öğrencimizi annenin ihtiyaçları ve çocukların ihtiyaçları, psikolojik ihtiyaçları o kadar derindi ki, biz aslında anneyi dinleyerek beni kendi başına Bakırköy'e bile gidemeyen bir anne aslında. Ona hadi gidin, psikolojik destek alın ya da aile terapisi alın demek çok havada kalacak bir durumken, ilk görüşmenin sonrasında çıkardı bana para verdi. Hani şimdi televizyonda falan da görüyorlar ya danışma süresinin sonunda, normalde hani para ödeniyor diye. (Hümeysra)

Psikolojik danışmanlar açısından daha yoğun problemler yaşayan öğrenciler ile çalışmak da bir deneyim ve bunun karşılığında bir bilgelik ve içgörü (Bluck ve Glück, 2004) kazandırmaktadır. Hem sosyal ve ailevi hem de biyolojik sebeplerle güçlükler yaşayan öğrenciler ile yapılan çalışmalar ve bunlar sonrasında ortaya çıkan yeni hal bir kazanç olarak ifade edilmektedir.

Hümeyra'nın yaşantısında bu tarz bir öğrenci ile çalışmak, öğrencilerin etiketlenmemelerine yönelik bir bilinç genişlemesi yaratmış görünmektedir. Zeynep'te kaynaştırma öğrencilerine yönelik olumsuz algıya rağmen onları okulda var edebilmek için bulduğu yolların ardından, bu çalışmaların takdir edilir olduğunu ifade etmiştir.

...İşte geçen sene mesela çok, def çalan bir öğrenci vardı. Bu hani ama sıkıntıları var, başka sıkıntıları var, sınıfta durmuyor vs. başka sorunları var. Ama bu işi çok iyi yapıyor. Bir grup kurduk onla beraber, biraz tabii arkadaşlarıyla şey yaparak, onları ya sanki bir şey, nasıl diyeyim bir şef, müzik şefi gibi, grup şefi gibi... O işi yaparken ne kadar titizlendiğini, sıra gecesini şarkısının, türküsünün dışında türkü sokmuyor. "Şu türküyü de söyleyelim, bak bunlar güzelmiş" diyorum. "Hocam, kültürde yok bu." O kültürü araştırmış, bir işi yaparken yani kendi sevdiği işi yaparken çocuğun nasıl odaklandığını, hani tamam diğer dersleri dinlerken odaklanamıyor ama bak bu işi yaparken... O zaman çocuk aslında bakın, dikkat sorunu var ya da yaramaz bir öğrenci diyemeyiz. (Hümeyra)

...Onları okulda, evet, hem var edebilmek hem de kendilerini ifade edebilme alanı yaratabilmek. Çünkü gerçekten buna ihtiyaçları var. Ve biz karşımıza gelen, psikolojik danışman olarak karşımıza gelen kişinin ihtiyacı doğrultusunda, o bunu söyleyemese de, sözüyle, duruşuyla hissederek bunu harekete geçirmeye çalışıyoruz. Hem o kişide hem çevresindeki bağlam düzenini kurarak. Kişinin işte, aldığımız eğitimler dâhilinde, pozisyonunu değiştirerek. Yani o yüzden bazen aynı dili konuşmadığımız insanlarla karşı karşıya geliyoruz diyorum. Ama okula ilk geldiğimdeki işte bireyselleştirilmiş eğitim programı diyoruz ya, okula ilk geldiğimdeki BEP algısıyla, 6. yılın sonundaki BEP algısı çok farklı. Yaptığımız bir proje de oldu bu sene. Bir veli iki gün önce şunu söyledi, "özel okul gibisiniz". Bir devlet okuluyuz ve "özel okul gibisiniz". Öğretmenlerin çoğundan kaynaştırma öğrencileri ile ilgili, "bu kadar sıkı takip edilen bir okul biz görmedik". (Zeynep)

Katılımcıların ortaya koyduğu deneyimler yoluyla bütünleşme ile ilgili bir süreç de mesleği yaratma, mesleki stili belirleme kavramları ile açıklanabilir. Mesleği yaratma gibi bir ihtiyaca, genellikle olumsuz durumların sebep olduğu görülmektedir. Hümeyra okullarda psikolojik danışmaya uygun olmayan ortamın kendisini daha çok grup çalışmalarına yönelttiğinden bahsetmiştir. Bununla beraber diğer türüsünün yani "odada oturup bir psikolojik danışmanmış gibi davranmanın" içinde bir -miş gibilik tonu olduğunu belirtmiştir. Zeynep, çevresindekilerin "sivil toplum örgütünde psikolojik danışman olur mu?" tarzındaki yaklaşımlarına karşın, *STK'da Psikolojik Danışman Olmak* başlığı ile bir bildiri sunduğunu ifade etmiştir. Seher ise klinik psikologların ve psikiyatristlerin yoğun olarak katıldığı mesleki bir programda, meseleye oyun temelli yaklaşarak çalışmanın bir yolunu bulduğunu

söylemiştir. Tüm bunlar birlikte düşünüldüğünde hem okul sisteminden hem çevredeki insanların algılarından hem de psikolojik danışmanlık mesleğinin diğer ruh sağlığı meslekleri arasındaki yerine yönelik algıdan kaynaklı hususların psikolojik danışmanlar açısından geliştirici ve yeni yollar keşfetmelerine kaynaklık eden durumlar olduğu görülmektedir.

...Bu da bende şeyi oluşturdu. Yani ben oda rehberliği hiç yapmadım. Hep odada oturup bir psikolojik danışmanmış gibi hiç davranmadım. Hani onu da çok da doğru bulmadım çünkü zilin çaldığı yerde, işte melodik ya da dizi – filmlerinden ya da sık sık okul müziklerinin değiştiği, hani farklı müziklerin olduğu bir yerde psikolojik danışma yapma ihtimaliniz çok düşük. Çünkü bir reaksiyona geçtiğinizde, karşı tarafla bir teröpatik çalışmaya geçtiğinizde bir yandan zil çalması, bir yandan kapının açılması... Bunun sürdürülebilirliğinin olmadığını fark ettiğimde zaten bu sefer önleyici rehberlik benim için. (Hümeyra)

...Bir de de “rehberlik odası yoksa, rehberlik koridoru var” şeklinde. Bir şekilde ben tutunacak bir dal buluyorum aslında... Mesleğim tutunduğum dallardan ve beni besleyen dallardan.(Hümeyra)

...O yüzden hani direk klinik yaklaşamadık ama oyunlar üzerinden kadınlarla çalışma yaptım. Travmayla çalışmış olmuyordum ama oyun oynayarak aslında kadınların, birisi intihar denemiş oldu, birisi bilmem ne... Bir sürü travmatik olayları kendiliğinden ortaya çıkmıştı falan filan. Ve bunu bir oyun üzerine oturtmanın kendisi de model olabilecek gibiydi yani.(Seher)

...Evet, evet... İlk başladığımda söylenen bir sözdü. Yani, kulak asmadım ama aklımın da bir kenarında kaldı. Böyle bir algının da olabileceğiyle hareket etmek de gerekiyor. Hani tamamen de çöpe atamıyorsunuz böyle bir düşünceyi. ...Daha sonrasında bir üniversitenin işte, rehberlik, psikolojik danışmanlık ve uygulama ile ilgili kongresi, yani bir semineriydi. İşte kongre, seminer isim olarak hatırlamıyorum. Orda STK’da psikolojik danışman olmak diye bir sunum hazırlayıp gönderdim ve kabul edilmişti. Bu da hani jürisi önemli, iyi hocalardan vs. sunumumda anlattığımda keza kullandığımız örnekler, yöntemler, bunlardan da bahsettiğimde çok dikkat çekmişti, çok olumlu geri dönüş almıştık. İşte o zaman bu göreve başladığımda, “bir STK’da ne yapacak ki bir psikolojik danışman” sorusunun cevabını hem ben bulmuştum, hem de çevreye bu da olabildiği göstermediğimi fark etmişim gerçekten de. (Zeynep)

4.2.3. Belirleyici Kurumsal Sınırlar

Katılımcıların anlatılarında, mesleki kimlik ile ilgili tanımlamaların belli bir kurumsal yapı içerisinde şekillendiği görülmektedir. Belirleyici kurumsal sınırlar, mesleki kimliğin inşasında kurumsal söylem ve pratiklerin belirleyiciliğine yönelik anlatılara odaklanmıştır. Katılımcıların ifadelerinde özellikle roller ve sorumlulukların çalışılan düzenle (work setting) ilgili olduğu görülmüştür.

Tüm katılımcılar şu an çalıştıkları okuldan önce çeşitli kurumlarda görev yapmışlardır. Kimi katılımcılar meslek lisesi deneyimini farklı kurumlarda yaşamışlar kimileri ise farklı okul türlerinde ya da kurumlarda çalıştıktan sonra meslek lisesine gelmişlerdir. Anlatılar incelendiğinde kurumsal yapının özellikle rol ve sorumluluklar üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kurumlar anlatıların anlamlandırılmasında da bir çerçeve sunmaktadır.

Farklı kurumların katılımcıların pozisyon alışlarını nasıl etkilediğine yönelik ifadeler incelendiğinde örneğin Zeynep, sivil toplum örgütünde psikolojik danışmanlık ile ilgili daha eğitim programcılığı üzerinden işini kurguladığını ifade etmiştir.

...Mezun olur olmaz bir sivil toplum kuruluşunda göreve başladım. Sivil toplum kuruluşunda da yine psikolojik danışmanlık ve daha çok eğitim kısmını... Hani hangi konu hangi yaş grubuna nasıl anlatılır? Çünkü hocaların temelde vurguladığı nokta buydu üniversitede. Yine dikkatimi çeken ve kendimle uyuşturduğum noktalarından. (Zeynep)

Ali ise bu bağlamda okul ikliminden dolayı yaptığı faaliyetleri düzenlediğinden bahsetmiştir. Bu yönüyle bakıldığında, okul sistemine entegrasyondan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Tersine bir durum ise Dilara'nın anlatısında görülmektedir. Dünya görüşü ile de bağlantılı şekilde okuldaki iklimin kurumla kurulan ilişkide etkisi olduğu görülmektedir.

Yine Ali'nin anlatısında silahlı kuvvetlerde psikolojik danışmanlık diye bir kavram ortaya çıkmaktadır. Görünen o ki, askeri pratikte psikolojik danışmanlık daha klinik tarafa eğilimli olmayı gerektirmektedir.

...Sonra işte tayin oldum. Zonguldak'a geldim. 2000 senesinin ekim ayında... 1 yıl Zonguldak'ta durdum. Eşimle aynı okulda çalışıyorduk. Berbat bir yer, berbat bir okul. Berbattı yani, merkeze bir saat mesafede. Her gün araçla gidip geliyorduk. Korkunç bir müdürüm vardı. Yani zaten hani yapmaktan çok hoşlanmadığım bir mesleğin içine cuk diye oturduğum için, odamdan çıkmıyordum yani tabir-i caizse. Odamdan çıkmıyordum yani. Sürekli görüşme, görüşme, görüşme işte böyle. (Ali)

... Benim için şeyden de iyiydi yani şöyle, çok iyi öğretmenlerle tanışmak fırsatı açısından da şöyle vay be hani oturup konuşabileceğin işte edebiyatı olsun, tarihi olsun o açıdan iyiydi yani. Hala burada bulamadığım o çata çat konuştuğumuz öğretmen modeli orada benim karşıma çıkmıştı. O açıdan tatmin ediciydi... (Dilara)

...Ben gittim. Dediler, "Revire gideceksin". "Tamam" , "N'apıcan sen burada" falan filan. Askeriye bambaşka bir kurum. Yani bir de ben rehberlik ve psikolojik danışmanlığın, eğitimle ilgili olduğunu yani eğitim, akademikle ilgili olduğunu düşündüğüm için... (Ali)

Burak'ın anlatısında ise daha çok rehberlik ve araştırma merkezi tecrübesinin mesleki roller üzerindeki etkisi görülmektedir. Buradaki pratik test uygulama ya da anamnez alma gibi faaliyetleri içermekte ayrıca planlama ve organizasyonlar yapmayı da barındırmaktadır. Burak ve Seher farklı tonlarda da olsa, rehberlik ve araştırma merkezinde edindikleri rolleri ve sorumlulukları benzer şekilde ifade etmişlerdir.

...İlk başladığımdan ben RAM'a özel eğitim bölümünde başladım. İşte arkadaşlarımız testler yapıyordu. Biz de velilerin yaşam öyküsünü, velilerden çocukların yaşam öyküsünü dinlerdik. (Burak)

...Ciddi veli eğitim seminerleri yapardık ve çok da kalabalık gruplarla veli eğitimleri yaptık. Veli üzerinden grup rehberliği yaptık. Öğrenciler üzerinden çok fazla yaptığımızı söyleyemem özellikle rehberlik araştırma merkezinde. Tabi keyfi çoktur mesleğin yani ben çok keyif alarak yaptığım için... (Burak)

...O anlamda rehberlik araştırma merkezi anlamında, o dönemin şartlarına göre çok iyi şeyler yaptığımıza inanıyorum... (Burak)

...Tabi rehberlik araştırmanın kendisi farklı bir dünyaydı. Orası biraz hızlı bir dalış oldu. Orada hani öğrencileri değerlendirmek gerekiyordu, bir takım testleri bilmek gerekiyor. (Seher)

Ayşe'nin mesleki öyküsünde de benzer şekilde farklı kurumların belirleyiciliği üzerinde durulmaktadır. Örneğin bir proje okulunda çalıştığı yıllarda Ayşe, öğrencilerin rehberlik servisine yönelik tutumunun, kendi mesleğe yönelik tutumunu farklılaştırdığını belirtmiştir.

...İmam Hatip'te çocuklar daha çok kendileri gelmeye başlamışlardı. O zaman şeyi hissediyorsunuz, evet bir şey yapıyorum, onlar görüyorlar ve geliyorlar. Hani kendileri geliyorları görünce daha bir işe yaradığınızı hissediyorsunuz. Yoksa daha bir sürekli birileri şikâyet üzerine gönderdiklerinde, çocuk zaten çok gönülsüz oluyor. Çözüme çok yatkın olmuyor. Tamam, bir süre sonra belki bir kısmı oluyor ama bir kısmı olmuyor. (Ayşe)

Katılımcıların anlatılarında meslek lisesi deneyimi geniş yer tutmaktadır. Meslek liseleri ile ilgili aktarımlarda katılımcılar buralarda yaşanan problemlerden sıklıkla bahsetmişler bunun yanında avantajlarından da söz açmışlardır.

Seher'in meslek lisesine dair anlatısında ortaya çıkan genel hatlar, kendi içinde kapalı sistem özelliği gösteren bölümlerin oluşu, disiplin ile ilgili işlemler ve cinsiyetçilik olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra Seher akademik beklentilerin düşük olmasından da bahsetmiştir. Seher ayrıca alan öğretmenleri ve öğrenciler arasındaki etkileşimin niteliğinden de söz açmıştır. Usta – çırak ilişkisi olarak nitelediği noktada ilişkilerin sömürüye açık bir biçimde organize olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Seher'e göre cinsiyetçilik, okuldaki birçok pratikte kendini göstermektedir.

...Kimileri usta – çırağa yakın bir yerlerde durabiliyor. Usta çıraktan artık ne kast ettiğimi az çok anlamışsındır filan. Orada başka bir dünya var yani. Bir de çocukların iç dünyalarına da yakınlar yani. Bir yandan hani aslında sömürüye de daha açık bir yer falan. Geleceklerine dair beklentilerinin daha düşük olduğu falan ama yine de beklemediğim çok parlak, yani genelleştirmeyeceğim bir atmosferden de bahsetmek mümkün. Buralarda disiplin misiplin çok olduğundan böyle, çok bir rehber öğretmenlik yaptık mı bilmiyorum. Kimi zaman yani güzel görüşmelerimiz, bireysel danışmanlığımız, danışmanlık yaptığımız zamanlar olmuştur ama yani işin çoğunu disiplin görüşmeleri falan kaplıyordu yani. Daha sıkıcı, rutin bir şeyleri vardı. Onları yetiştirmek, o öğrencilerle konuşmak bir yandan da buranın ilişki pratiği içinde bir yer edinmek falan. ...Mesela okulda kız öğrenci sayısı az, işte ne bileyim ben bir yandan cinsiyetçilik olduğunu düşündüğüm bölümler var. Atıyorum makinaya gidiyorlar. Yani öğretmenlerde de o yok. Atıyorum bir yurt dışına bir yere gidilecek kızları şey, hani tanıtım bölümüne falan koyuyorlar hani, tamamıyla okulun içinde böyle bağırdan fişkırان bir cinsiyetçilik yani. İşte hani bir yandan

paslaşabileceğim kız öğrenciler az. “Ya arkadaşlar böyle etmeseniz” falan diyebileceğim. Sonra birilerini seviyorlar, birileriyle çıkıyorlar, o çıktıkları bunlara eziyet ediyor işte facebooklardan, hesaplardan, bilmem nerelerden hakaretler... Hatta aptalca kıskançlık gösterileri şiddete varan.

Burak'ın anlatısında da meslek lisesi deneyimi ile ilgili olarak hem zorlayıcı hem de iyi gelen taraflar olduğu görülmektedir. Özellikle İstanbul'un hareketli bölgelerinin birisinde hizmet veren lisede çalıştığı dönemde bu ikili yapı kendisini daha çok hissettirmektedir. Burak ayrıca buradaki öğrencilerin, kıymet verdikleri öğretmenlerine sahip çıkan taraflarından da bahsetmiştir.

...A Ticaret'e geldiğim ertesi günü, kapıda benim iki katım cüsseli bir öğrenci, hoca ne ayak, ne işin var senin burada, dedi ve dedim ben öğretmenim, yok dedi yani akıllı bir öğretmen, acemi değilsin akıllı bir öğretmen bu okula tayin istemez, dedi. Zaten daha öncesinde geldiğimde tayin istedim, tayinim çıktı geldim, geldiğimde okul müdürü bana o zaman bir gazete haberi göstermişti. Bir öğrenci, bıçaklamış bir öğretmen dövülmüştü. Nasıl bir okula geldiğinizi görün denmişti. Böyle bir okuldu... Örneğin, ben esrarı ilk kez A Ticaret Meslek Lisesi'nde gördüm. Bir gün öğrenciler gittikten sonra sıraları karıştırdık öğretmen arkadaşlarla, hatta kilitliydi sıralar, onları kilitleri kırıp açtık, bir yerde bir şey gördük. Bir öğretmen arkadaş şey demişti, bu esrar... Ben de narkotiği aramıştım gelin bakın diye. Narkotikten gelen kişi şey demişti, abi bunun için mi çağırdınız beni. Bu tütünle karıştırmışlar bunu. Böyle bir okuldu, o yüzden diyorum ya, devlet okulu kapattı. Devlet baş edemediği için okulu kapattı. Gene A Ticaret'le ilgili benim çok güldüğüm bir olay, 24 Kasım'da, benim odam giriş kattaydı, 2, 30'lu yaşlarında 2 kişi gelmişti. Bir öğretmenimizin öğretmenler günü için gelmişler. O gün de 1. Katta çocuklar sis bombası atmıştı, okul duman altındaydı. Bu bizim için olağan bir şey. Dediler hocam dediler, yukarı duman. Ya, dedim, birazdan geçer, çocuklar sis bombası attı, demiştim. Böyle gözlerini açıp hayretler içerisinde bakmışlardı. Ama dediğim gibi, A Ticaret Meslek Lisesi öğrencileriyle hala çok, birçoğuyla görüşürüz. O keyiflidirler. Yine A Ticaret Lisesi'nden mezun bir öğrenciyle 2 yıl kadar önce gece 12'de... Hayırdır, dedim. Hocam dedi, burada beni görmeden kimse taksiye binemez de, Taksi duramaz da. Ama hala arayıp sorarlar, hocam, bir sıkıntı var mı, gelelim, diye. O yüzden çok yani keyifli bir yaşam. Yani hani öğretmen anlamında o tür bir çocuk grubu var. Ama o çocuk grubunun sana olan saygısı... Gene gezi olayları dönemindeydi, mecburen biz A civarındayız, mecburen biber gazına işte birçok şeye maruz kalıyoruz. Benim öğrencilerim maske getirmişler bana, baret getirmişlerdi. Hocam eve giderken yolda falan bir şey olursa, kendini koru diye. Böyle bir keyifti A Ticaret. (Burak)

Benzer bir yapı Ayşe'nin meslek lisesi anlatısında da ortaya çıkmaktadır. Ayşe birçok olumsuz duruma ve vakaya rağmen meslek lisesi öğrencilerinin belli kaliteler adına iyi gelen tarafları olduğunu ifade etmiştir. Ayşe'nin deendiği olumsuz

taraflar olarak akademik başarının düşük olması, davranış problemleri ve disiplin faaliyetleri gösterilebilir. Dolayısıyla bu durum yapılan psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinin probleme odaklı olmasına sebebiyet vermektedir. Buna karşılık Ayşe, öğrencilerin samimiyet taşıdıklarını, eğlenceli bir yönlerinin olduğunu ve pratik oluşlarını öne çıkarmıştır. Dolayısıyla Burak meslek lisesi anlatısı gibi Ayşe'ninki de ikili bir yapı ortaya koymaktadır.

...Sanırım 8 yıl çalıştım orada. Şöyle zorlukları vardı. Tabi meslek lisesi öğrencisi biraz daha akademik başarısı düşük, onla birlikte getirdiği davranış problemleri falan da var. Daha çok onlarla uğraşıyorsunuz. Öğretmenlerin şikâyetleri ile çok uğraşıyorduk yani işte sınıf içi disiplini sağlamakta zorluk çekiyorlar falan onla ilgili disiplin dilekçeleri geliyordu. Yani daha çok problem odaklı çalışıyoruz meslek liselerinde. Öyle gidiyor işler. Biraz sıkıntı aslında, öyle olmaması gerekiyor ama başka türlü de yetişemiyorsunuz yani. Hep problem geliyor siz onunla ilgili bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz. Aslında önleyici olması gereken noktada çok da bir şey yapılamıyor. (Ayşe)

...Çocuklar zor... Yani davranış problemleri çok var. İşte ne bileyim çevresini temiz tutmak, insanlarla konuşmak, küfürlü konuşmamak, ya ne bileyim iletişimle ilgili şeyler falan çok zorluklar var. Ama güzellikleri de var. Biraz samimi bir tarafları da var meslek lisesi öğrencilerinin. O açıdan da seviyorum. (Ayşe)

...Çocuklar keyifliydi bir kere, eğlenceli çocuklar aslında. Ama tabi zorladıklarında da çok zorluyorlar. Yine neyi hatırlayayım. Ya işte şey oluyordu, hep kötü şeyler de geliyor aklıma, çocukların yapmış olduğu hırsızlık olayları olmuştu. Yine bir istismarla ilgili bir olay olmuştu. Ama şey güzeldi mesela orada, biraz kurumsal bir okul orası. Çok eski, Türkiye'nin ilk meslek liselerinden. Mezunlar günü, talaş böreği günü işte geleneksel günler... Öğrencilerin katılımının olduğu sosyal faaliyetler falan çok oluyordu, öğrenciler çok aktif de katılıyordu. Çok da güzel oluyordu. Mesela münazaralara falan katılmıştı bizim öğrencilerimiz, Vefa Lisesi'yle, İstanbul Lisesi'yle falan yarışmışlardı böyle. O dönem çok iyi hatırlıyorum çocuklar böyle çok iyi bir motivasyon içerisindeydiler. Aslında şey olarak çok güzel pratik zekâları var da, başka türlü çalışıyor kafaları. (Ayşe)

Bununla birlikte meslek lisesine dönük anlatılarda birçok ciddi vakaya dair anekdotlar anlatılmıştır. Bu tarz durumlarda bildirim yükümlülüğünün oluşu ve fakat bildireni korumaya yönelik düzenlemelerin eksikliği gibi hususlar bu açıdan katılımcıları sıkıntıya sokar görünmektedir.

Burak, istismar olaylarından dolayı özellikle kız meslek lisesinde çalıştığı dönemde çocuk polisine ve mahkemelere gittiğini belirtmiştir. Ancak bu tarz vakaların ardından, karakol veya mahkeme çıkışlarında kendini güvende

hissetmediğini ifade etmiştir. Yaşadığı bir olayda karakolda 3 saat boyunca kalmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Ali ise akrabası tarafından istismara uğradığı ifade edilen bir öğrenci ile çalışırken bu konuda ailenin tutumundan ve sisteme olan güvensizliğinden dolayı bildirim yapamadığını ve bu durumdan çok etkilendiğini söylemiştir.

...Tabi ki kız lisesinde çalışmak, bu ülkede kız lisesinde çalıştığınızda duyduklarınız, gördükleriniz, dinledikleriniz çok daha farklı. Kapalı bir bölge, A Kız Meslek Lisesi'nin bulunduğu bölge de kapalı bir bölge, evet, yaşamımda duymadığım çok şey duydum, görmediğim çok şey gördüm. Bir ara, haftanın belki, haftada bir gün mutlaka... çocuk polisi ile bir şeyimiz olurdu. Mutlaka bir hasbihâlimiz olurdu. Çünkü biz haftada en az bir rapor göndermek zorunda kalırdım. Evet, acı mı acı... Evet, üzüntülü, verici olaylar. Ama orada çokça olayı yaşadım ya da raporunu tuttum. Açıkçası yine bizim mesleki anlamda sıkıntılardan biri, bizim rehber öğretmenlerin. A'dan kalma iki tane mahkeme olayı var. Tanık olarak adliyeye gitmem gerekiyor, ağır cezaya gitmem gerekiyor. Ama açıkçası gitmiyorum. Çünkü adliyeye gittikten sonra oranın bir de çıkışı olduğunu biliyorum. Geçmişte birçok rehber öğretmeni arkadaşımızın adliye çıkışlarında başına neler geldiğini bilmiyorum. Devlet bizden bir şeyleri hep bildirmemizi istiyor ama bizimle ilgili, korumayla ilgili hiçbir şey yok. Yani o anlamda çok savunmasızız. Biz, çocuğunu döven baba, bize de şiddet uygulayabiliyor. Çocuğa istismar eden insanlar adliye çıkışında ya da karakol çıkışında sizi çok farklı noktalara da getirebiliyor. Çocuk polisininin, karakolunun önünde ... yaşadığım bir olay. Gene rapor tuttuğum bir olay, birinin akrabası, o karakoldan çıkacakmış, çık da görelim, demişti ve polislerin içinde beni tehdit etmişti. Polislerin yaptığı sadece beni içerde tutmaktı ve 3 saat mahsur kalmıştım. O nedenle de bugün iki tane davaya da gitmiyorum. Çünkü sonrasında ne olacağını bilmiyorum. Yani bu da bizim rehber öğretmenler anlamında yaşanan sıkıntılardan biri. Bilmiyorum, kaç rehber öğretmen arkadaş böyle bir sıkıntıyla karşı karşı kalıyordur, bilmiyorum. Ama bu bizim açımızdan ciddi bir sıkıntı. Umarım yaşamazsınız siz gençler. (Burak)

...Geldi annesi çağırdık, normalde çocuk polisine gitmemiz lazım, müdür dedi, "yok" dedi ya, "şey yapma". Annesi geldi, "hocam bunu duyarsa" dedi, "önce seni öldürür" dedi, "sonra bizi öldürür" dedi. ... "Beni niye öldürecek ya?" dedim. "Bunu böyle, olmaz" diyor. Öz dayısı tarafından tecavüze uğramış çocuk. 7 – 8 sene önce işte. Çocuk geldi bunu söyledi falan filan. Vel hâsıl-ı kelam, bir şey yapamadık yani. Mesela bu beni etkilemiştir yani. (Ali)

Dilara, Ayşe ve Hümeýra'nın anlatılarında da benzer süreçlere değinilen noktalar ortaya çıkmaktadır. Bu üç katılımcı da bu noktalarda nasıl pozisyon alacaklarını bilemedikleri noktalardan geçtiklerini ifade etmişlerdir. Dilara bu tarz bir vakada okul yönetimi ile karşı karşıya geldiğinden bahsetmiştir. Okul yönetiminin sorunu çözme adına ortaya koyduğu yolun işlevsiz olduğundan ancak kendi tarzında

yaklaştığında da yönetimin kendisini veli ile karşı karşıya bıraktığından bahsetmiştir. Ayşe, çalıştığı muhtelif okullarda istismar ve madde kullanımı vakaları ile karşı karşıya geldiğini ve bu durumlarda yoğun kaygı yaşadığını ifade etmiştir. Hümeysra'da yine fiziksel istismar üzerinde durmuş ve bildirim yapıp yapmama konusunda ikilem yaşadığını ve bu tarz durumların kötü bir aralık olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla istismar, madde kullanımı gibi netameli vakalarda katılımcıların yoğun streslerine eşlik eden bir çaresizlik hissettiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

...Bir beş - altı yıl önceydi galiba. Taciz olayıydı. Akran taciziydi. Akran zorbalığına dönüşmüştü. Yani orada idare ile aynı, tarafta durmak ve aynı şeyleri konuşmak, ortak bir dil kullanmak konusunda çok zorlandım. Müdürüm ile kavga etmişim hatta. Çünkü o, kızı okuldan gönderip sorunu halletmeyi düşünüyordu. Bense kızın velisini çağırıp yaşadığı şeyle ilgili suç duyurunda bulunmamız gerektiğini savunuyordum ki olması gereken oydu. Sağ olsun benim lafıma geldi yani veliyi çağırdık, ama yaşadığım zorluk şu oldu, veliyi çağırdığımızda müdürüm şöyle yaptı, "Buyurun Dilara Hanım anlatın" dedi. Yani orada şey yaşıyorsunuz böyle, orada bir ter boşaltıyorsunuz. Şimdi nasıl bir dil kullanayım, nasıl bunu yumuşatarak, sakinleştirerek, yani çünkü aslında müdürümün de haklı olduğu taraflar vardı. Haklı derken onun o kararı vermesine neden olan sosyal, toplumsal nedenleri var. O yüzden onu anlatmak, birçok şey var, çocuk var vs. Birçok şeyi gözetmek ve doğruyu bulmak zor olabiliyor orada. (Dilara)

...Ama beni daha çok zorlayan şeyler hani o madde bağımlılığı, istismara dayalı durumların geneli... Ne yapacağımı bilemediğim... Belki bunları genel olarak böyle yazabilirsiniz. O durumlar daha çok zorluyor beni. Yani diğer şeylerde zorluyor tabi, asıl problem olarak gelen her şey ne yapacağım duygusunu yaşıyor ama bunlar daha çok böyle insanı kaygılandıran durumlar. Onlarda zorlanıyorum yani, zorlanmışım. Meslek lisesinde de olmuştu mesela hani... İmamhatip'te bir tane olmuştu hani o madde ilgili bir şeydi. Çok olmamıştı ama hani öyle durumlarda daha çok yoğun kaygı yaşıyorum, sıkıntı yaşıyorum. Öyle... (Ayşe)

...Geçen sene ciddi şeyler oldu yani, istismarla ilgili şeyler de oldu. Benim bildirimde bulunmam gereken durumlar da oldu. Biraz yükü ağır aslında... (Ayşe)

...Ya şey konularında kötü hissediyorum aslında, bu, bir öğrencinin gelip işte "şiddet görüyorum", bunu da yaşadık. "Ailemden şiddet görüyorum." Bildirme zorunluluğumuz var, bildirirseniz çocuk bildirmenizi istemiyor. Bu çok kötü bir aralık. Okul müdürünü mutlaka bilgilendirmenizi istiyor, kaymakamlık da dâhil hani mülki amirleriniz hepsi bunu istiyor. O çok kötü bir şey, karar verme şeyi. (Hümeysra)

Meslek liselerinin, ilçe komisyonlarınca kaynaştırma öğrencilerinin yoğun olarak yerleştirildikleri okullar olduğu bilinmektedir. Zeynep'in anlatısında kaynaştırma öğrencilere yönelik algının zaman zaman incinebilirlik yarattığı görülmektedir. “Ben bu çocukları evden getirmediğim” raddesine gelecek kadar kaynaştırma öğrencilerinin varoluşu ile psikolojik danışmanın varoluşu arasında paralellik kurulduğunu ifade etmiştir. Ali ise zaten kalabalık olan okulda, çok sayıda kaynaştırma öğrencisinin de katılımı ile çalışma ortamının daha kaotik hale geldiğini söylemiştir.

...Mesela kaynaştırma öğrencileriyle ilgili örnek veriyorum. Yönetmelikte çok net, kurallar. Yani, ben bazen şu duygum oluyor, “yani ben bu çocukları evden getirmediğim” ya da “ben şu an yaptığım işi evden getirmediğim, kimsenin başına musallat etmiyorum” duygum oluyor. Özellikle kaynaştırma öğrencileri ile ilgili şu algı var, “iş okuluna gitsin, okula devam etmesin”. ...Hani, lise, ortaokul falan fark etmiyor. Çünkü herkes okulla ilgili o başarı duygusunu çok hat safhaya çıkartmış noktada. Ya, bizim okul çok iyi anılsın, o yüzden olumsuz davranışları olan, kendi tanımlarıyla tabi bu, davranış problemi yaşayan çocukları istemiyorlar, açık açık söylemek gerekirse. Ya da işte kaynaştırma öğrencisi olan çocukları istemiyorlar okullarında. Bunu psikolojik danışman olarak anlatmak noktasında aynı dili konuşmadığımız ama en azından uzlaşabildiğimiz aşamaya geldiğimizde daha çok kendimiz çaba sarf ediyoruz. Ya bu nokta hem yıldırıyor hem karşı tarafla aynı dili konuşmadığını anlayıp ona göre sürekli bir “peki ya bu, peki ya bu” diye alternatiflerle karşılıklarına gitmem gerekiyor. Ciddi bir çaba gerektiren durum... (Zeynep)

...Okul kalabalık, kalabalık okullarda çalıştım yani. Daha doğrusu her okul kalabalık. Ya şu okulda kaçınıcı, 5. yılım, bu sene düştü, 1300 öğrenciye düştü. Tek rehber öğretmenim. Bu kaynaştırma öğrencilerinin de devreye girmesi, BEP’li dediğimiz öğrencilerin... 41 tane BEP’li öğrencim var mesela. Karman çorman yani ne yaptığımı bilmiyorum. Ya bir şey, bir şey, bir sistemi mutlaka var. Onla beraber gidiyorum ama ne yaptığımı bilmiyorum yani. Akşam kafamı koyduğumda rahat uyuyor muyum? İşte hani ben bugün işte bunu hak ettim mi diye? Rahat uyuyorum yani yapabileceğim bu kadar zaten yani. Yani çok şey yok. (Ali)

4.2.4. Sosyo – Politik Belirleyici Üst Anlatılar

Sosyo-politik belirleyici üst anlatılar teması anlatılarda, siyasetin etkisi, otorite, eğitim politikaları ile alakalı noktalarda kodlanmıştır. Katılımcıların anlatılarında politikaya dair kısımlar önemli yer tutmaktadır. Ülkenin içinden geçtiği siyasal iklimin, ana akım söylemlerin ve katılımcıların bunlarla ya da bunlara karşı aldığı pozisyon sosyo-politik anlatılarını belirlemektedir. Özellikle politik ve sosyal meselelere daha eleştirel bakan katılımcıların, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve

ilgili faaliyetleri daha üst sistemlerin bir parçası olarak gördükleri söylenebilir. Dolayısıyla bazı katılımcılar bu yönüyle konuya daha sistemik bir perspektiften bakmakta ve mesleki kimlik inşalarına dair anlatılarında bu açılırları da değerlendirmektedirler.

Sosyo-Politik belirleyici üst anlatıların, bir yönü otoriter devlet yapısı ve bu yapının hem gündelik hayata hem de eğitim sistemine etkisi olarak nitelendirilebilir. Seher, anlatısının önemli bir bölümünde politik süreçlere ve bu süreçlerin kendi mesleki yaşantısı üzerindeki etkilerine değinmiştir. Bazı toplumsal olayların etkilerinin ve ayrıca rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında uygulanan politikaların, yönetmelik değişikliklerinin de bu otoriterleşmeden nasibini aldığını dile getirmiştir. Bununla beraber rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanına yönelik bazı çalışmaların ideolojik maksatlarla sunulduğunu ve psikolojik danışmanlar yerine farklı alanlarda görev yapan kişilerin ikame edilmesine dönük bir isteğin olabileceğini söylemiştir.

...Tabi devlette çalışıyorum bir yandan hani, devlet pratiği de benim için, ya birazcık böyle uzaktan bakarsın 657 falan yani... Birazcık da şey yani çok da böyle düzen işleri yapmakta sıkıntısı olan falan bir tipim bir yandan. (seher)

...O anlamda biraz daha şey oldu içe kapalı bir şeyim çıktı. E bir yandan da çok iyi politik süreçlerden geçmedik aslında. (Seher)

...Git gide içine kapanma, kontrolün çıkması, ne bileyim hayatın o anlamda biraz anlamsızlaşması filan. Belki bireysel bunalımlarım falan derken, ışıklar yani karardı yani ortalık daha fazla. Bir yere tutunmak ihtiyacı daha fazla arttı aslında. Küçük de olsa, birlikte olma ihtiyacı filan. Ya o yalnızlık hissi birazcık daha artıyor yani nereye gidiyoruz falan, n'apıcaz? Yani bir an gelip birisi çok rahat her şeye müdahale edebiliyor. Yönetmeliği değiştirebiliyor. Senin işte, nöbet tut diyebiliyor. Sınavlara gir diyebiliyor. Sen ne işe yararsın, diyebiliyor. (Seher)

Dilara da benzer şekilde, atacağı adımlarda sosyal, kültürel ve hukuki boyutları ile sisteme güvenemediğini bu sebeple bazı durumlarda geri adımda kaldığını belirtmiştir.

...Bir şeyler yapmak isteyip de ne yapabileceğini şaşırmanın zamanlar oluyor. Bazen bir şey yapmak istiyorsun ama hukuki ve ülkenin sosyal yapısından kaynaklı, "yapmasam daha iyi aslında" dediğim şeyler de olabiliyor. (Dilara)

Burak'ın anlatısında ise politika geçmiş yaşantılarından başlayarak bu güne uzanan bir hat üzerinde kendisine yer bulmaktadır. Öğrencilik yıllarından başlayarak (yaklaşık otuz yıl önce) politik oluşumların içinde olduğunu ve bu sebeple gözaltına alınmak gibi ciddi sıkıntılar da yaşadığını ifade etmiştir. Ancak yine de politik süreçlere katılmak onun kimliğinin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Bu bakımdan aydın olmanın ve toplumun önünde olmanın -çeşitli devrimlerle de analogi kurarak- bir gereği olarak bazı bedelleri ödemek olduğunu ifade etmiştir.

...Üniversite, bizim yıllarımızda, üniversite öğrenci dernekleri kuruluyor idi. O derneklerin kurucularından oldum. Yönetim kurulu üyeliği yaptım. Ondan kaynaklı, idari anlamda sıkıntılar yaşadım. Çok ciddi anlamda yani şeyde yaşadık gözaltılar yaşadık. Ciddi sıkıntılar da yaşadık. He bunlardan dolayı pişman mıyım, değilim... Çünkü, ben, aldığım eğitim, hayata bakışımla toplumun önünde olduğumu düşünüyorum. Toplumun önünde olduğumu düşünüyorum, önünde olmam gerektiğini de düşünüyorum. Çünkü bizler bugün bu toplumda, toplumla aynı düzeyde düşünüyor isek bu toplumu ilerletmemiz mümkün değil. Yani biz kendimizi toplumun aydınları olarak düşünüyorsak toplumun bir adım önünde olmamız gerekiyor. Zaman zaman toplumla bu tür çatışmalar yaşamamız gerekiyor. Dünyaya baktığımızda da bugün, Fransa, 1789'da Fransa'da ayaklananlar topluma aykırı insanlardır. Belki, o günün Fransız yönetimine göre teröristlerdi. Ya da Sovyet Rusya, Sovyetler Birliği, 1917 Ekim Devrimi'nde Lenin ve arkadaşları da onlara göre şeydi, Çarlık Rusya'sına göre teröristti. Yakın tarihe geldiğimizde Atatürk ve arkadaşları da bu ülkenin kurtuluş mücadelesinde, mücadele ederken, o günün yönetim kademesine göre teröristti. Ama yıllar sonrasında görüyorsunuz ki, o terörist dediğiniz insanlar aslında sizi çağdaş anlamda bir adım yukarıya, uygarlık anlamında bir adım yukarı çıkarmak için çaba gösteren insanlardır. (Burak)

Ali'nin politikaya dönük anlatısı ise hem eğitimin devlet tarafından ideolojik bir aygıt olarak kullanılması hem de ülkenin geri kalmışlığına dönük atıflar ile kendini göstermektedir. Ali, kurulan birçok üniversitenin modern hapisaneler olarak sadece bireyleri bir arada tutmak maksadına hizmet ettiğini ifade etmiştir.

...Hocam bunun dışındakilerin hepsi, hepsi ne biliyor musun? Toplumları, toplumu yani bir arada tutmak... Yani, modern hapisaneler yani, yaratmak. Yaratıldı da yani. Ee, sonuç durum bu iken, neyin peşindeyiz abi? Marsta adam şey arıyor ya, su arıyor, maden arıyor, su arıyor. (Ali)

Sosyal eşitsizlik de sosyo-politik belirleyici üst anlatılarda ortaya çıkan bir boyut olarak değerlendirilebilir. Aşağıdaki iki alıntıda da görüldüğü gibi, sosyal adaletsizlik ve yoksulluk mesleğin icrasına dönük de güçlükler yaratmaktadır. Bu açıdan Ali ve Dilara'nın çözüm bulma noktasında sıkıntılar yaşadığı ve belli bir çaresizlik hissettiği görülmektedir.

...Yani zorlandığım noktalar şeyler oluyor işte. Çok şey duyuyorum ve çok şeye yetişmem gerektiğini hissediyorum ve çok şey yapmam gerekiyor ama eller, kollar bazen bağlı bazen çok hani naif ama böyle bir işte "param olsa da versem" falan noktasına bile geliyorum. Çünkü sosyo-kültürel olarak düşük öğrencilerle çalışıyoruz. (Dilara)

...İnsanlar aç, aç, aç... Aç yani ben geçen sene 253 mezun vermişim, 100 kişi barajı aşamadı. Barajı aşamadı ve bu 100 kişiden en az 50'si 60'ını parasını inanır mısın Yücel Hocam biz cebimizden ödedik. Hani sınava girsin çocuklar diye. Çocuk "ben" diyor, "tekstilde çalışacağım hocam" diyor. "Okuyacağım da ne olacak" diyor. Ya işte açıklıyorsun. O algıyı işte rehber öğretmenin kırması lazım. Kıramazsın abicim. Yani realite var yani. Neyi kıracaksın, adam 4 km yürüyor 2 lira minibüs onu düşünüyor yani. Yani ben her yerde de gerekli olduğunu da inanmıyorum ya. Rehberlik psikolojik danışmanlık lüks yani. (Ali)

Politika anlatılarının bir kısmı da eğitim sistemi ile ilgili olarak belirlemektedir. Bu bakımdan anlatılarda eğitimdeki işleyişe yönelik değişimlerin genellikle tepeden inme ve işlevsiz bir biçimde gerçekleştirildiği algısının hâkim olduğu söylenebilir. Burak, liselere geçiş sınavından kaynaklı problemlere işaret ederken okuldaki akademik başarı unsurundaki homojen yapının bozulduğunu belirtmiştir. Ali ise eğitim ile ilgili çıktıların uzun vadede sonuç getirebileceğinden ve bu sonuçların uzun yıllar sonra ancak değerlendirilebileceğinden bahsetmiş ancak Türkiye'de daha sonuçları görülmeden sistem üzerinde değişikliğe gidildiğini ifade etmiştir. Seher ise çalıştığı okulun türünün, paydaşların itirazlarına rağmen değiştirildiğini söylemiştir.

...Geçen haziranda geldim buraya. Geçmiş nitelikli bir okul... Üniversite başarıları olan bir okul... Ama sonrasında sınav sistemi ile ilgili işte, liselere giriş sınav sistemi ile ilgili sıkıntılardan kaynaklı biz de 400 – 410'la gelen öğrenciler de var, neredeyse 0 çeken öğrenci de var aynı sınıflarda. (Burak)

...11 kere sistemle oynuyorsun. Bir de bu 11 kere sistemle oynandı, bunun içinde 2 tanesi... 8 – 10 tane bakan gördü. 2 tanesi eğitim kökenliydi. Bir şimdiki bakan, bir de Nabi Avcı yanlış hatırlamıyorsam. Bir önceki bakan... O da tam değildi galiba, akademisyendi. Eğitimin içindeydi az çok işte. İktisatçı, işletmeci, mühendisten Milli Eğitim Bakanı... Ya bir de ben şeye de çok doğru bakmadım yani, hocam eleştirel, yapıcı bir şey sunabilir miyim ortaya? Eşim benim İngilizce öğretmeni idi. Onla biz konuşuruz.

N'apılabilir? İşte, abi, bu çocuklar 8 – 10 yıl İngilizce görüyorlar, değil mi? Çıkanca yok ya, “What is this?” yok. Cevabı yok yani. “How are you?”, “Where are you from?” bunu bile diyemeyecekler. (Ali)

...Çok siyasete girdim Yücel Hocam. Ya hocam sistem, sistem, sistem diye bir şey yok. Türkiye’de diyor ya eğitim sisteminin iki tane sıkıntısı var. Biri eğitim ikincisi sistem. Yani bir şey yok. (Ali)

...Sonra işte orası ilk önce sağlık meslek Anadolu Lisesi yaptılar. Sonra bir anda lönk diye erkek imam hatibe çevirdiler. Baya mücadele edildi. Orada bir sene boyunca öğrenciler, öğretmenler, biz bir şekilde mücadele etti k yani. Basın açıklamaları falan filan bir şeyler bir şeyler, yazılar yazdık falan. Ama fayda etmedi yani şimdi erkek imam hatip olunca da dedik herhalde “yavaş yavaş gitsek iyi olur” filan. (Seher)

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde katılımcıların mesleki yaşam öykülerinin analizleri neticesinde elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılacaktır. Ardından bu konuda çalışmayı düşünen araştırmacılara ve alanda çalışan uzmanlara yönelik bir takım önerilerde bulunulacaktır.

5.1. Tartışma

Özellikle yurtdışı literatürde psikolojik danışmanlık mesleki kimliği hem araştırmacılar için hem de bu alanda çalışan uzmanlar için önemli bir konu olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde psikolojik danışmanlık ile ilgili CACREP, ACA ve ASCA gibi etkili kurumsal organizasyonlar mesleki kimlik konusuna ciddi önem vermektedirler. Bu çalışma ile anlatı araştırması metodu kullanılarak Türkiye'de görev yapan ve resmi meslek liselerinde çalışan psikolojik danışmanların mesleki kimliklerini nasıl yapılandırdıkları katılımcıların anlatılarından ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların mesleki yaşam öyküleri ayrı ayrı verilmiş, yapılan tematik analiz neticesinde ve araştırma problemi ekseninde 4 ana ve 3 alt temaya ulaşılmıştır.

Klasik metinler, halk hikâyeleri ve masallar genellikle belirli bir istencin veya rahatsızlık durumunun ortaya çıkmasıyla başlamaktadır. Sözelimi Türkiye'nin ortak kültürel mirasının bir parçası olan ve en bilinen masallarından Keloğlan'ı ele alalım. Kahramanın görece stabil bir hayatı vardır. Fakat genellikle gündelik bir işi halletmeye çalışırken çıktığı yolda başına bin bir türlü hadise gelir. Bu süreçte Keloğlan'a yardım etmeye çalışan kişiler olmakla beraber onun arzusunu gerçekleştirmesine engel olmaya çalışanlar da vardır. Başına gelen onca olaydan sonra Keloğlan, kendi bireysel özellikleri, kurnazlığı, iyi kalpliliği vb. ve yardımcıların desteği ile amacına ulaşır.

Klasik metinlerin bu yapısı daha önce de bahsedildiği gibi Propp (1985) ve Greimas (Parsa, 2004; Rifat, 2014; Yücel, 2005) gibi araştırmacılar tarafından farklı kavramsal açılımlarıyla ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada analiz edilen mesleki yaşam öyküleri de bazı açılardan bahsedilen yapısal özellikleri taşımaktadır.

Katılımcıların mesleki yaşam öyküleri genellikle üniversite tercihleri ile başlamıştır. Katılımcıların hemen hiçbirisi bu süreçte sistematik bir yardım al(a)mamış genellikle tavsiye üzerine bölüm tercihi yapmışlardır. Üniversiteye gitmek isteği ve iradesi ile başlayan süreç en nihayetinde asıl mücadelenin verildiği yıllara doğru ilerlemiştir. Birçok katılımcı bu yıllarda zorluklarla nasıl baş edeceğini bilmekte güçlük yaşadığını ifade etmiştir. Ancak zaman ilerledikçe gerek kişisel özellikler gerekse de destekleyici bir takım mekanizmalar vasıtası ile görece stabil bir pozisyona geçebilmişlerdir. Devam eden yıllarda ise bekleneceği üzere sistemin işleyişine dair daha keskin bir görüşün hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Anlatıların doğası gereği çeşitli karşıt mekanizmaların varlığından bahsetmek de mümkündür. Örneğin, sosyo-ekonomik durum, kimi yöneticilerin tutumları ya da eğitim politikaları zaman zaman engel teşkil etmektedir.

Klasik metinlerdeki *mutlu son* klişesi ise katılımcıların yaşam öykülerine tam olarak uymamaktadır. Bazı küçük anlatıların (Bamberg, 2005) neticesi bir mutlu son gibi görünse de mesleki kimliğin dinamik yapısı (Van Maanen, 2010) göz önünde bulundurulduğunda bu durum tüm kimlik inşası için geçerliliğini yitirmektedir. Mesleki kimlik, bazı şematik özelliklerle belli bir süreklilik arz etmekle beraber çalışılan kurum, sosyal bağlam ve etkileşimde bulunulan kişilerin de dâhil oluşları ile çeşitli mesleki yaşantılar esnasında yeniden inşa edilmektedir.

Katılımcıların mesleğe yönelik tutumlarında da karşıtlıkların varlığı görülmektedir. Yapılan görüşmeler esnasında kimi sekanslarda daha olumlu bir tonla, kimilerinde ise daha olumsuz tutum ifadeleri ile karşılaşmıştır. Örneğin, genel manada eleştirel bir yaklaşımın hâkim olduğu Ali'nin anlatısında, mesleki rehberlik ve tercih danışmanlığına yönelik duygunun, *bayılıyorrum* sözcüğü ile ifadesi önemlidir. Dolayısıyla mesleğe yönelik tümenden bir reddin ya da kabulün olmadığı, durumun bağlama göre değiştiği anlaşılmaktadır. Geleneksel çalışmalar psikolojik danışmanların mesleki kimlik gelişimlerine daha çizgisel bir bakış açısı ile yaklaşmaktadırlar. Ancak birçok kişisel, mesleki ve çevresel faktör (Doğan, 1996) mesleki kimliğin inşasında etkili olmaktadır.

Türkçe literatürde epeyce tartışılan unvan sorunu (Akkoyun, 1995; Dağlı, 2014; Doğan, 2000; Kuzgun, 1990; Özgüven, 1990) ise katılımcıların anlatılarında önemli bir yer işgal etmemiştir. Katılımcıların rehber öğretmen ya da psikolojik

danışman ifadelerini birbirlerinin yerine geçer bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Sadece Zeynep'in anlatısında, “Öyle söyleyebilirim, son zamanlarda devletteki özellikle yani rehber öğretmen kavramıyla anıldığımız ya da rehberlik diye isimlendirildiğimiz, isimlere takılmıyorum...” ifadeleri yer almaktadır. Burada da Zeynep'in tonu eleştirel olmaktan uzak görünmektedir. Ancak dikkatlice bakıldığında, katılımcıların rehber öğretmen ifadesini daha ziyade bir iş tanımını ifade etmek istedikleri yerlerde kullandıkları görülmektedir. Görünen o ki, psikolojik danışman ifadesi mesleki kimliği ifade etmede daha çok tercih edilmektedir. Bununla birlikte yurtdışı literatürde tartışılan okul psikolojik danışmanlığı – akıl sağlığı danışmanlığı ikilemi (ACA, 2018; Cashwell, Kleist ve Scofield, 2009; Kaplan ve Glading, 2011, Kaplan) bekleneceği üzere anlatılarda ortaya çıkmayan bir durumdur. Hiçbir katılımcı okul psikolojik danışmanı ya da okul danışmanı ifadelerini kullanmayı tercih etmemiştir. Bu şekilde bakıldığında katılımcılar için okul psikolojik danışmanlığı ifadesinin yerleşik karşılığının rehber öğretmenlik olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla işveren olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın tanımlamalarının mesleki kimliğin en azından bu boyutu ile epey etkili olduğu söylenebilir.

Yine yurtdışı literatürde mesleki kimlik kavramı etrafında tartışılan bir başka konu da diğer ruh sağlığı meslekleri ile olan ilişkidir (Hansen, 2003; Dollarhide ve Oliver, 2014; McLaughlin ve Boettcher, 2009; Myers, Sweeney ve White, 2002). Bu çalışmada ise bir istisna dışında bu tarz bir etkileşimden bahsedilmemiştir. Seher, “...ama ben klinik psikologçu olmadığım için işte o travma grubunda ezildim tabi. Ortalık psikiyatrist falan dolu. Yani hani rehber öğretmen, rehberlik şey olmuyor yani” diyerek bu anlamda bir noktaya temas etmiştir. Buradaki ifade ile tıbbi modellere tanıdık olmamak konusunu vurgulamıştır. Bunun dışında katılımcılar yaptıkları meslek ile ilgili çizdikleri çerçevede bu açıdan anlatımlarda bulunmamışlardır. Mesleki kimliğin inşasında etkili olan *ötekiler* genellikle eğitim ve öğretimin diğer paydaşları olarak işaret edilmiştir.

Mesleki kimlik birçok sosyal ve kültürel meseleden etkilendiği gibi bireylerin kişisel yaşamlarından da etkilenmektedir (Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014; Rodgers ve Scott 2008). Bu çalışmadaki bulgular literatürle paralellik göstermektedir. Bazı katılımcılar mesleki yaşam öykülerini paylaşırken, dünya

görüşlerinden, yaşam olaylarından ve hatta çocukluk çağı yaşantılarından bahsetmeyi tercih etmişlerdir. Örneğin, Zeynep, “Hani, babamın bir doğum günü mesajında herkes güzel sözler yazarken, ‘benim arabulucu kızım’ vs. gibi... Ya da işte, hani ‘birleştiren kızım’, ‘ayrıştıran değil, birleştiren kızım’ sözleri, bunlar benim için kilit noktalar” ifadesi ile bu tezi destekler tepkide bulunmuştur. Burak, “Annem, o duyguyu bilmem. Burada öğrencilerle konuşurken de hep şeydir. Evet, anne babalık duygusunu, ben örneğin anne kavramını teorik bilirim. Pratikte böyle bir şey yaşamadığım için yani bir anne çocuk ilişkisinin nasıl olması, olması gerektiğini bilirim, onu da kitaplardan okumuşumdur” diyerek mesleği ile kişisel hayatı arasında kurduğu ilişkiyi tarif etmektedir.

Kimlik inşasına dair literatürde, verilen kültürel, sosyal ve kurumsal gerçekliğin ötesinde kişilerin kendi hayatları üzerinde belli bir kontrol duygusunun varlığı ile ilgili ifadeler de yer almaktadır (Adler, 2012; Ryan ve Deci, 2000; Somers, 1994). Eylemlilik (agency) olarak nitelenen bu durum, mesleki kimlik inşasında da kendini göstermektedir (Gignac, 2015; Ibarra ve Barbulescu, 2010; Lasky, 2005). Bu çalışmada da katılımcıların anlatılarında çeşitli konuları kontrol altına alabilme ve değişim yaratmaya dair anlatımlar bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılan eğitimlerin ve okul iklimine yapılan katkıların yer tuttuğu görülebilir. Ayrıca yine kapsam altında katılımcıların mesleki tercihlerinde de kimi zaman kendi kişisel yapılarını referans aldıkları söylenebilir. Ancak özellikle sosyal ve politik süreçlere katılımı ve bunların değişiminde çok fazla rol alamadıkları bilakis edilgen bir pozisyonun hâkim olduğu düşünülebilir.

Dolayısıyla mesele, sistemik bir bakış açısı ile incelendiğinde, mesleki kimliği, anlatıların yapısal karakterinin, bireysel yaşantıların, daha büyük sistemlerin ve tüm bunların birbirleri ile olan ilişkilerinin etkili olduğu bir süreç olarak tarif etmek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmada, Belirsizlik ve Destekleyen Mekanizmalar, Deneyim, Belirleyici Kurumsal Sınırlar ve Sosyo-Politik Belirleyici Üst Anlatılar olmak üzere 4 ana tema belirmiştir. İlerleyen bölümde her bir temaya dair bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılacaktır.

5.1.1. Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar

Katılımcıların mesleki anlatılarında ortaya çıkan temalardan birisi *Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar* olarak belirlenmiştir. Mesleğin ilk yıllarında katılımcıların ifadeleri genellikle bir belirsizlik durumu ile karakterizedir. Buna eşlik eder şekilde mesleki kaynaklara erişimde güçlük, yalnızlık, bilgide eksiklik ve profesyonel tonun henüz yakalanamamış olması hususları göze çarpmaktadır. Bu durumun telafisinde ise mesleki faaliyetlere katılım noktasında, meslektaş dayanışması, çeşitli kurumsal yapılar işe koşulmuştur. Ayrıca katılımcılar yine belirsizliğin ortadan kalkmasına hizmet eden faaliyetler olarak meslek yaşantıları esnasında aldıkları eğitimlerden bahsetmişlerdir. Eğitimlerin pratik sonuçları ile ilgili anlatımlar ortaya çıkmış olsa da asıl ağırlığın katılımcılara iyi gelmesi ile bağlantıları üzerinde durulmuştur.

Rønnestad ve Skovholt'un (2003) yaptığı çalışmada psikolojik danışmaların meslek hayatları boyunca geçtikleri evreler sıralanmıştır. Bunlardan birisi olan İleri Öğrencilik Evresi, öğrenciliğin sonlarına yaklaşılan dönemi ve staj - süpervizyon faaliyetlerinin yoğun olarak devam ettiği bir zamanı işaret etmektedir. Bahsedilen çalışmada da, katılımcıların bu evrede daha fazla pratik şansına sahip olmayı arzu ettikleri görülmekle birlikte, yurtdışındaki staj saatinin ve süpervizyon olanaklarının Türkiye'deki uygulamalardan daha fazla olduğu bilinmektedir. Bununla beraber bu çalışmada üniversite dönemine dair anlatıların çoğunlukla *teorik - pratik olmayan* ikileminde sunulduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde Stoltenberg (1981) psikolojik danışmanların mesleki gelişimlerini ve bununla birlikte kimlik gelişimlerini aşamalı olarak incelemiştir. Bu yaklaşımda da süpervizör ile kurulan ilişki bağıllık – bağımsızlık ekseninde tartışılmaktadır. Bu bakışta da mesleki kimlik ile ilgili birçok meselenin henüz eğitim yıllarında yıllarında halledilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yurt dışında, süpervizör ile kurulan ilişki kapsamında ele alınan psikolojik danışmanlık mesleki gelişimine dair söylemler boşa düşmektedir.

Birçok katılımcı göreve başladıkları yıllarda mesleki kaynaklara (standart formlar vb.) erişimde kısıtlılık yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Hümeysra, “Her şey manuel gidiyordu”, Ali, “Tabi internet ortamı yok. İnternet var da yok yani. Bir şeye ulaşmak mümkün değil yani”, Ayşe ise “Önümde hiçbir şey yok” ifadeleri ile benzer süreçleri yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Poyraz'a (2006) göre rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanı 1950'li yıllardan itibaren eğitim sistemi içinde yer almaya başlamış, bundan yirmi yıl sonra okullarda rehberlik servislerinin kurulmasına dair adımlar atılmıştır. 1980'li yıllarda üniversiteler daha aktif rol üstlenmeye başlamış ve 90'lı yıllardan itibaren alanın sorunları ve bunların çözümü üzerine tartılmaya başlanmıştır. Bu uzun yıllar içinde alanın gelişimine yönelik olumlu çalışmaların gerçekleştirildiği söylenebilir. Ancak bu çalışmada özellikle 90'lı yılların sonu 2000'lerin başına denk gelen süreçte göreve başlayan psikolojik danışmanların kaynaklara erişimde sıkıntılar yaşadığı görülmüştür. Günümüzde internetin yaygın kullanımının ve son birkaç yılda Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve çevrimiçi olarak kullanıma sunulan standart formların ve yönergelerin işlevsel olduğu söylenebilir.

Belirsizlik teması içinde yer alan başka bir boyut da yalnızlık hissidir. Dussault, Deaudelin, Royer ve Loiselle'e (1999) göre hissedilen mesleki yalnızlık ile iş ile ilgili stres arasında pozitif yönde bir korelasyon vardır. Bu çalışmada da bu bulguları destekler nitelikte tepkilere yer verilmiştir. Örneğin, Ayşe'nin, "Yani danışabileceğim kimse yok, önümde hiçbir şey yok, sorabileceğim hiçbir şey yok" ifadesinde hem yalnızlık hem de kaygı ve strese dair atıflar bulunmaktadır.

Matthes (1992) tarafından yapılmış olan bir araştırma da ilgi çekici sonuçlar işaret etmektedir. Matthes'e (1992) göre, göreve yeni başlayan psikolojik danışmanlara kurumlarında tecrübeli birer danışman gibi yaklaşılmaktadır. Bunun yanında rollerinde ve işlevlerinde herhangi bir ayarlama yapılmamakta ve o psikolojik danışmana mentörlük yapacak kimse tayin edilmemektedir. Dolayısıyla göreve yeni başlayan psikolojik danışman, genellikle destek mekanizmalarından izole bir şekilde işini yapmaya çalışmaktadır. Bu açıdan ilk atamaları rehberlik ve danışma merkezlerine yapılan katılımcıların daha erken dönemde meslektaşları ile dayanışma içerisinde olabileceğine yönelik bulgular bulunmaktadır. Yalnızlık duygusu ile birlikte mesleğin Türkiye'deki gelişimini ifade etmesi bakımından Ali'nin söyledikleri dikkate değerdir: "Şu zamana kadar saydığım yerlerden hiç rehber öğretmen görmemişler. İlk ben gitmişim oralara. Askeriye de dâhil."

Kimi katılımcılar mesleklerinin ilk yıllarında henüz profesyonel bir ton yakalayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar, “beraber oturup ağlamak” şekline ifade ettikleri, duygu ile ilgili sınırlılıkların tam netleşmemesi şeklinde yorumlanabilecek bir zaman dilimi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Skovholt ve Rønnestad (2003) mesleğin henüz başında olan psikolojik danışmanların yaşadığı güçlükleri sıraladıkları çalışmalarında bu duruma da değinmişlerdir. Skovholt ve Rønnestad’a (2003) göre, danışan ile kurulan ilişkide fiziksel sınırların bilinmesi ve dikkat edilmesi gibi sınır kavramı daha geniş anlamda duygu ile alakalı olarak da değerlendirilebilir. Bu açıdan, mesleki gelişim bir bakıma ayrılma ve bireyselleşme ile alakalı bir durumdur. Çok uzak ya da çok yakın olmayan fonksiyonel bir mesafe tercih edilebilir olmaktadır. Dolayısıyla profesyonel mesafe tayini ile ilgili bu çalışmada yer alan bulguların literatürde de tartışıldığı görülmektedir.

Mesleki belirsizliğin telafisi için bir takım destekleyici mekanizmaların da varlığı bu çalışmanın bulguları arasında yer almıştır. Bu mekanizmalar arasında rehberlik ve araştırma merkezleri, kısıtlı da olsa mezun olunan üniversiteler, meslektaş dayanışması, eğitim alınan çeşitli enstitüler ve kurumlar ile buralarda eğitim veren uzmanlar sayılabilir. Ancak bu mekanizmaların işleyişine yönelik olarak genellikle kişisel girişimler vasıtasıyla dâhil olunabildiği, sistematik bir örüntü içermediği ve bu sebeplerle kısıtlı bir destek sağladığı söylenebilir. Bunun yanında eğer çalışılan kurum, personelini destekleyici bir iklime sahipse bu durum da doğal olarak katılımcılara olumlu yansımaktadır.

Profesyonel katılım ve mesleki faaliyetlere iştirak etme, psikolojik danışman mesleki kimliğini oluşturan elementlerden bir tanesidir (Haverkamp vd., 2011; Puglia, 2008; Remley ve Herlihy, 2016; ve Spruill ve Benschhoff, 1996). Birçok katılımcının anlatısında da katılım içerisinde değerlendirilebilecek tepkiler yer almaktadır. Dilara’nın, “Belki devamında üniversite mezuniyetinden sonra çalışmalar olsa çok daha iyi etkili olurdu.” ifadesi ya da Ayşe’nin, “RAM’a gittiğimde daha çok biraz daha doküman toparlayabildim, ne yapılabilir, ne edilebilir falan, oradan biraz daha destek almaya başladıkça daha iyi hissetmeye başladım. Yoksa öbür türlü zordu yani.” sözleri bahsedilen duruma dair kanıt niteliğindedir.

Özellikle rollerin ve sorumlulukların daha net kavranması ve kurumsal pratiklere dair işleyişin idraki genellikle diğer meslektaşlarla kurulan etkileşimin olumlu bir sonucu olarak görülmektedir. Bu bağlamda Dobrow ve Higgins'e (2005) göre tecrübeli meslektaşlardan öğrenmenin en önemli işlevi mesleki kimliğin aktarılmasıdır.

Meslektaşlarla kurulan ilişki zaman içerisinde meslektaşlardan öğrenmeden meslektaş dayanışmasına doğru kaymaktadır. Örneğin, farklı ilçelerde olsalar da Hümeysra ve Ayşe'nin katılım gösterdiği problem odaklı grup çalışması bu ekseninde örgütlenmesinin yanında bu iki katılımcı için de anlamlı birer yaşantı olarak sunulmuştur. LaFleur, (2007) yaptığı çalışmada, mesleki faaliyetlere katılım ile mesleki kimliğin birbirleri ile bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır. Witmer ve Young'a (1996) göre, psikolojik danışmanların kendi iyilik hallerini sürdürmede kullanabilecekleri birçok destek mekanizmasından birisi de meslektaşlarla kurulan ilişkidir. Witmer ve Young (1996), bu şekilde mesleğe katılım sağlandığında yıpranmanın da azalacağını belirtmektedir.

Bunun yanı sıra katılımcıların meslektaşları ile kurdukları ilişkide liderlik konusu da öne çıkmaktadır. Hümeysra'nın anlatısında fiili olarak, Burak ve Dilara'nın anlatısında ise düşünsel olarak liderlik konusunun varlığı göze çarpmaktadır. Hümeysra göreve yeni başlayan psikolojik danışmanlara, yol gösterici olduğunu söylerken, Burak ve Dilara görüşme esnasında daha az tecrübeli meslektaşlarına tavsiyelerde bulunmuşlardır. Literatürde psikolojik danışman liderliği genellikle kurum içinde (Altun ve Camadan, 2013, Lewis ve Borunda, 2006, Mason ve McMahon, 2009) ya da eğitim reformları (Dollahide, 2003) ile alakalı olarak tartışılmıştır. Dağlı'nın (2014) çalışmasında elde ettiği verilere göre liderlik ya da mesleki karizma okul yönetimi ile kurulan stratejik ilişki ya da kişisel ilişkileri işe koşmak üzerinden temellendirilmiştir. Bu çalışmada bu boyutlardan daha çok bir yardım etme isteği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla alana yeni çıkan uzmanların, güçlüklerle baş edebilmesinde kolaylaştırıcı bir rol üstlenmek de mesleğin ilerleyen yıllarında mesleki kimliğin bir boyutu olabilmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgulardan birisi de meslektaşlarla ilişkide eleştirel tonun varlığı ile ilgilidir. Bu bağlamda Zeynep'in anlatısında, ifadesini bulan fazla insancılık ve abartılmış bilgi algısı önemli görülebilir. Bu açıdan, bu tarz bir yaklaşım geliştiren psikolojik danışmanların meslek alanlarından kaynaklı bilgilerini

bir tür güç mücadelesinde kullanır oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca, Ali'nin de benzer bir yaklaşımla psikolojik danışmanlara yönelik hem içeriden hem de dışarıdan gelen algının bir miktar abartı içerdiğine dair açıklamaları bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu bakımdan mesleki kimliğin aşırı sahiplenilmesinin ve buna dair unsurların ticaretinin psikolojik danışmanlığa yönelik tutumu olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Meslektaşlarla ilişkiye yönelik anlatısında Seher ise meseleyi ideolojik karşıtlıklar ve grup ilişkileri bakımından değerlendirmiştir. Bu bakımdan *psikolojik danışmanları* masif bir yapı olarak değil çeşitli daha küçük yapılardan müteşekkil bir şekilde düşünmek de işlevsel olabilir.

Katılımcıların yaşadıkları belirsizlikten ve mesleki noksanlık hissinden kurtulmalarına aracılık eden bir başka süreç de eğitimlerdir. Katılımcılar iştirak ettikleri çok sayıda eğitimi gündeme getirmişlerdir. Ancak bunların pratik faydaları ve sonuçları ile ilgili anlatımları sınırlı kalmaktadır. Loganbill, Hardy ve Delworth'e göre (1982) psikolojik danışmanlar bireysel farklılıklarla çalışabilmek konusunda çeşitli aşamalardan geçmektedirler. Katılımcıların anlatımında, eğitimlerin bu amaca hizmet eder bir yapısının olduğu görülmektedir. Bazı katılımcılar ise ilgisini daha odaklı bir biçimde eyleme dökmüşlerdir. Bu katılımcıların anlatılarında eğitimlerin pratik faydasından bahsedilmekle beraber bireysel çaba ve ekonomik yatırımı gerektiren eğitimlere katılımın güçleştiği de görülmektedir.

Tüm bunlarla beraber yaptıkları boylamsal araştırmada Dobrow ve Higgins (2005) gelişimsel iletişim ağının karmaşıklığının artması durumunda mesleki kimliğin berraklığının azaldığını bulmuşlardır. Dolayısıyla her durumda daha fazla sayıdaki destekleyici, mesleki kimlik inşasını kolaylaştırmamaktadır. Higgins, Dobrow ve Chandler'in (2008) yaptıkları araştırmada da kişilerin aldıkları destek ile kariyer başarısı algısı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla destek mekanizmalarının ne kadar el tutacağı ve ne kadar otonomi sağlayacağı ayarlanması ve kişilerin deneyimler yoluyla, bazı güçlüklerin üstesinden gelerek gelişimine yönelik ortamın hazırlanmasının önemli olduğu söylenebilir. Bu araştırmalar neticesinde karmaşık olmayan, çok fazla bileşeni içermeyen ve psikolojik danışmanların deneyim kazanabilmelerine olanak sağlayan bir yapının kurulmasının uygun olacağı düşünülebilir.

5.1.2. Yeni Deneyimler Yoluyla Meslekle Bütünleşme

Katılımcıların anlatısında mesleğe yönelik belirsizlik, bunun telafisi olarak eğitimler ve mesleki katılımın rolü olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bu araştırmada deneyimin mesleki kimlik inşasında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Bu durum, mesleğe dair bir emniyet duygusu ile karakterize bir şekilde, kişisel güçlü yönlerin vurgulanması, yardım verme ve buna bağlı geri bildirimler ve mesleki bir stil oluşturmayı içine alan bir süreç özelliği göstermektedir.

Mesleki kimlik inşası, deneyimsel, gelişen ve olgunlaşmayı içeren bir kavram olarak görülmektedir. Bununla beraber bir profesyonel olarak kim olduğunu bilebilmek genellikle iş başında olmaktadır (Somody, Henderson, Cook ve Zambrano, 2008). Loganbill, Hardy ve Delworth'e (1982) göre psikolojik danışmanlar gelişimlerinin belli bir aşamasında kendilerine dönük algılarında mesleğin ilk yıllarına göre daha olumlu bir ton yakalamaktadırlar. Güçlü yanların farkına varmak, dünyayı daha az karmaşık algılamak ve mesleki yaşam olaylarının belirsizliği noktasında daha işlevsel bir pozisyon almak vurgulanmaktadır. Moss, Gibson ve Dollarhide'e (2014) göre psikolojik danışmanlığın tanımlanmasında da zaman içerisinde dıştan içe doğru bir yönelme olmaktadır. Başka bir deyişle, psikolojik danışmanlar kendi deneyim ve eğitimlerine daha fazla güven duymaktadırlar. Rønnestad ve Skovholt (2003) da benzer şekilde kişisel ve mesleki kimliğin giderek artan bir entegrasyonunun varlığından bahsetmektedir.

Bu çalışmada da yukarıdaki araştırmalar tarafından desteklenen bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin, Seher kendi müzik ile alakalı geçmiş tecrübelerini mesleğe aktardığını, Burak ise siyasal faaliyetlerde edindiği bilgileri meslekte kullandığını ifade etmiştir. Bunun yanında psikolojik dayanıklılığın kolaylaştırıcı yönleri ve işlevsel kişilik özellikleri mesleğe transfer edilmiştir.

Çalışmanın deneyimler yoluyla meslekle bütünleşme ile alakalı bulgularından birisi de artan emniyet hissidir. Psikolojik danışmanlık literatüründe emniyet hissi ve mesleki kimliğin netliği arasında bağlantı kuran çalışmalara rastlamak mümkündür (Alves ve Gazzola, 2011; Blocher, Tennyson ve Johnson, 1963). Alves ve Gazzola'ya (2011)'e mesleğin ilk yıllarında yoğun olarak yaşanan emniyetsizlik hissi ilerleyen yıllarda yerini daha olumlu bir duyguya bırakabilmektedir: "Ama gerekli

koşullarda destek alabileceğim başvuru kaynaklarının farkındayım artık. Çünkü hani alanda 10. yılım.”

Katılımcıların mesleki yaşam öykülerinde, çok sayıda bölümde yardım vermeye dair yaşantıların sıklıkla ortaya çıktığı görülmüştür. Bu açıdan çalışmanın bir bulgusu da mesleki kimliğin, danışanlarla ya da öğrencilerle ve velilerle kurulan ilişkiye dair atıflarından etkilendiğidir. Farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlarla yapılan bir çalışmada mesleki kimliğe dair en anlamlı kısım danışanlar ile çalışmaktır bulgusu elde edilmiştir (Moss, Gibson ve Dollarhide, 2014). Bu bağlamda katılımcıların genellikle sosyal ya da güçlük yaşayan vakalar üzerinden anlatımda bulunduğu görülmektedir. Anlatısal kimlik literatüründe sıklıkla telaffuz edilen eylemlilik (agency) (Adler, 2012) ve kurtuluş (redemption) (McAdams ve McLean, 2013) kavramlarının bu çalışmada mesleki kimlik inşasında da tezahür ettiği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında destekleyici mekanizmalar ile ilgili daha önce ifade edilen, fazla desteğin kimlik inşasına olan negatif etkisine de geri dönmek faydalı olabilir. Katılımcıların kendi kaynakları ile güçlüklerle mücadele etmesinin mesleki kimliğe dair anlamlı parçalar olarak sunulduğu görülmektedir. Anlatıların yapısal olarak incelenmesine yakın bir yerden bakıldığında, bu durum protagonistin güçlüklerle mücadelesi şeklinde de okunabilir.

Mesleki kimliğin zaman içerisinde değişimine dair bazı katılımcıların anlatımlarında *sınırlarını bilmek* ile alakalı fikirler bulunmaktadır. Bu durum hem rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanının genişliği hem sınırlarının net olmayışı hem de kişinin üniversite ve mesleğin ilk yıllarındaki *gerçekçi olmayan* mesleki algısına yönelik ifade edilmiştir. Bu bağlamda Moss, Gibson ve Dollarhide (2014), zaman içerisinde idealizmden gerçekçilik yönüne doğru bir hareketin olduğunu tespit etmişlerdir.

Bu çalışmanın genel paradigması ile de uyumlu olarak, deneyimler vasıtası ile meslekle bütünleşmenin de kimlik inşasında sabit bir nedensellik içermediği söylenebilir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında meslekle kurulan ilişkinin her zaman destekleyici bir temada örgütlenmediği görülmektedir. Dolayısıyla birçok kişisel ve çevresel faktör deneyimlerin nasıl anlamlandırılacağını etkilemektedir. Örneğin, Ayşe, “zaman zaman kızıyorum” ifadesini kullanmıştır. Ali, “ Hatta şöyle söyleyeyim yıllar geçtikçe daha da gereksiz olduğunu anladım yani. Vallahi

diyorum, bütün samimiyetimle söylüyorum yani. Ya burada diyor ya psikolojik danış-man. Danış-man kardeşim. Psikolojik danış-ma... danışmayın yani...” diyerek kurumsal ve sosyo-ekonomik yapıların etkisine dikkat çekmiştir. Hümeysra ise zaman zaman kişisel ve mesleki rollerinde belli bir bulanıklığın olabildiğini ifade etmiştir.

5.1.3. Belirleyici Kurumsal Sınırlar

Yapılan analizlerde katılımcıların, mesleki kimlik inşalarının belli bir bağlam içerisinde şekillendiği görülmüştür. Özellikle roller, sorumluluklar ve önceliklerin belirlenmesinde kurumsal yapıların önemli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Alves ve Gazzola (2011), yaptıkları araştırmada paralel bulgulara eriştiklerinden bahsetmişlerdir. Bu araştırmacılara göre mesleki kimlik, “bağlamla sınırlıdır” (s.197). Sıradan bir günü nasıl geçirdiklerine dair sorular sorduklarında, çalışma ortamlarının psikolojik danışmanların kabul ettiği rollere önemli katkıda bulunduğuna yönelik cevaplar alınmıştır. Örneğin, okullarda çalışan psikolojik danışmanlar, bireysel danışmanlıktan daha çok yaşam becerileri, öz farkındalık vb. konularda eğitsel faaliyetler yürüttüklerini ifade etmişlerdir. Hastanelerde çalışan uzmanlar ise daha tıbbi bir bakış sergilemişlerdir.

Bu çalışmaya dâhil olan katılımcılar da, farklı kurumsal yapıların mesleki rollere olan etkisi üzerinde durmuşlardır. Rehberlik araştırma merkezinde çalışan uzmanlar test uygulama, anamnez alma gibi faaliyetlere daha çok katılırken, sivil toplum örgütünde çalışmış olan Zeynep, daha çok eğitim programları ve bu programların uygulanmasında görev aldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Hümeysra, gündüz bakım evi tecrübesini paylaştığında, buradaki rollerin okul psikolojik danışmanlığından daha farklı olduğunu belirtmiştir.

Kurum türünün ötesinde birçok başka kurumsal faktör psikolojik danışmanı belirlemektedir. Danışmandan hizmet alan öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin beklentileri de roller üzerinde etkili olmaktadır (Pişkin, 1989). Bununla beraber bu çalışmada da ortaya çıktığı gibi kurumda öğrenim gören öğrencilerin akademik performansları, akademik beklentileri, sosyo-ekonomik durumları ile kurumun hedefleri ve iklimi psikolojik danışmanın kendisini nasıl konumlandıracağına karar vermesinde etkili olmaktadır.

Kurumsal yapılara post-yapısalcı bir yaklaşımla bakan kimi araştırmacılar, kurumsal iklimin, yöneticilerin kullandıkları metotların, bunlara dair söylemlerin ve pratiklerin kimlik inşasını “kurma, düzenleme ve kontrol etme” (LaPointe, 2010, s.2) işlevlerini yerine getirdiğini ve bunlar yoluyla *uygun* kişiyi *ürettiklerini* belirtmektedirler. (Alvesson ve Willmott, 2002). Kurumsal işleyiş bu yönüyle düşünüldüğünde de hem bireysel hem de mesleki kimlik inşasında önemli bir belirleyici olmaktadır.

Bu araştırmaya katılan psikolojik danışmanlar resmi meslek liselerinde görev yapmaktadırlar. Katılımcılardan bazılarının daha evvel de meslek lisesi tecrübeleri vardır. Türkçe literatürde meslek liseleri ile alakalı olarak var olan birçok başlık bu çalışmada da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Meslek liselerine yönelik anlatımlarında katılımcılar, sıklıkla akademik başarının düşük olduğundan bahsetmişlerdir. Akademik başarının düşüklüğü ile birlikte öğrencilerin yoğun davranış problemleri olduğu ve psikolojik danışman olarak okulda disiplin pratiklerinde yer almak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeler literatür ile tutarlılık göstermektedir (ÖSYM, 2018; Tunç, Yıldız ve Doğan, 2015). Bu durumun psikolojik danışmanlık rolü ile bazı noktalarda çeliştiği söylenebilir. Her ne kadar yönetmelik rehber öğretmeni disiplin faaliyetlerinde karar verici bir konuma koymasa da idareye sunulan rapor, öğrenciye yönelik yaptırımı etkilemektedir. Foucault’un (1992) psikiyatristlerin mahkemeye sundukları raporlar aracılığıyla karar verme mekanizmasına dâhil oluşları ile ilgili çıkarsamalarının okul sistemi içerisinde psikolojik danışmanlar için de geçerli olabileceği kolayca düşünülebilir.

Katılımcılar anlatılarında istismar vakaları ile ilgili çok sayıda örnek vermişlerdir. Bunun yanı sıra istismar vakalarında yaşadıkları güçlüklerin sadece konunun netameli oluşu ile değil aynı zamanda diğer kurumların tutumları ile alakalı olduğu da görülmüştür. Katılımcılar gerek sosyal ve geleneksel meseleler gerekse de mahkeme ve kolluk güçlerinin yaklaşımlarından dolayı güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bunların yanı sıra, meslek lisesi ile alakalı anlatılarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği de bahsedilen konular arasındadır (ERG, Çelikel Eğitim Vakfı, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2015). Bu tarz durumlarda katılımcıların genellikle karşıt pozisyon aldığı görülmektedir.

Meslek liseleri ile alakalı anlatılarda olumlu taraflar da göze çarpmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere, görece daha fazla güçlük yaşayan öğrenci ve velilere yardım etmek daha yüksek bir iş doyumu getirmektedir. Bunun yanı sıra Demir, (2007) tarafından yapılan karşılaştırmalı bir araştırmada ABD'dekilere kıyasla Türkiye'deki öğrenciler okulu daha eğlenceli algılamaktadır. Bu çalışmaya katılan bazı psikolojik danışmanlar da, öğrencilerin bir noktada koruyucu ve kollayıcı olabildiklerini, aynı zamanda eğlenceli olabildiklerini ve fırsat verilirse çok işler yapabileceklerini ifade eden şeyler söylemişlerdir. Demir'in (2007) çalışmasında öğrenciler, okulu, *aile gibi, bakım verilen* tarzı ifadelerle tanımlarken bu çalışmada da meslek liselerine yönelik böyle bir algının da olduğu söylenebilir. Bunun yanında birçok katılımcı, tecrübeli olmalarından dolayı hizmet puanlarının yüksekliği dolayısıyla tayin isteme hakkına sahip olsalar da bu konudaki iradelerini aynı okulda çalışmaya devam etmeye kullanmışlardır. Dolayısıyla birçok problem alanı olan meslek liselerinin aynı zamanda sahiplenilen ve aidiyet hissedilen bir tarafının da olduğunu söylemek mümkündür.

5.1.4. Sosyo-Politik Belirleyici Üst Anlatılar

Anlatısal kimlik araştırmaları psikolojide daha bireysel seviyede işlevler ve gelişim bağlamında ele alınırken, siyaset bilimi ya da tarih araştırmalarında ise daha ziyade kolektif seviyede, söylemlerin ve politik retoriklerin üzerinde durulmaktadır. Ancak daha güncel bir yaklaşım olarak anlatı araştırmaları, bu iki düzeyin birbirleri ile bağlantısına da odaklanmaktadır (Hammack; 2008; 2010a). Bazı katılımcılar, özellikle sosyal ve politik meselelere yönelik eleştirel tonlarını rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve ilgili konular ile ilgili de muhafaza etmişlerdir. Daha üst sistemlerin işleyişi ve bunların rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanına yönelik etkileri katılımcıların anlatılarında ortaya çıkan bir husus olarak görülebilir.

Bu çalışmada da katılımcıların politik oluşlarının anlatılarına yansıdığı söylenebilir. Kimi anlatılarda daha doğrudan eleştirel bir taraf ortaya çıkmıştır. Bunun yanında farklı aidiyetler, dünya görüşleri ve meslek dışındaki sosyal grupların söylemlerine dair ipuçlarını yakalamak mümkün olmuştur. Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği araştırmaları bireysel kimliğin etkisinden bahsetmekle beraber, üst anlatıların, mesleki kimlik inşasına nasıl etki ettiğini araştıran araştırma sayısı sınırlıdır (LaPointe, 2010; Monrouxe, 2009). Bu çalışmada mesleki kimlik inşasında,

politik yelpazenin çeşitli noktadaki katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere üst anlatıların etkisi görülmektedir. Başka bir ifade ile bu çalışma özelinde, eğitim sistemini de aşan görece etkili politik ve toplumsal değişimler mesleki kimlik inşasında etkili olmaktadır.

Katılımcıların hepsi alt ve orta – alt sosyo – ekonomik seviyeye sahip muhitlerde görev yapmaktadır. Ayrıca sosyo-ekonomik statü ve akademik başarı arasındaki güçlü ilişki düşünüldüğünde (Sirin, 2005) muhtemelen katılımcıların okullarındaki öğrenci ve veliler, muhit ortalamasının da altında olacaktır. Dolayısıyla anlatılarda çok kez, bu probleme yönelik ifadeler yer almıştır. Bu durumun katılımcıların bazılarında belli bir çaresizlik hissi yaşattığı görülmüştür. Örneğin, Dilara, “Param olsa da versem, falan noktasına bile geliyorum.” ifadesi ile bu durumu işaret etmiştir. Ali’nin anlatısında ise birçok defa sosyo-ekonomik durum vurgulanmıştır. Ayrıca diğer birçok paylaşılan küçük hikâyenin etrafında bir yoksulluk teması hâkimdir. Çaresizlik hissini en açık ifade eden katılımcılarında birisi olan Ali, “Çocuk “ben” diyor, “tekstilde çalışacağım hocam” diyor. “Okuyacağım da ne olacak” diyor. Ya işte açıklıyorsun. O algıyı işte rehber öğretmenin kırması lazım. Kıramazsın abicim. Yani realite var yani. Neyi kıracaksın, adam 4 km yürüyor 2 lira minibüs onu düşünüyor yani.” demiştir. Bu açıdan bakıldığında psikolojik danışmanların bu tarz toplumsal handikaplar karşısında yapabileceklerinin sınırlı olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin, zorunlu eğitimi tamamladıktan hemen sonra ekonomik getirisi olabilecek faaliyetlere yönelmek zorunda olmaları ve dolayısıyla eğitim kavramı ile kurdukları ilişkide de sosyal ve ekonomik sistemlerin belirleyiciliği göze çarpmaktadır.

Türkiye’de psikolojik danışmanlık ve rehberlik uygulamalarında en önemli yapının Milli Eğitim Bakanlığı olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı’nın almış olduğu kararların psikolojik danışmanları doğrudan etkilediği söylenebilir. Tarihsel olarak da rehberlik ve psikolojik danışmanlığın, Türkiye özelinde mevcut forma ulaşmasında bakanlığın önemli bir rolü olmuştur (Yeşilyaprak, 2004). Çalışmada bakanlığın rolü hem genel manada eğitim sisteminin dizaynı ile ilgili hem de psikolojik danışmanlık açısından ele alınmıştır. Özellikle kademeler arasındaki geçiş sistemi ve bu sistemin okullara yüklediği sıkıntılar anlatılarda yer almaktadır. Bu bağlamda kurumların, yukarıdan

aşağıya bir yaklaşımla düzenlenmesi ve paydaşların bu tarz dönüşümlerde etki edebileceği mekanizmaların olmayışı da mesleğe yönelik atıfları olumsuz manada etkilemektedir.

Doğan'ın (2000) psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanı ile alakalı öne sürdüğü sosyal – politik düzeyde incelenebilecek birçok problem bu çalışmanın bulguları arasında da yer almıştır. Bunlardan en dikkat çekici olanlarına değinmek gerekirse, aile yapısı, eğitim ve iş imkânlarındaki sıkıntılar ve otoriter devlet yapısından (s.4) bahsetmek mümkündür. Doğan'a göre geleneksel aile yapısı problemlerin sistem içinde halledilmesine öncelik vermektedir. Ülkenin ekonomik kalkınmışlık düzeyi ile de ilgili olarak, “mensup olunan sınıfsal yapının bireyin alacağı eğitimi ve sahip olacağı iş olanaklarını belirlemesi (s.4)” de psikolojik danışmanlık faaliyetlerini kırılgan kılmaktadır. Otoriter bir biçimde örgütlenmiş bir devlet yapısının psikolojik danışmanlığın bireysel seçimler, fırsat eşitliği, bireysel girişimcilik ve sorumluluk gibi söylemlerinin aksine bir işleyiş özelliği göstermektedir. Bu çalışmada bir başka yönüyle de *devletin* pratiklerinin etkili olduğu görülmektedir. Kronolojik olarak, mağduriyet yaşayan alanda çalışan uzmanların da bu söylemi eğitim ve meslek yaşantılarına aktardıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu yaşantılar mesleki kimliğe dâhil anlamlı birer anekdot olarak anlatılarda yerini almaktadır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de meslek liselerinde görev yapmakta olan psikolojik danışmanların mesleki kimlik inşalarının anlatı araştırması metodu ile incelendiği bu çalışmada katılımcıların mesleki yaşam öyküleri derinlemesine incelenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak her bir katılımcının mesleki yaşam öyküsü, kronolojik bir tarzda yeniden düzenlenerek sunulmuştur. Ardından gerçekleştirilen tematik analiz işe koşulmuş ve analizler neticesinde *Belirsizlik ve Destekleyici Mekanizmalar*, *Yeni Deneyimler Yoluyla Meslekle Bütünleşme*, *Belirleyici Kurumsal Sınırlar* ve *Sosyo-Politik Belirleyici Üst Anlatılar* temalarına ulaşılmıştır. Bunların dışında belirsizlik, katılım ve mesleki eğitimler olmak üzere 3 alt temanın belirdiği görülmüştür. Elde edilen bu bulgular psikolojik danışmanlık mesleki kimliği ile ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Daha önce de ifade edildiği gibi mesleki kimlik bağlamla doğrudan ilgilidir (Alves ve Gazzola, 2011). Bu açıdan araştırmanın sonuçlarının, katılımcıların çalışmakta olduğu meslek liseleri etrafında şekillendiğine de dikkat etmek gerekebilir. Birçok problem alanı ile beraber faaliyetine devam etmek durumunda olan bu kurumların, buralarda çalışan psikolojik danışmanların, mesleğe yönelik algı ve tutumlarında önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği inşası genellikle mesleki gelişimi açıklayan modeller aracılığı ile tartışılmıştır. Ancak bu modeller geliştirildikleri kültürel, sosyal ve eğitimsel bağlamın etkisini taşımaktadır. Yurt dışında yapılmış birçok yorum ve araştırmanın da aynı biçimde olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışma ile katılımcıların mesleki yaşam öykülerine odaklanırken Türkiye'nin konua dair kendi söylem ve pratikleri dâhilinde konunun daha iyi anlaşılması açısından alana katkı sunulabilmesi amaçlanmıştır. Türkiye'de yapılmış çalışmalar psikolojik danışmanların yaşadığı güçlükler, yöneticilerin ve öğretmenlerin psikolojik danışman algılarına daha fazla odaklanmış görünmektedir. Bununla beraber mesleki manada birçok davranış ve tutumu etkileyen mesleki kimlik konusu üzerine yapılmış çalışma yok denecek kadar azdır.

Konu ile ilgili yapılan araştırmaların genellikle doğrusal bir hat kullandığı ve sistemik bütünün bazı kısımlarına odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmada anlatı araştırması metodunun avantajı olarak bireysel, kurumsal ve sosyal birçok yapının ve bunlarla birlikte üst anlatıların psikolojik danışmanların mesleki kimliklerine nasıl etki ettikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan da çalışma literatüre katkı sağlayabilir.

Araştırmanın konusu ve bulguları dâhilinde bir dizi öneride bulunmak gerekirse,

- Eğitimle sistemi ile ilgili düzenlemelerin daha demokratik bir süreçle kararlaştırılmasının,
- Kurumlar arası işbirliği ile dezavantajlı gruplarla ilgili çalışmalarda işlerliğinin arttırılmasının,
- Rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinde uygulanan müfredatın uygulamaya dönük yönünün arttırılmasının,

- Psikolojik danışman eğitimi süresince sistematik bir süpervizyon uygulamasının işe koşulmasının,
- Eğitim veren kuruluşlara yönelik akreditasyon uygulanmasının ve buralarda eğitim alan psikolojik danışmanların desteklenmesinin,
- Mesleki faaliyetlerin belirsizliğinin ortadan kaldırılması için, paydaşların katılımı ile roller ve sorumlulukların netleştirilmesini,
- Alana dair sorunların ve çözüm önerilerinin paylaşılacağı kurumsal yapıların desteklenmesinin,
- Diğer ruh sağlığı meslekleri ile ilişkileri ve sınırları düzenleyen yasal düzenlemeler için lobi çalışmaları yapılmasının,
- Rehberlik ve araştırma merkezlerinin koordinatör rolüne ağırlık verilmesinin,
- Psikolojik danışmanlık mesleki kimliği ile ilgili farkındalığın arttırılmasının ve bu konuda daha fazla araştırma yapılmasının,
- Bu konunun farklı kurum ve okul türlerinde görev yapan psikolojik danışmanların katılımıyla çalışılmasının,
- Farklı okul türlerinde çalışan psikolojik danışmanların kimlik inşalarına yönelik karşılaştırmalı analizler yapılmasının,
- Meslek liseleri ile ilgili daha fazla akademik çalışma yapılmasının,

işlevsel olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abbott, H. P. (2002). *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Adler, J. M. (2012). Living into the story: Agency and coherence in a longitudinal study of narrative identity development and mental health over the course of psychotherapy. *Journal of personality and social psychology*, 102(2), 367-389.
- Akkoyun, F. (1995). PDR'de ünvan ve program sorunu: Bir inceleme ve öneriler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6), 1-21.
- Akpınar, B., Dönder, A., Yıldırım, B. ve Karahan, O. (2012). Eğitimde 4+ 4+ 4 sisteminin (modelinin) karşıt program bağlamında değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36(36), 25-39.
- Albee, G. W. ve Ryan-Finn, K. D. (1993). An overview of primary prevention. *Journal of Counseling & Development*, 72(2), 115-123.
- Altun, T. ve Camadan, F. (2013). Rehber öğretmenlerin rehber öğretmen (psikolojik danışman) kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 883-918.
- Alves, S. ve Gazzola, N. (2011). Professional Identity: A Qualitative Inquiry of Experienced Counsellors. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 45(3), 189-207.
- Alves, S. ve Gazzola, N. (2013). Perceived professional identity among experienced Canadian counsellors: A qualitative investigation. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 35(4), 298-316.
- Alvesson, M. ve Willmott, H. (2002). Identity regulation as organizational control: Producing the appropriate individual. *Journal of management studies*, 39(5), 619-644.
- American Counseling Association (2018). *20/20: A vision for the future of counseling*. Online: <https://www.counseling.org/about-us/about-aca/20-20-a-vision-for-the-future-of-counseling> Erişim Tarihi: 13.10.2018
- Aronson, J. (1995). A pragmatic view of thematic analysis. *The qualitative report*, 2(1), 1-3.
- Aslan, S. (2003) *Ankara İli Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan alandan ve Alan Dışından Rehber Öğretmenlerin Mesleki Etkinliklerine İlişkin Görüşleri ve Sorunları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Bamberg, M. (2005). Narrative discourse and identities. Jan Christoph Meister (Ed.), *Narratology beyond literary criticism - mediality, disciplinarity* içinde (s.213-237). Berlin: Walter de Gruyter.
- Barney, K. (1994). Limitations of the critique of the medical model. *The Journal of mind and behavior*, 15 (1-2), 19-34.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven* (3. Baskı). Mehmet Rifat; Sema Rifat (Çev.). İstanbul: YKY.
- Batur, E. (1979). Anlatı çözümlemesine kuramsal bir yaklaşım. *Dilbilim*, 132-146.
- Binici, H. ve Necdet, A. R. I. (2014). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.
- Blocher, D. H., Tennyson, W. ve Johnson, R. H. (1963). The dilemma of counselor identity. *Journal of Counseling Psychology*, 10(4), 344 – 349.
- Bluck, S. ve Glück, J. (2004). Making things better and learning a lesson: Experiencing wisdom across the lifespan. *Journal of personality*, 72(3), 543-572.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks: Sage.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2012) Thematic analysis. H. Cooper (Ed.), *APA handbook of research methods in psychology. Vol.2. Research designs* içinde (s. 57-71). Washington, DC: American Psychological Association.
- Brott, P. E. ve Myers, J. E. (1999). Development of professional school counselor identity. *Professional School Counseling*, 2(5), 339-348.
- Bruner, J. (1987). Life as narrative. *Social research*, 54(1), 11-32.
- Bruner, J. S. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge-Massachusetts: Harvard University.
- Burkholder, D. (2012). A model of professional identity expression for mental health counselors. *Journal of Mental Health Counseling*, 34(4), 295-307.
- Calley, N. G. ve Hawley, L. D. (2008). The professional identity of counselor educators. *The Clinical Supervisor*, 27(1), 3-16.
- Cashwell, C. S., Kleist, D. ve Scofield, T. (2009). A call for professional unity. *Counseling Today*, 52(2), 60-61.
- Caza, B. B. ve Creary, S. J. (2016). The construction of professional identity. 19 05, 2017 tarihinde <http://scholarship.sha.cornell.edu/articles/878> adresinden alındı

- Chase, S. E. (2008). Narrative Inquiry: Multiple Lenses, Approaches, Voices. Norman K. Denzin ve Yvonna S. Lincoln (Ed.), *The Sage handbook of qualitative resarch* içinde (s.1-32). Thousand Oaks: Sage.
- Chatman, S. B. (1980). *Story and discourse: Narrative structure in fiction and film*. New York: Cornell University Press.
- Chodoff, P. (2002). The medicalization of the human condition. *Psychiatric Services*, 53(5), 627-628.
- Corey, G. (2008). *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy* (8. Baskı). Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Corsini, J. R. (1995). Introduction. R. Corsini, Wedding, D. (Ed.), *Current psychotherapies* (5. Baskı) içinde (s.1-15). Itasca, IL: Peacock.
- Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs. (2015). *2016 CACREP standards*. Erişim URL, <http://www.cacrep.org/wp-content/uploads/2017/08/2016-Standards-with-citations.pdf>.
- Counseling Academic & Professional Honor Society International, (Chi Sigma Iota) (1998). *Counselor Professional Advocacy Leadership Conferences*. Online: <https://www.csi-net.org/page/CPALC>. Erişim Tarihi:13.10.2018.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (2. b.). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Crossley, M. (2000). *Introducing narrative psychology: Self, trauma and the construction of meaning*. Londra: Open University Press - McGraw-Hill Education.
- Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research*. Londra: Sage.
- Dağlı, S. (2014) *Rehber Öğretmen Ve Psikolojik Danışmanların Kendi Mesleklerine İlişkin Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Davies, N., Crowe, M. ve Whitehead, L. (2016). Establishing routines to cope with the loneliness associated with widowhood: a narrative analysis. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 23(8), 532-539.
- Demir, C. E. (2007). Metaphors as a reflection of middle school students' perceptions of school: A cross-cultural analysis. *Educational Research and Evaluation*, 13(2), 89-107.
- Demir, E. ve Şen, H. Ş. (2009). Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim reformları. *Ege Eğitim Dergisi*, 10(2), 39-58.
- Demirtaş, B. ve Küçük, M. (2008). Kız meslek liselerinin günümüzdeki sorunlarına yönelik öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 147-159.

- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2008). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. Norman K. Denzin ve Yvonna S. Lincoln (Ed.), *The Sage handbook of qualitative resarch* içinde (s.1-32). Thousand Oaks: Sage.
- Dobrow, S. R. ve Higgins, M. C. (2005). Developmental networks and professional identity: A longitudinal study. *Career Development International*, 10(6/7), 567-583.
- Doğan, S. (1996). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında meslek kimliğinin gelişimi ve bazı sorunlar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 32-44.
- Doğan, S. (2000). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Durumu ve Geleceğe İlişkin Yönelimler. *Eğitim ve Bilim*, 25(118), 3-8.
- Dollarhide, C. T. (2003). School counselors as program leaders: Applying leadership contexts to school counseling. *Professional School Counseling*, 6(5), 304-308.
- Dollarhide, C. T. ve Oliver, K. (2014). Humanistic professional identity: The transtheoretical tie that binds. *The Journal of Humanistic Counseling*, 53(3), 203-217.
- Dollarhide, C. T., Gibson, D. M. ve Moss, J. M. (2013). Professional identity development of counselor education doctoral students. *Counselor Education and Supervision*, 52(2), 137-150.
- Dussault, M., Deaudelin, C., Royer, N. ve Loiselle, J. (1999). Professional isolation and occupational stress in teachers. *Psychological reports*, 84(3), 943-946.
- Eğitim Reformu Girişimi (2009). Eğitimde eşitlik politika analizi ve öneriler. *Eğitim Reformu Girişimi Raporları*, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi. İstanbul. Online: <http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/Egitimde-Esitlik-Politika-Analizi-ve-Oneriler-1.pdf>.
- Eğitim Reformu Girişimi (2017, 18 Aralık). ERG’den MEB bütçesi değerlendirmesi: En fazla kaynak meslek liselerine. Online: <http://www.egitimreformugirisimi.org/ergden-meb-butcesi-degerlendirmesi-en-fazla-kaynak-meslek-liselerine>. Erişim Tarihi:16.02.2019
- Eğitim Reformu Girişimi, Çelikel Eğitim Vakfı ve Friedrich-Ebert-Stiftung. (2015). Meslek liselerinde toplumsal cinsiyet eşitliği: Ümraniye ve Şişli Mesleki ve Teknik Anadolu liseleri örneği. Online: [http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG - Meslek-Liselerinde-Toplumsal-Cinsiyet-E%C5%9Fitli%C4%9Fi.pdf](http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG-Meslek-Liselerinde-Toplumsal-Cinsiyet-E%C5%9Fitli%C4%9Fi.pdf). Erişim Tarihi: 16.02.2019.
- Emerson, C. H. (2010). *Counselor professional identity: Construction and validation of the counselor professional identity measure*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). The University of North Carolina: Greensboro.

- Erdoğan, İ. (2015a). *Eğitim Bilimleri: Kuram ve Araştırmalar* (Ders notları). İstanbul Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2015b). *Eğitim Bilimleri ve milli eğitime dair* (4.Baskı). Ankara: Nobel.
- Fludernik, M. (2009). *An Introduction to narratology*. Patricia Häusler-Greenfield ve Monika Fludernik (Çev.). Londra: Routledge.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. Mehmet Ali Kılıçbay (Çev.). Ankara: İmge.
- Freeman, M. (2015). Narrative as a Mode of Understanding. Anna De Fina ve Alexandra Georgakopoulou (Ed.). *The handbook of narrative analysis* içinde (s.19-37). Wiley-Blackwell.
- Friedman, D. ve Kaslow, N. J. (1986). 3/The development of professional identity in psychotherapists: Six stages in the supervision process. *The Clinical Supervisor*, 4(1-2), 29-50.
- Gençdoğan, B. ve Onur, M. (2006). Öğretmenlerin rehberlik etkinliklerinin değerlendirilmesi (Erzurum ve Giresun il örneği). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13).
- Genette, G. (1983). *Narrative discourse: An essay in method*. Jane E. Lewin (Çev.). New York: Cornell University.
- Gergen, K. J. (1973). Social psychology as history. *Journal of personality and social psychology*, 26(2), 309-320.
- Gibson, D. M., Dollarhide, C. T. ve Moss, J. M. (2010). Professional identity development: A grounded theory of transformational tasks of new counselors. *Counselor Education and Supervision*, 50(1), 21-38.
- Gignac, K. (2015). *Counsellors Negotiating Professional Identity In The Midst of Exogenous Change: A Case Study*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Université d'Ottawa/University of Ottawa, Ottawa.
- Gray, N. D. (2000). *The relationship of supervisor traits to the professional development and satisfaction with the supervisor of post-master's degree counselors seeking state licensure*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of New Orleans, New Orleans.
- Groh, C. J., Stallwood, L. G. ve Daniels, J. J. (2011). Service-learning in nursing education: Its impact on leadership and social justice. *Nursing Education Perspectives*, 32(6), 400-405.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Ectj*, 29(2), 75.

- Gültekin, F. ve Arıcıoğlu, A. (2012). *Continuing education needs of school counselors*. (International Conference The Future of Education). Online: https://conference.pixel-online.net/conferences/edu_future2012/common/download/Paper_pdf/288-SE111-FP-Gultekin-FOE2012.pdf Erişim Tarihi: 21.10.2018.
- Güngör, Z. (2010). *Okul psikolojik danışmanları ile öğretim elemanlarının mesleğe ilişkin bazı konulardaki algılarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Habermas, T. ve Bluck, S. (2000). Getting a life: the emergence of the life story in adolescence. *Psychological bulletin*, 126(5), 748-769.
- Habermas, T. ve de Silveira, C. (2008). The development of global coherence in life narratives across adolescence: Temporal, causal, and thematic aspects. *Developmental psychology*, 44(3), 707-721.
- Hammack, P. L. (2008). Narrative and the cultural psychology of identity. *Personality and Social Psychology Review*, 12(3), 222-247.
- Hammack, P. L. (2010a). Identity as burden or benefit? Youth, historical narrative, and the legacy of political conflict. *Human Development*, 53(4), 173-201.
- Hammack, P. L. (2010b). Narrating hyphenated selves: Intergroup contact and configurations of identity among young Palestinian citizens of Israel. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(4), 368-385.
- Hammack, P. L. ve Pilecki, A. (2012). Narrative as a root metaphor for political psychology. *Political Psychology*, 33(1), 75-103.
- Hammack, P. L. (2015). Theoretical foundations of identity. Kate C. McLean ve Moin Syed (Ed.), *The Oxford handbook of identity development* içinde, (s. 11-30). New York: Oxford.
- Hanna, F. J. ve Bemak, F. (1997). The quest for identity in the counseling profession. *Counselor Education and Supervision*, 36(3), 194-206.
- Hansen, A., Cottle, S., Newbold, C. ve Negrine, R. (1998). *Mass communication research methods*. New York: NYU Press.
- Hansen, J. T. (2000). Psychoanalysis and humanism: A review and critical examination of integrationist efforts with some proposed resolutions. *Journal of Counseling & Development*, 78(1), 21-28.
- Hansen, J. T. (2003). Including diagnostic training in counseling curricula: Implications for professional identity development. *Counselor Education and Supervision*, 43(2), 96-108.
- Haverkamp, B. E., Robertson, S. E., Cairns, S. L. ve Bedi, R. P. (2011). Professional issues in Canadian counselling psychology: Identity, education, and professional practice. *Canadian Psychology/psychologie canadienne*, 52(4), 256.

- Higgins, M. C., Dobrow, S. R., & Chandler, D. (2008). Never quite good enough: The paradox of sticky developmental relationships for elite university graduates. *Journal of Vocational Behavior*, 72(2), 207-224.
- Hogg, M. A. ve Terry, D. I. (2000). Social identity and self-categorization processes in organizational contexts. *Academy of management review*, 25(1), 121-140.
- Hoshmand, L. T. (2005). Narratology, cultural psychology, and counseling research. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 178-186.
- Hürriyet (2018, 28 Haziran). Nitelikli okul nedir? Nitelikli okullardan bazıları. Online: <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/nitelikli-okul-nedir-nitelikli-okullardan-bazilari-40879990>. Erişim Tarihi:16.02.2019
- Ibarra, H. (1999). Provisional selves: Experimenting with image and identity in professional adaptation. *Administrative science quarterly*, 44(4), 764-791.
- Ibarra, H. ve Barbulescu, R. (2010). Identity as narrative: Prevalence, effectiveness, and consequences of narrative identity work in macro work role transitions. *Academy of management review*, 35(1), 135-154.
- Johnson, J. (2009). Whether states should create prescription power for psychologists. *Law & Psychol. Rev.*, 33, 167.
- Kaplan, D. M. ve Gladding, S. T. (2011). A vision for the future of counseling: The 20/20 principles for unifying and strengthening the profession. *Journal of Counseling & Development*, 89(3), 367-372.
- Kaplan, D. M., Tarvydas, V. M. ve Gladding, S. T. (2014). 20/20: A vision for the future of counseling: The new consensus definition of counseling. *Journal of Counseling & Development*, 92(3), 366-372.
- Kole, J. J. ve de Ruyter, D. J. (2009). Nothing less than excellence: Ideals of professional identity. *Ethics and Social Welfare*, 3(2), 131-144.
- Korkut, F. (2003). Rehberlikte önleme hizmetleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 441-452.
- Korkut-Owen, F. ve Owen, D. W. (2008). Okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevleri: Yöneticiler ve psikolojik danışmanların görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 207-221.
- Kuzgun, Y. (1990). Rehberlik ve psikolojik danışmada unvan sorunu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 32-38.
- LaFleur, L. B. (2007). *Counselors' perceptions of identity and attitudinal differences between counselors and other mental health professionals*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of New Orleans, Louisiana.
- LaPointe, K. (2010). Narrating career, positioning identity: Career identity as a narrative practice. *Journal of vocational behavior*, 77(1), 1-9.

- Lasky, S. (2005). A sociocultural approach to understanding teacher identity, agency and professional vulnerability in a context of secondary school reform. *Teaching and teacher education*, 21(8), 899-916.
- Lewis, R. E. ve Borunda, R. (2006). Lived stories: Participatory leadership in school counseling. *Journal of Counseling & Development*, 84(4), 406-413.
- Lévi-Strauss, C. (1955). The structural study of myth. *The journal of American folklore*, 68(270), 428-444.
- Loganbill, C., Hardy, E. ve Delworth, U. (1982). Supervision: A conceptual model. *The Counseling Psychologist*, 10(1), 3-42.
- MacIntyre, A. (2007). *After Virtue: A study in moral theory* (3. Baskı). Notre Dame-Indiana: University of Notre Dame Press
- Mason, E. C. M. ve McMahon, H. G. (2009). Leadership practices of school counselors. *Professional School Counseling*, 13(2), 107-115.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of personality and social psychology*, 3(5), 551-558.
- Martel, J. L. (2000). *Reasons for working multiple jobs*. Bureau of Labor Statistics.
- Matthes, W. A. (1992). Induction of counselors into the profession. *The School Counselor*, 39(4), 245-250.
- McAdams, D. P. (1997). The case for unity in the (post)modern self: A modest proposal. Richard D. Ashmore ve Lee Jussim (Ed.), *Self and identity* içinde (s.46-78). New York: Oxford University Press.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of general psychology*, 5(2), 100-122.
- McAdams, D. P. (2006). The problem of narrative coherence. *Journal of constructivist psychology*, 19(2), 109-125.
- McAdams, D. P. (2008). The life story interview. Online: http://www.urbanlab.org/articles/McAdams_2008_LifeStoryInterview.pdf. Erişim Tarihi: 03.04.2018.
- McAdams, D. P. (2013). The psychological self as actor, agent, and author. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3), 272-295.
- McAdams, D. P. ve McLean, K. C. (2013). Narrative identity. *Current directions in psychological science*, 22(3), 233-238.
- McGowan, K. (2013). Structuralism and semiotics. Simon Malpas ve Paul Wake (Ed.), *The routledge companion to critical and cultural theory* içinde (s.3-13). Londra: Routledge.

- McLaughlin, J. E. ve Boettcher, K. (2009). Counselor identity: Conformity or distinction? *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 48(2), 132-143.
- McLean, K. C., Pasupathi, M. ve Pals, J. L. (2007). Selves creating stories creating selves: A process model of self-development. *Personality and social psychology review*, 11(3), 262-278.
- McWhirter, E. H. (1991). Empowerment in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 69(3), 222-227.
- Mellin, E. A., Hunt, B. ve Nichols, L. M. (2011). Counselor professional identity: Findings and implications for counseling and interprofessional collaboration. *Journal of Counseling & Development*, 89(2), 140-147.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu (2018). MYK Web Portalı. Online: http://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&msd=2, Erişim Tarihi: 13.10.2018
- Millî Eğitim Bakanlığı (2001). Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. Online: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/04/20010417.htm>. Erişim Tarihi:13.10.2018
- Millî Eğitim Bakanlığı (2010). *Ortaöğretimin öğretim süresi bakımından değerlendirilmesi*. Online: https://www.meb.gov.tr/earged/earged/Ortaog_ogrt_s%C3%BCresi_bak_deg_er.pdf. Erişim Tarihi:16.02.2019
- Millî Eğitim Bakanlığı (2014a). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. Online: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1703.pdf>. Erişim tarihi: 13.10.2018
- Millî Eğitim Bakanlığı (2014b). *Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı 2014-2018*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. Online: https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/20161748_MYLLY_EY_YTYM_BAKANLIYI_ORTAYYRETYM_KURUMLARI_YNETMELYY_Y.pdf. Erişim tarihi: 13.10.2018
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017). Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. Online: http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/10113305_yeni_rehbrlk_yon.pdf. Erişim tarihi 13.10.2018
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018a). *Ortaöğretime geçiş tercih ve yerleştirme kılavuzu*. Online: http://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_06/29113510_2018_YILI_TERCYH_VE_YERLEYTYRME_KILAVUZU.pdf. Erişim Tarihi: 16.02.2019

- Milli Eğitim Bakanlığı (2018b). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü* (Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1). Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018c). *Ortaöğretim izleme ve değerlendirme raporu*. Online:
http://ogm.meb.gov.tr/ogm_izleme_ve_degerlendirme_raporu_2018.pdf.
Erişim Tarihi:16.02.2019.
- Monrouxe, L. V. (2009). Negotiating professional identities: dominant and contesting narratives in medical students’ longitudinal audio diaries. *Current Narratives*, 1(1), 41-59.
- Moore-Pruitt, S. (1994). *Seeking an identity through graduate training: Construction and validation of a counselor identity scale*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). St. Mary's University, San Antonio, Texas.
- Moss, J. M., Gibson, D. M. ve Dollarhide, C. T. (2014). Professional identity development: A grounded theory of transformational tasks of counselors. *Journal of Counseling & Development*, 92(1), 3-12.
- Myers, J. E. (1991). Wellness as the paradigm for counseling and development: The possible future. *Counselor Education and Supervision*, 30(3), 183-193.
- Myers, J. E. (1992). Wellness, prevention, development: The cornerstone of the profession. *Journal of Counseling & Development*, 71(2), 136-139.
- Myers, J. E., Sweeney, T. J. ve White, V. E. (2002). Advocacy for counseling and counselors: A professional imperative. *Journal of Counseling & Development*, 80(4), 394-402.
- Neukrug, E. (2011). *The world of the counselor: An introduction to the counseling profession* (4. Baskı). Belmont, CA: Nelson Education.
- OECD (2018), *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*, Paris: OECD Publishing.
- Ostivik-de Wilde, M., Hammes, J. P., Sharma, G., Kang, Z. ve Park, D. (2012). A student perspective on 20/20: A vision for the future of counseling. *Counseling Today*, 54(12), 46-48.
- Owen, F. K. ve Owen, D. W. (2008). Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri: Yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41, 227-221.
- ÖSYM (2018). *2018 YKS Yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler*. Online:
<https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/YER/SayisalBilgiler31082018.pdf>. Erişim Tarihi: 16.02.2019
- Özgüven, E. (1990). Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinin dünü ve bugünü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 4-15.

- Özkazanç, A., Sayılan, F. ve Akşit, E. E. (2018). Toplumsal Cinsiyet ve Mesleki Eğitim: Mesleki Teknik Lise Kız Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Fe Dergi*, 10(2), 150-164.
- Parsa, A. (2008). 'Mutluluk paradoksu' Greimas' ın eyleyensel örnekçesiyle. Seyide Parsa (Ed.), *Film çözümlemeleri* içinde (s.67-88). İstanbul: Multilingual.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Pistole, M. C. ve Roberts, A. (2002). Mental health counseling: Toward resolving identity confusions. *Journal of Mental Health Counseling*, 24(1), 1-19.
- Pişkin, M. (1989). *Orta Dereceli Okullarda Görevli Yönetici, Öğretmen ve Danışmanların İdeal ve Gerçek Danışmanlık Görev Algıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Polkinghorne, D. E. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. New York: Suny Press.
- Poyraz, C. (2006). Türkiye'deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 187-209.
- Pradl, G. (1984). Narratology: The study of story structure. *ERIC Digest*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 250 698).
- Prince, G. (2004). Revisiting narrativity. Mieke Bal (Ed.), *Narrative theory: critical concepts in literary and cultural studies* içinde (s.11-19). Londra: Routledge.
- Prince, G. (2012). *Narratology: The form and functioning of narrative*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Propp, V. I. (1985). *Masalın biçimbilimi*. Mehmet Rifat ve Sema Rifat (Çev.). İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat.
- Puglia, B. (2008). *The professional identity of counseling students in master's level CACREP accredited programs*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Old Dominion University, Norfolk, Virginia.
- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American journal of community psychology*, 15(2), 121-148.
- Remley, T. P. ve Herlihy, B. (2016). *Ethical, legal, and professional issues in counseling* (5. Baskı). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Resmi Gazete (2012). *İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun*. (Tarih, 12 Nisan 2012 - Sayı, 28261).

- Riessman, Catherine Kohler (2005) Narrative Analysis. Horrocks, C., Roberts, B., Milnes, K., Kelly ve N., Robinson, D. (Ed), *Narrative, Memory & Everyday Life* içinde (s.1-7). Huddersfield: University of Huddersfield.
- Rifat, M. (2014). *Göstergebilimin ABC'si* (4. Baskı). İstanbul: Say.
- Robinson, O. C. (2014). Sampling in interview-based qualitative research: A theoretical and practical guide. *Qualitative research in psychology*, 11(1), 25-41.
- Rodgers, C.R. ve Scott, K.H. (2008). The development of the personal self and professional identity in learning to teach. M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D.J. McIntyre ve K.E. Demers (Ed.), *Handbook of research on teacher education* içinde (s. 732-755), New York: Routledge.
- Rønnestad, M. H. ve Skovholt, T. M. (2003). The journey of the counselor and therapist: Research findings and perspectives on professional development. *Journal of career development*, 30(1), 5-44.
- Ryan, M. L. (2007). Toward a definition of narrative. David Herman (Ed.), *The Cambridge companion to narrative* içinde (s.22-35). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68-78.
- Sarbin, T. R. (1986). The narrative as a root metaphor for psychology. Theodore R. Sarbin (Ed.), *Narrative psychology: The storied nature of human Conduct* içinde (s.3-21). Londra: Praeger.
- Schein, E.H. (1978). *Career dynamics: Matching individual and organizational needs*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Singer, J. A. (2004). Narrative identity and meaning making across the adult lifespan: An introduction. *Journal of personality*, 72(3), 437-460.
- Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic status and academic achievement: A meta-analytic review of research. *Review of educational research*, 75(3), 417-453.
- Skovholt, T. M. ve Rønnestad, M. H. (2003). Struggles of the novice counselor and therapist. *Journal of Career Development*, 30(1), 45-58.
- Slay, H. S. ve Smith, D. A. (2011). Professional identity construction: Using narrative to understand the negotiation of professional and stigmatized cultural identities. *Human Relations*, 64(1), 85-107.
- Smith, B. H. (2004). Narrative versions, narrative theories. Mieke Bal (Ed.), *Narrative Theory: Critical Concepts in Literary and Cultural Studies* içinde (s.95-116). Londra: Routledge.

- Somers, M. R. (1994). The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and society*, 23(5), 605-649.
- Somody, C., Henderson, P., Cook, K., & Zambrano, E. (2008). A working system of school counselor supervision. *Professional School Counseling*, 12(1), 22-33.
- Sosin, M. ve Caulum, S. (1983). Advocacy: A conceptualization for social work practice. *Social Work*, 28(1), 12-17.
- Spruill, D. A. ve Benschoff, J. M. (1996). The future is now: Promoting professionalism among counselors-in-training. *Journal of Counseling & Development*, 74(5), 468-471.
- Squire, C., Andrews, M. ve Tamboukou, M. (2013). Introduction: What is narrative research?. Molly Andrews, Corinne Squire ve Maria Tamboukou (Ed.), *Doing narrative resarche* içinde (s.1-21). Londra: Sage.
- Stoltenberg, C. (1981). Approaching supervision from a developmental perspective: The counselor complexity mode. *Journal of Counseling Psychology*, 28(1), 59-65.
- Sweeney, S. H. (1989). *Using Gerard Genette's narrative theory to study Virginia Woolf's narrative strategies*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Drew University/Madison, New Jersey.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The social psychology of intergroup relations*, 33(47), 74.
- Thoits, P. (1985). Social support and psychological well-being: Theoretical possibilities. I. G. Sarason (Ed.), *In Social support: Theory, research and applications* içinde (s. 51-72). Springer: Netherlands.
- Tomaščíková, S. (2009). Narrative theories and narrative discourse. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*, 2(51), 281-290.
- Tunç, B., Yıldız, S. ve Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü: bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 384-403.
- Tuzgöl-Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda Çalışanların Gözünden Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 389-407.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar*. Ankara.
- Ültanır, E. (2000). Okul psikologluğu ve okul psikolojik danışmanlığı. *Milli Eğitim Dergisi* (148), 1-11.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) mesleği ve psikolojik danışman eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 102-111.

- Van Hesteren, F., Ivey, A. E., Heck, E. J. ve Robinson, S. E. (1990). Counseling and development: Toward a new identity for a profession in transition. *Journal of Counseling and Development*, 68(5), 524-528.
- Van Maanen, J. (2010). Identity work and control in occupational communities. Sitkin SB, Cardinal LB, Bijlsma-Frankema KM, eds. *Organizational Control* içinde (s.111-166). Londra: Cambridge University.
- Vera, E. M. ve Speight, S. L. (2003). Multicultural competence, social justice, and counseling psychology: Expanding our roles. *The Counseling Psychologist*, 31(3), 253-272.
- Weinrach, S. G., Thomas, K. R. ve Chan, F. (2001). The professional identity of contributors to the Journal of Counseling & Development: Does it matter?. *Journal of Counseling & Development*, 79(2), 166-170.
- Wengraf, T. (2004). The Biographic-Narrative Interpretive Method-Shortguide. Online: eprints.ncrm.ac.uk. Erişim Tarihi: 03.10.2018.
- White, H. (1987). *The content of the form: Narrative discourse and historical representation*. Maryland-Baltimore: John Hopkins University Press.
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3. Baskı). Londra: Open University Press - McGraw-Hill Education.
- Wittmer, J. (1988). CACREP or APA: A counselor educator's personal view. *Counselor Education and Supervision*, 27(4), 291-294.
- Witmer, J. M. ve Young, M. E. (1996). Preventing counselor impairment: A wellness approach. *The Journal of Humanistic Education and Development*, 34(3), 141-155.
- Woo, H. R. (2013). *Instrument construction and initial validation: professional identity scale in counseling*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Iowa, Iowa.
- Woo, H., Henfield, M. S. ve Choi, N. (2014). Developing a unified professional identity in counseling: A review of the literature. *Journal of Counselor Leadership and Advocacy*, 1(1), 1-15.
- Yeşilyaprak, B. (2004). Eğitimde rehberlik hizmetleri, gelişimsel yaklaşım (10. Baskı). Ankara:Nobel.
- Yılmaz, H. (2007). *Beceriler, Yeterlilikler ve Meslek Eğitimi: Finansman Yapısı ve Politika Önerileri*. Eğitim Reformu Girişimi ve Türkonfed: İstanbul.
- Yörük, S., Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye’de mesleki eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 299-312.
- Yücel, T. (2005). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can.

Yüksel-Şahin, F. (2012). Türk Milli Eğitim Şuraları'nda (1939-2010) Psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili alınmış olan kararların değerlendirilmesi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 95-118.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı: Yücel SOFUOĞLU

Doğum Yeri: Giresun

Doğum Yılı: 1988

Medeni Hali: Evli

EĞİTİM

Lise 2003-2007: Yenilevent Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi

Lisans 2007-2011: İstanbul Üniversitesi / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans 2015-2019: İstanbul Üniversitesi / Eğitimde Psikolojik Hizmetler

MESLEKİ BİLGİLER

2011-2013: Sürgücü İlköğretim Okulu - Mardin

2013 – 2014: Rize İl Jandarma Komutanlığı – Rize

2014: Zekai Dede Ortaokulu - İstanbul

2014- ...: Eyüpsultan İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi – İstanbul